ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ ТА ПРАКТИКІВ

Збірник тез наукових доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції

18 лютого 2021 р.
(м. Львів)

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

Кафедра фінансового менеджменту

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ ТА ПРАКТИКІВ

Збірник тез наукових доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

18 лютого

ЛЬВІВ – 2021

УДК 336.02:339.92(447)

Державна фінансова політика України в умовах євроінтеграції: погляди науковців та практиків: зб. тез наук. доп. за матеріалами ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 18 лютого 2021 р. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 366 с.

Відповідальні за випуск: *А.В. Стасишин*
Н.С. Ситник

Упорядники: *Н.С. Ситник*
В.Я. Дубик
У.З. Ватаманюк-Зелінська

Комп'ютерне верстання *В. Ю. Ситник*

До збірника увійшли тези доповідей науковців вітчизняних вищих навчальних закладів на ІІ Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Державна фінансова політика України в умовах євроінтеграції: погляди науковців та практиків*», яка відбулася у Львівському національному університеті імені Івана Франка 18 лютого 2021 р.

Доповіді друкуються в авторській редакції.
Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Рекомендовано до випуску Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 23 лютого 2021 р.).

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

СПІВГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Стасишин А.В. декан факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, доцент, *м. Львів*

Ситник Н.С. завідувач кафедри фінансового менеджменту факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, д-р екон. наук, професор, *м. Львів*

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Іляш О. І.	Проректор з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного університету фінансів НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», професор, д-р екон. наук, *м. Київ*
Фадєєва І.Г.	Завідувач кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, професор, д-р екон. наук, *м. Івано-Франківськ*
Брадул О.М.	Професор кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, професор, д-р екон. наук, *м. Кривий Ріг*
Штулер І.Ю.	Проректор з наукової роботи ВНЗ «Національна академія управління», професор, д-р екон. наук, *м. Київ*
Лисяк Л. В.	Завідувач кафедри фінансів Університету митної справи та фінансів, професор, д-р екон. наук, *м. Дніпро*
Черкасова С.В.	Завідувач кафедри фінансів, кредиту та страхування Львівського торговельно-економічного університету, професор, д-р екон. наук, *м. Львів*
Мединська Т. В.	Доцент кафедри фінансів кредиту та страхування Львівського торговельно-економічного університету, доцент, канд. екон. наук, *м. Львів*
Дубик В.Я.	Заступник декана з науки факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, доцент, *м. Львів*
Ватаманюк-Зелінська У. З.	Професор кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка, д-р екон. наук, доцент, *м. Львів*
Шевчук І.Б.	Завідувач кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики Львівського національного університету імені Івана Франка, д-р екон. наук, доцент, *м. Львів*
Романів Є.М.	В.о. завідувача кафедри обліку, аналізу та контрою Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, професор, *м. Львів*
Капленко Г.В.	В.о. завідувача кафедри економіки і публічного управління Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, доцент, *м. Львів*
Комарницька Г.О.	В.о. завідувача кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, доцент, *м. Львів*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

Абдін А.В.
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У КРАЇНАХ СВІТУ…..14

Адаменко І.П.
ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ……..16

Беновська Л.Я.
ЦІНОВА СТАБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ КОРОНОКРИЗИ: ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ…….18

Брадул О.М., Шепелюк В.А.
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ - НОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ……20

Ватаманюк-Зелінська У. З., Беднарчук В. В.
ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОЇ ОБОРОННОЇ СФЕРИ……..22

Голинський Ю.О.
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ…….25

Дуб А. Р.
НЕРУХОМІСТЬ ЯК АКТИВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА
УПРАВЛІННЯ……..27

Дубик В.Я., Янісів Ю. В.
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ……30

Дубовик О. Ю.
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ…….32

Західна О. Р., Беднарчук В. В.
ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ……..34

Зубко Н.П., Голубка М.М., Мельник О.А.
ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ДЕРЖАВИ, ЯК ПРІОРИТЕТ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА……37

Капленко Г.В., Юсковець І.М.
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО……39

Качула С.В.
ФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……..42

Клепанчук О. Ю., Вовк В.В.
МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ……...45

Клименко К.В., Савостьяненко М.В. УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА З МФО В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ……48

Козакевич О.Р.
ФІСКАЛЬНО-МОНЕТАРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ КОРОНА-КРИЗИ В УКРАЇНІ……51

Кушнір А. І.
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ……54

Макогон В.Д.
ДЕТЕРМІНАНТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ…….....56

Олійник М. М.
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ……...58

Петрова Я. І.
У ПОШУКАХ СПРАВЕДЛИВОСТІ – ФОРМУЛА РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА ВИЩУ ОСВІТУ……61

Попович Д. В., Янісів Ю. В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ LIFE-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ……63

Приймак С.В., Гараздовська Ю.І.
БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ……...66

Романів Є.М., Лазорко М.І.
СИСТЕМА РОЗСЛІДУВАНЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ……68

Роменська К.М.
ЗМІНИ В БЮДЖЕТНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……71

Сальникова Т.В., Ковіня М.М.
ВИКЛИКИ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ……74

Ситник Н. С., Адамович В.А.
ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ……76

Ситник Н.С., Олійник А.В.
АНАЛІЗ РІВНЯ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ТА ШЛЯХИ ЇХ СКОРОЧЕННЯ……80

Татарин Н.Б.
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ……82

Татарин Н.Б., Сарафин М.А.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАНТА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ……..86

Татарин Н.Б., Стахів С.Ф.
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄРОІНТЕГРАЦІЇ……..88

Ткачук Н.В., Ткачук Т.А.
ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ…….91

Черкасова С. В.
НАРОЩУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СТРАХОВОГО СЕКТОРУ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ……94

Чернега В.В.
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ….97

Щирий Г.Л.
АНАЛІЗ СТАНУ СПЕЦИФІЧНОГО АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ……..99

Ярема Я.Р.
РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ……...103

СЕКЦІЯ 2
НОВЕЛІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН І МЕГАТРЕНДІВ

Васьківська К. В.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИМІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ……106

Витвицька У.Я., Мухаїр Х.М.
РЕАЛЬНІ ОПЦІОНИ ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ……...110

Гринчишин Я.М.
НОВА ІНСТИТУЦІЙНА ТЕОРІЯ ЯК НОВА ПАРАДИГМА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ……112

Докієнко Л. М.
FP&A: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН……..114

Завальницька Н. Б.
РАЦІОНАЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМНІКАЦІЙ……117

Капленко Г.В., Осико Л.М.
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ТРЕНДІВ…….120

Клепанчук О. Ю., Голич М. І.
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ……123

Клочко А.А.
ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА……126

Неміш Ю.В., Король Д.В.
РИНОК ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ……..129

Пікулик О.І.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ……..132

Портна О. В., Черниш Я. О.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН І МЕГАТРЕНДІВ…….135

Ситник Н. С., Колісник М. І.
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ……...138

Скорін Ю.І., Подорожняк А.О., Безкоровайний М.О.
МОДУЛЬ АНАЛІТИКИ ЩОДО ЯКОСТІ РЕКЛАМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ……142

Скорін Ю.І., Щербаков О.В., Литвинець А.С.
МОДУЛЬ АНАЛІТИКИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ КОНТАКТ-ЦЕНТРУ «CONNECTICC»……145

Скорін Ю.І., Щербаков О.В., Токарев М.І.
МОДУЛЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОГРАМНО-АПАРАТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ "VITAL PARK"…….148

Татарин Н.Б., Кольба Р. М.
СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ…….151

Татарин Н.Б., Стаднюк Х.А.
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ…….153

Фадєєва І.Г., Мандрик І.О.
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ……..156

Шушкова Ю.В., Гузовата І.Р.
COVID-19 ТА БІЗНЕС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ……..159

СЕКЦІЯ 3
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Борисюк О.В.
ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ……..163

Брадул О.М., Журавель О.Я.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ……..165

Васьків О.М.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ HR. HR-ТРЕНДИ……168

Блащук-Дев'яткіна Н. З., Петик Л. О.
РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ КРЕДИТНИХ ПЛАТФОРМ……...171

Жибер Т.В.
НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ……..173

Капленко Г.В., Бовтач Д.О.
ВПЛИВ І РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ……176

Крижанівська Л.І.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК НОВА РЕАЛЬНІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ ТА ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ……180

Литвиненко І.С.
ДІДЖІТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0 …….183

Пак Н.Т., Панова А.Т.
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ…….185

Пак Н.Т. Станасюк О.А.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ……188

Петасюк О. І.
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ЗАПИТИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ……191

Ромашко О.М., Пукіш О.В.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ – ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ……193

Руденко З.М.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ……..195

Савчин Л.М.
BLOCKCHAIN У СТРАХУВАННІ: УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ЦИФРОВО ТРАНСФОРМОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ……198

Слобода Л.Я., РодіноваЕ.В.
ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ НА РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ……200

Стадник Ю. А.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ СФЕРИ В УКРАЇНІ……..203

Татарин Н.Б., Лущ М.М.
НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ……..206

Хомутенко А.В., Хомутенко В.П.
ПІДХОДИ ДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ……..208

Цуркан І.М., Федорова О.Г.
ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА КАНАЛИ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ……211

СЕКЦІЯ 4
ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАДИЦІЇ ТА МОДЕЛІ

Nataliya Loboda, Odarka Chabaniuk
DIGITALIZATION OF FINANCIAL CONTROL IN THE POSTCORONOVIRAL AGE……..215

Khrystyna Danylkiv, Nataliya Hembarska, Khrystyna Gorbova
ESSENCE AND METHODOLOGY OF LIQUIDITY AND SOLVENCY MANAGEMENT OF UKRAINIAN BUSINESS ENTITIES IN MODERN CONDITIONS……217

Білозор Л.В.
НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19 У СФЕРІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ……220

Власюк Н.І.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА……..222

Гончарук С.М., Сівак В.С.
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ……...225

Гринюк Н. А.
ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ……228

Грудзевич У.Я.
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВ……230

Долбнєва Д.В., Шевців Л.Ю.
ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ …….233

Дуда Г.Б.
ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ……236

Капленко Г.В., Гнесь В.О.
ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ……..239

Клепанчук О. Ю., Козій Х. В.
РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІЖ ЛАНКАМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ……..242

Луценко О.А., Стренадко В.Р.
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ……..245

Откаленко О. М.
АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ……...248

Петришин Л.П., Бойко О.О.
ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ ЯК НОВА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ОЗНАКА У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ……..251

Приймак С.В., Волкова О.А.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПРОСТІР…….254

Романів Є.М.
МЕХАНІЗМИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ У ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ……...257

Романів Є.М., Мельник І.В.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА……259

Ситник Н.С., Скляренко Н.О.
ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ……...262

Татарин Н.Б., Ковальчук Ю.В.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОЛОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ УКРАЇНИ……..266

Шепелюк В.А., Георгієва М.Ю.
ТЕНДЕНЦІЇ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ…….269

Шиліна Н. В., Шиліна В. Ю.
АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИСОКОРОЗВИНУТИХ ДЕРЖАВ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ……..272

Шот А.П., Мосолова Ю.О.
ФРАНЧАЙЗИНГ – ФІНАНСОВА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ……..274

СЕКЦІЯ 5
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРАКТИЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Герасименко О.В.
ЗАСАДНИЧІ АСПЕКТИ АКСІОЛОГІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ…….278

Зеленко Н. М., Зеленко В. А.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННІ ПЕНСІЙНОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ……281

Капленко Г.В.
ІМІДЖ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ…….283

Капленко Г.В., Климків Р.О.
МІСЦЕ І СУТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ……287

Клепанчук О. Ю., Корнієнко М.О.
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ….290

Комарницька Г. О.
АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ……293

Маліновська О.Я.
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ……296

Овчарик Р.Ю., Камінська Т.Г.
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПРИЙМАЛЬНОЇ КОМІСІЇ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ……...299

Пак Н.Т., Гайдукова Я.Р.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РЕКРУТМЕНТУ ЯК ОСНОВНИЙ ТРЕНД ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ В УКРАЇНІ…….303

Пак Н.Т., Мізік А.О.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ……..305

Патицька Х. О.
ПОВЕДІНКОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНИХ РІШЕНЬ……308

Решота О.А.
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ……..311

Самошкіна О.А.
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ……314

Татарин Н.Б., Закорко К. К.
ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ - РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ……...…316

Хім М. К.
ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ ……319

СЕКЦІЯ 6
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ МІСТ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ

(проводиться в рамках проекту Модуль Жана Моне "Ревіталізація міст – досвід ЄС для України" 620957-EPP-1-2020- UA- EPPJMO-MODULE)

Бордун О.Ю., Гаталяк О.М.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ У МІСТІ ЛЬВОВІ……...322

Єрмоленко О.О.
РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ МІСТ……325

Дубик В.Я., Кернос А.К.
РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ...329

Капленко Г.В., Тиховська М.П.
КОНЦЕПЦІЯ ПРОГРАМНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ПРАКТИЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ……331

Круглякова В.В., Дармограй О.М.
СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ У НАПРЯМКУ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ…….334

Круглякова В.В., Черняховська Н.І.
ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ ЄБРР В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ……..337

Пак Н.Т., Дерев'янко В.А.
РЕВІТАЛІЗАЦІЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ……340

Пак Н.Т., Очковська Ю.М.
ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА…….343

Пасінович І.І.
СПІВПРАЦЯ БІЗНЕСУ З ГРОМАДАМИ ЯК НАПРЯМ КСВ ТА ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ……..346

Ситник Н.С., Сич О.А.
ЕТАПИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ МІСТА…….349

Сич О.А., Костів М.Б.
ІНСТИТУЦІЇ ТА ПРИКЛАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ЄС……..353

Смолінська С.Д.
ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІСТ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ……355

Смолінський В.Б.
ТРАНСКОРДОННІ КЛАСТЕРИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСТ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ ……357

Стасишин А.В., Сич О.А.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ОБ`ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ СПАДЩИНИ……..359

Татарин Н.Б., Лопушанський Р.В.
РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ……362

Ясіновська І.Ф.
РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА……..364

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

Абдін Аліна Володимирівна
Університет митної справи та фінансів
(м. Дніпро)

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У КРАЇНАХ СВІТУ

Питання про можливість або необхідність запровадження медичного страхування в Україні не одне десятиліття обговорюється науковцями, практиками та політиками. Водночас, незважаючи на те, що на сьогодні триває реформа охорони здоров'я, не сформовано консолідоване бачення місця медичного страхування у вітчизняній системі охорони здоров'я, тому вивчення зарубіжного досвіду та можливості його врахування в інституційних умовах України є надзвичайно актуальним питанням. Тим більше, що реформування системи охорони здоров'я в країні практично співпало у часі з «Великим карантином», спричиненим пандемією COVID 19.

З огляду на світовий досвід, у кожній країні за необхідності відбуваються медичні реформи, метою яких є підвищення якості медичного обслуговування населення та водночас розширення спектру наданих медичних послуг за оптимального використання фінансових ресурсів.

За загального підходу функціонування медичного страхування у зарубіжних країнах відбувається з дотриманням ряду принципів - соціально-економічних та ринкових. Дотримання ринкових принципів передбачає вільний вибір страховика, виду страхування тощо. На ринку конкурують страхові компанії, які отримали відповідну ліцензію, лікувальні установи, лікарі, аптеки, благодійні організації, фонди тощо. Об'єктом страхування виступає здоров'я та/чи життя людини.

У світовій практиці реалізується у межах різних моделей/систем медичного страхування - обов'язкове, добровільне страхування чи їх поєднання у певному співвідношенні. У межах кожної цих моделей переважають різні джерела фінансування системи охорони здоров'я. Так, в Англії, Данії, Ірландії, Італії, Шотландії домінує державна форма фінансування. В Австрії, Бельгії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Швеції. Японії домінує система обов'язкового медичного страхування, у США – добровільне страхування за розгалуженої системи приватних страхових компаній.

Альма-матер запровадження медичного страхування – Німеччина. У цій країні сфера відповідальності держави у системі охорони здоров'я обмежена, її функція – регулювання системи медичного страхування: створення умов для функціонування та розвитку та нагляд за дотриманням правил. Система медичного страхування Німеччини включає державне обов'язкове медичне страхування, яке охоплює близько три четверті населення країні та ґрунтується на принципі солідарності всіх учасників. Тобто діє принцип «Багатий платить за багатого, здоровий – за хворого, молодий – за старого» [1]. У Франції існує Національна страхова організація, послугами якої охоплено біля 80% населення. Також функціонує розвинута мережа приватних страхових компаній. У Швеції медичне та стоматологічне страхування є невід'ємними складовими Національної обов'язкової системи соціального страхування. На охорону здоров'я та медичну допомогу найбільшу частку коштів направляють місцеві органи влади (51%), потім - роботодавці (31%), і найменше виділяє уряд (18%). У Великій Британії, Ірландії, Греції, Італії, Іспанії, Португалії, на Кубі реалізується державна (або бюджетна) модель системи охорони здоров'я, за якої фінансування здійснюється в основному із державного бюджету. У Великій Британії обов'язковим державним медичним страхуванням охоплено третину населення країни. Національна система охорони здоров'я (НСОЗ) країни фінансується із державного бюджету, що складає 90% всього бюджету охорони здоров'я. Роботодавці формують біля 8% бюджету, населення – 10%. В країні всі працюючі обов'язковому страхуванню здоров'я, інші - можуть застрахуватися за добровільними програмами. Приватні страхові компанії доповнюють державну систему охорони здоров'я. Добровільним медичним страхуванням охоплено понад 13% населення Великої Британії. Об'єктом страхування є тільки ті ризики, які не бере на себе НСОЗ. Такі обмеження існують також в інших країнах.

Соціально-страхова модель охорони здоров'я функціонує в Німеччині, Нідерландах, Бельгії, Австрії, Канаді, Швейцарії і Японії. Вона має як переваги, так і недоліки. До основних переваг можна віднести: 1) пацієнт має право обрати лікаря та медичну установу; 2) більш оптимально використовуються кошти; 3) зростають умови для надання якісних медичних послуг. Серед недоліків: 1) зростання адміністративних витрат (для їх зниження доцільно використати досвід Канади); 2) можливі зловживання стосовно призначення додаткових медичних послуг/призначень та підвищення вартості лікування та ряд інших.

Підбиваючи підсумок короткого огляду систем/програм медичного страхування в різних країнах, потрібно констатувати, що у всіх державах використовуються ті чи інші форми й види медичного страхування як добровільного, так і обов'язкового. При впровадженні медичного страхування в Україні необхідно врахувати можливі сценарії його

розвитку та стан інституційного середовища, включаючи можливості зниження рівня корупції.

Література:

1.Медстрахування – приклад солідарності. URL: kiev.ua/medstrashuvannya-priklad-solidarnosti/

3. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2016-2020 років. URL^ moz.gov.ua\uploads/0/691-straegiya.pdf

Адаменко Ірина Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

(м. Київ)

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В умовах економічних перетворень нагальною потребою є розробка фінансової стратегії соціально-економічного розвитку суспільства, що зумовлено необхідністю врахування впливу негативних викликів у економічному середовищі. Відповідно оцінка економічних ризиків є важливою умовою для своєчасного прийняття рішень у фінансовій сфері та забезпечення фінансової безпеки держави. Вагома роль належить удосконаленню інструментарію фінансової політики. Необхідною є зміна фінансової архітектоніки з метою стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів з одночасним забезпеченням стабільності у фінансовій сфері. Важливими завданнями є: удосконалення інституційних засад розробки фінансової стратегії, активізація її можливостей у регулюванні соціально-економічних процесів. Необхідним є узгодження складових фінансової стратегії, розробка дієвих підходів щодо її реалізації з урахуванням економічної циклічності. Відповідно вагомими постали завдання щодо обґрунтування напрямів фінансової стратегії суспільного розвитку.

Фінансова стратегія є вагомою складовою соціально-економічної політики країни. Від обґрунтованості фінансової стратегії залежать темпи розвитку як певних галузей, так і економіки в цілому. З метою забезпечення макроекономічної стабільності важливим завданням є розробка фінансової стратегії суспільного розвитку, яка надасть можливість узгодити фінансово-бюджетний інструментарій із стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни. При розробці фінансової стратегії важливим є встановлення стійкого взаємозв'язку між виділеними державними фінансовими ресурсами та одержаними результатами [1-2].

Пріоритетними завданнями фінансової стратегії України є модернізація системи державних фінансів з метою створення умов для зростання реального валового внутрішнього

продукту. Одним із чинників прискореного економічного зростання органами державного управління вбачається збільшення припливу прямих іноземних інвестицій, проте їх рівень на даний час зменшився зважаючи на посилення кризових процесів в економічній сфері зумовлених посиленням пандемії короновірусу. Залучення в Україну прямих іноземних інвестицій потребує суттєвого поліпшення інвестиційного клімату, подолання корупції, прискореного проведення структурних реформ, припинення військових дій на сході країни. Прискореному зростанню реального ВВП не сприятиме і суттєве скорочення кредитування економіки. Значні обсяги придбаних банками облігацій внутрішніх державних позик і їх висока дохідність є одними з основних чинників, що стримують кредитування. У разі зменшення очікуваного рівня девальвації офіційного курсу гривні до іноземних валют втрати державного бюджету від зменшення доходів будуть більшими за економію видатків. Разом з цим, ревальвація гривні до іноземних валют в останні роки призвела до зменшення бюджетних надходжень. Одним із чинників зміцнення національної валюти є приватні грошові перекази в Україну. Зростання споживання домогосподарств передбачається насамперед за рахунок збільшення реальної заробітної плати. Крім того, споживчий попит стимулюватиметься за рахунок приватних грошових переказів українських заробітчан. Отже, вагомим завданням фінансової стратегії є здійснення заходів щодо наближення розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини, з відповідним коригуванням розміру прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення.

Важливим завданням в сучасних умовах є активізація інвестиційної політики, що характеризує інноваційний потенціал, економічний клімат та інвестиційну привабливість адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому. Розвиток вітчизняної економіки має базуватися на інноваційному потенціалі і позитивній динаміці інвестиційних процесів, оскільки достатній рівень оновлення основних засобів призводить до підвищення технологічного рівня виробництва.

Якісний рівень формування та реалізації фінансової стратегії визначається системою фінансових інститутів, станом їх розвитку в певній країні спрямованих на забезпечення економічного зростання та добробуту громадян. Функціональне призначення фінансової стратегії є результатом еволюції ролі та значення функцій держави в суспільно-економічному розвитку. Залежно від динамічності соціально-економічних процесів мають коригуватися завдання фінансової стратегії, інструментарій її реалізації. Фінансова стратегія суспільного розвитку повинна бути спрямована на формування довгострокового потенціалу економічного зростання та підвищення добробуту населення з урахуванням демографічних тенденцій та показників макроекономічного прогнозу соціально-економічного розвитку країни. Забезпечення стійкості системи державних фінансів є вагомою умовою інвестиційної

привабливості та конкурентоспроможності економіки. В умовах зростання регулюючої ролі системи державних фінансів необхідним є удосконалення бюджетного механізму, яке повинно здійснюватися, виходячи з поглибленого аналізу та оцінки бюджетних показників.

Література:

1. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2018. 364 с.

2. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С.5–18.

Беновська Лілія Ярославівна

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»

(м. Львів)

ЦІНОВА СТАБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ КОРОНОКРИЗИ: ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ

Дослідження причин та наслідків прояву криз 2008–2009 рр. та сучасної кризи 2020 р. дають можливість стверджувати про їх суттєву відмінність – якщо перша починалась з виникнення проблем на фінансових ринках (валютному та ринку деривативів), то поточна криза виникла насамперед з введенням карантинних заходів. Особливістю цієї кризи є дуже високий рівень невизначеності щодо її тривалості та сили шоку. Поширенням коронавірусної хвороби зумовило появу нових викликів та ризиків, з якими раніше не стикалась економіка країни та її фінансово-банківська система та які полягають у зростанні дефіциту бюджету, зниженні економічної активності, падінні темпів виробництва, скорочення внутрішнього попиту та споживання, ризику підвищення інфляції, зростання безробіття.

Проте цікавим є той факт, що результатом впливу коронакризи на економіку України порівняно з кризою 2008 року став відносно низький рівень інфляції. Індекс споживчих цін у грудні 2020 р. до аналогічного періоду попереднього року склав лише 105 %, а отже економіка та її фінансова сфера опинилась перед кризою з певним «запасом міцності». Слід виділити кілька причин такої ситуації:

- суттєво виросли міжнародні резерви НБУ – на початок березня 2020 р. вони склали 26,6 млрд.дол. США та знизилась частка зовнішнього боргу країни [1];
- у 2019 р. відбулось зміцнення гривні по відношенні до інших валют;
- зросла капіталізація та довіра до вітчизняних банків (балансовий капітал зріс на третину), а у ході оздоровлення виведено з ринку слабкі банки;
- відбулось здешевлення енергоносіїв на світових ринка.

В регіональному розрізі в період кризи не було сильної диференціації індексу споживних цін, проте спостерігалась значна диференціація індексу за групами товарів. Зниження цін у всіх регіонах спостерігалось на промислові товари - одяг і взуття (індекс споживчих цін на одяг і взуття склав 92,7%), що стало наслідком введення карантинних заходів (рис1.). Зауважимо, що спостерігалось зростання індексу споживчих цін на послуги ресторанів та готелів при тому, що ця галузь зазнала значних збитків та карантинних обмежень!

Рис. 1. Індекс споживчих цін в Україні, грудень 2020 до відповідного періоду попереднього року, %

Джерело: побудовано за даними Укрстату

Незважаючи на те, що карантинні обмеження діятимуть і в перспективі, підприємства галузі слабо пристосовуються до нових умов роботи, продають бізнес, щукають нових вигідніших інвестиційних вкладень. Спрацьовує «ефект капкана» – ситуація, коли інвестор, вклавши гроші та затративши певні зусилля і час в якийсь проект, приймає рішення продовжувати робити це заради своїх первинних вкладень. Відбувається переоцінювання власниками вартості власного бізнесу «ефект володіння» (беруть до уваги всі сили вкладені в його створення і розвиток) при тому, що очевидні проблеми розвитку галузі і в персективі.

Найбільше зростання цін спостерігалось на комунальні послуги – індекс споживчих цін 113,6 %. На сьогодні повноваження щодо встановлення тарифів розподілено між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) і органами місцевого самоврядування. Нажаль місцеві органи влади часто сприяють встановленню необґрунтованих тарифів (для прикладу індекс споживчих цін на комунальні послуги у столиці - 103,8 %, а у Закарпатській, Чернівецькій,

Івано-Франківській областях вище 120%, при тому, що рівень середньої заробітної плати цих областей майже у 1,5 рази нижчий, ніж у м.Києві). Нажаль центральна влада, в свою чергу, не розв'язує проблем, які накопичилися у сфері ЖКГ, а просто знімає із себе відповідальність та перекладає її на органи місцевого самоврядування. Це пояснює теорія підштовхування: Nudge - технологія спрямована на те, щоб підштовхнути людину (органи місцевого самоврядування) приймати ті рішення, які відповідають, перш за все, їх інтересам, а вже потім інтересам суспільства. Прийняття ірраціональних рішень, в період коронокризи лише загострює і так складні соціальні протиріччя у суспільстві.

Література:

1. Україна після коронокризи – шлях одужання. Наукова доповідь під ред Я. А. Жаліло. К НІСД, 2020. 304 с.

Брадул Олександр Михайлович,
Шепелюк Віра Анатоліївна
Криворізький національний університет
(м. Кривий Ріг)

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ - НОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Розвиток сучасної економіки, заснованої на використанні новітніх технологій, створенні нових матеріалів, аналізі великих масивів даних, розробці нових систем управління призводить до зміни принципів конкурентних відносин. Світ вступив у нову епоху цифрової глобалізації. Розвинені країни, успішно цифровізують свої економіки, прискореними темпами розвівають інноваційні технології. У сфері впровадження цифрової економіки країни найбільш прогресивними є США, Китай, Велика Британія, Ізраїль, Естонія, Нова Зеландія, Південна Корея.

Діджиталізація сучасної економіки відбувається через цифрові реформи у сферах суспільного життя – освіті, медицині, публічному управлінні, в бізнесі.

Сучасні напрямки політики у цифровізації економіки і життя суспільства спостерігає перехід до комплексних методів. Основною метою яких є цифрова трансформація державного управління і перспективи розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури на технологічному підґрунті цифрових технологій.

На теперішній час в Україні електронні послуги запроваджено на різних порталах органів влади, з різними інтерфейсами, стандартами та засобами е-ідентифікації, що є вкрай незручним для громадян. Крім того, не було проведено належного реінжинірингу послуг при

їх автоматизації та не забезпечено достатньої зручності. Відсутній єдиний підхід до реінжинірингу й запровадження е-послуг, а також послуги є недоступними через смартфон.

Ключову роль у модернізації адмініструванні податків, зборів та платежів відіграє цифрова трансформація. Прозоре та ефективне оподаткування в епоху цифрової економіки та перетворення податкових адміністрацій на цифрові є нової стратегію розвитку податкових державних органів країни..

Впровадження державою програми «Держава у смартфоні», єдиного онлайн-порталу державних послуг «Дія» сприяли значному зниженню бюрократизації в суспільстві, підвищили довіру громадян до влади, полегшили буденне життя громадян.

На сьогодні державна податкова служба приділяє першочергову увагу впровадження дистанційного спілкування, шляхом надання громадянам сервісів та адміністративних послуг в режимі он-лайн з використання всіх можливих електронних податкових сервісів.

Тому для оптимізації роботи бізнесу в реаліях цифрової економіки на нашу думку, на сьогодні, надзвичайно актуальним є питання створення універсального веб- порталі державних послуг «Дія» – електронний кабінет платника податків (ЕКПП – ДіЯ), як для фізичних так і для юридичних осіб.

Електронний кабінет платника податків – ДіЯ (ЕКПП – ДіЯ) це можливість швидкого отримання податкової інформації, заповнення звітності та мінімізація ризиків недотримання платниками інформації з податкового законодавства. Ведення на веб- порталі «Дія», ЕКПП – ДіЯ надає можливість платнику безкоштовно працювати в режимі реального часу за допомогою персональних комп'ютерів та смарт-пристроїв без встановлення спеціалізованого програмного забезпечення. Тобто платник може працювати дистанційно, не відвідуючи центри обслуговування, а це значна економія часу та мінімізація корупційної складової.

Щоб скористатися ЕКПП – ДіЯ , платнику необхідно мати електронний цифровий підпис, який можна отримати на веб- порталі «Дія».

Електронний кабінет платника податків – ДіЯ є захищеним, персоналізованим та безпечним електронним сервісом, який надаватиме безконтактні способи взаємодії платників податків та ДПС з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Призначенням ЕКПП – ДіЯ надання платнику податків можливості реалізувати свої обов'язки та права у сфері оподаткування в режимі on-line. Призначенням ЕКПП – ДіЯ надання платнику податків можливості реалізувати свої обов'язки та права у сфері оподаткування в режимі on-line.

В особистому кабінеті юридичної особи та суб'єкта підприємницької діяльності безпосередньо зможе зареєструвати податкові накладні в Єдиному реєстрі податкових

накладних, а також отримати інформацію з системи електронного адміністрування ПДВ і з реєстрів операцій та транзакцій в системі електронного адміністрування реалізації пального.

Ватаманюк-Зелінська У. З.,

Беднарчук В. В.

Львівський національний університет ім. Івана Франка

(м. Львів)

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОЇ ОБОРОННОЇ СФЕРИ

В умовах зовнішніх загроз, важливого значення набуває фінансове забезпечення стабілізація і розвиток Збройних сил України, а розвиток військових видатків відіграє важливу роль у збережені територіальної цілісності країни, захисту її суверенітету та формуванні ефективної ринкової моделі національної економіки. До основних показників, які відображають прагнення держави забезпечити розвиток збройних сил та інших військових формувань належать видатки державних коштів на оборонну сферу. Зазначимо, що, видатки на оборону не сприяють приросту валового внутрішнього продукту, проте обсяг видатків на фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5 відсотків запланованого обсягу внутрішнього валового продукту, з яких не менше 3 відсотків - на фінансування сил оборони [1].

У вітчизняному бюджетному законодавстві зазначається, що видатки на оборону фінансуються виключно із коштів Державного бюджету України. Їх розмірі, встановлюється щорічно законом «Про Державний бюджет України» [2].

Державні кошти в оборонній сфері використовуються за такими напрямками [3]:

- військова та цивільна оборона;
- військова допомога зарубіжним країнам;
- фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері оборони;
- військова освіта (підготовка військових фахівців, підвищення їхньої кваліфікації);
- інша діяльність у сфері оборони.

В табл. 1 подано показники, які характеризують динаміку сукупних видатків на оборону з державного бюджету України за період 2017-2020 рр.

Зауважимо, що протягом останніх років спостерігається зростання видатків на оборону з Державного бюджету України. Так, питома вага видатків на військову оборону коливається від 90,23% у 2018 році до 95,83% у 2019 році у сукупних військових видатках. Обсяги видатків на цивільну оборону, навпаки, спадають, так, у 2018 році порівняно з 2017 роком, вони зменшились з 1,74% до 1,62%, а у 2019 році – до 1,36%. Важливе місце у

структурі видатків на оборону займає також інша діяльність у сфері оборони. У 2017 р. питома вага цієї групи видатків становила 4,76%. у 2018 р. вона збільшилась до 5,12%. У 2019 році скоротилась на 2,31%, або на 1983,11 млн. грн. і становить 2,81%, порівняно з аналогічним періодом 2018 року. Видатки на військову освіту займають незначну частку в сукупних видатках на оборону, а саме 3,24% у 2017 році. Зауважимо, що на 2019 рік Державною казначейською службою не відкриті бюджетні асигнування на проведення запланованих видатків Міністерства оборони України КФКВ 0240 «Військова освіта».

Таблиця 1

Структура видатків, які здійснюються із Державного бюджету України на оборону, за їх функціональною класифікацією у 2017-2020 р.*

Показники	2017		2018		2019		Січень-серпень 2020
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.
Військова оборона	67106,9	90,26	87542,7	90,23	102179,8	95,83	63872,9
Цивільна оборона	1292,85	1,74	1 569,96	1,62	1 454,74	1,36	887,36
Військова освіта	2402,68	3,24	2 935,02	3,03	-**	-	-**
Інша діяльність у сфері оборони	3543,79	4,76	4 976,31	5,12	2 993,20	2,81	1802,46
Сукупні видатки на оборону	74346,2	100	97024,0	100	106627,8	100	66562,82

**Джерело: складено на основі [4].*

**не відкриті Державною казначейською службою бюджетні асигнування на проведення запланованих видатків Міністерства оборони України.

Результати аналізу обсягів та структури видатків на оборону за функціональною ознакою за період 2017 – січень-серпень 2020 рр. показують, що незважаючи на зменшення окремих їх видів (видатків на цивільну оборону, військову освіту) у загальній структурі, – сукупні видатки все ж мають тенденцію до зростання. Це пов'язано, насамперед із тривалим проведенням військових дій на сході України. Проте, внаслідок продовження військового конфлікту, необхідним є збільшення фінансування Збройних сил України.

Для більш поглибленого аналізу військових видатків Зведеного бюджету України розглянуто структуру видатків на оборону за економічною класифікацією, яка відображає видатки бюджету за економічною характеристикою операцій, що здійснюються під час їх проведення.

За аналізований період відбувається поступове зростання поточних видатків на оборону з 71004,7 млн. грн. у 2017 році до 101608,0 млн. грн. у 2019 році. В тому числі, збільшуються видатки на оплату праці і нарахування на заробітну плату та видатки на соціальне забезпечення (з 2182,8 млн. грн. до 3692,1 млн. грн.) [5]. Всі інші видатки, які входять до поточного споживання поступово зменшуються. Це пов'язано із тим, що по цій

статті зменшилися обсяги фінансування видатків на медикаменти та перев'язувальні матеріали, а також видатків на заходи спеціального призначення.

Що стосується капітальних видатків, то вони включають видатки на придбання основного капіталу і капітальні трансфери. На жаль, відбувається стійка тенденція щодо їх зменшення. У видатках зведеного бюджету України на фінансування сфери оборони переважають поточні видатки, що на нашу думку ускладнює розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу, адже фінансування потреб оборонної сфери держави відбувається в умовах дефіциту бюджетних коштів та без капітальних вкладень. В сучасних умовах однією із найглобальніших перепон економічного розвитку нашої держави, стабільного і ефективного її функціонування є військові дії на сході України. Така ситуація перешкоджає її соціально-економічному розвитку. Військовий конфлікт має змінити підходи до формування оборонного бюджету, зокрема, у напрямку щорічного фінансового забезпечення на рівні не менше 5%-ти запланованого ВВП для потреб безпеки та оборони України, і не менше 0,5% прогнозованого ВВП на потреби розвитку оборонної промисловості. Також необхідне збільшення капітальних трансфертів спеціального фонду Державного бюджету України для фінансування потреб оборонної сфери держави, зважаючи на потребу інноваційних розробок та капітальних вкладень у виробництво військової техніки; формування державного замовлення для промислових підприємств машинобудівної галузі, здатних виготовляти комплектуючі для потреб оборонного промислового комплексу; залучення іноземних інвестицій для оснащення високотехнологічними, зразками озброєння і військової техніки.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст.572.

3. Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету : наказ Міністерства фінансів України від. 14.01.2011 р. № 11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#n30

4. Державна казначейська служба України. Офіційний сайт. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua

5. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України – 2019». URL: https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik

6. Ватаманюк-Зелінська У., Беднарчук В., Млінцова А. Фінансування потреб оборонної сфери в Україні. Інноваційна економіка. № 7-8. 2020. С.22-27.

Голинський Юрій Олегович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Митний контроль товарів є важливою складовою фінансової безпеки держави. Одним з різновидів митного контролю є митний контроль після випуску товарів. На даному етапі важливо визначити напрямки розвитку даного виду контролю і забезпечити їх дотримання, оскільки саме контроль після випуску товарів може дозволити скоротити час на етапі декларування товарів і зменшити загальні видатки на забезпечення процедур митного контролю.

Метою контролю після випуску товарів є перевірка справжності відомостей, що містяться в митній декларації, платіжних та інших документах, які надаються митним органам на етапі декларування товару.

В умовах створення найбільш раціональних способів організації митного контролю, тему митного контролю після випуску товарів можна назвати однією з найактуальніших, оскільки організація максимально прискореного і спрощеного контролю створить найбільш сприятливі умови для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

До цілей митного контролю після випуску товарів можна віднести:

1. Організація безперервного і повного контролю, починаючи з етапу попереднього інформування до митного контролю після випуску.

2. Прискорення проведення митного контролю, спрощення митних операцій на етапі митного оформлення з метою пост-аудиту.

3. Раціоналізація використання технічних засобів митного контролю з наданням можливості ефективного вирішення завдань в умовах зростаючих обсягів товарів зовнішньоекономічної діяльності.

4. Формування вигідних умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаних з митним контролем.

5. Зниження витрат на зберігання товарів на складах тимчасового зберігання під митним контролем.

Принцип митного пост-аудиту (post-clearance audit) полягає в тому, що основні митні процедури, що згідно із законодавством відповідної країни мають здійснюватися до товарів, що переміщуються через кордон (ввезення, вивезення), підлягають застосуванню не в пункті пропуску при безпосередньому переміщенні товарів чи у митниці призначення/відправлення, а після завершення їх митного оформлення та випуску у вільний обіг.

Митний контроль після випуску товарів націлений на збалансованість застосування заходів щодо забезпечення економічної безпеки країни і сприяння міжнародній торгівлі.

На даному етапі митний контроль після випуску товарів проводиться за допомогою проведення камеральних та виїзних митних перевірок. Камеральна митна перевірка проводиться без виїзду, безпосередньо у місці розташування митного органу. Метою такої перевірки є вивчення та аналіз відомостей, що містяться в митній декларації, а також в інших комерційних, транспортних документах, які були надані перевіряється особою та інших документах, наявних у розпорядженні митних органів.

При проведенні виїзних митних перевірок необхідно отримання рішення начальника митного органу у вигляді припису, акту про призначення перевірки із зазначенням термінів та інших умов її проведення. Виїзні митні перевірки можуть мати як плановий, так і позаплановий характер. Позапланові перевірки обмежені в періодичності їх проведення. Серед підстав для проведення виїзної митної перевірки мають бути дані, що свідчать про порушення положень митного законодавства. Виїзна митна перевірка може включати в себе інвентаризацію товарів, огляд і опечатування приміщень, відбір проб і зразків товарів для проведення митної експертизи.

Результатом проведення митного контролю після випуску товарів може бути арешт або вилучення товарів.

Говорячи про пост-контроль, варто відзначити, що вдосконалення митного контролю після випуску товарів є одним з основних напрямків розвитку митної справи [1].

Одним із основних аргументів на користь такого виду митного контролю є ефективність проведених перевірок тобто відсоток результативності та частка виявлення порушень.

Ефективність митних перевірок після випуску товарів безпосередньо пов'язана з ефективністю проведення поточного митного контролю на етапі випуску товарів. Виявлення порушень на стадії пост-контролю свідчить про погану підготовку митного контролю на інших етапах.

Таким чином, вдосконалення митного контролю після випуску товарів є стратегічним напрямком розвитку митної діяльності.

Література:

1. Міщенко І. В. Митний контроль в Україні: сутнісні характеристики та термінологічний дискурс / І. В. Міщенко, А. І. Гармаш // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 88 / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. – Одеса : Гельветика, 2020. – С. 85-91.

Дуб Андрій Романович

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

(м. Львів)

НЕРУХОМІСТЬ ЯК АКТИВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

Реформа децентралізації зумовила суттєве розширення повноважень органів місцевого самоврядування переформатованих та новостворених територіальних громад у економічній та соціальній сферах. Головним чином, це відбулось за рахунок передачі повноважень з районного та державного рівнів на рівень територіальних громад. Поруч з тим збільшилась і матеріально-фінансова база територіальних громад, яка де-юре повинна забезпечити виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень.

З-посеред багатьох складових матеріально-фінансового базису місцевого самоврядування в Україні [1] – рухомого і нерухомого майна, доходів місцевого бюджету, природних ресурсів, що перебувають в комунальній власності, тощо – одним з головних виступає нерухомість. Однак не всю розташовану в межах територіальної громади нерухомість можна вважати її активом.

Активом територіальної громади доцільно вважати лише ту нерухомість, яка відповідає наступним ознакам:

– перебуває в комунальній власності, що дає право територіальній громаді на свій розсуд і в своїх інтересах володіти, користуватися і розпоряджатися нею;

– забезпечує реалізацію органами місцевого самоврядування покладених на них повноважень, та виконання їхніх функцій і завдань (в тому числі через комунальні підприємства, установи та організації). Тобто забезпечує життєдіяльність територіальної громади;

– прямо чи опосередковано (наприклад, через надання в оренду приватним структурам, які виробляють товари чи надають послуги населенню) задовольняє певні потреби та інтересів мешканців територіальної громади та/або приносить територіальній громаді вигоду (надходження до місцевого бюджету від надання комунальної нерухомості в оренду, чи від оподаткування прибутку комунальних підприємств, які мають право провадити комерційну діяльність);

– має вартісне вираження і обліковується на балансі комунальних підприємств, установ та організацій.

Отже, об’єкти нерухомості (будівлі, окремі приміщення в будівлі, земельні ділянки, споруди) комунальної власності, які обліковуються на балансі комунальних підприємств, установ та організацій, що забезпечують надання послуг мешканцям територіальної громади,

або які передані в користування підприємствам, установам та організаціям іншої форми власності і забезпечують надходження до місцевого бюджету, можна вважати активом територіальної громади. А от нерухомість, яка розташована в межах територіальної громади, але перебуває в приватній власності є радше її квазіактивом, оскільки відповідає кільком окремим ознакам активу: є об'єктом контрольної функції органів місцевого самоврядування, проте не є об'єктом їхнього управління та користування на правах власності; здатна приносити вигоду територіальній громаді в результаті використання органами місцевого самоврядування інструментів бюджетно-фіскального механізму.

Серед низки невирішених питань управлінського характеру у сфері нерухомості, які мають вплив на використання і віддачу даного виду активу територіальної громади, доречно вказати ті, які притаманні більшості територіальних громад:

– відсутність структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, які б спеціалізувались на управлінні активами територіальної громади (в територіальних громадах, до складу яких входять великі міста, такі структурні підрозділи в складі органів місцевого самоврядування здебільшого створено);

– брак в органах місцевого самоврядування дипломованих фахівців-практиків з управління активами, зокрема, у сфері нерухомості;

– відсутні приклади залучення професійних компаній з управління нерухомістю на засадах аутсорсінгу, які мають позитивний досвід і довели свою ефективність в управлінні нерухомістю;

– відсутність інвентаризації та паспортизації усіх об'єктів нерухомості в територіальній громаді (з акцентом на об'єкти нерухомості комунальної власності) із зазначенням їх видів та детальних характеристик;

– відсутність чіткого плану з управління нерухомістю територіальної громади на середньо- і довгострокову перспективу, а також обґрунтування оптимально необхідної кількості об'єктів нерухомості у комунальній власності для забезпечення потреб громади;

– відсутність системи оцінки результатів (із зазначенням індикаторів ефективності) діяльності структурних підрозділів органів місцевого самоврядування з управління активами територіальної громади (в громадах, де такі підрозділи функціонують), а також системи заохочення їх працівників;

– низька увага органів місцевого самоврядування щодо моніторингу кон'юнктури на ринку нерухомості для підвищення віддачі об'єктів нерухомості комунальної власності, як активу територіальної громади;

– недостатність актуальних даних про ринкову вартість об’єктів нерухомості у комунальній власності (та її систематичного оновлення), в результаті чого, місцеві бюджети втрачають кошти від здавання їх в оренду або відчуження за заниженими цінами;

– наявність в комунальній власності нерухомості, яка потребує витрат із місцевого бюджету на її утримання, не приносячи при цьому користі територіальній громаді, та незадовільну роботу з нею органів місцевого самоврядування (наприклад, щодо її продажу);

– несформованість або недостатнє наповнення інформаційного ресурсу про об’єкти нерухомості комунальної власності, які можуть зацікавити бізнесові структури, що спричиняє до втрати громадою потенційних інвестицій;

– незадовільний стан розкриття інформації та звітності органів місцевого самоврядування про управління об’єктами нерухомості, що перебуває у комунальній власності, зокрема, про корисність для громади відповідного об’єкту, виражену у вартісних та/чи кількісних показниках;

– наявність корупційних ризиків при управлінні активами територіальної громади, зокрема, щодо передачі об’єктів нерухомості комунальної власності в оренду чи їх відчуження.

Перелічені проблеми притаманні не лише українським територіальним громадам, але й територіальним громадам розвинутих країн світу [2]. Проте їх розв’язання сприятиме підвищенню значення нерухомості у складі активів територіальної громади, дозволить ефективніше управляти об’єктами нерухомості комунальної власності, може стати одним із драйверів забезпечення сталого розвитку територіальної громади.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#top

2. Marona, B.; van den Beemt-Tjeerdsma, A. Impact of Public Management Approaches on Municipal Real Estate Management in Poland and The Netherlands. *Sustainability* 2018, 10, 4291. https://doi.org/10.3390/su10114291

Дубик Вікторія Яківна,
Янісів Юлія Володимирівна
Львівський національний університет ім. Івана Франка
(м. Львів)

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах політика ґендерної рівності набуває актуальності та виступає важливим чинником глобального розвитку. Уряди багатьох країн у процесі визначення стратегії розвитку держави взяли на себе зобов'язання щодо досягнення цілей ґендерної рівності та впровадження ґендерних підходів у бюджетному процесі. Ґендерне бюджетування являє собою гнучкий механізм ухвалення управлінських рішень для забезпечення справедливого розподілу ресурсів в інтересах різних соціальних груп населення, забезпечуючи функціонування бюджетної системи як ефективного інструменту реалізації соціальної справедливості та ґендерної рівності.

Основні аспекти підвищення ефективності використання бюджетних коштів, забезпечення ґендерної рівності та справедливого розподілу бюджетних видатків за статевою ознакою досліджувались такими вітчизняними науковцями як: В. Близнюк, С. Гаращенко, Л. Лобанова, О. Романюк, М. Соколик та інші. У публікаціях зазначених вище науковців досить ґрунтовно розглянуто теоретичні й практичні аспекти запровадження ґендерно-орієнтованого бюджетування.

Вперше принцип ґендерно-орієнтованого бюджетування був застосований у вигляді «жіночого бюджету» в Австралії у 1984 році. І з того часу він втілюється в життя в ряді країн як одна із стратегій досягнення ґендерної рівності. Сьогодні понад 90 країн здійснюють ҐОБ у тій чи іншій формі [1]. Проєкт «Ґендерне бюджетування в Україні», який реалізується за фінансової підтримки Уряду Королівства Швеції, розпочав свою роботу в Україні в 2013 році. Це найбільший проєкт у світі із впровадження ґендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі, метою якого є підвищення економічної ефективності і результативності видатків бюджету, що враховують потреби різних груп населення.

Сутність ґендерно-орієнтованого бюджетування полягає у застосування комплексного ґендерного підходу в бюджетній політиці та бюджетному процесі на державному й місцевому рівнях, що включає розподіл бюджетних коштів за ґендерним принципом, а також спричиняє посилення прозорості та підконтрольності [2]. Ґендерний підхід означає, що принцип рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків має бути враховано в усіх рішеннях, на кожному етапі процесу розвитку громади. Кожне рішення потрібно розглядати

через призму ґендерної перспективи, щоб отримати рівноцінні результати для жінок та чоловіків у конкретній громаді.

В Україні ґендерно-орієнтоване бюджетування проводиться як на державному, так і на місцевому рівні. Усе більшого поширення ця технологія набуває на рівні ОТГ. При цьому мета ґендерно-орієнтованого бюджетування як на державному, так і на місцевому рівні спільна – підвищення економічної ефективності та прозорості видатків бюджету з урахуванням потреб усіх соціальних груп. Це інструмент, із допомогою якого можна оцінити, наскільки ефективно використовують бюджетні кошти.

Однією з основних переваг реалізації ґендерно-орієнтованого бюджетування є покращення якості послуг для населення шляхом спрямування бюджетних витрат на конкретного споживача. До інших переваг впровадження ґендерного бюджетування належить: підвищення інформованості та вплив громадськості (зокрема жінок) на прийняття рішень у бюджетному процесі, удосконалення законів і політики з метою подолання наявних ґендерних проблем, зменшення ґендерної нерівності та підвищення темпів економічного розвитку територій з урахуванням більш ефективного використання наявних ресурсів. Також використання ґендерного підходу в бюджетуванні сприяє зростанню прозорості та підзвітності урядових органів, що забезпечує процес інтегрування ґендерних підходів до формування бюджетних програм і бюджетів різних рівнів.

В Україні можна виділити такі найголовніші чинники, які гальмують інтеграцію ґендерного бюджетування в бюджетний процес: відсутність запланованих заходів із бюджетування та моніторингу дій, спрямованих на забезпечення ґендерної рівності; різна концентрація жінок та чоловіків у різних галузях та сферах; недостатність фахівців, які б володіли знаннями та навичками, необхідними для здійснення ґендерного аналізу [3]. У зв’язку з відсутністю норм законодавчої бази відносно обов’язкового застосування ґендерно-орієнтованого бюджетування на державному та місцевому рівнях, програмами не передбачено оптимізацію обсягу і структури бюджетних витрат за ґендерною ознакою. Тому для розв’язання проблеми впровадження ґендерного бюджетування необхідно удосконалити нормативно-правову базу, що дозволить застосувати комплексний підхід до трансформації державних фінансів.

Отже, застосування ґендерно-орієнтованого бюджетування дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів, зокрема на місцевому рівні, завдяки врахуванню різних потреб чоловіків та жінок, осіб різних вікових категорій та соціальних груп, а також сприятиме ефективному соціально-економічному розвитку країни. Реалізація ґендерного бюджетування вимагає широкого спектра діяльності в області законодавства і бюджетування. Таким чином, необхідною умовою інтеграції ҐОБ у бюджетний процес

України є модернізація нормативно-правової бази та вітчизняної методології ґендерного бюджетування.

Література:

1. Ґендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. посіб. - К.: ФОП Клименко, 2016.

2. Сайт Проекту «Ґендерне бюджетування в Україні» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://grbproject.org

3. Остріщенко Ю. В., Корнієнко Н. М. Ґендерне бюджетування на місцевому рівні як інструмент підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Економыка розвитку. 2015. №3(75). С. 22-24.

Дубовик Ольга Юхимівна

Одеський національний економічний університет

(м. Одеса)

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Податкова політика України є складовою її фінансової політики і націлена на досягнення економічного розвитку країни через розроблення й імплементацію дієвих механізмів залучення фінансових ресурсів для виконання державою покладених на неї функцій, гармонізацію інтересів платників податків і держави. Її зміст має бути підпорядкований та узгоджений з цілями соціально-економічного розвитку держави в контексті визначеної моделі суспільства. Основними детермінантами формування сучасної податкової політики нашої країни є зниження податкового навантаження на бізнес, детінізація і деофшоризація економіки, підвищення ефективності податкового адміністрування, залучення неврахованих джерел оподаткування тощо.

Враховуючи, що Україна взяла курс на набуття повноправного членства в Європейському союзі, необхідно зробити певні кроки щодо адаптації нашого податкового законодавства до податкового законодавства країн-членів ЄС. Аналіз статистичних показників доводить, що за рахунок податкових надходжень формується більше ніж 80 % дохідної частини Зведеного бюджету України. Тому необхідно зберегти це дуже потужне джерело наповнення бюджету при зміні податкових механізмів, які можуть відбутися через реформу системи оподаткування. Також з великими застереженнями необхідно впроваджувати прогресивний іноземний досвід у нашу податкову практику через існування національної специфіки використання тих чи інших інструментів державного регулювання,

загрозу виникнення дестимулюючих ефектів, які можуть призвести до викривлення стимулів до праці чи підприємницької діяльності економічних суб'єктів.

Протягом останніх років у країнах Євросоюзу відбулися певні реформи в оподаткуванні, націлені перш за все на заходи, які допоможуть залучити інвестиції бізнесу в передові комунікаційні інфраструктури та стартапи з інноваційними технологіями, захистити навколишнє природне середовище, забезпечити соціальний захист населення.

Дослідимо потенційну можливість зміни українського податкового законодавства через застосування певних новацій. Так, вже декілька років точиться дискусія щодо зміни податку на прибуток підприємств на податок на виведений капітал. Така пропозиція виникла через існування великого тіньового сектору економіки. За різними оцінками, від 30 до 60 % доходів, що підлягають оподаткуванню, приховуються і привласнюються платниками нелегально. При цьому докорінно змінюється механізм нарахування податку і принцип його застосування: податок стягується тільки тоді, коли бізнес виплачує (розподіляє) прибуток своїм акціонерам або іншим способом виводить прибуток за межі свого підприємства. Якщо ж прибуток реінвестується у розвиток свого бізнесу, він не оподатковується. Вважають, що це дозволить створити стимули для ділової й інвестиційної активності, бо вже немає потреби занижувати фінансовий результат для цілей оподаткування.

Перщопрохідцями з впровадження податку на виведений капітал у світі є Естонія (2000 р.), Грузія (2017 р.) та Латвія (2018 р.). На думку деяких експертів, відбудеться зменшення надходжень до бюджету на рівні 40 млрд. грн. у перший рік після впровадження нової моделі, яке буде компенсоване додатковими надходженнями у розмірі до 2 % ВВП на кожен рік після впровадження. Щоб цей податок запрацював у найближчі часи в Україні, необхідно заздалегідь знайти компенсатори, які покриють втрати бюджету у перші роки його застосування.

Одним з інструментів податкового регулювання та протидії офшоризації є приєднання України у 2017 р. до Плану дій з боротьби з розмиванням бази оподаткування і переміщенням прибутків за кордон (BEPS), який був розроблений Організацією економічного співробітництва і розвитку у 2015 р. На сьогоднішній день до BEPS приєдналися 137 держави. Він передбачає певні заходи з усунення прогалин у міжнародному податковому регулюванні та розбіжностей у національному податковому законодавстві різних країн, які уможливлюють «приховування» корпоративного прибутку та його штучне переміщення у низькоподаткові юрисдикції, де компанії не здійснюють економічної діяльності. При цьому щорічні втрати бюджетів країн світу сягають 100-240 млрд. дол. США або 4-10 % сукупних надходжень від податку на прибуток підприємств [1]. План реалізується за такими напрямами: боротьба з податковими зловживаннями, запобігання зловживань під

час застосування угод про уникнення подвійного оподаткування, удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням тощо.

Багато резервів з наповнення доходної частини бюджету України криється у реформуванні механізму розрахунку таких податків як податок на майно, податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, акцизний податок тощо. Але ж податкова система має бути економічно обґрунтованою, максимально прозорою, стабільною, збалансованою та мати не тільки фіскальну спрямованість, але й регулюючий та стимулюючий вплив на економіку країни. І певною мірою має бути реалізований принцип соціальної справедливості.

Література:

1. План дій BEPS: Україна унеможливлює податкові лазівки // Вісник. Офіційно про податки. - № 42. – 10.11.2018. URL: http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100009744-plan-diy-beps-ukrayina-unemozhlivlyuye-podatkovi-lazivki.

Західна Оксана Романівна,

Беднарчук Вікторія Володимирівна

Львівський національний університет ім. Івана Франка

(м. Львів)

ОСОБЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Одним з основних напрямків наукових досліджень в сучасних умовах є дослідження процесу формування місцевих бюджетів і їхній зв'язок з основними показниками розвитку економіки держави в умовах децентралізації. Оскільки влада на місцях здійснюється органами місцевого самоврядування і вони є найближчими до людей, то дані органи влади повинні бути спроможні вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність. Тому сьогодення в Україні характеризується процесом децентралізації.

Децентралізація – це передача повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування. Виходячи з економічної сутності децентралізації, слід зазначити, що реформа в Україні триває з 2014 року.

Бюджетно-фінансова децентралізація включає такі напрямки реформування:

– децентралізацію доходів, яка передбачає закріплення за місцевими бюджетами доходів, які необхідні для виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій та завдань;

– децентралізацію видатків, яка полягає у необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків для виконання функцій;

– фінансову самостійність, яка показує здатність до самостійного і незалежного формування, затвердження місцевих бюджетів та виконання покладених на них функцій і забезпечення розвитку територій, подання звітності та ефективного контролю за усіма процесами.

Станом на 01 вересня 2020 року прийнято 8 236 (99,9%) місцевих бюджетів на 2020 рік. Залишаються не затвердженими 7 місцевих бюджетів, в тому числі: 7 сільських бюджетів (по одному бюджету – у Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Тернопільській та Чернівецькій областях) [1].

Важливу роль у соціально-економічному розвитку регіонів відіграють доходи та видатки місцевих бюджетів. Їм, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі нашої держави. У них акумулюється понад 80 % усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування [2].

Доцільним буде провести аналіз доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної системи України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягу та структури доходів місцевих бюджетів в Україні у період з 2017 по 2019 рр.

Вид доходів	2017		2018		2019	
	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%
Податкові надходження	201 005,1	40,03	232 532,9	41,35	270 545,7	48,27
Неподаткові надходження	25 973,0	5,17	28 027,3	4,98	26 105,0	4,66
Доходи від операцій з капіталом	1 873,6	0,37	2 143,4	0,38	2 928,8	0,52
Трансферти від органів державної влади	272 602,9	54,29	298 939,7	53,15	260 302,0	46,44
Трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	23,8	0,004	94,1	0,02	44,2	0,01
Цільові фонди	619,9	0,12	678,1	0,12	601,9	0,11
Разом	502 098,3	100	562 415,7	100	560 527,9	100

Джерело складено за даними: [3, 4]

Оцінивши найактуальніші дані Міністерства фінансів України, варто відмітити, що протягом останніх років динаміка обсягу доходів місцевих бюджетів в Україні має цікаву траєкторію. У 2018 році спостерігалося зростання обсягу доходів місцевих бюджетів, а у 2019 році сукупні доходи скоротились на 1 887,8 млн. грн. Питома вага податкових надходжень коливається від 40,03% у 2017 році до 48,27% у 2019 році. Неподаткові надходження займають третє місце у структурі доходів місцевих бюджетів. У 2017 р. питома вага цієї групи доходів становила 5,17%. у 2018 р. вона скоротилась до 4,98%. У 2019 році зменшилася на 0,32%, або на 1 922,3 млн. грн. і становить 4,66%, порівняно з аналогічним

періодом 2018 року. Дохід від операцій з капіталом займає незначну частку в сукупних доходах, а саме 0,52% станом на 2019 рік.

Отже, з аналізу доходів місцевих бюджетів за 2017–2019 роки можна сказати, що незважаючи на зменшення деяких видів надходжень, доходи місцевих бюджетів мають тенденцію до зростання. І це один із позитивних показників, який ми отримали від реформи децентралізації, оскільки вона сприяє більшому акумулюванню грошових ресурсів на місцях.

На розвиток економічної та соціальної сфери будь-якої країни значний вплив справляють бюджетні видатки, які є джерелом забезпечення суспільних потреб [5]. Доцільним буде провести аналіз видатків місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної системи України (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка обсягу та структури видатків місцевих бюджетів України за функціональною класифікацією у 2017-2019 рр.

Напрямки видатків	2017		2018		2019	
	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%
Загально державні функції	23 802,4	4,8	28 591,9	5,01	34 914,8	6,17
Громадський порядок, безпека та судова влада	634,8	0,1	1 149,6	0,20	1 304,6	0,23
Економічна діяльність	55 883,2	11,3	77 160,5	13,52	81 854,2	14,46
Охорона навколишнього природного середовища	2 609,3	0,5	3000,8	0,53	3 413,5	0,60
Житлово-комунальне господарство	27 170,5	5,5	30 048,5	5,27	34 379,1	6,07
Охорона здоров’я	85 663,0	17,3	93 229,8	16,34	89 816,2	15,86
Духовний та фізичний розвиток	16 444,2	3,3	18 885,8	3,31	21 583,1	3,81
Освіта	136 618,5	27,5	165 706,0	29,04	187 099,7	33,04
Соціальний захист та соціальне забезпечення	141 282,8	28,5	145 498,0	25,50	103 158,1	18,22
Міжбюджетні трансферти	5 967,7	1,2	7 306,2	1,28	8 725,0	1,54
Разом	496 090,7	100	570 577,6	100	566 248,5	100

Джерело складено за даними [3, 3]

Протягом останніх років спостерігаються зміни в структурі видатків місцевих бюджетів. Зросла частка видатків на виконання загально державних функцій. Так, у 2017 р. вони становили 23 802,4 млн. грн., їх питома вага у сукупних видатках - 4,8%. У 2018 р. їх величина зросла на 0,21% або на 4 789,5 млн. грн. А на 1,16% (6 322,9 млн. грн.) вони збільшились у 2019 р і становили 34 914,8 млн. грн. Основний обсяг видатків спрямовується на освіту (27,5% у 2017 р.; 29,04% у 2018 р.; 33,04% у 2019р.), соціальний захист і соціальне забезпечення населення (28,5% у 2017 р.; 25,5% у 2018 р.; 18,22% у 2019р.) та охорону здоров'я (17,3% у 2017 р.; 16,34% у 2018 р. та 15,86% у 2019р.).

Отже, основою соціально-економічного розвитку територій є ефективне функціонування місцевих бюджетів. Реформа децентралізації дала поштовх до формування більш ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Як і

державний бюджет України, місцеві бюджети формуються у вигляді балансу доходів і витрат. Доходи місцевих бюджетів становлять фінансову основу місцевого самоврядування. За рахунок акумуляції надходжень в місцеві бюджети, вони мають змогу здійснювати видатки на економічно-соціальний розвиток відповідного регіону.

Література:

1. Інформація про стан затвердження місцевих бюджетів (за даними Міністерства фінансів України). URL: https://mof.gov.ua/uk/approval-materials-of-local-budgets (дата звернення: 17.12.2020).

2. Лободіна З. М. Вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій в контексті проведення бюджетної реформи. Інноваційна економіка. 2012. № 9 (35). С. 124–128.

3. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України - 2019» підготовлений відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik (дата звернення: 17.12.2020).

4. Державний веб-портал бюджету для громадян (за даними Міністерства фінансів України). URL: https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL (дата звернення: 17.12.2020).

5. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: підручник. Київ: «Знання», 2006. 667 с.

Зубко Наталія Павлівна,

Голубка Михайло Михайлович,

Мельник Ольга Андріївна

Львівський кооперативний коледж економіки і права

(м. Львів)

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ДЕРЖАВИ, ЯК ПРІОРИТЕТ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА.

Одним із компонентів духовного життя та процесу формування основного базису професійних знань з економіки є економічна освіта. Потребою для означення місця і ролі держави і державного управління на сучасному етапі економіки є вплив на економічні процеси розуміння системи культури та ринкової економіки.

Функції держави на сьогоднішній день зводяться до чотирьох наступних: економічна, соціальна, політична, міжнародна. Економічна функція розуміє під собою напрямки здійснення державної економічної політики. Існує два напрямки функцій держави у

економічній сфері, зокрема регулювання державою недержавного та національного сектору економіки, а також регулювання державою державного сектору національної економіки, коли вона виступає суб'єктом власності і підприємництва.

Значення соціальної функції полягає в тому що вона забезпечує права і свободи кожного громадянина країни на території цієї країни. Зазначена функція має на меті побудову культурного простору для самореалізації кожного та бути мотивуючим чинником для зростання у творчості, забезпечуючи принцип соціальної справедливості.

Політична функція полягає у забезпеченні цілісності нації та створення найкращих умов для гармонійного розвитку людини, при цьому не допускаючи соціальних конфліктів в країні завдяки постійному удосконаленню державного управління. Суть міжнародної функції полягає в свободі, суверенітеті, історичному існуванні країни на міжнародній арені. Врахування національних інтересів, налагодження відносин та співробітництва з іншими країнами, сприяння розвитку міжнародних організацій та забезпечення стабільності в країні є складовими зовнішньої політики держави.

Економічна культура держави є пріоритетом в економічному житті суспільства, визначальними факторами якої є групові цінності визначені суспільством, моделі поведінки та соціальні норми людини.

Для набуття економічними відносинами ринкових мають бути виконані такі умови: наявність різноманітних форм власності та їх рівнозначність, економічна свобода і відповідальність; доступність інформації щодо ринку, рівнозначні можливості для суб'єктів ринкових відносин, вплив на рівень ціни та здійснення конкурентної діяльності, розширюючи при цьому економічні зв'язки, тощо.

Загалом під ринковими економічними відносинами розуміють рівнозначні відносини, які базуються на купівлі та продажі товарів, робіт, послуг, а також на власності та інтересах продавців та покупців. Важливим завданням економічної освіти є трансформація необхідних економічних знань в економічне мислення, а пізніше в економічну поведінку та економічну дисципліну як однієї людини так і країни в цілому. У відповідності до цього ринкова економічна поведінка має базуватися на принципах які існують в суспільстві та нести повну відповідальність за свої дії та їх наслідки (моральні, економічні, екологічні, психічні, а також оптимальності, раціональності та чесності).

Ринкова економіка потребує чіткого знання інформації про ситуацію, яка зараз є на ринку, а також економічної свободи від якої залежить яким буде ринок.

Формування та розвиток української економічної культури налічує певні традиції та цінності культури. Наприклад у капіталістичній культурі цінності запозичені та існують поряд із західними поглядами. Високий рівень економічної культури витікає із багатьох

субкультур, наприклад класових, національних, регіональних, конфесійний та ін. Конфліктність за економічними цінностями та напруженість між соціальними класами становить негативне явище в суспільстві.

Досить актуальним питанням залишається економічне навчання та виховання. Навчання полягає у вивченні певного переліку економічних предметів, розвитку економічного способу мислення та поведінки, розвитку морально-етичних цінностей.

Моральність ринкової економіки полягає у системі економічного виховання, до якої включають економічні знання, вміння, навички, погляди та переконання.

Базою вищої освіти є економічна культура, що спрямована на підвищення компетентності та ефективної діяльності в державі.

Література:

1. Голубка М.М. Економічні знання, економічна культура та функції держави, як пріоритет в економічному житті суспільства.// Актуальні напрями забезпечення ефективності економіки країни: збірник матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10-11 червня 2016р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. - У 2-х частинах. – Запоріжжя:ГО “СІЕУ”, 2016. –Ч.1. - 51-53с.

2. Соціально-психологічні закономірності становлення економічної культури молоді: монографія / В.В.Москаленко, О.В.Лавренко, Н.М.Дембицька, І.К.Зубіашвілі [та ін.]; за ред.. В.В.Москаленко – К.: Педагогічна думка, 2015. – 405 с.

3. Ахновська І. О. Формування економічної культури суспільства.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://modecon.mnau.edu.ua/issue/3-2017/UKR/akhnovska.pdf

Капленко Галина Вікторівна,

Юсковець Ірина Михайлівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Сьогодні дуже важливою тенденцією є глобалізація, адже вона набула розвиту в багатьох країнах, навіть у тих, де інші тенденції сучасності не проявлялися. Важливим на сьогодні стало питання того, як же умови глобалізації впливають на економічні процеси кожної держави. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ (від франц. global – загальний, всесвітній; що походить від лат. globus – куля) – новітній трансформаційний процес (точніше – низка взаємопов'язаних процесів) у просторовій організації локальних, регіональних і світових економічних зв'язків та відповідних соціальних відносин. [1] Глобалізація у своїй основі об’єктивне явище, що

носить системний характер, а отже охоплює усі сфери суспільного життя. Разом із тим, визначну роль у цьому процесі відіграють суб'єкти даного процесу, найбільш важливими серед яких є держави. Саме вони визначають рівень (масштаби) розповсюдження глобалізаційних процесів та напрямок (посилення або гальмування) їх розвитку. Тобто, глобалізація – це всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно – технологічних, фінансово – економічних, суспільно – політичних, соціально – культурних взаємозв'язків і взаємозалежностей.

Під глобалізацією, як правило, розуміють поступове перетворення світового простору в єдину зону, де вільно переміщаються фактори виробництва: капітали, товари, послуги, інформація, робоча сила, формується єдиний інституціональний простір [2].

До причин глобалізації світового господарства відносять: зростання кількості й обсягу злиття компанії на рівні національної економіки і на транснаціональному рівні; збільшення значимості кредитів для подальшого розвитку як виробництва, так і споживання; зростання впливу окремих національних валют через міжнародну систему вільного валютного обміну на економічні процеси у різних країнах світу; дуже швидке поширення фінансової інформації, тенденції до більшої відкритості підприємств, стирання національної приналежності продукції, яку випускають різні компанії; потужний потік економічної реклами в усіх засобах масової інформації, що насамперед призводить до розмивання чітких відмінностей між інформацією та рекламою [3].

Глобальні економічні тенденції стосуються поточних проблем світової економіки, які формують наше майбутнє, як у наступні три місяці, так і в найближчі три – п'ять років. Глобальні економічні тенденції – це не передбачення того, що відбудеться; це твердження про те, що зараз відбувається. В даний час глобальні економічні тенденції використовуються організаціями та урядами для вибору міжнародної конкурентоспроможності, випуску нових продуктів, вибору економічної ефективності та стратегій підвищення економічної ефективності та ринкової конкуренції.

Позитивним процесу глобалізації є те, що більш повно враховуються умови життєдіяльності людства, це дає змогу розширити можливості: покращуються умови праці, внаслідок вдосконалення та впровадження нових технологій, забезпечується скорочення витрат у виробництві, і, відповідно – зниження цін, вільна торгівля ведеться на взаємовигідних умовах, збільшується рівень конкуренції, що сприяє розвитку та розповсюдженню нових технологій. Також відбувається розширення ринків збуту товарів і послуг, впровадження інвестицій та модернізація економіки тощо. Переваги отримують і домашні господарства, адже мають можливість створювати бізнес стосовно торгівлі товарами та послугами на міжнародному рівні.

Не зважаючи на те, що глобалізація вважається позитивною тенденцією сучасного світу, існує також низка чинників, які негативно впливають на розвиток світового господарства в умовах глобалізації. Л.Г. Каїра серед них виділяє такі: домінування економічно розвинених країн; пригнічення розвитку окремих галузей національної економіки, які через заміщення їх імпортом не готові до міжнародної конкуренції; соціальна нерівність у порівнянні з нерівність у сфері зайнятості у питаннях продуктивності праці, матеріального добробуту [2]. До недоліків можна віднести зменшення податкових надходжень, інфляційні процеси, вилучення ресурсної бази із держави, а також важливим недоліком є посилення і наростання масштабів екологічних проблем: забруднення навколишнього середовища, нехватка ресурсів для економічної діяльності.

Тенденції та суперечності, які склались у світовому господарстві, свідчать про те, що загострилась актуальність формування нового соціально-економічного устрою, який повинен відповідати вимогам сучасності. З точки зору соціальної глобалізації світ залишається більш зв'язаним як ніколи завдяки широкому використанню цифрових технологій. Однак з часів Великої рецесії 2008-2010 років спостерігається тенденція до зниження економічної інтеграції. Уповільнення світової торгівлі, спричинене фінансовою кризою, посилювалось протекціоністською політикою та націоналістичними рухами в останні роки. Криза охорони здоров'я COVID-19, яка спричинила економічний колапс, спонукала політиків до цілеспрямованих кроків до деглобалізації. Хоча нинішня тенденція, швидше за все, не припинить глобалізацію, деякі стверджують, що «глобалізацію можна змінити, принаймні частково».[5] У Звіті про світовий розвиток (WDR) 2020 зазначається: «торгівля для розвитку у епоху глобальних ланцюжків створення вартості досліджує, чи існує шлях до розвитку через GVC (Global value chains – глобальні ланцюжки створення вартості) та торгівлю». [6] У Доповіді зроблено висновок про те, що GVC можуть і надалі прискорювати зростання економіки, створювати робочі місця кращої якості і знижувати рівень бідності за умови, що країни, що розвиваються будуть проводити більш рішучі реформи, а промислово розвинені країни – відкриту і передбачувану політику. Технічний прогрес, цілком ймовірно, стане для торгівлі та GVC швидше благом, ніж прокляттям. Вигоди від участі в GVC можуть отримати більш широке поширення і мати стійкий характер, якщо всі країни будуть підвищувати ефективність соціального захисту і охорони навколишнього середовища.

Отже, можна зробити висновок, що глобалізація несе в собі як позитивні так і негативні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізаційні процеси розширюють можливості національної економіки, забезпечують зв'язок між країнами, а з іншого боку – національна економіка може бути уразлива до процесів, що протікають в інших країнах.

Література:

1. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Globalizaciya (Дата звернення: 08.02.2021)

2. Каїра Л.Г. Україна і сучасні процеси світової економічної глобалізації / Л.Г Каїра, К.А. Титар // Славута : Зб.наук. праць з гуманітарних дисциплін. 2013. С. 2.

2. Навроцька Н.А. Економічна глобалізація: проблеми сутнісного розуміння та визначення / Н.А. Навроцька // Проблеми матеріальної культури. Економічні науки. 2012. с. 65.

4. Нартова І.В. Глобалізація та її вплив на розвиток світового господарства / І.В. Нартова, Є.О. Коломієць //Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. № 3 (48). 2011. с. 21.

5. Douglas A. Irwin. The pandemic adds momentum to the deglobalization trend. External Peterson Institute for International Economics. April 23, 2020. https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend (Дата звернення: 09.02.2021)

6. World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020#a (Дата звернення: 10.02.2021)

Качула Світлана Валентинівна

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

(м. Дніпро)

ФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливим напрямом досягнення фінансової спроможності місцевих бюджетів в сучасній Україні є фінансова децентралізація, яка дала можливість органам самоврядування самостійно визначати шляхи формування та напрями реалізації бюджетної політики розвитку територій. Функціонування вітчизняної соціально-економічної системи все ще має багато проблем, вирішення яких лежать в площині фінансової системи. Тому потреба в удосконаленні і реформуванні державних та місцевих фінансів залишається актуальною, причому провідне місце у цьому процесі має належати місцевим фінансам країни, підвищенню ефективності видатків місцевих бюджетів.

В. Боронос та Ю. Остріщенко стверджують, що передумовами формування збалансованої видаткової частини місцевих бюджетів є [1, с.90]:

− детальний аналіз виконання кошторисів за фактичними видатками бюджетних установ за минулий рік чи ряд років;

− вивчення структури видатків місцевих бюджетів, її динаміки та тенденцій на майбутнє;

− аналіз реального попиту населення на бюджетні послуги в минулому році;

− прогнозні обрахунки контингентів споживачів кожного виду послуг на майбутній і подальші роки;

− вивчення можливості об'єднання установ з малою наповнюваністю без зниження якості надання послуг;

− вивчення громадської думки про структуру бюджетних послуг на майбутній рік;

− вивчення законодавчих актів та рішень, що впливають на обсяги видатків і вступають в дію з початку планового періоду;

− формування, узгодження та затвердження у відповідних документах основних напрямів бюджетної політики та соціальних програм;

− своєчасне прийняття рішень щодо реформування бюджетних установ.

Проведення державної політики України у сфері зміцнення місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин [2].

Фінансова децентралізація в України здійснюється в два етапи: перший етап – 2014 – 2019 рр., який завершено; та другий, який триває, - 2020 – 2021 рр. Перший етап розпочався з реформування державних фінансів та формування нового пакету нормативно-правових актів шляхом змін та доповнень до існуючого. Так, внесені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, що дозволило сформувати надійну базу для функціонування бюджетів місцевого самоврядування. Це значною мірою вплинуло на видаткову частину місцевих бюджетів. Зміни у структурі видатків з місцевих бюджетів України за період проведення першого етапу фінансової децентралізації наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

Структура видатків місцевих бюджетів України в 2014–2019 рр., %

Функціональна класифікація	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Зміни 2019/ 2014, в.п.	Середнє знач. за період
Загальнодержавні функції	4,9	5,2	4,6	4,8	5,0	6,2	1,3	5,1
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1

Економічна діяльність	4,1	6,8	9,9	11,3	13,5	14,5	10,4	10,0
Охорона навколишнього природного середовища	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,2	0,5
Житлово-комунальне господарство	7,8	5,6	5,0	5,5	5,3	6,1	-1,7	5,9
Охорона здоров'я	20,6	21,3	18,0	17,3	16,3	15,9	-4,7	18,2
Духовний та фізичний розвиток	4,0	3,4	3,4	3,3	3,3	3,8	-0,2	3,5
Освіта	31,7	30,0	27,0	27,5	29,0	33,0	1,3	29,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,5	25,9	30,3	28,5	25,5	18,2	-7,3	25,7
Міжбюджетні трансферти	0,9	1,1	1,2	1,2	1,3	1,5	0,6	1,2

Джерело: розраховано автором за [3].

Аналіз структури видатків місцевих бюджетів України в 2014–2019 рр. дозволяє зробити висновки про збільшення частики фінансування майже за всіма напрямами функціональної класифікації видатків. Однак частка видатків за перший період проведення фінансової децентралізації зменшилася за напрямами «Житлово-комунальне господарство», «Охорона здоров'я», «Духовний та фізичний розвиток», «Соціальний захист та соціальне забезпечення». Це свідчить про те, що бюджети місцевого самоврядування все ще потребують фінансової підтримки з державного бюджету. Так частка міжбюджетних трансфертів за аналізований період зросла на 0,6 в.п.

В цілому аналізуючи середнє значення видатків за функціональною класифікацією за 2014 – 2019 рр. бачимо, що найбільшу питому вагу в видатках займають видатки на освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону здоров’я. І хоча притаманна позитивна динаміка у збільшенні видатків на економічну діяльність, видатки бюджетів місцевого самоврядування мають чітко виражену соціальну направленість.

Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування. Об’єднання малочисельних місцевих рад дозволяє їм стати фінансово спроможними, відтак - перебрати на себе більшість повноважень, більш ефективно використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед населенням та державою. Таким чином створюється підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, що також сприятиме прискоренню реформ у сфері охорони здоров’я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших [2].

Підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів є ключовим напрямом бюджетної політики регіонів на основі використання інструментів середньострокового бюджетного планування. Органи місцевого самоврядування відіграють провідну роль в розробці стратегій економічного розвитку територій, реалізуючи їх шляхом формування та

виконання регіональних цільових програм у співпраці з місцевими бізнес-компаніями, університетами, а також з використанням механізму державно-приватного партнерства [4]. Фінансування заходів для реалізації муніципальних стратегій зазвичай здійснюється за рахунок ефективного поєднання кошів центрального і місцевих бюджетів, а також за рахунок залучення кредитних та інвестиційних ресурсів для реалізації окремих проектів в рамках таких програм.

Отже, територіальні органи влади і місцевого самоврядування, з огляду на перспективність співпраці з бізнесом, повинні бути зацікавлені в довгострокових партнерських відносинах для реалізації регіональних / місцевих соціальних програм/проектів шляхом підтримки та стимулювання / заохочення бізнесу, активізації інтегрування фінансових механізмів та інструментів соціально відповідального бізнесу (не тільки великого, а й середнього і малого) для реалізації соціальних програм на місцевому рівні.

Література:

1. Боронос В. Г., Остріщенко Ю. В. Сучасні реалії планування та виконання видаткової частини місцевих бюджетів // Механізм регулювання економіки. 2014. № 1. С. 87-98.

2. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/about (дата звернення 14.02.2021).

3. Звітність про виконання Державного бюджету України за 2014-2019 рр.: Державна казначейська служба України: офіційний сайт. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu (дата звернення 14.02.2020).

4. Lysiak L., Kachula S., Hrabchuk O., Ziuzin V. Development of corporate social responsibility and financing of social programs: regional aspect // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research - Magnanimitas. 11/1(XV). 2021. pp. 73-82.

Клепанчук Ольга Юріївна,

Вовк Вікторія Вікторівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Значення державного бюджету для розвитку соціальної сфери в регіонах полягає в наступному: держава гарантує населенню надання відповідних соціальних послуг та забезпечення соціальних гарантій, однак, делегуються ці обов'язки органам місцевої влади, а витрати компенсуються за рахунок державного бюджету, в результаті чого виникають

міжбюджетні відносини. Основною метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності між повноваженнями щодо здійснення видатків, які закріпленні в законодавстві України за бюджетами та бюджетними ресурсами, які мають сприяти виконанню даних повноважень. Ознакою ,яка характеризує міжурядові відносини у будь-якій країні, є організація та методи транспортування кошів з одного рівня влади до іншого. При цьому, основним інструментом виступає система бюджетних трансферів.

Однією з інструментів реалізації міжбюджетних відносин та створення бюджетної політики в Україні є міжбюджетні трансфери, які діють за умов передачі повноважень щодо застосування ресурсів з одного рівня бюджету на інші. Такий бюджетний рівень забезпечує: відшкодування нижчим рівням витрат на проведення заходів загальнонаціонального значення, вартість яких є більшою за бюджетне забезпечення місцевого органу влади; підтримку органів місцевої влади та їхнє заохочення до проведення адміністративних та політичних перетворень; допомогу в вирішенні проблем соціального розвитку, які стосуються специфіки регіону чи економічної спроможності певних територій; сприяння вирішенню проблем, що пов'язані з особливостями бюджетної сфери та незбалансованістю у мобілізації доходів бюджету. Політика міжбюджетних трансферів базується на прозорих правових нормах і стабільних методах розподілу ресурсів, передбачаючи створення стимулів для пошуку інших додаткових джерел доходів бюджету та зменшення витрат. До прикладу, в Україні до міжбюджетних трансферів відносяться: субвенції, дотація вирівнювання, кошти, які надходять до Державного бюджету та місцевих бюджетів з інших бюджетів та інші дотації. [1]

Метою даної роботи є загальний аналіз системи міжбюджетних відносин, оцінка їх сучасного стану та визначення найближчих перспектив та планів розвитку міжбюджетних відносин як елементу бюджетної системи.

За основу взято дані з електронних наукових фахових видань з даної тематики.

На період 2021 року в Україні планується запустити дворівневу модель міжбюджетних відносин та встановити взаємовідносини між державним бюджетом та бюджетами територіальних громад. Для цього протягом останніх п'яти років проводилася реформа міжбюджетних відносин.

В 2015 році було запроваджено реформування бюджетної системи в контексті децентралізації та створено нову модель системи міжбюджетних відносин. Реформа міжбюджетних відносин та зміни до податкового законодавства сприяли покращенню фінансового забезпечення місцевих бюджетів, сформували умови для мотивації органів місцевого самоврядування щодо збільшення доходів місцевих бюджетів, забезпечили створення нових сучасних взаємовідносин в напрямку управління бюджетними ресурсами.

Внаслідок перетворення міжбюджетних відносин територіальні громади отримали новий рівень бюджетних повноважень і відносин з державним бюджетом. Ще одним позитивним аспектом є щорічне зростання інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів та збільшення частки видатків на здійснення самоврядування, що пов'язане з підвищенням автономності видаткової системи місцевих бюджетів, а також ефективності використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Зокрема, в 2019 році обсяги капітальних видатків становили 99,8 млрд грн, тоді як в 2018 році вони становили 91,2 млрд грн, в 2017 році – 74,3 млрд грн, а в 2016 році – 52,5 млрд грн.

Судячи з досвіду інших країн, передача повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування сприяє зміцненню влади на місцях та допомагає ефективніше вирішувати завдання щодо територіального розвитку.

Міністерство фінансів України впевнене, що впровадження нової моделі міжбюджетних відносин, формування середньострокового бюджетного планування на всіх рівнях, якісне керування податками та зборами, створення нового адміністративно-територіального устрою на базовому та субрегіональному рівнях покращить загальний стан економіки, бюджетної системи, а також дозволить удосконалити наявну систему взаємозв'язків відповідно до європейських норм та стандартів. Для цього регулярно проводяться консультації щодо бюджетної грамотності, ефективнішої системи керування місцевими ресурсами та покращення кваліфікаційного рівня працівників фінансових підрозділів на території цілої держави.[2]

Успішна перебудова системи міжбюджетних відносин на принципі децентралізації потребує формування спроможних органів місцевого самоврядування, адже наявність достатньої кількості ресурсів сприяє оперативному і ефективному вирішенню завдань соціально-економічного розвитку громад, а також наданню громадянам високоякісних та загальнодоступних послуг. Тому, з метою забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування щодо здійснення ними повноважень, потрібно провести наступні зміни: встановити чіткий поділ видаткових повноважень між органами різних рівнів за принципом субсидіарності, фінансового та інфраструктурного потенціалу; покращити та модернізувати наявний механізм горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів з допомогою збільшення відсотку надання базової дотації та зменшення вилучення реверсної дотації; направити 20% коштів дорожньої субвенції до обласних міських бюджетів та бюджетів територіальних громад, передбачивши формувальний підхід в розподілі даних коштів та ін.[3]

Отже, міжбюджетні відносини виступають важливою складовою бюджетної системи, а також відображають систему взаємозв'язків між владними органами вищих та нижчих

рівнів. Дані відносини стосуються напрямків руху ресурсів в процесі вертикального та горизонтального бюджетного вирівнювання, які виникають внаслідок розподілу повноважень між рівнями влади та управління, створення власної бази доходів для кожної ланки бюджетної системи та розмежування цих доходів. Удосконалення міжбюджетних відносин прияє покращенню економічного стану та соціального клімату в державі, а також підвищує загальний рівень добробуту населення.

Література:

1. Міжбюджетні відносини. Особливості міжбюджетних відносин. Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidru4niki.com/18060203/finansi/mizhbyudzhetni_vidnosini.

2. Бюджетна децентралізація: ключові виклики та досягнення. Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2020/07/24/663318/.

3. Шляхи реформування системи міжбюджетних відносин у контексті децентралізації бюджетної системи України. Фінанси, гроші і кредит. 2020. I-II (77-78). С. 170—182. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2020/v1_2/14.pdf.

Клименко Катерина Володимирівна,

Савостьяненко Максим Володимирович

НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»

(м. Київ)

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА З МФО В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Сучасний період розвитку міжнародного фінансового співробітництва характеризується нагромадженням ризиків і загроз, пов’язаних з ескалацією бюджетно-боргових проблем розвинених країн, а також істотним погіршенням стану суверенних фінансів країн, що розвиваються.

В цьому контексті важлива проблематика, яка потребує вирішення, полягає у недостатності компенсаторних фінансових механізмів для коротко - та середньострокового врівноваження фінансових дисбалансів, а також залучення на пільгових умовах зовнішніх кредитно-фінансових ресурсів в сфері міжнародного фінансового співробітництва. Таке стратегічне партнерство передбачає взаємодію, якій передує об’єднання зусиль країн-партнерів задля досягнення цілей у пріоритетних сферах співпраці в середньо - та довгостроковому періодах з метою забезпечення стрімкого поступу держави в економічному розвитку.

У нинішніх реаліях вкрай важливою є співпраця з МФО, які надають довгострокове фінансування пріоритетних проектів на найвигідніших умовах для розбудови стратегічних секторів економіки, здійснення структурних реформ, відкриваючи доступ до найкращої світової практики, стандартів і професійної експертизи проектів [1].

Пріоритетні напрями розвитку України потребують удосконалення процесу формування й реалізації зовнішньої політики, адекватного аналізу партнерських відносин з іншими країнами й окреслення пріоритетних векторів співробітництва з надійними партнерами – як державами, так і МФО.

Важливим є удосконалення або розробка відповідних нормативно-правових актів в сфері забезпечення ефективної реалізації міжнародного фінансового співробітництва України та з метою подальшого дослідження проблематики:

– Розробка нової Стратегії співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2021-2025 роки;.

– Підготовка нової редакції Концепції щодо підвищення ефективності впровадження спільних з МФО проектів Міністерства фінансів України та її прийняття [1, 2];

– Станом на початок 2021 року в Україні не затверджено Програму діяльності Кабінету Міністрів України. На наш погляд, до такої програми варто внести положення, які б відповідали структурним маякам, зазначеним у Меморандумі України з МВФ;

– Посилити проект Стратегії Міністерства фінансів України на 2021-2023 роки «Самодостатність» (Graduate from IMF)» в частині першого напрямку «Зважена фінансова та боргова політика. «Покращення іміджу України серед міжнародних інвесторів»» положеннями, що передбачать заходи щодо покращення співробітництва України з МФО. Редагувати позицію в проекті щодо «створення Українського агентства з міжнародного розвитку» в частині внесення коректівів, адже такий орган вже був створений [3];

– Розробка скоординованої, виваженої Стратегії співробітництва України з ЄІБ на середньострокову перспективу, яка визначатиме пріоритети й операційні цілі. Розробка документу сприятиме плановому, поступовому, ефективному розгортанню двосторонніх відносин між Україною та даним МФО [1, 2];

– Внесення коректив до Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо криміналізації затвердження без згоди Верховної Ради України рішень про одержання Україною позик від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій» №3574 від 02.06.2020;

– Удосконалення Порядку підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що

підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою КМУ від 27 січня 2016 року №70 [1, 2];

– Розробка науково-методичного підходу до оцінювання фінансової безпеки України в контексті залучення кредитно-фінансових ресурсів МФО;

– Розробка пропозицій щодо доктринальної моделі проекту Стратегії розвитку управління державними фінансами на середньострокову перспективу до 2025 року, яка має ґрунтуватися на цілісній інтегративній моделі системи принципів правової держави й галузевих правових засадах, одним із компонентів якої повинен стати вектор подальшого розвитку співробітництва України з МФО. За кожним із окреслених напрямів варто визначити стратегічні цілі, на досягнення яких спрямовуватимуться зусилля головного розпорядника фінансових ресурсів у країні, а також кількісні та якісні індикатори, що свідчитимуть про їх досягнення, що сприятиме формуванню Стратегії – 2025, що становитиме підґрунтя для сталого й інклюзивного розвитку міжнародного співробітництва та національної економіки загалом, покращання добробуту громадян України.

Під час розроблення нових стратегічних документів слід зважати на головні аспекти реальної картини співпраці з МФО, дотримуючись національних інтересів у сфері підтримання відповідного рівня фінансової безпеки держави [1]. Водночас варто об’єктивно оцінювати ситуацію, забезпечувати режим максимального сприяння для вжиття взаємовигідних заходів за участю міжнародних партнерів. Доцільно й далі докладати зусиль у напрямі підвищення результативності спільних програм. Насамперед ідеться про укладання вітчизняних норм і правил та їх гармонізацію з європейськими (з урахуванням обраного вектора розвитку) задля ефективнішого уникнення ризиків і управління ними, моніторингу процесів підготовки, реалізації й оцінювання результативності таких програм.

Література

1. Іванов С. М. Стратегічні орієнтири міжнародного фінансового партнерства України на середньострокову перспективу / С. М. Іванов, К. В. Клименко, М. В. Савостьяненко // Наукові праці НДФІ. - 2020. - № 1. - С. 60-75.

2. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Стратегічні напрями міжнародного фінансового співробітництва України на середньостроковий період. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції: тези III Всеукр. наук. - практ. Інтернет - конф. студентів та молодих вчених, 23 жовтня 2019 р.; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ. С. 276–278.

3. Стратегія Мінфіну «Самодостатність» (Graduate from IMF). Проект для обговорення. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Project%20strategy%20of%20MOF.pdf

Козакевич Ольга Романівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ФІСКАЛЬНО-МОНЕТАРНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ КОРОНА-КРИЗИ В УКРАЇНІ

Важливу роль у процесі антикризового регулювання економіки та забезпечення сталого економічного зростання відіграє узгодженість монетарної та фіскальної політик. Від того наскільки ефективно відбуватиметься процес координації дій фіскальних і монетарних органів влади *(Fiscal and Monetary management)* значною мірою залежить макрофінансова стабільність в країні, що в свою чергу, актуалізує необхідність якісного поєднання інструментів фіскальної й монетарної політик в умовах кризи.

Основними завданнями фіскальної політики *(Fiscal policy)* є встановлення оптимального рівня податкового навантаження (визначення величини податків та зборів), оптимізація державних видатків, забезпечення єдності міжбюджетних відносин й ефективне управління державним боргом. В свою чергу, завданнями монетарної політики *(Monetary policy)* є забезпечення стабільності національної валюти, контроль рівня інфляції, визначення оптимальних для економічних суб'єктів процентних ставок, забезпечення достатньої кількості кредитних ресурсів в економіці й акумуляція золотовалютних резервів. Формально зазначені напрями макроекономічного регулювання відрізняються, адже входять до компетенції різних державних структур, однак, на економічне зростання, рівень інфляції, процентні ставки, курс валют, дефіцит бюджету й величину державного боргу впливає застосування інструментів як фіскальної так і монетарної політик (рис.1.).

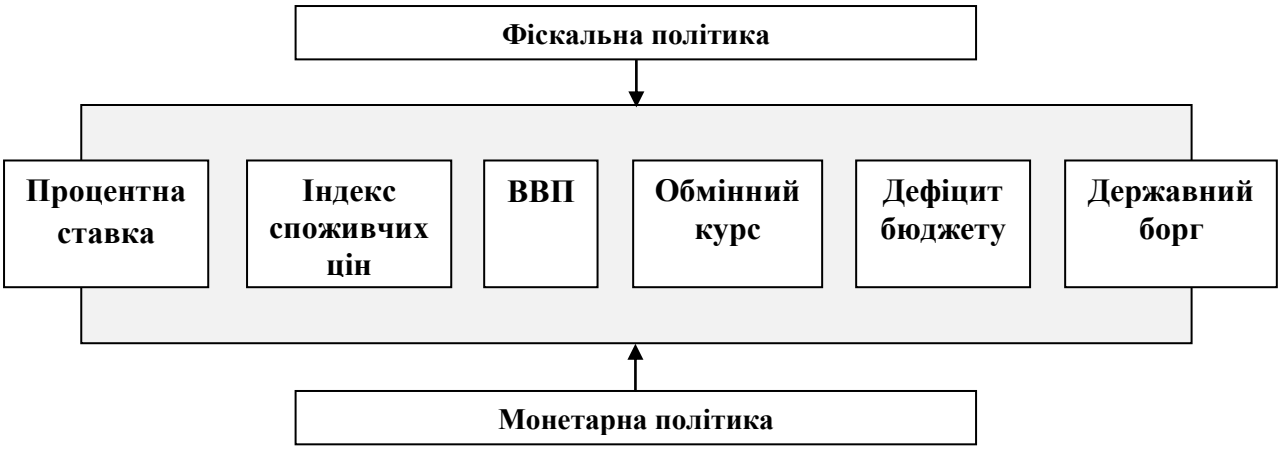

Рис. 1. Елементи взаємодії фіскальної та монетарної політик

Джерело: розроблено автором

Для забезпечення довгострокових макрофінансових цілей використовуються фіскальні інструменти, а монетарні – виступають інструментами антициклічного регулювання економіки. Фіскальні інструменти, на відміну від монетарних, не є швидкими в дії, оскільки між часом прийняття відповідних рішень (наприклад, зміна податкового законодавства) і їх реалізацією проходить тривалий час, а ефекти від їх дії наступають через довший період. Практичне використання фіскальних інструментів передбачає зміну податкових ставок, встановлення оптимального співвідношення між доходами і видатками бюджету, ефективне управління дефіцитом бюджету й державним боргом [6, с. 3].

Монетарні інструменти є більш швидкими та гнучкішими в дії, ефект від їх реалізації проявляється одразу і впливає безпосередньо як на усіх суб'єктів господарювання, так і на грошово-кредитну систему. Інструменти монетарної політики забезпечують регулювання економіки через зміну грошової маси та процентної ставки. Емісія грошей впливає на рівень процентної ставки та стимулює інвестиції, тим самим впливаючи на платоспроможний попит й пожвавлення виробництва в короткостроковій перспективі. Зростання сукупного попиту залежить, з одного боку, від облікової ставки, зниження її рівня та емісії грошей, тобто збільшення грошової маси в обігу, а з другого – від доходів бюджету (їх зростання) та видатків (їх оптимізації). Якщо відбувається зниження облікової ставки, то це призводить до пожвавлення виробництва та відповідно – до збільшення доходів і видатків бюджету. Це і є відображенням того, що між монетарними і фіскальними інструментами існує взаємозв'язок, а вдале їх поєднання становить комплекс ефективних антикризових заходів [7, с.248].

В сучасних умовах корона-кризи ситуація у сфері державних фінансів України є досить складною, а традиційні методи фіскально-монетарного менеджменту залишаються малоефективними. За даними 2020 року видаткова частина державного бюджету була профінансована на 89%, а абсолютна сума недофінансування видатків досягла 93 млрд. грн. Найбільш недофінансованими стали: економічна діяльність (недовиконання плану на 38,3 %); охорона здоровя (31,5%); охорона навколишнього середовища (29,5 %); державне управління (19 %); оборона (14,2 %); духовний і фізичний розвиток (23,4 %) [1, с. 2].

Дефіцит державного бюджету України за січень-вересень 2020 року склав 81,7 млрд. грн, або 2,8% ВВП. Дефіцит зведеного бюджету склав лише 2,1% ВВП. Низькі показники бюджетного дефіциту і вузькість джерел його фінансування визначали проциклічний характер фіскальної політики в Україні. Причиною цього стало недоотримання планових обсягів зовнішнього фінансування й не вирішені проблеми координації заходів фіскальної й монетарної політик. План залучення позичкових коштів до загального фонду бюджету за січень-вересень 2020 року виконано лише на 78,1%, державний бюджет недорахувався

113,4 млрд. грн. На думку експертів основними причинами слабкої динаміки залучення внутрішніх позик стали [2, с.1]:

1) *нестійкий характер попиту на ОВДП,* що викликало стрибки дохідності і нерівномірний характер надходження позичкових коштів до бюджету;

2) *чистий відплив іноземного капіталу з ринку*, що виливалося у звуження його місткості та генерувало ризики для стабільності платіжного балансу;

3) суттєве *зниження номінальних і реальних відсоткових ставок за ОВДП* відносно початку року при деякому зростанні ставок у серпні-жовтні 2020 р.

Негативні тенденції у сфері державних фінансів також обумовлені малоефективною монетарною політикою НБУ. Зокрема, починаючи з березня 2020 року НБУ ігнорує можливість проведення операцій з викупу-продажу державних цінних паперів на відкритому ринку пояснюючи це «шкідливістю» для фінансової системи країни. З огляду на це, налагодження ефективної координації фіскальної й монетарної політик потребує реалізації наступних заходів [1, с. 2; 2, с. 3] :

1) продовження циклу зниження облікової ставки НБУ для монетарного стимулювання економіки;

2) формування повноцінної інфраструктури вторинного ринку ОВДП;

3) подолання регуляторних перешкод з боку НБУ для банків щодо їх вкладень у валютні ОВДП;

4) підвищення зацікавленості фізичних осіб інвестувати їх заощадження у державні цінні папери через спрощення доступу до ринку та зменшення трансакційних витрат, у тому числі і на придбання валютних облігацій;

5) тимчасове підвищення Мінфіном відсоткових ставок за валютними ОВДП для розширення попиту на них при зменшенні обсягів емісії таких інструментів після стабілізації економічної ситуації в Україні;

6) налагодження співпраці з МВФ та іншими міжнародними організаціями для продовження безперебійного фінансування програм кредитної підтримки України.

На сьогоднішній день ефективній взаємодії фіскальної та монетарної політик в Україні перешкоджає низка чинників: неузгодженість дій фіскальних та монетарних органів влади; значний обсяг державного боргу та неефективна боргова політика; високий рівень процентних ставок, що у свою чергу впливає на вартість обслуговування державного боргу; незбалансованість бюджету; нерозвинутість національного фондового ринку; відсутність гнучкої фіскальної та монетарної політики з урахуванням вимог і тенденцій розвитку економіки в умовах кризи.

Література:

1. Богдан Т. Ломакович В. Фіскально-монетарний консенсус чи конфронтація. 2020. Режим доступу: https://zn.ua/ukr/macrolevel/fiskalno-monetarna-konsensus-abo-konfrontatsija.html

2. Богдан Т. Хворі державні фінанси в часи пандемії. 2020. Режим доступу: https://biz.censor.net/columns/3232059/hvor_derjavn_fnansi_v_chasi_pandem?fbclid=IwAR1m73KxBszjklQbLxC3AMEDMm64fXdtNIu2UPhIyEYXeKsuo0KTd5ftSXo

3. Козачишина Т. Теоретичні аспекти взаємодії бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2017. № 4 (60). С. 44–49.

4. Мануілов О. В. Посилення координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики як інструмент забезпечення макроекономічної стабільності. Наукові праці НДФІ. 2017. № 2 (79). С. 77–87.

5. Міщенко В. Основні принципи координації монетарної і фіскальної політики. Вісник Української академії банківської справи. 2007. № 1(22). С. 11-14.

6. Пастернак М. Аналіз взаємозв'язку фіскальних та монетарних інструментів розвитку економіки. Ефективна економіка. 2018. № 7. Режим доступу: http:// www.economy.nayka.com. ua/pdf/7_2018/45.pdf.

7. Приходько Б. Теоретико-методологічні засади координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. Вип.2. С. 248-259.

8. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку : монографія / А. І. Даниленко, А. А. Гриценко, В. В. Зимовець та ін.; за ред. А. І. Даниленка ; НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К. : 2010. 456 с.

Кушнір Анна Ігорівна

Університет митної справи та фінансів

(м. Дніпро)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Місцеві бюджети як економічна категорія відображають грошові відносини, що виникають між місцевими органами самоврядування та суб'єктами розподілу створеної вартості в процесі формування територіальних грошових коштів, які використовуються для соціально-економічного розвитку регіонів та поліпшення добробуту населення [3]. Процес формування місцевих бюджетів базується на системі відносин між державою, органами

місцевого самоврядування, підприємствами (будь-якої форми власності), банками, населенням та міжнародними організаціями. Загалом бюджетний процес є складним та багатокомпонентним явищем, а фінансовий стан бюджету, в свою чергу, залежить від багатьох факторів. Так, бюджетна діяльність завжди пов'язана з певними ризиками, тому дане питання не втрачає своєї актуальності.

В науковій літературі виділяють поняття бюджетного ризику. У вузькому значенні бюджетні ризики являють собою потенційно можливі відхилення бюджетного показника від його запланованого значення під дією ризикоутворюючих факторів. Тобто бюджетні ризики можна розглядати як імовірність зміни бюджетних потоків унаслідок дії ризикоутворюючих факторів, що відбивається прямо або опосередковано на обсягах бюджетного дефіциту та його фінансуванні. У широкому значенні бюджетні ризики полягають у вірогідності невиконання заходів бюджетного планування та бюджетної політики у зв'язку з неефективним використанням бюджетних ресурсів та порушенням їх пропорцій. Відповідно в більш широкому трактуванні з точки зору всіх складових бюджету бюджетний ризик може трактуватися як потенційна можливість (імовірність) зміни бюджетних грошових потоків унаслідок дії одного або сукупності чинників, що має в кінцевому підсумку прямий чи опосередкований вплив на обсяги дефіциту державного бюджету та його фінансування [4].

Бюджетний ризик – це різновид фінансового ризику, який притаманний кожному суб’єкту господарювання на усіх стадіях бюджетного процесу (підготовка, затвердження, прийняття, розподіл), результатом реалізації якого є відхилення фактичних результатів виконання бюджету від планових показників [2].

Виникнення бюджетного ризику обумовлене наявністю багатьох факторів, що прямо або опосередковано впливають на нього. Крім того, вирізняють фактори бюджетних ризиків відповідно від характеру їх виникнення: економічні, політико-правові; екологічні; соціально-демографічні [1].

Вчені виділяють зовнішні та внутрішні фактори впливу на бюджетний ризик місцевих бюджетів:

— зовнішні фактори мають вагомий вплив на фінансовий стан адміністративно-територіальних одиниць, однак вони є некерованими і часто непередбачуваними з боку органів місцевої влади (зміна економічної ситуації в середині країни та в світі, рівень інфляції, валютний курс, законодавчі зміни; природно-географічні особливості, надзвичайні екологічні ситуації, державна політика в сфері бюджетного управління тощо);

— внутрішні фактори знаходяться в межах сфери діяльності місцевої влади та можуть бути керовані нею (неефективне адміністрування податків, внутрішня економічна політика, нераціональне використання бюджетних коштів, корупція в органах місцевої влади, занадто

сильний або слабкий податковий контроль, низька кваліфікованість персоналу, неефективний менеджмент в організації тощо).

Згідно з структурою бюджету бюджетні ризики поділяються на такі: - ризик дохідної частини бюджету (ризик недоотримання запланованого рівня доходів); - ризик видаткової частин бюджету (ризик недофінансування запланованого рівня витрат); - ризик дефіциту бюджету (ризик невідповідності між зобов'язаннями за видатками та джерелами фінансування); - ризик міжбюджетних відносин (ризик неефективного перерозподілу коштів серед регіонів) [2; 4].

На практиці важко виділити ступінь важливості того чи іншого фактору, оскільки вони є взаємопов'язані між собою та часто один несприятливий фактор тягне за собою декілька похідних. Для місцевої влади в прагненні досягнення стійкості бюджетів важливими є поєднання ефективного управління ризиками спричиненими як внутрішніми так і зовнішніми факторами.

Література:

1. Бакеренко Н.П., Карагозлю Ю.І. Підходи до визначення ризику місцевих бюджетів та його складові. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18. Вип. 1. С. 8–13

2. Балацький Є. О., Шпіцглуз С. О. Бюджетні ризики як дестабілізатор фінансової безпеки обласного бюджету. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 -(18). С.270-276.

3. Бечко П.К., Ролінський О.В. Місцеві фінанси: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

4. Федосов В.М., Юрій С.І. Бюджетна система: підручник. К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. 871 с.

Макогон Валентина Дмитрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

(м. Київ)

ДЕТЕРМІНАНТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Провідну роль у соціально-економічному розвитку країн відіграє бюджетна політика, яка забезпечує узгодженість за термінами, формами руху та обсягами бюджетних ресурсів. В умовах євроінтеграції вагомим завданням є розробка бюджетної політики, що надасть можливість забезпечити: орієнтування діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на досягнення стратегічних цілей і завдань, отримання конкретних

результатів; гармонізацію стратегічного, фінансово-економічного та бюджетного планування[1].

Враховуючи складне зовнішньоекономічне та політичне становище в Україні, зниження темпів економічного зростання важливими завданнями є реалізація антикризової стратегії що визначає напрями інтенсифікації економічного зростання, при якому інструменти бюджетної політики будуть спрямовані на забезпечення збереження фінансово-економічного потенціалу країни та впровадження принципу раціональності використання бюджетних коштів. Важлива роль належить інституціональним принципам формування бюджетної політики. Оскільки розвиток її інституційної основи є важливою передумовою забезпечення ефективності бюджетного механізму як інструменту забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної стабільності.

Вітчизняна система державних фінансів протягом останніх років не забезпечувала на достатньому рівні досягнення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку України. Стан стійкості системи державних фінансів та економічної безпеки країни в цілому оцінювався як незадовільний із динамікою погіршенням показників. За 2010-2019 роки рівень економічної безпеки країни в цілому склав – 40,1 %, у тому числі за 2010-2014 роки – 40,0 %; за 2015-2019 роки 40,2 %; рівень фінансової безпеки за 2010-2019 роки склав – 42,6 %, у тому числі за 2010-2014 роки – 45,0 %; за 2015-2019 роки 40,2 %; рівень виробничої безпеки за 2010-2019 роки склав – 53,2 %, у тому числі за 2010-2014 роки – 50,8 %; за 2015-2019 роки 55,6 %; рівень інвестиційно-інноваційної безпеки за 2010-2019 роки склав – 32,3 %, у тому числі за 2010-2014 роки – 33,6 %; за 2015-2019 роки 31,0 %.

Значний рівень державного боргу, хронічний дефіцит Державного бюджету України, недостатній рівень ефективності системи розподілу капіталу в економіці, який не сприяв розвитку довгострокового інвестиційного кредитування економіки та зумовлював зростання споживчого валютного кредитування створили умови для фінансової дестабілізації в країні. Разом з цим, в умовах пандемії розгортання кризових явищ в економіці посилилось. Основними викликами у сфері порушення стійкості системи державних фінансів залишаються: недостатній рівень взаємоузгодженості між пріоритетними напрямами соціально-економічного розвитку країни та бюджетним плануванням; непередбачуваність фінансово-бюджетної політики у середньостроковій та довгостроковій перспективі; недостатній рівень бюджетної дисципліни та інституційної спроможності розпорядників бюджетних коштів щодо розробки бюджетних планів на середньострокову перспективу; значна частка валютного державного боргу в загальній сумі державного боргу; низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку; низький рівень фінансової

інклюзії; значний рівень тіньового сектору економіки; недосконаліть та нестабільність механізму податкового регулювання; недосконала система пенсійного забезпечення.

Поряд з цим рівень зовнішньоекономічної безпеки України оцінюється як небезпечний. Значна частка сировини в структурі експорту, низький рівень конкурентоспроможності вітчизняного виробництва обумовлюють розбалансування зовнішньоекономічної діяльності, що посилюється в нестабільних умовах розвитку світових ринків. Вагомими викликами залишаються: недостатні темпи диверсифікації торговельних потоків України для забезпечення надійних конкурентних позицій на світових ринках; дисфункціональна структура торговельних потоків із превалюванням у експорті сировини, а в імпорті - високотехнологічної продукції; збільшення кількості протекціоністських заходів, які застосовують іноземні держави; нерозвиненість зовнішньоторговельної інфраструктури, недостатній рівень інституційної спроможності для представлення торговельних інтересів.

Вирішення даних проблемних питань передбачає законодавче стимулювання та створення нормативно-правового середовища для посилення здатності вітчизняних підприємств конкурувати на світових ринках, особливо в умовах зростаючого протекціонізму як відповіді на виклики пандемії. При цьому, важливим завданням є здійснення моніторингу процесу реалізації бюджетної політики, визначення умов, дотримання яких характеризує її ефективність; здійснення дієвих економічних перетворень шляхом використання обґрунтованих методів та інструментів бюджетної політики спрямованих на отримання якісного суспільно-значимого кінцевого результату.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 р. № 633–р: http://zakon.rada.gov.ua

Олійник Марія Михайлівна

Тлумацький коледж Львівського національного аграрного університету

(м. Тлумач)

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

В кожній країні існує необхідність виконання суспільних задач, у виконанні яких бере участь держава. Вона вирішує ці завдання за допомогою фіскальної політики.

Фіскальна політика - це маніпулювання державним бюджетом, з метою виконання державою своїх функцій.

Фіскальна політика виявляє себе у системі форм і методів мобілізації фінансових ресурсів держави, їх розподілі, а також у фінансовому законодавстві.

Податкова політика – це система відносин, які складаються між платниками податків і державою, а також стратегія у різних умовах господарювання та економічних системах.

В Україні питання податкової політики належить до найбільш гострих (уже відбулось декілька податкових майданів) як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті.

Державна податкова політика на різних етапах суспільного розвитку має бути гнучкою, тобто швидко адаптуватися до мінливих соціальних та економічних процесів в країні, хоча це суперечить принципу стабільності нормативно-правової бази.

На тлі епідемії корона вірусу в Україні та й в інших державах, склалася особлива ситуація: через дії держави, зокрема в умовах масштабного обмеження економічної діяльності під час карантину сильно постраждали деякі галузі економіки. Йдеться про сферу розваг, громадське харчування тощо. Це переважно малий бізнес: пасажирські перевезення, роздрібна торгівля, сфера послуг тощо.

В таких складних умовах, в умовах гострого загострення пандемії податкова політика в державі була направлена на послаблення податкового тиску держави:

Звільнено від сплати податків в карантинний період малий та середній бізнес;

Запроваджено мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок:

Здійснено тимчасове звільнення від нарахування та сплати ЄСВ фізичним особам - підприємцям, членам фермерських господарств;

Відбулося тимчасове звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення в Україну лікарських засобів, медичних виробів тощо, спрямованих на запобігання виникнення і поширення локалізації та ліквідації спалахів пандемії COVID-19;

За порушення податкового законодавства штрафні санкції не застосовуються;

Протягом з 10.03 по 31.05 2020 року платникам податків не нараховувалась пеня;

Не нараховувалась та не сплачувалась плата за землю (платники податків подавали уточнюючі декларації, а фізичним особам- підприємцям перерахування податку здійснили фіскальні служби);

Від терміновано застосування реєстраторів розрахункових операцій для фізичних осіб-підприємців єдиного податку II- IV груп;

Малий та середній бізнес отримав « кредитні канікули» в Приватбанку;

Об’єкти нежитлової та житлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних та юридичних осіб не є об’єктом оподаткування.

Це можливо далеко не всі поступки державної податкової політики в даний складний час.

Життєздатність ринкової системи пов'язується з ініціативною діяльністю приватного сектору, тому економічне зростання планується стимулювати за рахунок перерозподілу доходу на користь середніх власників шляхом зменшення тягаря та трансформації системи оподаткування.

Отже,підсумовуючи викладене, в надзвичайно складний час пандемії «COVID-19» необхідно:

Скоротити витрати державного бюджету і власне за рахунок витрат, а не шляхом збільшення оподаткування;

Запровадити податок на виведений капітал замість податку на прибуток (дискусії з цього питання ведуться уже довго). У кризовій ситуації великих надходжень від податку на прибуток чекати даремно;

Скасування фіскалізації для малого бізнесу. На тлі епідемії перед малим бізнесом стоїть питання, відкриватися йому після карантину чи ні? Необхідно скористатися ситуацією і прискорити здійснення реформ.

Отже, податки, як елемент фіскальної політики є вагомим важелем впливу на формування бюджетних ресурсів держави. Крім того, використовуючи податкові інструменти, податкова політика може впливати не тільки на розмір бюджетного дефіциту, а й регулювати рівень економічного зростання в цілому, забезпечуючи при цьому добробут кожного громадянина.

Проте для досягнення найкращих результатів, необхідне обґрунтоване поєднання бюджетної , податкової та монетарно-кредитної політики.

Література:

1. Податковий Кодекс України.

2. Закон № 530-IX - зміни до ПКУ.

3. Зміни до Закону №2464- УІ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»/

4. «Дебет - Кредит» NEWS/

Петрова Яна Іванівна

Університет митної справи та фінансів

(м. Дніпро)

У ПОШУКАХ СПРАВЕДЛИВОСТІ – ФОРМУЛА РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА ВИЩУ ОСВІТУ

Вища освіта відіграє критично важливу роль у розвитку суспільства, а її якість та доступність залежать від фінансування. Європейська Комісія вищої освіти, неодноразово акцентувала увагу на тому, що національні уряди залишаються основними спонсорами вищої освіти в переважній більшості європейських країн [1]. Готовність та здатність здобувача отримати вищу освіту залежить від низки факторів, але, за дослідженнями, наявність фінансових ресурсів для фінансування навчання є одним із найважливіших. Порівняльний звіт Європейської мережі Eurydice «Плата за навчання та системи підтримки студентів у вищій освіті Європи 2020/21», що базується на дослідженні даних щодо оплати навчання у 38 країнах та 43 системах вищої освіти, виділяє пошук стійких рішень для фінансування вищої освіти як одну з проблем владних установ європейських держав [2].

Зазначимо, що справедливість та інклюзивність є основними принципами Болонського процесу. Стабільні державні інвестиції у вищу освіту здатні убезпечити від сприйняття освіти як товару у прямому його розумінні. У той же час плата за навчання та відсутність державної фінансової підтримки студентів зокрема та галузі в цілому негативно впливають на якість освіти, натомість посилюють тренд до її комерціалізації й маркетингу.

Справедливий розподіл коштів серед установ галузі вищої освіти та прозорість даного процесу були основними ідеями «Формули розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти», передбаченої Постановою Кабінету Міністрів України «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» від 24 грудня 2019 р. [3]. Постанова про формульне фінансування передбачала вплив показників масштабу діяльності вишів, регіональної підтримки, наукової діяльності, міжнародного визнання, працевлаштування випускників на розподіл видатків.

Про результати ефективності формули фінансування вищої освіти, яка почала діяти з 1 січня 2020 року, її справедливість, практичність і актуальність точаться дискусії. Новий підхід до розрахунку розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти передбачає, що «консолідований обсяг фінансування для забезпечення відповідно до законодавства соціальних виплат та інших витрат (ФС) розраховується як сума відповідних показників (ФСі), визначених згідно із законодавством, для кожного закладу вищої освіти, що належать до сфери управління відповідного державного замовника». Тобто

фінансування роботи закладу вищої освіти у значній мірі залежить від фінансової спроможності замовника, отже більше фінансування теоретично отримує заклад, що належить до сфери управління більш платоспроможного відомства.

Крім того, є ризики не повної відповідності Постанови Бюджетному Кодексу України. Витрати на оплату праці науково-педагогічних працівників, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, підготовка кадрів, наукова і науково-технічна діяльність ЗВО, соціальні та інші види виплат ЗВО, що фінансуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, повинні бути профінансовані у повному обсязі, відповідно до Бюджетного Кодексу України [4]. Але такі ЗВО, відповідно до Формули, можуть залишитися не в повній мірі профінансованими.

Протягом року було чимало нарікань щодо критеріїв розподілу коштів, зокрема, щодо коефіцієнтів для педагогічних спеціальностей. Щодо важливих для системи регіональних або галузевих ринків праці ЗВО (заклади вищої освіти педагогічного та культурно-мистецького спрямування). Без належного фінансування вони не зможуть забезпечувати національне господарство, освіту зокрема, кваліфікованими кадрами. А це вже складова економічної безпеки держави. Окрім того, залишається ще низка питань (спірний коефіцієнт регіональної підтримки; підготовка «бюджетників»; дотримання права здобувачів освіти на рівний доступ до якісної освіти; орієнтація на не завжди досяжні показники, доведені документально, а не на реальних потреб національної економіки).

Отже, для реалізації державотворчої місії сучасного університету, підтримки економічної безпеки держави у розрізі підготовки людського капіталу, дискусія та пошук шляхів удосконалення підходу до фінансового забезпечення та розрахунку консолідованого обсягу фінансування вищої освіти в Україні має продовжуватися.

Література:

1. Сайт Європейської Комісії вищої освіти. URL: https://ec.europa.eu/info/education

2. Порівняльний звіт Європейської мережі Eurydice «Плата за навчання та системи підтримки студентів у вищій освіті Європи 2020/21»: вебсайт Eurydice. URL: https://eurydice.indire.it/pubblicazioni/national-student-fees-and-support-systems-in-european-higher-education-2020-21/

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text

4. Бюджетний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

Попович Дарія Володимирівна,

Янісів Юлія Володимирівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ LIFE-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Страхування життя є важливим елементом соціальної системи держави, засобом захисту рівня добробуту населення та забезпечення стабільності економічного розвитку, а також могутнім джерелом внутрішніх інвестицій. Відповідно до страхового законодавства, страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [1].

Згідно з публічною інформацією Нацкомфінпослуг (як чинного регулятора страхового ринку до 01.07.2020 р.) загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2019 р. становила 233, у тому числі страхових компаній «life» – 23 компанії, страхових компаній «non-life» – 210 компаній. Динаміка кількості страхових компаній в Україні за 2017-2019 рр. зображена на рис.1. У 2019 р. страхових компаній зі страхування життя було 23, що на 7 страхових компаній менше ніж за аналогічний період попереднього року. З наведених даних можна помітити, що загальна кількість страхових компаній в Україні також значно скоротилася; так, за 2019 рік порівняно з 2018 роком, кількість компаній зменшилася на 48 страхових компаній, а порівняно з 2017 роком – на 61 страхову компанію.

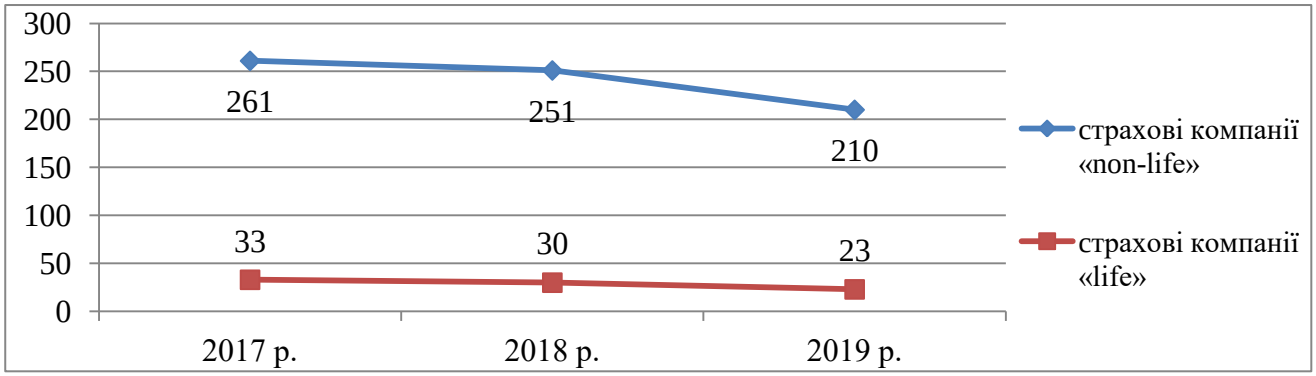

Рис. 1 Динаміка кількості страхових компаній в Україні за 2017 – 2019 рр.*

Джерело: складено на основі [2].

Незважаючи на тенденцію до зменшення кількості страхових компаній в Україні, обсяг валових та чистих страхових премій постійно зростає. Структура валових та чистих страхових премій за 2017-2019 рр. зображена у табл. 1. За 12 місяців 2019 року загальна сума отриманих страховиками валових премій становила 53 001,2 млн грн, що на 3 633,7 млн грн

більше ніж у 2018 р. За цей же період сума отриманих страховиками валових премій зі страхування життя становила 4 624,0 млн грн (або 8,7% від загальної суми валових страхових премій), що на 717,9 млн грн більше ніж за аналогічний період 2018 року.

Таблиця 1

Структура валових та чистих страхових премій за 2017-2019 р.

	Страхові премії, млн грн						**Темп приросту, 2019/2018 рр., %**	
	2017 р.		**2018 р.**		**2019 р.**			
	Валові	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**
Страхування життя	2 913,7	2 913,7	3 906,1	3 906,1	4 624,0	4 624,0	18,4	18,4
Всього	43 431,8	28 494,4	49 367,5	34 424,3	53 001,2	39 586,0	7,4	15,0

Джерело: складено на основі [2].

Розмір загальних валових страхових виплат за 2019 рік становив 14 338,3 млн грн, у тому числі зі страхування життя – 575,9 млн грн (або 4,0%). У 2019 році в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року відбувається скорочення обсягу валових страхових виплат зі страхування життя з 704,9 млн грн до 575,9 млн грн. У 2018 р. в порівнянні з 2017 р. їх питома вага зростає на 0,3 %, що становить 19,6 млн грн. Загальна структура валових та чистих виплат за 2017-2019 рр. зображена у табл. 2.

Таблиця 2

Структура валових та чистих страхових виплат за 2017-2019 р.

	Страхові виплати, млн грн						**Темп приросту, 2019/2018 рр., %**	
	2017 р.		**2018 р.**		**2019 р.**			
	Валові	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**	**Валові**	**Чисті**
Страхування життя	556,3	556,3	704,9	704,9	575,9	575,9	-18,3	18,3
Інші види страхування	9980,5	9700,5	12 158,5	11 727,7	13 762,4	13 464,6	13,2	14,8
Всього	10 536,8	10 256,8	12 863,4	12 432,6	14 338,3	4 040,5	11,5	12,9

Джерело: складено на основі [2].

Особливістю страхування життя є здатність зменшувати негативні наслідки таких соціальних ризиків, як втрата доходу внаслідок втрати працездатності особи або смерті годувальника сім'ї. Даний вид страхування дозволяє спрямувати вільні кошти населення на їх заощадження (на додаткову пенсію, на освіту дітей або надання фінансової підтримки при досягненні ними повноліття), а не на споживання. Аналізуючи стан розвитку ринку

страхування життя в Україні, можна спостерігати зростання загального обсягу страхових премій, зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, підвищення рівня прозорості страхових компаній, що безперечно є позитивною тенденцією. Водночас, ключовими проблемами, які гальмують розвиток страхування життя в Україні є: нестабільність політичної ситуації; відсутність високого ступеня довіри потенційних клієнтів до страхових компаній; відсутність ефективної законодавчої бази, яка б забезпечувала збереження вкладених коштів та прозорість інвестиційних інструментів; інфляція; нестабільність національної валюти тощо.

На нашу думку, для покращення та розвитку ринку страхування життя в Україні *необхідно* здійснити *низку таких* взаємопов'язаних *заходів*: впровадження нових страхових продуктів, створення умов для ефективної діяльності страхових компаній, запровадження механізму ефективного управління резервами зі страхування життя з урахуванням всіх можливих ризиків та посилення співпраці держави і страхових компаній стосовно запровадження програм додаткового соціального захисту громадян.

Підсумовуючи, варто зазначити, що страхування є невід'ємною частиною сучасної економічної системи. Важливе значення страхування життя обумовлює необхідність модернізації та трансформації цієї сфери. Розвитку українського ринку страхування життя, насамперед, має сприяти держава шляхом проведення низки першочергових заходів з популяризації страхування життя, серед яких такі: запровадження системи гарантування страхових виплат за договорами страхування життя та оптимізація податкового законодавства, зокрема запровадження стимулів податкового характеру тощо [3].

Література:

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 №85/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html.

3. Пономарьова О. Б., Таран О. В., Дейнека Н. В. Страхування життя в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Науковий погляд: економіка та управління. 2019. С. 61.

Приймак Світлана Вікторівна
Гаразdовська Юліяна Іванівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стратегія європейської інтеграції України опирається на об'єктивні передумови та сучасні глобалізаційні процеси, включаючи переваги та загрози. Це зумовлює необхідність вироблення ефективних напрямків її реалізації. Податкова система виконує функцію не лише основного джерела наповнення бюджетів усіх рівнів, а й відіграє головну роль у державному регулюванні процесів економіки. Окрім того, варто зазначити, що конкурентоспроможна податкова система здатна підвищити ефективність міжнародного обміну факторами виробництва.

Стратегічними цілями податкової реформи варто виокремити підвищення легалізації тіньового сектору, конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, активізація інвестиційних процесів в економіці; зрозумілість та простота податкових норм для суб'єктів господарювання; адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу; автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій [1].

Разом з тим, питання реформи в контексті євроінтеграції залишається відкритим. Для досягнення максимального результату діяльності Державної податкової служби України (далі- ДПС України) необхідно вирішити цілий комплекс складних організаційно-правових, інформаційно-технологічних та психологічних проблем.

Станом на сьогодні, Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Бюро економічної безпеки» з метою об'єднання всіх підрозділів по боротьбі з економічними злочинами. Також, Бюро економічної безпеки (далі – БЕБ) більше уваги приділятиме аналітичній роботі, що дозволить зменшити тиск на бізнес і поліпшити інвестклімат в Україні [2].

Окрім наведених вище положень, передбачається також оптимізація системи кримінальної юстиції у сфері протидії економічним злочинам, усунення дублювання функцій правоохоронних органів.

Зокрема, Міністерство фінансів України прагне запустити реформу податкової системи України, аби підвищити довіру платників податків. Розроблено комплексний документ, який передбачає всеохоплююче та довгострокове бачення ровитку податкової служби. Концепція єдиної юридичної особи для ДПС України та Держмитслужби стала

базою для підготовки детального плану дій з її імплементації. Вона ж передбачає реформи в основних сферах роботи ДПС України, а саме:

- оптимізація структури;
- антикорупційні заходи;
- прозорість реформи;
- інформаційні технології [3].

Створення єдиної юридичної особи для кожної з цих Служб дозволяє запровадити ефективні організаційні структури, побудовані за функціональним принципом, а також впроваджувати нові електронні сервіси, що у свою чергу призведе до зниження часових та грошових витрат для бізнесу.

Концепція закладає ключ реформування ДПС України і виводить на більш якісний рівень. За допомогою Концепції, як комплексного бачення, відбудеться покращена координація дій Уряду та Парламенту щодо її імплементації, а також залучення міжнародної технічної допомоги. Крім того, Концепція є фундаментом для розробки деталізованих планів реформи органів ДПС України.

Підсумовуючи наведене вище, можна дійти висновку, що економічна злочинність в Україні й окремі її види характеризуються постійним зростанням рівня латентності, поширенням та вдосконаленням тіньових схем зловживань з бюджетними коштами, проявів кримінальної корупції. У зв'язку з активним розвитком фінансової системи, технологічним удосконаленням здійснення фінансових операцій, проникненням у національну економіку транснаціональної злочинності, проблема запобігання та протидії економічній злочинності набуває масового характеру. Відповідно для вирішення цих питань держава створює нові органи, розробляє відповідні реформи та Концепції.

Література:

1. Кабмін ухвалив Концепцію реформування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://\v\vAv.qdpro.com.ua/news/kabmin-uhvalivknncepcivu-refonnuvannva-dfs.

2. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rada.gov.ua/

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mof.gov.ua/uk

Романів Євген Миколайович,
Лазорко Максим Ігорович
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

СИСТЕМА РОЗСЛІДУВАНЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Забезпечення безпеки фінансово-економічної сфери як для підприємства, так і держави в цілому неможливе без належного рівня організації та координації діяльності фіскальних і контролюючих органів на відомчому (міжвідомчому) та загальнодержавному рівнях, за одночасного використання консалтингових та аутсорсингових послуг «фінансових розслідувань». Показники динаміки реальних і потенційних загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання, зумовлюють потреби формування нових підходів до реформування усієї системи боротьби з злочинами фінансово-економічної сфери та приведення її у відповідність до чинного вітчизняного законодавства та міжнародних вимог із врахуванням національних особливостей злочинів економічної сфери.

Саме тому необхідним є чітке розуміння сутності економічних правопорушень та напрямків їх впливу на стан економіки. Для цього розглянемо підходи окремих фахівців до визначення суті поняття «економічні правопорушення».

Під економічними правопорушеннями слід розуміти умисні корисливі неправомірні дії, що вчинюються у сфері економіки службовими та іншими особами, які включені в систему економічних відносин і посягають на ці відносини, а також на порядок управління економікою в різних галузях господарства, заподіюючи при цьому шкоду економічним інтересам громадян, суб'єктів господарювання та держави.

До основних видів економічних правопорушень необхідно віднести:

- злочинну діяльність в кредитно-розрахунковій сфері;
- правопорушення у сфері використання бюджетних коштів;
- злочини в сфері оподаткування;
- службові злочини;
- злочини в сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- інші протиправні діяння в сфері економіки.

Напрацювання правоохоронних органів в останні роки підтверджують активізацію так званих штучних банкрутів, частка яких в числі справ, що розглядаються господарськими судами, становить майже третину всіх функціонуючих підприємницьких суб'єктів.

Діяльність правоохоронних органів з проведення аналізу та фінансових розслідувань економічних правопорушень повинна бути регульована на рівні органів державної влади і

базуватися на сукупності законів і нормативних актів з метою створення необхідного правового поля для захисту всіх сфер життя країни, в тому числі економічної її безпеки.

Правову основу державного регулювання фінансово-економічної безпеки підприємств формують: Конституція України, кодекси України (Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Кримінальний кодекс України); Закони України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" та інші нормативно-правові акти.

Ефективними методами виявлення економічних правопорушень є соціологічні методи. Соціологічні методи у кримінології полягають, зокрема в опитуваннях, методі експертних оцінок, аналізі документів, спостереженні.

У сучасних умовах активного розвитку інформаційних технологій також потрібно всіляко використовувати можливості глобальної мережі Інтернет для виявлення латентних злочинів (наприклад, розміщувати відповідні опитування користувачів мережі). У Великій Британії для встановлення осіб, які вчинили правопорушення, в останні роки активно використовують метод самореєстрації за допомогою комп'ютерів.

Ще одним методом виявлення економічних правопорушень є аналіз документів: вивчення рішень щодо відмови внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань, скарг громадян у різні органи щодо вчинення економічних правопорушень, матеріалів щодо економічних правопорушень, провадження по яких закриті з різних підстав, задокументованих телефонних повідомлень, матеріалів службових розслідувань за фактами приховування злочинів від реєстрації тощо.

До участі у ході розслідування та при проведенні протокольної форми в усіх випадках залучаються спеціалісти-бухгалтери.

У розслідуванні економічних правопорушень можуть призначатися такі експертизи :

1) техніко-криміналістична експертиза;

2) почеркознавча експертиза;

3) економічна експертиза;

4) будівельно-технічна.

З метою вжиття відповідних заходів до порушників фінансової дисципліни на адресу правоохоронних органів протягом січня – серпня поточного року передано 409 матеріалів ревізій та перевірок. Зі свого боку, правоохоронними органами у звітному періоді розпочато 214 досудових розслідувань за матеріалами заходів державного фінансового контролю, проведених органами Держаудитслужби, та 28 досудових розслідувань за результатами участі фахівців органів державного фінансового контролю у перевірках правоохоронних

органів в якості залучених спеціалістів.

З початку звітного року долучено до кримінальних проваджень 161 матеріал заходів контролю органів Держаудитслужби, складено 4 протоколи про вчинення корупційного діяння та внесено 3 акти реагування.

Поряд з наведеним, органами Держаудитслужби до правоохоронних органів за їх зверненням у звітному періоді передано 27 аудиторських звітів. Зі свого боку, правоохоронними органами у січні – серпні 2020 року за матеріалами проведених таких заходів розпочато 12 досудових розслідувань.

Протягом 2018-2020 рр. у сфері захисту економічних інтересів держави, запобігання розтраті бюджетних коштів та виведення їх у «тінь» міжрегіональними підрозділами захисту економіки Національною поліцією викрито понад 19,8 тис. кримінальних правопорушень економічної спрямованості, з яких 988 – пов'язані зі збитками понад 100 тис. грн. та 363 – збитки по кожному з яких перевищують 1 млн. грн.

Якщо дивитися дані звіту Генеральної прокуратури України за останні 4 роки «Про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності», то можна побачити, що особливо тяжкі злочини за чотири роки зменшилися на 36,88%, тяжкі злочини зменшилися на 31,95% і середньої тяжкості на 31,8%.

Аналіз структури економічних правопорушень в Україні показав, що найбільш криміналізованою галуззю є бюджетна сфера (кількість злочинів, вчинених із використанням бюджетних коштів, перевищує інші пріоритетні напрями).

Таким чином, під економічними правопорушеннями слід розуміти соціально-економічне деструктивне для економіки держави явище, яке проявляється у вчиненні особами навмисних корисливих злочинів(правопорушень) у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких є відносини власності, відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів і послуг, а також встановлений порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон держави з метою отримання доходу.

В результаті проведеного дослідження обґрунтована необхідність модернізації системи боротьби з економічними правопорушеннями в Україні на рівні як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому шляхом трансформації системи правоохоронних органів з урахуванням досвіду країн ЄС та вимог сьогодення.

З метою ведення ефективної боротьби з економічними правопорушеннями і корупцією, формування надійної системи забезпечення економічної безпеки держави Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про бюро економічної безпеки» від 28.01.2021р. №3087-Д.

На нашу думку, створення вищезазначеного органу лише сприятиме подальшій активізації фінансових розслідувань та запобіганню «тіньових» операцій у всіх сферах економіки.

Результатом роботи нової служби має стати системна протидія всьому спектру економічних злочинів, зменшення тиску на бізнес та позбавлення ДФС інструменту системної корупції. Імплементація у вітчизняне законодавство європейської моделі органів, що поєднують в собі контрольно-перевірочні функції з функціями досудового розслідування у сфері запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями дозволить максимально наблизити Україну до європейських стандартів.

Література:

1. Закон України «Про Бюро економічної безпеки» від 28.01.2021р. №3087-Д.

2. Протидія економічній злочинності: причини її фактичного згортання в Україні. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiG0LTo9u3uAhXhs4sKHeWXCP8QFjAEegQIBRAC&url=https%3A%2F%2Flexinform.com.ua%2Fdumka-eksperta%2Fprotydiya-ekonomichnij-zlochynnosti-deshho-pro-prychyny-yiyi-faktychnogo-zgortannya-v-ukrayini-chastyna-druga%2F&usg=AOvVaw2e5z-gBkJxahf5RrkoARKu.

Роменська Катерина Михайлівна

Університет митної справи та фінансів

(м. Дніпро)

ЗМІНИ В БЮДЖЕТНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація передбачає передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування [3] та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Таким чином законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях обумовлено євроінтеграцією України та почало формуватися у 2014 р. Оновлене бюджетне законодавство є основою для подальшого реформування державної та місцевої фінансової політики.

Децентралізація в Україні одним з пріоритетних завдань уряду, що сприятиме згідно з принципом субсидіарності бюджетної системи максимально можливому наближенню

надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача за рахунок обґрунтованого розподілу надходжень і видатків. Адже кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, відремонтовані дороги, чисті й освітлені вулиці. Але громада може впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їх виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність [2].

Важливим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування став 2020 рік: більшість існуючих малочисельних місцевих рад об'єднались, стаючи спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати бюджетні ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед населенням та державою.

Одними з ключових змін бюджетного законодавства є затвердження нового адміністративно-територіального устрою базового рівня від 12 червня 2020 року [5]. 17 липня 2020 р. Верховна Рада України прийняла Постанову№ 3650 «Про утворення та ліквідацію районів» [7]. Згідно з документом, тепер в Україні **136 районів**. Старі 490 районів парламент ліквідував. Згідно з новим адміністративно-територіальним устроєм України 2020 р. 29710 населених пунктів (міст, сіл, селищ) згруповано у 136 районів, 1469 територіальних громад, які покривають всю територію країни [4].

Останні нововведення зумовили внесення змін до Бюджетного кодексу України. Серед деяких з них виключення терміну «бюджети об'єднаних територіальних громад», натомість термін «бюджети місцевого самоврядування» вживається в такому значенні, як бюджети сільських, селищних, міських територіальних громад, а також бюджети районів у містах (у разі утворення районних у місті рад). Також викладена в новій редакції стаття 5. «Структура бюджетної системи України» без третьої частини - визначення бюджетів місцевого самоврядування. Сама структура не змінилась, складається з державного бюджету та місцевих бюджетів, а місцевими бюджетами є бюджету Автономної Республіки Крим, обласні бюджети, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. В статті 6 «Зведений бюджет» термін «бюджети об'єднаних територіальних громад» не вживається, а вживається термін «бюджети місцевого самоврядування», а частину шосту цієї статті викладено в такій редакції: «зведений бюджет міської територіальної громади, у складі якої утворені райони у місті, включає показники міського бюджету та бюджетів районів у місті (у разі утворення районних у місті рад)».

Також внесено зміни щодо розподілу доходів і видатків між місцевими бюджетами. Тепер статті, що визначають склад доходів, що закріплені за місцевими бюджетами України:

64, 64^{-1}, 66, 69^{-1} та 71. Стаття 64 визначає склад доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад, стаття 64^{-1} - склад доходів загального фонду районних бюджетів, стаття 66 - склад доходів загального фонду бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, стаття 69^{-1} - надходження спеціального фонду місцевих бюджетів і стаття 71 – надходження та витрати бюджету розвитку.

Щодо розмежування видатків між місцевими бюджетами, то також змінені назви і зміст статей, а саме, статті 89 - видатки, що здійснюються з бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад, зміст статті 90 - видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів та доповнено статтю 91 - видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів.

Також внесено зміни до статей, що регулюють правові засади міжбюджетних відносин. Виключено главу 15 «Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості», що складалась із двох статей: 94 – «фінансові нормативи бюджетної забезпеченості» та 95 – «коригуючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості». Частину третю статті 103^{-2} – «освітня субвенція»: після абзацу четвертого доповнено новим абзацом такого змісту: «Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, що використовується для розподілу освітньої субвенції, визначається Кабінетом Міністрів України з урахуванням зазначених параметрів».

У розділі VI «Прикінцеві та перехідні положення» встановлено, що у разі несвоєчасного прийняття рішення про місцевий бюджет положення частини першої статті 79 Бюджетного кодексу щодо формування та виконання бюджету сільської, селищної, міської територіальної громади та районного бюджету на 2021 р. застосовуються з урахуванням таких особливостей: 1) якщо до 31 грудня 2020 р. не прийнято рішення про місцевий бюджет на 2021 р., виконавчий орган місцевої ради, районна державна адміністрація має право здійснювати витрати місцевого бюджету лише на цілі, визначені у проекті рішення про місцевий бюджет на 2021 р., схваленому виконавчим органом місцевої ради, районною державною адміністрацією та поданому на розгляд місцевої ради. При цьому щомісячні бюджетні асигнування місцевого бюджету сумарно не можуть перевищувати 1/12 обсягу витрат бюджету, передбачених проектом рішення про місцевий бюджет на 2021 р., схваленим виконавчим органом місцевої ради, районною державною адміністрацією та поданим на розгляд місцевої ради крім окремих випадків [1; 6].

Вищенаведені зміни є необхідними для подальшого проведення адміністративно-територіальної реформи, враховують врегулювання правових засад функціонування бюджетної системи України, міжбюджетних відносин, створення належної ресурсної бази

для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на новій територіальній основі.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Децентралізація. URL: https://atu.decentralization.gov.ua/

3. Європейська хартія місцевого самоврядування. Міжнародний документ від 15.10.1985 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

4. Остапенко П. Перхалюк Р., Бончковський О., Остапенко С. Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: Видання друге. Київ. 2020. 56 с. URL: https://atu.decentralization.gov.ua/

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад. Закон України від 16.04.2020 № 562-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-IX#Text

6. Про Державний бюджет України на 2021 рік. Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text

7. Про утворення та ліквідацію районів. Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text

Сальникова Тетяна Валеріївна,

Ковіня Марія Михайлівна,

Університет митної справи та фінансів,

(м.Дніпро)

ВИКЛИКИ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Обраний Україною напрям євроінтеграції не лише забезпечує можливості для розвитку, але і розкриває недоліки та слабкі місця держави, в тому числі її фінансовій сфері. Новий досвід світової пандемії загострив існуючі в державі проблеми і забезпечили нові виклики як для кожного громадянина, так і для держави в цілому. Гостро постала проблема підтримки економіки, її стимулювання та забезпечення відновлення після завершення пандемії. Перед Україною постав ряд викликів: депопуляція, падіння промислового виробництва, енергетична криза, зростання заборгованості на енергетичному ринку, падіння рівня зайнятості, ВВП, глобальна економічна трансформація, економічна рецесія, падіння обсягів міжнародної торгівлі тощо. Додатковими викликами стало скорочення світового попиту на некритично необхідні товари, відтак збільшення імпорту товарів, попит на які

може бути задоволений вітчизняним виробництвом. Постає потреба захисту вітчизняних виробників, стимулювання інвестицій (внутрішні капітальні, прямі іноземні інвестиції від міжнародних компаній, що переміщують потужності з Китаю в Європу) [3].

Однак, зниження позицій України в світових рейтингах не сприяє активному залученню інвестицій. У 2019 р. значення Глобального індексу інновацій для України склало 37,4 (47 місце), що на 4 позиції нижче за 2018 р. [1]. За рейтингом процвітання у 2020 р. Україна зайняла 92 місце порівняно з 70 у 2015р., за рейтингом економічної свободи – 131 місце (125 у 2015р.), Україна вперше була представлена в Європейському рейтингу відкритості даних – 17 місце з 35 серед країн. [2]. Для підвищення свого положення в рейтингу «Doing Business» розроблено план дій, який за 2020 р. виконано на 38%. У 2020 р. за даним рейтингом Україна займала 64 місце, піднявшись на 7 пунктів порівняно з 2019р. Втрата позицій відбувалась за рахунок таких напрямів, як отримання кредитів, реєстрація підприємців, оподаткування, забезпечення виконання контрактів [3]. У 2020 р. очікувалось падіння ВВП на 4-8% порівняно з 2019 р. (Фактично, за даними НБУ, скорочення ВВП склало лише 4,4%. За прогнозами, на 2021-2023 рр. економічне зростання складе приблизно 4% ВВП за рахунок зростання реальних доходів та внутрішнього попиту, падіння експорту на 10%, імпорту – на 14,5%, розширення дефіциту бюджету на 8% ВВП і зростання безробіття до 9,5%. За оцінками Світового банку, глобальний ВВП 2020 р. найбільше впав з часів Другої Світової війни – на 5.2% [4].

Слабкими місцями державних фінансів наразі є недостатня спроможність держави акумулювати обсяг доходів, достатній для покриття видатків та забезпечення збалансованості бюджету; низькі якість планування й виконання бюджету, ефективність використання бюджетних коштів; бюджетний дефіцит та боргова стійкість держави. Ризиками для України в умовах кризи можуть стати: суттєве зниження валютного курсу, погіршення стану бюджетної сфери, посилення боргового навантаження, втрати банківського сектору, зростання частки неплатоспроможних позичальників тощо.

Щоб забезпечити підтримку економіки, було запропоновано ряд заходів. Для стимулювання розвитку промисловості: підтримати критичні галузі, найбільш постраждалі галузі та соціальне підприємництво, підтримувати підприємства за цільовими напрямками діяльності. Для залучення інвестицій запропоновано впровадження спеціальних режимів оподаткування, розвиток індустріальних парків, сприятливі умови для зелених інвестицій, розвиток ринку землі, реформи публічних фінансів, приватизація, реформа АПК, енергетичного, фінансового сектору, розвиток інновацій та поліпшення бізнес-клімату.

Завданням зміцнення стійкості фінансової системи є забезпечення бюджетної стійкості, підвищення функціональності податкової системи, спрощення процедур та

здешевлення вартості податкового адміністрування за рахунок розвитку електронних сервісів, діджиталізація процедур, протидія розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування, модернізація митної технічної та ІТ-інфраструктури, пожвавлення експортної діяльності, створення ефективної системи середньострокового бюджетного планування [5].

Література

1. Програма стимулювання економіки для подолання наслідків COVID-19. URL: **https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20** .
2. Як змінювалося місце України в світових рейтингах в 2015-2020 роках. URL: https://www.slovoidilo.ua/2021/01/05/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-svitovyx-rejtynhax-2015-2020-rokax 5 січня 2021.
3. Виконання у 2020 році Плану дій щодо підвищення позиції України в рейтингу Світового банку "Ведення бізнесу". URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019.
4. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. 07.2020. URL: https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%.
5. Аналітична доповідь. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України. / за ред. Жаліло Я.А., Шемаєва Л.Г. К.: НІСД, 2020. 71 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/rozgornuta-versiya-dopovidi-shemaevoi-l.g.pdf.

Ситник Наталія Степанівна,

Адамович Вікторія Андріївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах розвитку української ринкової економіки та процесу євроінтеграції нашої держави виникає потреба перегляду особливостей функціонування української податкової системи. Оподаткування є дуже складною та впливовою фінансовою категорією для всіх економічних явищ та процесів. У наш час оподаткування стало найефективнішим інструментом впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку та структуру, розвиток науки і техніки та масштаби соціального забезпечення населення.

Проблема побудови ефективної податкової системи – одна з найбільш актуальних в Україні. Її вирішення має бути здійснене шляхом дослідження та аналізу існуючої в Україні законодавчої бази та світового досвіду в податковій галузі [1].

Дослідженню проблем функціонування та розвитку вітчизняної податкової системи присвячено праці таких учених, як: О. Василик, В. Геєць, Т. Єфименко, П. Мельник, А. Соколовська, Л. Тарангул, В. Федосов, Л. Шаблиста та ін.

Системи оподаткування та бюджетування зазнавали та будуть зазнавати критику, оскільки вони повинні базуватися на механізмах, які долають велику кількість соціальних та особистих суперечностей, досягти оптимальності у розв'язанні яких практично неможливо, особливо з огляду на те, що економіка в кожному періоді перебуває на різних стадіях розвитку (підйом, пік, занепад, криза), залежно від яких зміст і податкової, і бюджетної політик відрізняється, загострюючи тим самим згадані суперечності і посилюючи суспільну напруженість щодо оцінки як справедливості, так і ефективності системи. Насправді така ситуація часто призводить до порушень окремих, навіть загальновизнаних принципів фіскальної політики, таких як справедливість, ефективність та стабільність [2].

В наш час в Україні діє податкова система, склад та структура якої подібні до податкових систем європейських розвинених країн. Формулювання податкового законодавства враховує норми європейського податкового законодавства, а також податкову політику ГАТТ/СОТ та інших міжнародних економічних організацій.

Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконаліть перехідної економіки та має переважно фіскальний характер [3].

Слід зазначити, що в останні роки у вітчизняній системі оподаткування спостерігається тенденція до зменшення частки як прямих, так і непрямих податків, однак посилилася роль непрямого оподаткування – частка непрямих податків становить майже 50% податкових надходжень (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура формування податкових надходжень до Зведеного бюджету України за 2018 – 2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р. (за 6 міс.)
Доходи бюджету, грн	1 184 290 765 319,79	998 344 872 924,26	519 389 381 489,93
Податкові надходження, грн	986 348 523 787,15	799 776 041 375,30	360 383 276 009,24
у % до доходів бюджету	83,3	80,1	69,4

у % до ВВП	27,7	20,1	41,5
Прямі податки, грн	386 170 984 546,79	263 787 223 315,61	122 240 263 234,09
у % до доходів бюджету	32,6	26,4	23,5
у % до ВВП	10,9	6,6	14,08
Непрямі податки, грн	534 234 617 154,78	532 134 114 150,08	236 460 137 063,22
у % до доходів бюджету	45,1	53,3	45,5
у % до ВВП	15,01	13,4	27,2

Джерело: складено на основі [4]

Існуюча податкова система України має ряд недоліків, зокрема:

– недосконаліть та нестабільність законодавства. Питання оподаткування регулюється підзаконними нормативними документами, постановами Кабінету Міністрів, Указами Президента. Податкове законодавство подібне до європейського законодавства, але тільки в назвах податків. Неоднозначність тлумачення податкового законодавства негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;

– система митно-тарифного регулювання не дає можливості швидко реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури української економіки;

– порівняно з доходами бюджету, отриманими внаслідок збору податків, деякі податки мають вищі адміністративні витрати;

– податки в Україні не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави. Це проявляється у тому, що система формування державних надходжень має в основному фіскальний характер, а регулююча функція податків не орієнтована на стабільне економічне зростання. Цей недолік значно знижує рівень конкурентоспроможності національної податкової системи серед країн ЄС [3].

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що основою реформування податкової системи України повинно бути визнання того факту, що податкова система України загалом вже склалася, і незважаючи на всі свої недоліки, вона не повинна підлягати докорінному реформуванню. Тобто, створення нової законодавчої бази у податковій сфері повинно відображати традиції існуючої податкової системи та відповідати світовим тенденціям розвитку податкових систем.

Податкова реформа, перш за все, повинна мати на меті вирішення таких завдань:

– створення стабільної, чіткої та єдиної податкової системи;

– встановлення правових механізмів взаємодії усіх її елементів та учасників у межах єдиного податкового простору;

– створення раціональної податкової системи, що забезпечує збалансованість загальнодержавних і приватних інтересів, сприяє розвитку підприємництва, активізує інвестиційну діяльність;

– зниження загального податкового навантаження;

– формування єдиної податкової правової бази;

– удосконалення системи відповідальності за недотримання податкового законодавства;

– спрощення адміністрування податків та зборів тощо.

Вирішення зазначених завдань сприятиме підвищенню ефективності функціонування вітчизняної податкової системи, що дасть можливість активізувати господарську діяльність суб'єктів господарювання, забезпечити динамічне економічне зростання з підвищенням рівня та якості життя населення.

Література:

1. Майстренко О. В. Реформування податкової системи України - як спосіб вирішення податкових колізій. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905

2. Геєць В. Формування дохідної частини бюджету: підсумки, проблеми, перспективи. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_04_1_09_uk.pdf

3. Ференс О. Реформування податкової системи України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11350

4. Державна казначейська служба України / Офіційний портал ДКСУ. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu

5. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи. URL: https://ngoipr.org.ua/news/aktualni-napryamy-reformuvannya-vitchyznyanoyi-podatkovoyi-systemy/

6. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи. URL: Василик Остап Дмитрович. Податкова система України: навч. посіб.: для студ. екон. спец. вищих закл. освіти /Українська держ. фінансова академія. – К.: ВАТ «Поліграфкнига», 2004. – 447 с. : табл. – З дарчим написом Л. Д. Кучмі.–Бібліогр.: с. 442. – ISBN 966-530-175-6.

Ситник Наталія Степанівна,
Олійник Анастасія Володимирівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

АНАЛІЗ РІВНЯ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ТА ШЛЯХИ ЇХ СКОРОЧЕННЯ

Протягом останніх років в Україні основним напрямом досліджень у банківській сфері стало управління кредитною політикою банку, адже саме кредитування завжди залишається однією із головних економічних функцій банків.

Національним банком України здійснено аналіз факторів, що спричинили дефолти за корпоративними кредитами, серед них: втрата окупованих територій, війна та зменшення ринків збуту. Але вагомими чинниками в перетворенні кредитів на непрацюючі стали саме внутрішні проблеми банківської системи [1].

Вивченням питань якості кредитного портфеля банків та управління їхньою проблемною заборгованістю займалися ряд вчених, таких як Л. Слобода, Н. Дунас, Д. Гладких, О. Коць та ін.

2008 р. та 2015-2017 роки – період стрімкого зростання обсягів NPL. Причиною цього є проведення експансіоністської кредитної політики в той час, коли стандарти оцінювання платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищені. Для узагальнення розглянемо рисунок 1.

Рис.1. Причини зростання обсягів NPL у 2008 р. та 2015-2017 рр.*

Джерело: розроблено автором на основі [2].

Українські банки у світовій економіці займають лідируючі позиції за часткою непрацюючих кредитів (NPLs). Так станом на 1 квітня 2019 року вона становила 51,7% кредитного портфеля платоспроможних банків, або 599 млрд. грн.

Протягом 2018-2019 рр. обсяг непрацюючих кредитів у цілому скоротився на 5,6 в.п. Непрацюючі кредити в роздрібному секторі зменшилися на 12,3 млрд. грн. до 83 млрд. грн.,

а в корпоративному на 21,6 млрд. грн. до 483 млрд. грн. За цей часовий проміжок відбулося скорочення обсягів боргу, проте даний процес знецінився через виникнення нових непрацюючих активів. Однак у 2019 році темпи врегулювання боргу пришвидшилися, а виникнення нових дефолтів уповільнилося.

У 2020 році питома вага непрацюючих кредитів (NPLs) в Україні становила 48,4%, що на 4,5 в.п. менше, ніж у 2019 році. Причиною поступового скорочення є статистичний ефект від зростання загального портфеля.

Головні заходи скорочення NPLs за корпоративними кредитами:

- добровільне врегулювання боргу;
- проведення фінансових реструктуризацій державними банками (крім Приватбанку), у яких зосереджено 30% NPLs банківського сектору.

Нині на Приватбанк припадає близько 43% NPLs, проте практично усі корпоративні NPLs – це кредити, надані бізнесам колишніх власників [1].

Згідно з інформацією, наданою НБУ, прослідковується помітна активізація процесу усунення з балансів недіючих кредитів. Для цього зникли практично всі перешкоди, що стосуються юридичного забезпечення та податків.

Оскільки питання проблемних активів вирішується досить повільно, тому Національний банк затвердив положення про роботу з проблемними активами [3]. Воно спонукає банки визначити чіткі часові рамки зниження їх обсягів..

Отже, в сучасних умовах непрацюючі кредити підтвердженні банками й рівень їх покриття резервами постійно зростає та рівний 95%. В подальшому вони значно не позначаться на фінансових результатах та капіталі банків. Однак їх частка – це тягар для всього банківського сектору, особливо для державних банків, у яких зосередженно приблизно 75% NPL сектору. Тому, на перспективу, очікується зниження рівня NPLs в Україні до 10%, що є однією із стратегічних цілей та пріоритетів НБУ у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Уряд України, в свою чергу, особливо зацікавлений у розробці сприятливої законодавчої та регуляторної бази для залучення інвестицій на ринок NPLs [4].

Література:

1. Звіт про фінансову стабільність: НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-R1.pdf?#page=17 (дата звернення: 15.01.2021).

2. Правові аспекти непрацюючих кредитів в Україні: останні зміни та перспективи. URL: https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-nepratsyuyuchyh-kredytiv-v-ukrayini-ostanni-zminy-ta-perspektyvy/ (дата звернення: 15.01.2021).

3. Постанова від 18.07.2019 № 97 Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text (дата звернення: 15.01.2021).

4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (проєкт). URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku (дата звернення: 15.01.2021).

Татарин Наталія Богданівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Перед початком дослідження сучасного стану банківської системи України необхідно звернути увагу на її роль у функціонуванні економіки країни та важливість для ефективного економічного зростання. Варто нагадати, що банківська система є невід'ємною складовою фінансової системи та економіки країни в цілому. Через банківську систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Не менш важливою функцією банківської системи є кредитування економіки та забезпечення фінансової стабільності. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації. Як елемент фінансової системи, банківський сектор бере участь у реалізації широкого спектру функцій зазначеної системи (рис. 1).

Необхідно відзначити, що нерозривний зв'язок між банківською системою та економікою має двоїстий взаємозалежний характер. Яскравим прикладом може слугувати ситуація, коли загальна економічна рецесія призводить до дестабілізації банківського сектору, внаслідок чого погіршуються умови надання банківських послуг, що в свою чергу, призводить до подальшого занепаду економіки. Тому проблеми банківської системи необхідно розглядати комплексно, у контексті розвитку вітчизняної економіки, та в динамічному розрізі – для більш об'єктивної оцінки сучасного стану та можливості прогнозування процесів, які будуть відбуватись у банківській системі.

Рис. 1. Напрями впливу банківської системи на фінансову сферу

Джерело: складено на основі [2]

Говорячи про сучасний стан банківської системи України, необхідно відзначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Також важливим фактором, що характеризує сучасний стан банківської системи, є активне втручання НБУ у функціонування банківської системи [3]. Не можна дати однозначної оцінки політиці «оздоровлення» банківської системи, яку проводить її головний регулятор. З одного боку, ліквідація неплатоспроможних банків та банків, які порушували українське законодавство, повинно позитивно вплинути на прозорість банківської системи. З іншого боку, надмірне зменшення учасників банківського сектору може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів. Динаміку зміни кількості банків за період 2012-2019 рр. ілюструє рис. 2, за даними якого можна зробити висновок, що останні роки кількість банків суттєво зменшилась.

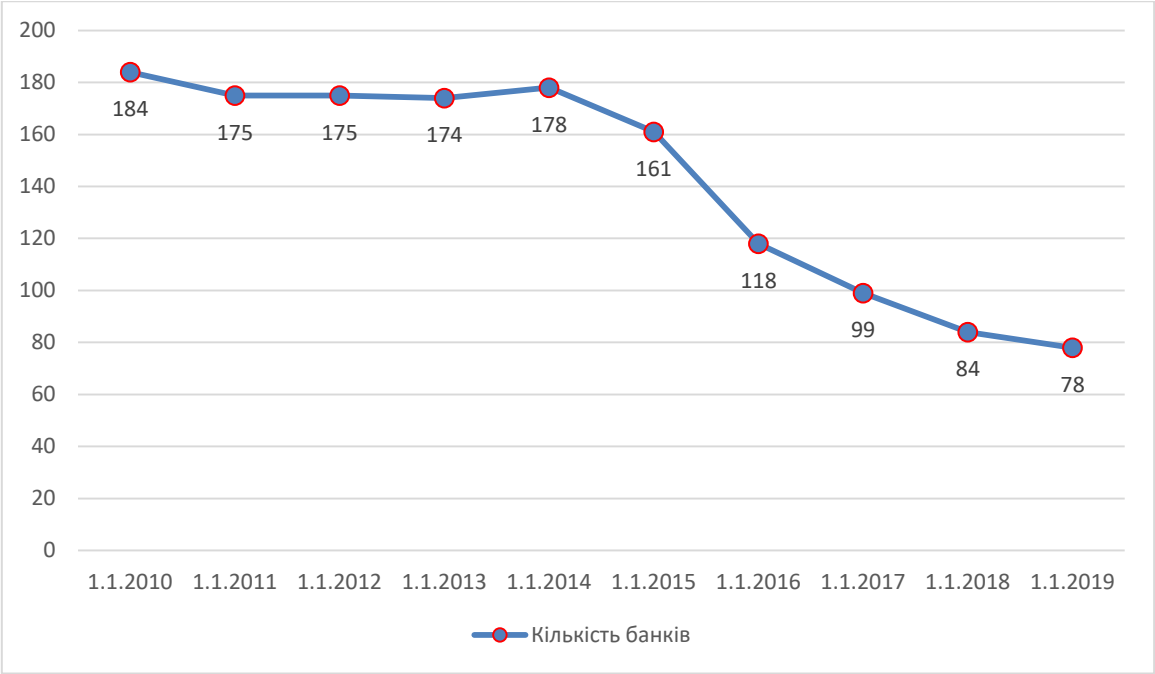

Рис. 2 Динаміка зміни кількості банків за період 2010-2019 рр.

Джерело: складено на основі [6, 7]

Аналіз сучасного стану банківської системи України викликає об'єктивну необхідність у конкретизації актуальних проблем та факторів, що стримують розвиток вітчизняного банківського сектора. До найбільш гострих проблем сучасної банківської системи слід віднести наступні:

- зростання недовіри до банків;
- негативний вплив політичних процесів;
- суперечливість механізму рефінансування українських банків;
- девальвація національної грошової одиниці;
- подорожання кредитних ресурсів в Україні;
- низький рівень менеджменту банків [4].

Проблема зростання недовіри до банків є однією з найбільш актуальних на сьогоднішній день. Її сутність полягає в тому, що збільшення недовіри населення до банків внаслідок негативного емоційного фону та скорочення обсягу вільних ресурсів у населення і підприємств призводить до відтоку депозитів, що в свою чергу дестабілізує діяльність банків, ускладнюючи процес видачі кредитів та розрахунків за своїми зобов'язаннями. Окрім цього, зростання недовіри інвесторів може призвести до відтоку інвестицій у банківський сектор, результатом чого стане ускладнення процесу відновлення нормальної діяльності вітчизняних банків.

Негативний вплив політичних процесів на банківську систему відображається у загостренні економічних проблем, спричинених конфліктом на Сході України, та

неузгодженістю між політикою та економікою. Прикладом таких протиріч може слугувати накладення 15 березня 2017 року фінансових санкцій НБУ на українські дочірні підприємства російських банків, які знаходяться у державній власності. Дане питання має двоїсте значення як для банківської системи, так і для України в цілому. З одного боку, економічна підтримка сепаратистів є неприйнятною у політичному плані; з іншого боку, різке зникнення російських банків у разі їх ліквідації може посилити дестабілізаційні процеси у банківській системі [5].

Сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти.

Для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів у короткостроковій перспективі та створить умови для прискореного розвитку банківської системи України у майбутньому.

Література

1. *Стратегія фінансового сектору України до 2025 року* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf

2. Банківська безпека : навч. посіб. / О. Д. Вовчак, Ю. О. Самура, В. А. Сидоренко, В. А. Вареник. – К. : Знання, 2013. – 237 с.

3. Кузнецова С. А. Банківська система : навч. посіб. / С. А. Кузнецова. – К. : ЦУЛ, 2013. – 400 с.

4. Лютий І. О. Банківські інститути в умовах глобалізації ринку фінансових послуг : монографія / І. О. Лютий, О. М. Юрчук. – К. : Знання, 2011. – 357 с.

5. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : монографія / [Бурденко І. М., Дмитрієв Є. Є., Ребрик Ю. С., Серпенінова Ю. С.]. – Суми : Університетська книга, 2015. – 136 с.

6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk

7. Офіційний сайт Національного банку України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua

Татарин Наталія Богданівна,
Сарафин Марта Андріївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАНТА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Причинною та рушійною силою змін у фінансовому секторі національної економіки є чинники трансформаційних процесів, одним із яких є ефективність фінансового ринку. В свою чергу, трансформатором може бути вийнятково такий чинник, який спровокує зміну всієї чинної соціально-економічної системи й викличе видозміну найважливіших елементів, що будують дану систему.

Фінансовий ринок є основною ланкою національної економіки, від ефективного функціонування та розвитку якої залежить добробут суспільства. Трансформаційні процеси, що забезпечують функціонування сучасного фінансового ринку, набувають постійних змін залежно від низки умов: суспільних, геополітичних, військових, фінансових, інтеграційних, екологічних тощо.

Аналіз функціонування фінансового ринку необхідно розпочати із розгляду його об’єктів. Основними об’єктами сучасного фінансового ринку є інструменти, що забезпечують виконання його завдань та функцій: основні (до складу яких входять: валюта, кредити, дорогоцінні метали, страхові продукти, грошові кошти, цінні папери); електронізовані (цифрові, фінансові, активи, біржові, фінансові інструменти, фінансові інструменти OTC markets group, фінансові інструменти Forex) [1, с. 36].

На те, що ефективність фінансового ринку є трансформаційною детермінантою вказують його наступні функції, які виділяють у своєму дослідженні Селіверстова Л. С. та Адаменко І. П. [2, с.14]:

- мобілізація тимчасово вільних грошових коштів шляхом продажу цінних паперів;
- фінансування відтворювального процесу;
- сприяння переливу капіталу між галузями та компаніями;
- підвищення ефективності економіки в цілому.

Розглянемо детальніше кожну з функцій:

1. Мобілізація тимчасово вільних грошових коштів, шляхом продажу цінних паперів забезпечує трансформацію їх в інвестиційний капітал за допомогою різноманітних фінансових інструментів і спрямування їх у реальний сектор економіки.

2. Фінансування відтворювального процесу забезпечує рух фінансових потоків в економіці, взаємодію продавців та покупців, їх фінансових ресурсів і становлення цін на них, зрівноваження попиту і пропозиції.

3. Сприяння переливу капіталу між галузями та компаніями забезпечує вигідні умови перерозподілу грошових коштів фірм, домашніх господарств, держави із метою їх ефективнішого використання.

4. Підвищення економіки в цілому не лише впливає на грошовий обіг, прискорює оборот капіталу та сприяє активізації економічних процесів, а й забезпечує страхування фінансових ризиків та формування умов для їх мінімізації за допомогою різних інструментів ринку, а за рахунок розміщення цінних паперів здійснюється процес кредитування уряду та муніципальних органів влади, а також розподіляються державні кредитні ресурси.

На даний момент, Україна зіткнулася із низкою проблем, які вимагають пошуку принципово нових рішень для підвищення рівня розвитку фінансового ринку, це: нестабільність фінансового ринку, різкі коливання курсу національної валюти, суттєвий відтік фінансових ресурсів з банківської системи тощо. Фінансовий ринок України протягом періоду свого існування характеризувався тим, що використовувані фінансові вітчизняні інструменти, які вважалися інноваційними в нашій державі, в розвинутих країнах давно були традиційними, а деякі навіть застарілими. Саме тому, ми виділили низку рекомендацій для підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України:

- надання державної допомоги фінансовим посередникам та установам, розробка державної системи стимулів і важелів для ефективного розподілу фінансових ресурсів;
- спрямування діяльності фінансових інституцій в Україні в ефективне русло та формування фінансової основи для сталого економічного розвитку;
- уточнення підходів до визначення сутності й класифікації чинників трансформаційних процесів, розробка їх альтернативних сценаріїв, методологічних засад оцінки результативності та ефективності їх реалізації [3, с.236];
- прийняття концепції приєднання України до простору світової економіки, проведення інтеграційних процесів в глобальний кіберфізичний фінансовий простір;
- створення умов для подальшого розвитку ринку фінансових послуг.

Отже, фінансовий ринок є важливим чинником функціонування економіки України та має значний вплив на її стан. Не зважаючи на те, що на цьому етапі розвитку фінансовий ринок України ще не можна назвати зрілим, завдяки низці заходів можна досягти становлення ефективного, стабільного та надійного фінансового ринку. Для цього потрібно створити сприятливі умови для розробленої законодавчої бази, наглядової системи, ефективних механізмів самодисципліни, фінансових установ та систем бухгалтерського

обліку. Розвиток фінансового ринку відбувається тоді, коли фінансові інструменти, та посередники оптимізують роботу щодо забезпечення ключових функцій фінансового сектора в економіці. Саме тому, завдяки нагромадженню капіталу та технологічному прогресу шляхом підвищення рівня заощаджень, мобілізації, сприянню та заохоченню припливу іноземного капіталу, а також оптимізації розподілу капіталу, вдасться забезпечити стійке економічне зростання та ефективне функціонування фінансової системи України.

Література:

1. Кравченко А. С. Функціонування та розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації суспільства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я.* 2020. №2. С. 35-45.

2. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Економічна наука. Серія «Інвестиції: практика та досвід»*. 2018. №9. С. 13-17.

3. Барановський О.І. Чинники, сценарії та методологія дослідження трансформаційних процесів у фінансовому секторі національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка».* 2017. №2. С. 230-237.

Татарин Наталія Богданівна,

Стахів Софія Федорівна

Львівський національний університет ім. І.Франка

м.Львів

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кредитний ринок є одним із швидкозростаючих сегментів економіки, що складається з банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ. Основними його суб'єктами є: комерційні банки, небанківські кредитні установи; підприємства; населення; держава (в особі НБУ та Міністерства фінансів України). Позитивна динаміка на ринку кредитування сприяє зростанню виробництва та товарообігу, активізації руху капіталу у країні, збільшенні капіталовкладень внаслідок трансформації грошових заощаджень, а також, як результат, розвитку науково-технічного прогресу [1, с. 174-175].

Розширення доступу до додаткових фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і фізичних осіб стимулює розвиток вітчизняної економіки. Особливого значення в умовах європейської інтеграції та глобалізації набуває державна підтримка ринку кредитування, адже однією з вимог, передбачених положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є вдосконалення банківського регулювання та нагляду, лібералізації руху капіталу, посилення

захисту прав споживачів фінансових послуг, оновлення засад функціонування платіжних систем [2].

Домінуючу роль у кредитуванні відіграє банківський сектор, який сьогодні перебуває у складному становищі через зниження прибутку та збільшення рівня банкрутства. Аналіз основних тенденцій розвитку кредитного ринку України за 2018-2020 рр. свідчить про різкі негативні зміни у грошово-кредитному секторі країни, адже спостерігається зниження наданих банками кредитів. Загальний кредитний портфель банків у 2019 р, порівняно з 2018 р., зменшився на 13%, а загальна сума виданих кредитів небанківськими установами зменшилася більше ніж на 115 млрд грн. Також за цей період знизився обсяг наданих кредитів суб'єктам малого та середнього бізнесу (на 13% та 22% відповідно). Проте стрімко зросло кредитування мікропідприємств та фізичних осіб, але такі зміни не мають системного впливу на зростання економіки в цілому [3].

У 2020 р. вступив у дію проект державної підтримки малого бізнесу «Доступні кредити 5-7-9». Держава гарантує повернення частини відсотків за кредитом, тобто ставки кредиту становлять 5%, 7% та 9% річних, і нараховуються залежно від обсягу виторгу та кількості створених робочих місць. Основними напрямами кредитування є стимулювання розвитку малого бізнесу, збільшення обсягів виробництва, експорт та імпортозаміщення, розвиток переробної галузі, впровадження інновацій. Цього ж року, у березні уряд вніс деякі зміни до програми «Доступні кредити «5-7-9%», а саме, розширив її функціонал та коло підприємців, які зможуть нею скористатися. Серед поправок були такі: максимальна сума кредиту 2 млн грн та збільшення списку цілей, за якими можуть надаватися кредити. Відомо, що за півроку за цією програмою, наприклад, Ощадбанк утричі збільшив кількість виданих кредитів мікро-, малому та середньому бізнесу [4].

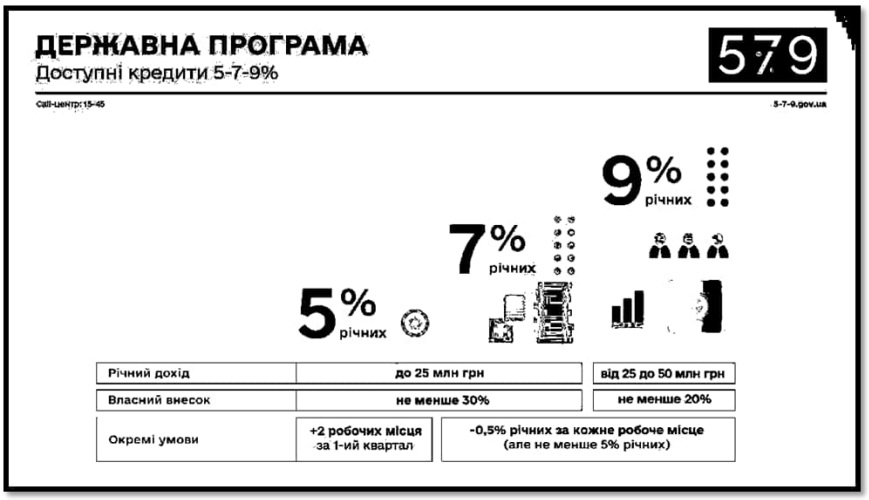

Рис. 1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»

Джерело:[4]

Одночасно, відбулося зростання кредитування небанківськими фінансовими установами. Наприклад, у 2019 р., порівняно з 2018 р., кредитні спілки збільшили свій кредитний портфель на 12%, приріст обсягу позик, наданих фінансовими компаніями, послуг з факторингу – 34%, фінансового лізингу – 69% [3].

Тобто, розвиток кредитування можливий і залежить, у тому числі, від регуляторної державної політики, яка складається з декількох груп чинників, які впливають на його потенціал. По-перше, це правові фактори, які включають дотримання законодавства, надійний захист кредиторів, ефективну діяльність судових та правоохоронних органів [3]. Щодо законодавства, то в Україні спостерігаємо суттєві зміни за останні роки з метою наближення українського законодавства у банківській сфері до ключових актів acquis ЄС з врахуванням рекомендації European Banking Authority і найкращих міжнародних практик [2].

По-друге, це процентна ставка, адже вартість банківських продуктів напряму залежить від вартості ресурсів. 2018-2019 рр. характеризувалися жорсткою монетарною політикою, зокрема, у 2019 р. в Україні була одна з найвищих облікових ставок у світі (18%), що є на 2% більше попереднього року, і, відповідно, кредитні ресурси теж мали високу вартість [3]. У 2020 р. облікова ставка становила 6%, тобто відбулася лібералізація монетарної політики, що позитивно вплинуло на кредитний ринок [2].

Отже, кредитний ринок однозначно потребує державної підтримки, однак вона повинна бути обмеженою і носити більш наглядовий і контрольний характер. Така підтримка повинна проявлятися як у сфері попиту кредитних ресурсів (зокрема надання пільгових кредитів, надання гарантій, повернення частини кредитних коштів, захист прав клієнтів), так і у сфері пропозиції кредитних коштів, а саме: помірна монетарна політика, забезпечення прозорості інформації, вдосконалення ліцензування, протидія антиконкурентній діяльності та протиправних дій та інше. Також варто звернути увагу на сприяння розвитку небанківських установ, які мають позитивну динаміку розвитку та впливають на економіку країни.

Література:

1. Вешневська А. В. Розвиток кредитного ринку України в умовах глобалізації економічного простору. Наукові записки. Серія “Економіка”. Випуск 12, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://eprints.oa.edu.ua/6637/1/23.pdf

2. Офіційний веб-сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjuye-vikonuvati-zaplanovani-zahodi-u-sferi-yevropeyskoyi-integratsiyi

3. Станет ли 2020 годом кредитования экономики. Економічна правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/03/10/657884/

4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів. ФОП-контроль: як нові закони змінять життя малого бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minfin.com.ua/ua/2019/09/12/39024246/

Ткачук Наталія Василівна
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(м. Луцьк)
Ткачук Тетяна Анатоліївна
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
(м. Луцьк)

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Фінансова децентралізація в Україні досить дискусійне і багатофакторне питання, що цікавить як науковців, так і державотворців, а також вцілому населення країни. Багато визначено напрямків роботи та сфер реформування із урахуванням досвіду різних зарубіжних країн та можливості його імплементації в українські реалії. Результати цієї роботи ми вже можемо спостерігати фактично і аналітично, де проглядаються перші досягнення і поразки, позитивні сторони і недопрацювання чи упущення певних моментів, що вимагає подальшого усунення з метою покращення результатів цілої системи.

Необхідність реалізації фінансової децентралізації в нашій державі зумовлена такими факторами:

- економічна неспроможність переважної більшості територіальних громад, органів місцевого самоврядування щодо здійснення власних і делегованих повноважень;

- недостатність ресурсів у бюджетах розвитку територіальних громад для інвестицій в інфраструктуру;

- криза комунальної інфраструктури, загрозлива зношеність теплових, водноканалізаційних, водопостачальних мереж та житлового фонду;

- відсутність чіткого розподілу повноважень між рівнями, органами та посадовими особами місцевого самоврядування;

- відчуженість органів місцевого самоврядування від населення та їх корпоратизація, закритість і непрозорість діяльності, неефективне використання комунальної власності, земельних ресурсів, корупція, патерналізм у відносинах з населенням;

- криза кадрової політики, системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації посадових осіб, службовців органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад;

- нерозвиненість незалежного суспільного сектору соціальних ініціатив і соціальної економіки з виробництва соціальних, культурних, побутових, інформаційних та інших послуг для населення; невикористання ресурсного потенціалу цього сектору у місцевому розвиткові;

- нерозвиненість форм прямої демократії, відсутність у жителів навичок безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення;

- соціальна дезінтегрованість територіальних громад та неспроможність жителів до солідарних дій із захисту своїх прав і відстоювання інтересів у співпраці з органами місцевої влади та досягнення спільних цілей розвитку спільнот;

- складна демографічна ситуація у більшості територіальних громад і погіршення кількісних та якісних параметрів людських ресурсів.

Проте, пандемія COVID-19, не оминувши Україну, внесла свої корективи у всі галузі та сфери життєдіяльності усіх країн світу, не вийнятком став і процес впровадження фінансової децентралізації нашої держави.

Основними детермінантами, що визначають розвиток фінансової децентралізації України в умовах сьогодення варто зазначити наступні:

1. Концептуальні засади оптимального функціонування територіальних громад.
2. Забезпечення фінансової автономії регіонів та створення самодостатніх громад.
3. Розумне зростання територіальних громад, як новий тренд планування місцевого розвитку територій.
4. Співробітництво територіальних громад, його можливості та особливості.
5. Контроль за виконанням повноважень органів місцевого самоврядування.
6. Інклюзивний розвиток територіальних громад.
7. Виявлення проблем реформування та факторів дестабілізації.
8. Перспективи завершення реформи.

Результати розвитку фінансової децентралізації за 2020 рік, на який припали карантинні заходи, пов’язані із світовою пандемією коронавірусної інфекції показують те, що фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад. Наявність економічно активних суб’єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання.

Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Пандемія COVID-19 та режим загальної самоізоляції поставили бізнес у скрутне становище. Складніше за всіх довелося підприємцям, чиї проєкти повністю орієнтовані на офлайн.

Один з найбагатших людей світу, засновник «Microsoft» Білл Гейтс влучно зауважив: «Якщо вашого бізнесу немає в інтернеті – вас немає в бізнесі». Ключовий принцип успішного бізнесу – бути там, де вас шукають клієнти. І зараз це інтернет.

Шість причин, чому будь-який бізнес повинен працювати та розвиватись в онлайновому просторі: споживачі все більше часу проводять онлайн через зростання інформаційних потоків; доступність цілодобово підвищує швидкість придбання товару; впевнена онлайн-присутність підвищує та зміцнює імідж компанії; потужно зростає ефективність маркетингових інструментів; підвищується якість обслуговування клієнтів; оптимізуються операційні витрати – знижуються загальні витрати, немає потреби у великій команді для реалізації онлайн-проєктів

Література:

1. Мельник М. І., Щеглюк С. Д., Лещух І. В., Яремчук Р. Є. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» ; наук. редактор М. І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

2. Ціна держави. Децентралізація: коротко про головне. 2019. URL: http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne (дата звернення: 06.02.2021).

Черкасова Світлана Василівна
Львівський торговельно-економічний університет
(м. Львів)

НАРОЩУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СТРАХОВОГО СЕКТОРУ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

В розвинених європейських країнах страховий сектор відіграє важливу роль в фінансовому забезпеченні зростання національних економік. Безперервність та обов'язковість інвестиційних операцій в діяльності страхових компаній перетворює ці інститути на вагомих інвесторів національних господарств.

Сукупність інвестиційних потенціалів страхових компаній формує інвестиційний потенціал страхового сектора країни. Найбільш вагомими показниками для його оцінювання є абсолютний, що визначається вартістю активів, сформованих в процесі інвестування в обрані об'єкти відповідно до ст. 31 Закону України "Про страхування", і відносний, що являє собою співвідношення сукупної вартості цих активів до ВВП країни.

Основними джерелами формування інвестиційного потенціалу страхових компаній є залучені валові премії, сформовані страхові резерви, сплачені статутні капітали, а також суми фінансового доходу від розміщених коштів страхових резервів.

На початку 2000-х років вітчизняні страхові компанії володіли найбільшим інвестиційним потенціалом серед небанківських фінансових інститутів. У 2005 р. співвідношення вартості активів, дозволених для представлення страхових резервів, до ВВП країни становило 2,8 %, у 2015 р. – знизилось до 1,8 %, а за підсумками 2019 р. досягло лише 1,1 % [1; 2]. Незважаючи на динамізм розвитку страхової галузі в Україні, зростання обсягів надходжень страхових премій, нагромадження інвестиційного потенціалу страховими компаніями відбувається значно повільніше, ніж іншими інститутами фінансової сфери.

На сьогодні сформований сукупний інвестиційний потенціал українських страховиків залишається недостатнім для вагомого впливу на розвиток інвестиційної сфери економіки та забезпечення прискореного економічного зростання. Гальмівний вплив на ці процеси чинить ціла низка чинників інституційного, економічного та організаційно-правового характеру.

На початок 2020 р. загальна сума активів вітчизняних страхових компаній становила 63,9 млрд. грн., з яких 44,6 млрд. грн., або 69,8 % складали активи, визначені статтею 31 Закону "Про страхування" [1]. Саме за цим показником можна вартісно оцінювати

інвестиційний потенціал страхового сектора країни. Найбільше значення цього показника було досягнуто у 2012 р., становивши 48,8 млрд. грн [1]. Впродовж наступних років мали місце різноспрямовані тенденції: як значне зниження вартості інвестиційних активів (- 22,3 % в 2013 р.), так і їх впевнене збільшення (12,7 % в 2018 р.). За 2019 р. вартість інвестиційних активів вітчизняних страхових компаній зросла на 9,7 % [1].

В останні два роки на страховому ринку спостерігалось динамічне нарощування інвестиційного потенціалу діючими страховими компаніями. Як показують розрахунки, найбільший вплив на цей процес мали такі чинники, як збільшення обсягів залучених премій за договорами страхування життя, нарощування математичних і технічних резервів, зростання інвестиційного доходу. Збільшення обсягів зібраних премій з ризикових видів страхування мало позитивний вплив на інвестиційний потенціал страховиків лише до 2017 р. Непевний ефект на процес зростання інвестиційних вкладень мало невелике збільшення фінансового доходу, одержаного від інвестування коштів у відповідні активи. Відсутність стійкої тенденції до зростання фінансового доходу від реалізованих інвестицій свідчить про неналежну ефективність використовуваних страховиками інвестиційних стратегій.

Негативний вплив на процес нарощування інвестиційного потенціалу страхового сектору має й зменшення сум сплачених статутних капіталів, що спостерігається останніми роками як наслідок консолідації ринку та виходу з нього неплатоспроможних учасників.

Враховуючи вагомий вплив накопичувальних видів страхування на процеси нагромадження інвестиційних ресурсів, зрозумілою є важливість подальшого розвитку та вдосконалення механізмів страхування життя у вітчизняній практиці. Проте у сучасних умовах послуги з убезпечення життя залишаються недостатньо поширеними у громадян країни. Найбільший приріст внесків за цим видом страхування спостерігався до суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр. З анексією території країни й початком військових дій на Сході України галузь страхування життя зазнала значних втрат і за обсягами залучених премій, і за кількістю застрахованих осіб. Деяке відновлення довіри з боку громадян до послуг зі страхування життя почалось лише з 2016 року.

Суттєвим гальмівним чинником в нагромадженні інвестиційного потенціалу страхового сектору є структура видів страхового захисту, пріоритетне місце в якій належить ризиковим видам страхування. На кінець 2019 р. частка залучених премій з ризикових видів страхування в їх загальному обсязі складала 91,3 %, а на доходи з убезпечення життя припадало лише 8,7 % [1]. За останні п’ять років співвідношення між розмірами страхових премій з ризикових видів страхування та страхування життя лише несуттєво зросло на користь останнього. В розвинених країнах, навпаки, домінуючу роль в страховому бізнесі займають компанії, що реалізують накопичувальні види страхування, зокрема й убезпечення

життя, що й дозволяє їм постачати на розвиток економіки значні обсяги довгострокових інвестиційних ресурсів.

Гальмівними чинниками, що обмежують динаміку зростання інвестиційного потенціалу українських страхових компаній, є сформована "специфічна" структура активів в інвестиційному портфелі та низький рівень диверсифікації інвестиційних вкладень. За останні роки страхові компанії суттєво збільшили частку своїх вкладень на термінові банківські рахунки до 35,6 % та в державні облігації до 21,6 % [1]. Зазначені об'єкти інвестування хоч і є доволі надійними, проте за умови системної банківської кризи та значного розміру внутрішнього державного боргу містять серйозні загрози для фінансової надійності страхових компаній. Розглянуті тенденції дозволяють зробити висновок про спрощення інвестиційних стратегій українських страхових компаній в сучасних умовах. Мізерними є й обсяги їх реальних інвестицій в пріоритетні галузі національного господарства. Обсяг таких інвестицій за останні п'ять років скоротився більш як удвічі.

Для обмеження дії чинників, що гальмують нарощування інвестиційного потенціалу страхового сектору України, необхідною є розробка та реалізація заходів інституційного, економічного та організаційно-правового характеру, що будуть сприяти більш активному розвитку в країні накопичувальних видів страхового захисту, залученню громадян і роботодавців до механізмів убезпечення життя, впровадженню на загальнодержавному рівні пенсійного і медичного страхування. Важливими є й заходи для розширення інвестиційних можливостей страховиків щодо вибору об'єктів вкладень, зокрема й за кордоном.

На рівні держави необхідно забезпечити стабільність фінансової системи країни, що дозволить знизити ризики інвестування в банківські інструменти, цінні папери вітчизняних емітентів та значно підвищити рівень диверсифікації інвестиційних вкладень.

Успішна реалізація окреслених заходів як на макро-, так і на мікрорівні дозволить підвищити ефективність інвестиційної діяльності страхового сектора України, що, безперечно, забезпечить нарощування його інвестиційного потенціалу та посилить вагомість у фінансовому забезпеченні зростання національної економіки.

Література:

1. Підсумки діяльності страхових компаній : аналітичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nfp.gov.ua. (дата звернення 27.07.2020). - Назва з екрана.

2. Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення 17.09.2020). - Назва з екрана.

3. Черкасова С. В. Роль небанківських фінансових інститутів в інвестиційних процесах / С. В. Черкасова //Збірник наук. праць Нац. Ун-ту державної податкової служби України: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] – 2010. – № 1. – С. 293-300 : Режим доступу: hppt://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znpnudps/2010_1/zmist.html.

Чернега Вероніка Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

(м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сьогодення ставить перед учасниками ринку освітніх послуг серйозні виклики, які мають мобілізувати зусилля суспільства у напряму підвищення ефективності інвестицій у людський капітал як основи економічного зростання країни, збільшення її науково–технічного потенціалу. Основним рушієм економічного розвитку країни були і залишаються люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні і конкурентоспроможні. Саме такі спеціалісти і створюють людський потенціал, у розвитку якого ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта. Звісно – освіта сучасна, що відповідає найкращим світовим стандартам якості [2].

На сучасному етапі суспільного прогресу однією з головних ознак цивілізованої, індустріальної країни є високорозвинений ефективний ринок освітніх послуг. Така постановка питання ініціює необхідність розгляду цілого ряду теоретичних проблем, пов’язаних з вивченням сутності й принципів механізму функціонування ринку освітніх послуг [1, с. 154]. При цьому визначальний вплив на утримання й закономірності розвитку соціально-економічних відносин у сфері освіти має процес формування постіндустріального суспільства. Це проявляється в переорієнтації сфери освіти на надання освітніх послуг у відповідності з попитом на них основних суб'єктів ринку, у підвищенні ролі людського капіталу, інформаційного ресурсу й знань в економіці.

Ринок освітніх послуг – це система взаємин між навчальними закладами та іншими суб'єктами ринку; по-друге, це взаємини із питань надання освітніх послуг, обміну, продажу і вжитку освітніх продуктів.

Ринок освітніх послуг, як і будь–який інший ринок, характеризується певною кон’юнктурою, що відображає найважливіші ознаки, риси, показники, які характеризують поточний і перспективний стан ринку, відображає економічну ситуацію, яка складається на ньому, характеризується рівнями попиту, пропозиції, динаміки цін тощо.

Головними суб'єктами, що формують попит на освітні послуги, виступають здобувачі освіти, або їх батьки чи особи, які їх замінюють.

Другими за важливістю суб'єктами економічних відносин у сфері освіти, які формують пропозицію освітніх послуг, є заклади освіти. На всіх рівнях освіти домінують заклади освіти державної і комунальної форм власності, які економічну діяльність здійснюють як бюджетні установи.

Серед питань, що потребують поліпшення, особливо вирізняється проблема оптимізації функціонування вітчизняного ринку освітніх послуг. Нормальне функціонування ринку освітніх послуг в першу чергу залежить від стану конкурентного середовища [3]. В Україні існує чітка процедура акредитації спеціальностей, тому можна зробити висновок, що заклади вищої освіти усіх типів і форм власності в принципі успішно позиціонують на ринку освітніх послуг, конкуруючи між собою.

Не менш важливою тенденцією розвитку ринку освітніх послуг в Україні є відсутність чистої (досконалої) конкуренції між продавцями і покупцями. Зокрема, приватні вищі навчальні заклади конкурують із державними стосовно цінової політики. Плата за ідентичні освітні послуги у приватних закладах вищої освіти, як правило, нижча.

Ще однією проблемою, яка стосуються функціонування вітчизняного ринку освітніх послуг, є соціальна стратифікація в отриманні вищої освіти. Вона проявляється в тому, що виступити в ролі покупців на ринку освітніх послуг можуть діти головним чином з сімей з високим рівнем доходу. Таким чином, функціонування ринку освітніх послуг сприяє розшаруванню суспільства за рівнем освіти і закладає передумови для майбутнього розшарування за рівнем доходів [4, с.158].

Загалом, можна виділити негативні тенденції, характерні для ринку вищої освіти в Україні, а саме:

– збільшення кількості закладів вищої освіти не завжди означає підвищення рівня надання освітніх послуг;

– дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку освітніх послуг;

– незабезпеченість закладів вищої освіти гуртожитками;

– недостатність фінансування;

– скорочення державного замовлення;

– застаріла матеріально-технічна база;

– комерціалізації освітньої діяльності;

– низький рівень оплати діяльності науково-педагогічних працівників, що сприяє відтоку кадрів;

– перевага приватних закладів вищої освіти порівняно з державними у ціновій політиці.

Отже, ринок вищої освіти в Україні має потребу у більш жорсткому втручанні держави з метою регулювання відносин між суб'єктами на ринку освітніх послуг. Ринок освітніх послуг представляє сьогодні велике багатогалузеве економічне середовище, де створюється значущий елемент національного багатства − знання, уміння, навички, особисті інтелектуальні та професійні характеристики громадян. Стрімкий розвиток сучасного ринку освітніх послуг обумовлює необхідність детального дослідження тенденцій та закономірностей функціонування й розробки на цій основі напрямків його реформування. Створення ефективної та досконалої системи освітньої діяльності забезпечить можливість адекватно реагувати на потреби сучасної економіки.

Література:

1. Кукурудза І.І. Ринок послуг вищої школи в Україні: стан, проблеми та перспективи / І.І. Кукурудза // Вісник Черкаського університету. Серія Економічні науки. – 2016. – № 152. – С. 148 – 163.

2. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу//Вісник КНТЕУ – 2017 – №3 – С. 116–132.

3. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс – 2018– 354 с.

4. Уколова А.А. Диспропорції розвитку ринку освітніх послуг в Україні: причини та наслідки / А.А. Уколова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2016. – № 891. – С. 155 – 159.

Щирий Гліб Леонідович

Донбаська державна машинобудівна академія

(м. Краматорськ)

АНАЛІЗ СТАНУ СПЕЦИФІЧНОГО АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Впродовж останнього десятиліття податкова політика Укаїни в частині формування та розвитку акцизного оподаткування динамічно змінювалася. Акцизне оподаткування виконує фіскальну функцію наповнення бюджету і водночас обмежує споживання окремих високорентабельних товарів, які впливають на стан здоров'я населення. Система акцизного оподаткування в Україні стрімко еволюціонувала. З 2015 року розпочався період активного

податкового реформування, що передбачало звуження переліку підакцизних товарів, підвищення податкових ставок, зміни в адмініструванні.

До підакцизних товарів на сьогодні згідно Податкового кодексу України (ПКУ) належать: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу "живого" бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; пальне, у тому числі товари (продукція), що використовуються як пальне для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згоряння з кривошипно-шатунним механізмом; автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія [1]. Встановлено ставки податку: адвалорні (процентні), специфічні (у твердій сумі з одиниці реалізованого товару|продукції) та змішані. Надходження акцизного податку до Зведеного бюджету України максимального значення набули в 2016 р. внаслідок реалізації політики підвищення ставок на тютюнові вироби, однак в наступні роки стали поступово знижуватися.

Поетапно підвищувались ставки акцизних податків в розрізі груп/категорій оподатковуваних товарів. У зв’язку з девальвацією гривні значно зросли специфічні ставки на нафтопродукти і транспортні засоби. З 2015 року введено оподаткування оптового постачання електричної енергії, уніфіковано розмір специфічних ставок податку та мінімального податкового зобов’язання для всіх типів сигарет (з фільтром та без фільтру). З 2017 року акцизний податок із роздрібного продажу пального перенесено до основної ставки податку, який сплачується до бюджету виробниками чи імпортерами. Такі податкові зміни вплинули як на абсолютний розмір надходжень від акцизних податків до бюджету, так і на їх структуру.

У ПКУ в редакції від 02.04.2020 р. вказані оновлені акцизні ставки підакцизних товарів. Впродовж 2012-2019 рр. акцизний податок на сигарети без фільтра та цигарки за 1 тис. шт. зріс на 2207,92 грн., з 49,48 грн. до 2257,40 грн., найбільший темп росту становив в 2018 р. – 464,8%. Акцизний податок на сигарети з фільтром за 1 тис. шт. зріс на 2146,76 грн., з 110,64 грн. до 2257,40 грн., найбільший темп росту становив в 2018 р. – 464,8%. Тобто ставка акцизного податку на пачку сигарет без фільтра зросла більш як в 45 разів, а на пачку сигарет з фільтром – більш як в 20 разів. Мінімальне акцизне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку на сигарети без фільтру та на сигарети з фільтром, грн за 1000 шт. за досліджуваний період зросло на 2949,16 грн. та 2835,45 грн. відповідно, найбільший темп росту становив в 2018 р. – 464,8%. Адвалорна ставка акцизного податку з тютюнових

виробів залишалася незмінною – 12%, крім 2012 р., коли на сигарети без фільтра вона становила 20%, а на сигарети з фільтром – 25%.

Разом з тим, згідно розділу XX. Перехідні положення, підрозділу 5. Особливості справляння акцизного податку та екологічного податку ПКУ, тимчасово, з 1 січня 2019 р. до 31 грудня 2024 р. (включно), встановлено ставки акцизного податку на тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну, які кардинально відрізняються від тих, що оговорені в ст. 215.3.2 ПКУ, що дезорганізує насамперед виробників підакцизних товарів.

У результаті реформи податкової політики, послідовності дій в напрямку спрощення адміністрування акцизного податку, зниження рівня корупції, має формуватися справедлива та ефективна податкова система, яка, в свою чергу, повинна забезпечити стабільність соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Сьогодні продовжується модернізація та оптимізація системи оподаткування. З часу впровадження акцизів в Україні, нормативно-правова база з питань акцизного оподаткування зазнавали чимало змін. Це обумовлено економічною, та політичною ситуацією в країні, державною політикою регулювання виробництва та обігу окремих видів підакцизних товарів, а також адаптацією українського законодавства до вимог ЄС..

Відповідно до зобов'язань, взятих в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відбудеться наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС: удосконалення інструментів адміністрування акцизного податку; поступове наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня, передбаченого директивою ЄС, шляхом збільшення специфічних ставок акцизного податку та мінімального податкового акцизного зобов'язання на тютюнові вироби; гармонізація податкового законодавства з іншими вимогами директив ЄС щодо непрямого оподаткування в межах зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Суттєве та стрімке підвищення акцизних податків у окремі роки, зокрема на тютюнову продукцію та слабкість/неефективність системи адміністрування стали вагомими факторами тінізації виробництва і обігу підакцизних товарів, зростання контрабандної, контрафактної продукції, формування схем ухилення від оподаткування, відтак, звуження податкової бази та невиконання планових показників доходів бюджетів. Саме невідповідність формальної (законодавчі та нормативні акти щодо збільшення ставок акцизів, зміни в адмініструванні тощо) і неформальної (традиції, неможливість відмовитися від споживання певних товарів, низька купівельна спроможність населення, низька культура

споживання тощо) складової інституційного середовища України спричиняють до окреслених негативних наслідків.

Сьогодні важливо сформувати стратегію акцизного оподаткування в Україні та розробити реальні тактичні заходи щодо її реалізації, які б враховували формальну і неформальну складові інституційного середовища України та необхідність їх узгодження. Це передбачає удосконалення податкового законодавства, підвищення ефективності адміністрування, виховання культури споживання якісної продукції, зміцнення інституту довіри до дій владних структур, зниження поширеності шкідливих звичок у суспільстві (тютюнопаління, алкоголізм) і сприятиме реалізації виваженої, послідовної та відповідальної акцизної політики.

Для подальшого розвитку системи акцизного оподаткування важливим є формування стратегії, основними орієнтирами якої є: мінімізації ризиків зростання частки тіньової складової ринку підакцизних товарів, підвищення їх якості, виховання культури споживання, зниження поширеності шкідливих звичок у суспільстві (тютюнопаління, алкоголізм) тощо. Підвищення ставок акцизного податку потребує дотримання принципу послідовності та стабільності акцизної політики, що забезпечить підвищення як фіскальної, так і регулювальної і соціальної значущості податків, більшу прогнозованість діяльності економічних агентів. Розроблення дієвих стратегічних напрямів акцизної політики потребує більш тривалого адаптаційного періоду та формування сприятливого інституційного середовища, відтак, удосконалення податкового законодавства, підвищення ефективності адміністрування, виховання культури споживання, сплати податків тощо.

Література

1.Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 02.04.2020)

2.Звітність про виконання Державного бюджету (зведеного бюджету, державного бюджету, місцевих бюджетів) України за 2010 – 2019 рр./ Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richna-zvitnist

3. Бюджетна декларація на 2020 - 2022 рр. URL: http://nizhyn-budget.org/static/file/budzetna-deklaracia-na-2020-2022-roki.pdf (дата звернення: 2.04.2020).

Ярема Ярослав Романович
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Держава, виражаючи інтереси суспільства в різних сферах життєдіяльності, виробляє та впроваджує відповідну політику: економічну, соціальну, екологічну, демографічну тощо. При цьому як засоби взаємодії об'єкта та суб'єкта державного регулювання соціально-економічних процесів використовуються фінансово-кредитні та цінові механізми.

Визначивши свою економічну політику, держава визначає напрямок розвитку, а також стратегію і тактику досягнення поставленої мети. Ось чому податкова політика і податкова система мають чітку цілеспрямованість на вирішення конкретних завдань і проблем.

Податкова політика держави є складовою частиною економічної політики, яка базується на сукупності юридичних актів, що встановлюють види податків, зборів та обов'язкових платежів, а також порядок їх стягнення та регулювання.

Під податковою політикою розуміють сукупність економічних, правових, і організаційних заходів держави у сфері оподаткування щодо регулювання податкових відносин, які спрямовані на забезпечення надходжень податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави та стимулювання економічного зростання за допомогою податкової системи [1, с. 133].

Історія розвитку системи оподаткування свідчить про те, що податки можуть бути не лише джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, а й інструментом регулювання тих чи інших соціально-економічних процесів — перерозподілу доходів між членами суспільства, стимулювання окремих видів господарської діяльності та обмеження розвитку інших тощо. Свідоме використання державою податків для досягнення певної мети проходить у рамках її податкової політики.

Кожна конкретна податкова система є відображенням податкової політики, яка проводиться державою.

В економічно розвинених країнах сьогодні виокремлюють три основні напрями реалізації податкової політики [2, с. 27]:

- перший напрям характеризується високим рівнем податкового навантаження, що надалі може спричинити скорочення надходжень до бюджетів та централізованих фондів, в результаті дестимулювання підприємницької активності;

- другий – характеризується низьким рівнем податкового навантаження, що сприятиме розвитку реального сектору економіки, пожвавленню підприємницької діяльності,

створення сприятливого податкового і, як наслідок, інвестиційного клімату. Цей напрям характеризується збалансуванням інтересів держава та платників податків;

- третій – це надмірно високий рівень податкового навантаження як для юридичних так і фізичних осіб з одночасно високим рівнем соціального захисту громадян, значною кількістю державних соціальних гарантій і програм.

Податкова політика має бути сформована таким чином, щоб, з одного боку, забезпечувати наповнення бюджету фінансовими ресурсами, необхідними для виконання державою її функцій, а з іншого – сприяти зацікавленості платників податків у результатах їхньої діяльності та реалізації регулятивної функції податків. Відповідно, податковими важелями виступають: встановлення податкового навантаження, розподіл податкових надходжень та запровадження податкових пільг. Реалізація податкової політики повинна сприяти зацікавленості використання підприємствами ресурсозберігаючих та інноваційних технологій, розвитку соціальної інфраструктури для працівників.

На соціально-економічний розвиток податкова політика впливає прямо через запровадження ставок податків, встановлення податкових пільг, звільнення від оподаткування та перерозподілу фінансових коштів на соціальних захист та інші функції, що виконує держава. Наприклад, витрати на економічну діяльність – це витрати на підтримку галузей економіки, розвиток інноваційних технологій, модернізацію інфраструктури.

Складовими податкової політики направленої на забезпечення соціально-економічного розвитку є: соціальна, економічна та екологічна. Соціальна складова податкової політики забезпечує якісний рівень життя населення, зростання його добробуту, підвищення рівня зайнятості, оптимальний перерозподіл доходів. В свою чергу, економічна складова – стимулювання ділової та інноваційної активності, формування сприятливого інвестиційного клімату, тощо. Екологічна складова податкової політики забезпечує мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище, відновлення наявних ресурсів та використання енергозберігаючих та екологічних технологій.

Податкова політика як невід'ємний атрибут загальної державної політики виступає інструментом для підтримки галузей економіки, створення сприятливого клімату для розвитку бізнесу та сприяє вирішенню соціальних проблем суспільства. Вона визначається ступенем впливу держави на соціально-економічні процеси і змінюється під впливом тенденцій у глобальній економіці. До факторів, які визначають характер і напрями податкової політики, відносяться обсяги реального ВВП, політична ситуація в державі, рівень інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності, рівень інфляції, рівень добробуту населення; рівень зайнятості населення.

Головним завданням податкової політики є врахування інтересів населення, підприємств та держави для досягнення сталого соціально-економічного розвитку. Ця політика повинна бути максимально ефективною, тобто забезпечувати такі надходження до бюджету, щоб держава могла виконувати, покладені на неї функцій, та соціально справедливою (враховувати платоспроможність платників податків). Разом з тим, податкова політика повинна бути достатньо гнучкою, тобто своєчасно реагувати як на зміни внутрішньої економічної ситуації в країні, так і враховувати зміни світової економіки задля забезпечення сталого економічного зростання та добробуту громадян країни.

Отже, головною метою податкової політики є формування фінансово та податково спроможних бюджетів, стимулювання економічного розвитку, а головним її завданням є ефективне застосування елементів системи оподаткування, виходячи зі стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Податкова політика повинна забезпечувати вирішення двоєдиного завдання. З одного боку – це встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвитку підприємництва, а, з іншого, – забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних та місцевих потреб.

Література:

1. Дєєва Н. М., Редіна Н. І., Дулік Т. О. Оподаткування в Україні : навч. посіб. ; [за ред. Н. І. Редіної]. К. : Центр учбової літератури, 2009. 544 с.

2. Атамчук О.В. Регулююча функція податків та регуляторний потенціал податкової системи. *Економічна наука*. 2009. №10 С. 26-29.

СЕКЦІЯ 2
НОВЕЛІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН І МЕГАТРЕНДІВ

Васьківська Катерина Володимирівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИМІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Глобалізаційні процеси вимагають пошуку нових підходів до розвитку приміських територій. Проблеми розвитку приміських територій надзвичайно складні, оскільки головним суб'єктом є людина, інтереси якої урізноманітненні, а вимоги щодо задоволення соціально-економічних потреб швидко змінюються. Відповідно економічна діяльність людини реалізується в межах певної території та конкретного періоду часу. А це підсилює вимоги до регіональної економічної політики, в рамках якої функціонують і розвиваються приміські території. Створення економічних умов для економічного розвитку суб'єктів підприємництва приміських територій є одним із вагомих завдань економічної політики регіонів. Вирішення таких завдань вимагає відповідних теоретико-методичних основ та ефективного механізму забезпечення функціонування суб'єктів підприємництва приміських територій. Сьогодення вимагає зміни пріоритетів у економічному розвитку суб'єктів підприємництва приміських територій. Досягнення економічного зростання приміських територій дозволить забезпечити виконання покладених на них як економічних, інвестиційних так і соціальних функцій [1].

Кожна економічна категорія, в тому числі і категорія "приміська територія" проявляє себе у своїх функціях. Серед яких можна виділити наступні:

– поліпшенні мікроклімату міст, збереження екологічної збалансованості міської забудови

і приміського ландшафту, забезпечення природними ресурсами, перш за все, водою;

– створення необхідних умов для відпочинку міського населення, для чого використовують природоохоронну та сільськогосподарську зони, які мають сприятливі умови для різних видів відпочинку

– постачанні місту продуктів харчування, особливо мало транспортабельних та нестійких (молока, м'яса, овочів, фруктів), що потребує підпорядкування сільського господарства потребам міста, в окремих випадках – будівельних та паливних матеріалів;

– розвантажуванні – за рахунок розміщення у приміських територіях частини підприємств місто утворюючих галузей та населення з метою обмеження зростання міста.

Проте це призводить до надмірного рекреаційного навантаження цих територій, тому в межах приміської території слід виділяти спеціальні території для відпочинку. Для раціонального використання приміської території необхідно також розробляти схему транспортних зв'язків.

Розвиток міст має великий вплив на приміську територію, який проявляється у зміні їх функціонально-планувальної цілісності, порушенні соціально-економічної спрямованості, зниженні екологічності зеленої зони.

На сьогодні місто є місцем роботи певної кількості сільського населення приміської зони, а також служить головним культурним центром приміської території. В процесі урбанізації приміські території є територіальним резервом для розвитку і розширення міста. Частина земель приміської території використовується в сільському господарстві, яке спеціалізуються на забезпеченні міста свіжими овочами, фруктами, продуктами тваринництва і птахівництва. В приміській території функціонують підприємства різних форм власності як сільськогосподарського виробництва так й інших сфер економічної діяльності, тепличні господарства, сільськогосподарські випробувальні станції і багато іншого. В даний час приміська територія використовується безсистемно, що викликано неналежним нормативно-правовим обґрунтуванням та відсутністю проектної документації. Недосконаліть законодавства, що стосується використання земель приміської території призводить до проблем містобудівної діяльності, а це, в свою чергу, створює негативний вплив на розвиток сільських територій в зоні впливу міста-центру.

Процес реформування земельних відносин торкнувся, як усіх сфер економіки, так і сфер суспільного життя. Земельна реформа займає провідне місце у стратегії аграрної політики на сучасному етапі. Проблеми, які виникають в умовах реалізації земельної реформи, вимагають удосконалення правових механізмів. Відповідно до законодавства про місцеве самоврядування ради місцевого рівня в приміській території вирішують всі земельні питання на підпорядкованій території (тобто сільських населених пунктах), часто не враховуючи при цьому інтереси великих міст. Прикладом цього може бути зміна меж міста Львова. Землі сільських населених пунктів зайняті міською інфраструктурою. А для великих міст повинні бути визначені території земельного запасу, зокрема, для міста Львова ще досі не визначені території земельного запасу та межі приміської території.

Контроль за використанням територій населених пунктів залежить від розуміння керівництвом населених пунктів ролі і значимості генеральних планів у регулюванні земельних відносин, захисті інтересів не лише сільського населення, а й жителів міст – це з одного боку, а з другого – не врахування генеральних планів загострює проблема визначення меж населених пунктів, а також проблеми комунального характеру. Відведення

земель в кінці XX століття під індивідуальне будівництво, особливо в приміських територіях, без відповідних містобудівних обґрунтувань, підтвердило помилковий шлях використання земель сільськогосподарського призначення.

Ефективний розподіл земельних ресурсів за цільовим призначенням в приміських територіях вимагає необхідність державного втручання, так як ринкові механізми не враховують ряд соціальних та екологічних вимог.

Територіальний розвиток міста відповідно до історичних умов і зміни його функцій можна звести до трьох основних планувальних форм: ущільнення міської забудови, інтенсифікація використання території; розширення кордонів міста та освоєння територій, що прилягають; відокремлення від міста нових приміських самостійних районів або міст-супутників, що територіально не дотикаються один до одного. І, зокрема друга функція безпосередньо торкається розвитку приміських територій. Добробут, рівень життя населення приміської території залежить від того наскільки органи державної влади і органи місцевого самоврядування здатні приймати ефективні рішення і нести за них повну відповідальність.

В умовах децентралізації зростає роль економічних чинників, зокрема, коли приміські території одержують економічні переваги порівняно з периферією за рахунок агломераційних ефектів, близькості до ринків постачання та збуту, наявності трудових ресурсів та науково-технічного потенціалу, сформованої системи виробничо-господарських зв'язків з містом-центром. Тому, регіональна політика з ревіталізації та розвитку приміських територій повинна бути спрямована на більш повному використанні переваг приміських територій для інвестиційно-інноваційного розвитку.

Досліджувані категорії «економічного розвитку», «економічного зростання» не мають єдиного загальноприйнятого трактування в економічній літературі. Економічне зростання – це збільшення значень кількісних показників за певний період часу. Якщо йдеться про економічне зростання регіону, території, то це означає якісні й кількісні зміни економічних, соціальних та екологічних показників. Якісні перетворення розуміються як зміна структури економічної системи та приріст корисних властивостей продукції, що виробляються та послуг, що надаються на території регіону шляхом розвитку та впровадження на ринок продуктів науково-технічного прогресу, тобто шляхом отримання та застосування нових знань.

Економічний розвиток доцільно розглядати як диверсифікація виробництва. Вважаємо, що суть категорії "економічний розвиток" змінюється зі зміною вимог ринку і часу. Економічний розвиток базується на досконалій освіті, інфраструктурі та інституціях, це цілеспрямоване, систематичне поліпшення соціально-економічних умов життя людей.

Економічний розвиток – процес якісних змін економічної системи в майбутньому, що відбувається під впливом цілого спектра економічних, соціальних, екологічних суперечностей. Економічний розвиток пов'язаний зі зміною ринкової інфраструктури, де вагому роль відіграє сукупний суспільний потенціал території, а саме, виробничий, інвестиційний, інноваційний та інші. Головна рушійна сила економічного розвитку – матеріальні й духовні інтереси людини, що формуються та розвиваються під впливом відповідних матеріальних і духовних потреб, а також суперечності економічної системи, з-поміж яких виділяють суперечності продуктивних сил, техніко-економічних відносин, організаційно-економічних відносин, економічні властивості та господарського механізму. Основними чинниками (інгредієнтами суспільної системи, які посилюють або послабляють економічний розвиток) економічного розвитку є людські, виробничі, інвестиційні, інноваційні, екологічні, соціальні, політичні, духовні, географічні, демографічні, правові, комунікаційні та інші.

Економічний розвиток приміської території – це процес фундаментальних змін структури економіки приміських територій, що комплексно взаємопов'язаний з розвитком сфер соціальної інфраструктури, пріоритетною метою якого є сталий економічний розвиток суб'єктів підприємництва, забезпечення економічно активного населення робочими місцями відповідно до їх професійного та кваліфікаційного рівнів, зростання рівня благоустрою і життя населення [2]. Важливим чинником економічного розвитку є людський капітал, рушієм якого є інновації, комунікації. Сучасна економіка потребує людського капіталу виключно високої якості, нового економічного мислення, нових економічних підходів до управління підприємництвом, вона потребує досконалої конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках і систематичного застосування інновацій у підприємництві.

Важливою ознакою як доступності певного фінансового ресурсу для місцевого соціально-економічного розвитку, так і зацікавленості місцевих органів влади в його застосуванні є його регулярність, постійність і сталість, а відтак можливість їх врахування при здійсненні довгострокового планування та використання в майбутньому. Треба зазначити, що разові джерела (наприклад, приватизація чи продаж комунального майна) швидко вичерпуються і не забезпечують сталості фінансування потреб у сфері місцевого соціально-економічного розвитку.

Отже, приміську територію слід розглядати у контексті з територіальною громадою, що проживає на її території, враховуючи її чисельність, стать, вік, рівень освіти та місцезнаходження з її власним потенціалом, це новий погляд на розуміння категорії приміської території в нашій країні. Стверджено, що високий рівень свідомості територіальної громади, з однієї сторони і створення на рівні держави економічних умов для

розвитку підприємств, а з другої – здатні сприяти економічному зростанню приміської території.

Література:

1. Васьківська К. В., Децик О. І. Теоретичні аспекти інвестиційного розвитку регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду: [зб. наук. пр.]. НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАНУ»; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2016. Вип. 1 (117). С. 76–82.

2. Васьківська К. В., Децик О. І., Кохан І. В. Бюджетне фінансування регіональних Програм соціально-економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 17.01. 2021).

Витвицька Уляна Ярославівна,

Мухаїр Христина Михайлівна

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(м. Івано-Франківськ)

РЕАЛЬНІ ОПЦІОНИ ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Окрім традиційних методик оцінювання ефективності інвестиційних проектів, сьогодні у світі все більшого застосування набувають інноваційні методи, одним із таких є метод реальних опціонів. Загалом опціон – це угода, яка дає право його покупцеві (але не зобов'язує) на купівлю-продаж обумовленої суми іноземної валюти за фіксованим курсом на визначену дату або протягом визначеного періоду в майбутньому [1, с.95].

Реальний опціон в оцінці активів та інвестицій має схожість з аналогічним інструментом з фінансової сфери, проте в його основу закладають певні управлінські дії щодо активів компанії. Поняття «реальний» свідчить про оцінку реальних активів, що виникають у результаті реалізації інвестиційного проекту [2, с.400]. Реальні опціони є фактично узагальненням фінансових опціонів: перші мають на меті страхування ризиків, тоді як останні розглядаються як право на зміну процесу реалізації проекту.

Необхідність використання даного методу зумовлена важливістю прийняття обґрунтованих рішень щодо інвестування у реальні активи чи відмову від нього. Окрім цього, він дає можливість врахувати такі зміни у процесі реалізації проекту, як збільшення потужності проекту або можливість його довгострокового припинення.

Переваги застосування методів реальних опціонів породжують і їх основні недоліки, оскільки гнучкість у прийнятті інвестиційних рішень викликає необхідність постійних переглядів планів та може призвести до відходу від стратегічних цілей діяльності компанії.

Основною відмінністю методу реальних опціонів від методу чистої теперішньої вартості (NPV) є те, що другий метод спрямований на оцінку економічної цінності, яка полягає у визначенні приведеної вартості грошових потоків певного інвестиційного проекту, а метод реальних опціонів оцінює стратегічну перспективу щодо майбутнього зростання.

Застосування методу реальних опціонів є доцільним у таких випадках: проект здійснюється в умовах значної невизначеності; існують можливості прийняття гнучких управлінських рішень при появі нової інформації щодо проекту; ефективність проекту суттєво залежить від рішень, які приймаються у процесі його реалізації [3].

Попри певну відмінність методи NPV та реальних опціонів є схожими між собою, оскільки базуються на визначенні ефективності проекту як приведеної суми грошових потоків, які ним генеруються.

Сьогодні метод реальних опціонів широко використовується у фінансовому менеджменті як метод оцінки реальних інвестиційних проектів і розглядається як спосіб коригування чистої приведеної вартості проекту (NPV) [2, с.402]. Вважається, якщо інвестор має можливість прийняття гнучких управлінських рішень у процесі реалізації проекту, це збільшує цінність компанії. Отже, NPV, яка характеризує зростання цінності компанії у результаті реалізації проекту, має бути відкоригована на вартість опціону.

Тоді інтегральний ефект від реалізації проекту з урахуванням реального опціону визначається як [2, с.402]:

$$IE = NPV'+VO, \quad (1)$$

де IE – інтегральний ефект від реалізації проекту з урахуванням можливості прийняття гнучких управлінських рішень протягом реалізації інвестиційного проекту;

NPV′– чиста приведена вартість проекту з урахуванням можливості прийняття рішення щодо реалізації проекту залежно від ситуації, яка постійно змінюється;

VO – вартість реального опціону.

Важливо зазначити те, що потрібно виокремлювати проекти, які містять реальні опціони. Якщо у компанії у разі погіршення ситуації на ринку немає можливості припинити проект (вийти з проекту), то у цьому випадку мова йде про вибір між двома альтернативами для такої компанії: варто сьогодні інвестувати чи ні. Такий проект не можна розглядати як

проект, який містить реальний опціон, а тому й не можна оцінювати його за допомогою методу реальних опціонів.

Узагальнюючи слід відмітити, що у світовій практиці інвестиційного аналізу вирізняють доволі багато методик оцінювання ефективності інвестицій, але кожна з них дає змогу інвестору отримати приблизне уявлення про результати реалізації проекту. Тому правильний вибір методики, адекватної умовам реалізації проекту, є визначальним етапом в процесі розгляду можливих варіантів вкладення інвестицій.

Література:

1. Криховецька З. М. Фінансовий ринок: навчальний посібник. – 3-є вид., переробл. та доповн. – Івано-Франківськ, 2014. – 406 с.

2. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Бороноса. – Суми: Вид-во СумДУ, 2012. – 539 с.– Режим доступу: http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html

3. Vytvytska U. Ya. General principles of application of the real options valuation in investment analysis / U. Ya. Vytvytska // Economic Processes Management. – 2015. – №2. – Access mode: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/ download/2015_2/2015_2_7.pdf.

Гринчишин Ярослав Миколайович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

НОВА ІНСТИТУЦІЙНА ТЕОРІЯ ЯК НОВА ПАРАДИГМА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Функціонування підприємств в умовах турбулентного середовища характеризується динамікою, невизначеністю і ускладненням зовнішніх умов. Зростаючі ризики підвищують ймовірність виникнення кризових ситуацій суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим потребують теоретичного обгрунтування процеси поведінки підприємств в умовах поглиблення складності механізмів економічного розвитку та безпрецендентної динаміки змін, що відбуваються в економіці.

Неокласична теорія з її поглядами на існування ринків з досконалою конкуренцією, раціональну поведінку економічних суб'єктів виявилася неспроможною пояснити розвиток в умовах невизначеності. Теорією, здатною пояснити і обгрунтувати вплив різних факторів на економічну поведінку підприємств, виявився інституціоналізм, і зокрема, його новий напрямок - неоінституціоналізм.

Неможливість класичної економічної науки пояснити економічні диспропорції була підтверджена документом, прийнятим на зустрічі «Великої четвірки» у квітні 2009 р. у

Лондоні, яким запропоновано подолання економічної кризи через вирішення інституційних проблем [1]. Важливість інституційної теорії в антикризовому управлінні на мікрорівні підтверджується і прийняттям Європейською Комісією в останні роки директив, що стосуються банкрутства і превентивної реструктуризації.

Визнання інституціоналістами економічних явищ, як динамічних процесів, дозволяє досліджувати розвиток кризових явищ на мікрорівні, розробляти заходи щодо їх попередження та ліквідації. Пояснення реальних економічних явищ в неоінституціоналізмі здійснюється через вплив значно ширшого спектру факторів на економічні системи, ніж це розглядалося в межах класичної економічної теорії. Це дало змогу сформувати методологічну концепцію для пізнання таких чинників, враховувати їх під час аналізу економічних систем та значно розширити межі дослідження економіки як науки [2].

Одним з найважливіших елементів неоінституціоналізму є питання трансакцій, як процесу взаємодії контрагентів, в ході якого відбувається взаємна передача прав і обов'язків [3]. Внаслідок цього, акцент в антикризовому управлінні змістився на корпоративні фінанси і всі суміжні з ними сфери.

Відповідно до неоінституціональної теорії підприємство укладає контракти, що породжують витрати, які називаються трансакційними. Трансакційні витрати включають витрати на пошук та інформацію, витрати на переговори та витрати на координацію [4].

Процес відтворення здійснюється через відповідну систему інститутів та інституцій, основна функція яких полягає у зменшенні невизначеності. Формальні інституції у вигляді нормативно-правових актів (кодексів, директив, законів, постанов, стандартів) регулюють поведінку економічних суб'єктів з метою узгодження різних інтересів, сприяють організації процесу передавання інформації, мінімізують витрати на укладання контрактів [5].

Через складність процесу прийняття рішень в умовах невизначеності неоінституціоналістами була поставлена під сумнів неокласична раціональність поведінки індивідів [6]. Зважаючи на невизначеність та обмеженість інформації, американським науковцем Саймоном Г. була запропонована концепція обмеженої раціональності, яка є базовим постулатом поведінкової економіки. Застосування цієї концепції на практиці передбачає врахування всіх можливих ризиків при прийнятті рішень у складних економічних ситуаціях, що є необхідною передумовою ефективного антикризового управління підприємствами.

Література:

1. Бурдяк О. Теоретико-методологічні підходи до аналізу антикризової політики держави. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2014. Вип. 5.*

С. 168-174.

2. Дубина М.В. Теоретична основа інституціоналізму як наукового напряму економічної науки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 27(1). С. 8-11.

3. Вольчик В.В., Оганесян А.А. Зачем нужна старая институциональная экономика, если есть неоинституционализм? *Terra Economicus*. 2014. Том 12. № 4. С. 79-90.

4. Zarzycka E. Wykorzystanie teorii instytucjonalnej w badaniach z zakresu rachunkowości zarządczej. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*. 2013. Tom 70 (126), S. 141–156.

5. Жук М.В. Сутність інституцій та їхня роль у розвитку аграрного сектора України. *Бізнес-Навігатор.* 2020. Вип. 1 (57). 2020. С. 28-35.

6. Rudolf S. Nowa ekonomia instytucjonalna. *Przedsiębiorstwo Przyszłości,* 2010. Nr. 1 (2). S. 9–11.

Докієнко Лариса Миколаївна

Міжнародний університет фінансів

(м. Київ)

FP&A: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

На сучасному етапі функціонування економіки України практично кожне підприємство знаходиться у ситуації невизначеності та невпевненості в завтрашньому дні, оскільки не лише економіка нашої країни є мінливою та непрогнозованою, але й загальносвітові тенденції, сформовані під впливом пандемії Covid-19, вносять свої, досить часто, непередбачувані корективи.

Загальновідомо, що фінансове планування є однією з найважливіших складових системи фінансового управління будь-яким підприємством, хоча, як це не прикро, на багатьох вітчизняних підприємствах до сьогодні відсутня ефективна система фінансового управління та фінансове планування залишається слабким місцем. Але, на думку автора, фінансове планування та аналіз як важливий елемент фінансової системи та одна з функцій управління підприємством є більш ніж актуальною темою сьогодення, адже ефективно налагоджена система фінансового планування може стати тією альтернативою, яка сприятиме економічному зростанню та відносній захищеності підприємств.

У сучасній вітчизняній фаховій літературі, на жаль, відсутні актуальні новітні підходи до побудови системи фінансового планування та аналізу. Дослідження авторів зводяться до трактування теоретичних основ фінансового планування, розгляду його видів, а також класичних методів планування і прогнозування, які, досить часто, є недієвими в періоди

глобальних фінансово-економічних криз та ситуаціях повної невизначеності, наприклад, спричинених дією пандемій – саме те, з чим зіткнувся бізнес останнім часом.

В той же час, світові тренди фінансового планування та аналізу (FP&A) суттєво відрізняються, активно розвиваються та вдосконалюються. І саме цю практику, особливо під впливом глобальних змін, що відбуваються останніми роками, варто брати до уваги вітчизняному бізнесу.

Фінансове планування та аналіз (FP&A) варто розглядати як процеси бюджетування, прогнозування та аналітики, що підтримують фінансове здоров'я та бізнес-стратегію підприємства. FP&A поєднує поглиблений аналіз як операційних, так і фінансових даних, щоб допомогти узгодити бізнес-процеси та стратегії з фінансовими цілями та оцінити прогрес у досягненні цих цілей.

Фактично, FP&A – це набір з чотирьох видів діяльності, які підтримують фінансовий стан підприємства: планування та складання бюджету, інтегроване фінансове планування, звіт про управління та результати діяльності, прогнозування та моделювання [1,4].

В найбільш узагальненому вигляді класичний процес FP&A передбачає виконання наступних ключових функцій: планування (стратегічне планування; бюджетування та фінансове планування); формування управлінської звітності (розподіл доходів та витрат; вимірювання продуктивності; формування консолідованої звітності; управління центрами прибутку та прибутковістю); підтримання рішень та контроль (фінансовий аналіз; проектний менеджмент; внутрішній консалтинг; внутрішній аудит; бухгалтерський облік та податкова політика); використання спеціальних навичок (ризик-менеджмент; управління нерухомістю; актуарний аналіз – управління страховими операціями та розрахунками; управління нематеріальними активами та правами) [2,3].

Щодо методичного інструментарію, то у сучасній світовій практиці сформувалося п’ять глобальних тенденцій FP&A:

1. Без бюджетне планування (Beyond Budgeting), сутність якого зводиться до того, що замість деталізованого бюджету готується план заходів, а звітні періоди прив’язуються не до календаря, а до стадій реалізації проекту. Автори даної концепції – Джеремі Хоуп, Робін Фрейзер та Пітер Банс – запропонували відмовитися від жорсткого регулювання на основі бюджетів та перейти на більш гнучку систему, що дозволить розширити можливості та сфери впливу кожного підрозділу підприємства. Дана концепція активно впроваджується по всьому світу, але найбільш «прижилася» у скандинавських країнах та активно просувається у США.

2. Гнучке та динамічне планування (Flexible and Dynamic planning). Для того, щоб надати підприємству конкурентну перевагу, сучасна функція FP&A повинна бути гнучкою та

динамічною, де плани легко регулюються для різних сценаріїв ризику та стратегії. Гнучке та динамічне планування є багатовимірним, використовує передову аналітику, не обмежується лише звітним періодом і включає зміну: мислення, процесу, системи та команди.

3. Параметричні моделі планування (Driver-Based Models). Цей підхід FP&A зосереджений, в першу чергу, на визначенні ключових факторів бізнесу та цінності підприємства, а вже потім на створенні бізнес-планів та бюджетів на основі цих ключових факторів. Метою планування на основі «драйверів» є зосередження бізнес-планів на факторах, які є найбільш важливими для досягнення успіху, а потім створення математичних моделей, які дозволять менеджерам запускати сценарії на основі цих «драйверів», щоб зрозуміти вплив на прогнозовані результати бізнесу.

4. Розширення часових горизонтів фінансового аналізу (Expanding time horizons). Даний підхід базується на тому, що звітний період – це штучна концепція, яка не ілюструє нам усієї картини діяльності підприємства. Тому, акцент робиться на техніці аналізу вартості протягом життєвого циклу підприємства та рольовому прогнозуванні, оскільки вони розширюють часові горизонти фінансового аналізу.

5. Планування на основі широкої участі (Participatory Planning) – це спосіб планування, який ставить виконавців (команду) у центр прийняття рішень. Здійснювати його можна різними способами, але кінцевий результат повинен бути однаковим: команда повинна відчувати владу над процесом та вплив на результати. Воно покликане використати глибокі знання та прагнення менеджерів позитивно і ефективно вдосконалювати свої підрозділи та підприємство в цілому.

Однак, пандемія COVID-19 виявила вразливі місця традиційного процесу та методології FP&A, адже більшість підприємств зіткнулися з новими, не запланованими, викликами. Як результат, більшість з попередніх припущень, моделей прогнозування і даних, на яких вони базувались, на сьогодні є досить спірними. А, відповідно, і плани та бюджети, побудовані на цих припущеннях, в основному, не придатні для реалізації, принаймні для найближчий термін.

На думку європейських експертів, у найближчій перспективі процес FP&A повинен бути готовий до наступних суттєвих трансформаційних змін [5]:

- технології бізнес-аналітики та моделі, засновані на драйверах, значно зменшать час, витрачений на FP&A без збільшення суми витрат; звичайні завдання будуть автоматизовані та базуватимуться на застосовуванні передових та прогнозних аналітичних методів;

- традиційний процес бюджетування буде суттєво змінений або навіть скасований; процеси FP&A стануть коротшими; часовий горизонт розшириться; постійні прогнози замінять традиційні методи планування; культурні зміни заохотять гнучкість планування;

- команди FP&A будуть багатофункціональними; професіонали у галузі ризиків, експерти з фінансового управління, антикризові менеджери, генератори ідей та ділові партнери працюватимуть пліч-о-пліч, створюючи синергетичні команди зі стратегічним баченням та величезними аналітичними можливостями.

Отже, FP&A набуває все більшого визнання та стрімко розвивається, видозмінюється, адаптується до існуючих реалій, оскільки підприємства усвідомлюють його важливість, а також необхідність альтернативних способів ведення бізнесу, особливо в умовах повної невизначеності та непередбачуваності, і саме цей досвід повинен бути взятий до уваги вітчизняними підприємствами.

Література:

1. Financial planning and analysis: roles and best practices. URL: https://www.venasolutions.com/blog/financial-planning-analysis/fpa-roles-best-practices

2. FP&A: the next frontier of business process outsourcing? URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Finance/CFO/financial_planning_analysis_next_frontier.pdf

3. Guide to FP&A: job description and responsibilities. URL: https://www.wallstreetprep.com/knowledge/guide-fpa-financial-planning-analysis-responsibilities-job-description/

4. How FP&A supports a corporation. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/careers/jobs/financial-planning-and-analysis-fpa/

5. Melnychuk, Larysa. A new era for financial planning and analysis. URL: https://www.3csoftware.com/new-era-financial-planning-analysis/

Завальницька Надія Богданівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РАЦІОНАЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМНІКАЦІЙ

В умовах активної конкуренції на ринку первинної нерухомості за увагу потенційного клієнта змагається велика кількість підприємств-забудовників і найчастіше виграє той, хто краще дослідить свого майбутнього покупця та запропонує найвигідніші умови співпраці. Але часто буває, що і того замало, оскільки покупець має певні пересторога, боязнь оплати

нерухомості, яка лиш будується, упередженість до незнайомого до сьогодні місця розташування об'єкту та продавця і т.д. Саме в цей момент і окреслюється необхідність запровадження продавцем нерухомості комплексу маркетингових комунікацій та його раціонального фінансування. Мова йде, звичайно, про стимулювання збуту, рекламу, персональний продаж і пропаганду. Такі маркетингові засоби комунікації при оптимальному їх фінансуванні дозволяють забезпечити максимальне привернення уваги і зниження рівня відчуття ризикованості вкладень в ще не збудований об'єкт.

Стосовно пропаганди, на старті продажу квартир нульового циклу доцільно активно фінансувати підготовку і навчання менеджерів з продаж, які змогли б з першої розмови створити у потенційного клієнта враження відкритості, безпеки та законності: на усі запитання у менеджера повинні бути готові пояснення; відповіді мають надаватись чітко і без двозначностей, щоб це не викликало підозр чи сумнівів; на вимогу чи запит потенційного клієнта менеджер має надати всі необхідні документи, які засвідчують законність будівництва і продажу нерухомості. І, звичайно, принцип «клієнт завжди правий» ніхто не відміняв, тому основними критеріями відбору кандидатів на посаду менеджера з продаж мають бути комунікабельність, уважність, стриманість, толерантність та розсудливість. Не менш важливим фактором в підготовці фахівців до роботи з клієнтами є їх моральна готовність спілкуватися з людьми різного рівня виховання, отже схвальним є фінансування залучення до підготовки менеджерів і психологів.

Вартість підтримуючого увагу клієнта персонального дзвінка менеджера є високою, однак вона себе найчастіше виправдовує, адже нагадування про себе, оголошення про персональну пропозицію робить клієнта свого роду зобов'язаним за ту увагу, яка йому надається менеджером, тому забезпечує підтримку думки про потенційну можливість придбання нерухомості у визначеному об'єкті.

Не менше дієвим і більше охоплюючим елементом маркетингових комунікацій є стимулювання збуту через запровадження свого роду акцій, знижок, залікових бонусів, гарантій. І хоча сам по собі цей елемент не потребує суттєвого фінансування для своєї реалізації, однак не дозволяє отримати всю суму вигоди від реалізації об'єкту, тому також є затратним. Вагомою причиною використання такого засобів є значиме підвищення уваги потенційних клієнтів. Наведемо приклад з акцією реалізації паркінгів в ЖБК «РОЯЛ ПАРК» Львівської області. Під час звичайної реклами продажу паркінгів у визначеному об'єкті протягом 22.07- 06.08.2020 року фіксувались наступні показники: кількість показів – 11756; охоплення – 7 524; кількість отриманих кліків – 59; загальна сума витрат – 14,50$; середня вартість кліка – 0,25$. За результатами ситуативного просування допису про підземний паркінг за акційною ціною та з розтермінуванням на 2 роки з 11.02 по 16.02.2021 року ми

отримали наступні результати: кількість показів – 3 318; охоплення – 1 370; кількість отриманих кліків – 88; загальна сума витрат – 10,00$; середня вартість кліка – 0,11$. Отже, кількість досягнутих цілей з соціальних мереж в період дії даної рекламної кампанії, в порівняні з попереднім періодом, зросла в середньому на 44%, середня вартість переходу даної рекламної кампанії менша на 0,14$ в порівнянні з рекламною кампанією в літній період, загальна сума витрат – менша на 4,50$ і попри меншу тривалість кампанії і меншу кількість показів (орієнтовно в 2,5 рази), кількість переходів на сайт була більшою на 49%. Це ще раз засвідчує високу ефективність стимулювання збуту. Тут головним є обґрунтовано обрати найбільш дієві інструменти і шляхи розповсюдження інформації про стимулювання продажів.

Горизонтальне маркетингове кооперування також себе виправдовує. Мова йде про співпрацю між забудовниками, магазинами будівельних матеріалів та новими власниками квартир у новобудовах. Взаємне інформування власників новобудов про певні знижки на придбання чи нерухомості, чи будівельних матеріалів забезпечує покупців здешевленням їх придбання та своєрідну безпеку, оскільки сприймається як результативна взаємодія її учасників. Для прикладу, ЖБК «РОЯЛ ПАРК» дарує своїм покупцям дисконтну картку на суттєву знижку в одному з будівельних супермаркетів, який знаходиться неподалік новобудови. За нашими дослідженнями ці знижки активно використовуються.

Безвідсоткове розтермінування оплати за нерухомість – надзвичайно дієвий засіб стимулювання збуту, адже він дозволяє придбати нерухомість, не маючи всієї необхідної суми. Характерним для сучасного вітчизняного ринку є тенденція збільшення запитів про додаткову інформацію, зростання обсягів продажу нерухомості із видовженням тривалості розтермінування. Хоча в кінцевому підсумку близько 20-25% власників нерухомості виплачують усі кошти швидше встановленого терміну кінцевого розрахунку.

Суттєвого фінансування потребує рекламна діяльність, однак у цій сфері доцільно детально вивчати найбільш ефективні для застосування канали поширення інформації. Найбільша частка жителів новобудов – це молодь, тому просування реклами доцільно розпочинати із сучасних інтернет-каналів, соціальних мереж і т.д.

Пропаганда, як неплатна форма поширення інформації, формує позитивний образ, для її здійснення фінансування потрібне, тому і під час її реалізації доцільно обґрунтовано обирати напрямки, канали та інструменти.

Отже, визначити який обсяг фінансування необхідно на реалізацію і запровадження складових маркетингових комунікацій не завжди легко. Тим більше, що підприємства часто не мають достатніх даних про можливу поведінку потенційних покупців і перспективний хід продаж, тому це питання залишається надалі актуальним, а успіх його вирішення залежить

від правильності вибору елементів комплексу і аналітичних прогнозів розвитку ринку нерухомості.

Капленко Галина Вікторівна,

Осико Лев Михайлович

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ТРЕНДІВ

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

Із початком XXI століття та стрімким поширенням інформаційних технологій у всіх сферах суспільства, поступово почався перехід від постідустріального суспільства до інформаційного. Початок цього процесу призвів до стрімкого розвитку глобалізації – формування єдиного інформаційного, економічного, технологічного та культурного, соціального та інших просторів. Доступ до великих обсягів інформації пришвидшив її споживання, сприйняття та актуальність. Значний вплив цих процесів мають змогу відчути не лише особисто громадяни у процесі життєдіяльності, а й суб'єкти господарювання будь-якого масштабу. На даний час успіх у підприємницькій діяльності значно залежить від актуальних напрямків та тенденцій у певній галузі та у конкретний період часу, що стрімко змінюються. Саме здатність до мобільності, оперативної адаптації до актуальних трендів є одним з основних факторів успішного підприємництва.

Із здобуттям незалежності, українське підприємництво значно відставало в розвитку від конкурентів та пручалося інтеграції у світову економіку. Певні зразкові кейси почали з'являтися ще у першій половині 2010-х років. Проте кардинальна зміна вектору розвитку, що принесла із собою Революція Гідності 2014 року, змусила шукати нові ринку збуту та розпочала повноцінну інтеграцію українського бізнесу в глобалізаційні процеси. Незважаючи на те, що основу великого бізнесу становлять «неповороткі» тяжка та сировинна промисловості, невеликий масштаб та грамотне управління сприяли активізації малого та середнього бізнесу. Така практика може бути доволі нестандартною, порівняно з розвинутими країнами, де значну частку трендів задають «великі гравці», численні франшизи та всесвітньо відомі компанії з багатомільйонними оборотами.

Однією з основних тенденцій, що активно переймають українські підприємці із практики світового бізнесу, є діджиталізація власних продуктів, активне впровадження сучасних інформаційних технологій. Із появою портативних гаджетів та швидкісного мобільного інтернету, активно почали з'являтися інтернет-ресурси та застосунки для

споживачів усіх можливих сфер бізнесу: банкінг, рітейл, логістика, кейтеринг, сфери розваг і послуг, тощо. Так, у наші смартфони завантажувались застосунки «Приватбанку», «Нової Пошти», «Rozetka», різноманітних розважальних, торгівельних мереж. Не так давно до України дійшли й такі явища як доставка їжі у вигляді «UberEats», «Glovo», «Raketa»; агрегатори послуг таксі, що працюють із клієнтом за допомогою мобільних застосунків (Uber, Bolt); та навіть інтернет-банкінг (Mono), що навіть на даний час залишається доволі передовою нішою у світовому бізнесі. Наразі досвід українського бізнесу перейняли і державні органи влади та місцевого самоврядування, комунальні підприємства сотень міст – це дало змогу відслідковувати громадський транспорт, сплачувати платежі онлайн, комфортно та швидко комунікувати із потрібними структурами: від будуправлінь до міністерств [1].

Не оминув українське підприємництво й тренд на екологічність, вторинне використання, що уже активно формує суспільний запит на регулювання державою переробки відходів, зменшення рівня забруднення навколишнього середовища та свідомого ставлення до продукування твердих відходів. Як наслідок, за достатньо короткий період часу суспільство отримало значне зростання альтернативної енергетики, як маломасштабне «для особистих потреб», так і промислове. Загальна тенденція на екологічність дала значний поштовх малому бізнесу, сприяла появі великої кількості тематичного рітейлу (онлайн та офлайн); вплинула на багатьох підприємців у сфері послуг, розваг, харчування, легкій промисловості – зменшенням продукування відходів та «свідомим» підходом до екологічності своїх продуктів. Та найважливішим показником є готовність великого українського бізнесу переходити до еко-стандартів, знижувати рівень викидів та впливу на навколишнє середовище [2].

Цікавою тенденцією стало те, що на хвилі консолідації українського суспільства, доволі масовим став тренд на національну ідентичність, автентику та українську культуру загалом. Події останнього десятиліття суттєво вплинули на сприйняття української культурної спадщини, її популяризацію. Значна кількість малого й середнього бізнесу вдало підхопили цю тенденцію та навіть почали експортувати її на міжнародні ринки. Таким чином з'явилася низка підприємств легкої промисловості: дизайнерський текстиль різної цінової категорії, різноманітні продукти мистецтва (Vovk, Зерно, IENKI IENKI Ruslan Baginskiy, Kachorovska Atelier). Не відстає від легкої промисловості українська архітектура та дизайн (BalbekBureau, MAKHNO design), шоубізнес та медіа.

Незважаючи на консервативність відносно молодого українського суспільства, українське підприємництво активно долучається до загальносвітового тренду на толерантність, взаємоповагу до оточуючих. На сьогодні значна частина українського

бізнесу приймає участь у світових заходах на тему толерантності та веде політику взаємоповаги. Таким чином, за дослідженнями американського видання «US News & World Report», завдяки політиці толерантності Україна за 2020 рік змогла покращити свій показник у рейтингу «80 найкращих країн для життя» на 4 позиції – піднявшись з 69 на 65 місце [3].

Перспективною та корисною тенденцією для українського бізнесу за останні декілька років стала структуризація і обробка великих масивів інформації про споживачів (BigData). Крупні українські мережі рітейлу, сфери послуг навчилися обробляти великі масиви інформації та застосовувати їх для покращення власного менеджменту, налаштування рекламних алгоритмів, аби покращувати та робити комфортнішими власні продукти та ресурси. В свою чергу, це призвело до появи нових ніш бізнесу – збір, обробка, аналітика та торгівля великими даними [4].

Суспільні та політичні події у нашій країні, що відбулись за останнє десятиліття, суттєво вплинули на розвиток українського підприємництва – дали йому новий поштовх та кардинально змінили курс на інтеграцію і світову економіку. Позитивні наслідки впровадження сучасних міжнародних тенденцій та трендів ми бачимо уже сьогодні й спостерігатимемо надалі. Подальший вплив глобалізації та розвитку трендів буде залежати від їх змін та здатності вітчизняних підприємців до швидкої адаптації відповідно до вимог часу.

Література:

1. Інофрмаційне суспільство: URL: https://cutt.ly/rlALbnc (дата звернення: 10.02.2021)

2. Екологія і промисловість: Український бізнес за європейськими правилами: URL: https://pfk.com.ua/ekologiya-i-promislovist-ukra%D1%97nskij-biznes-za-yevropejskimi-pravilami/ (дата звернення: 10.02.2021)

3. Толерантність в Україні. URL: https://ubr.ua/ukraine-and-world/society/ukraina-podnjalas-v-rejtinhe-luchshikh-stran-vyekhali-na-tolerantnosti-3879801 (дата звернення: 10.02.2021)

4. Big Data в Україні. URL: https://project.liga.net/projects/tech_revolutions_bigdata/ (дата звернення: 10.02.2021)

Клепанчук Ольга Юріївна,
Голич Марта Іванівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Бюджетна система є важливою і необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві, головним знаряддям реалізації державної економічної політики. Вона формується у нерозривному зв'язку з іншими атрибутами державного регулювання, які одночасно є елементами економічної системи держави як структурна частина складного, цілого економічного організму.

За своєю природою її складові відображаються в усіх сферах суспільного життя. Як економічне явище бюджетна система носить відносно самостійний характер, і її розвиток відбувається на основі своїх власних об'єктивних закономірностей.

У Бюджетному кодексі України записано: «Бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права» [1].

У грудні 1990 р. було ухвалено Закон УРСР «Про бюджетну систему Української РСР», яким було визначено, що бюджетну систему Української РСР складають республіканський та місцеві бюджети, до яких було віднесено обласні, районні, міські, селищні й сільські бюджети.

Слід зауважити, що у цьому законі ще не використовується поняття «Державний бюджет України», не передбачається також входження місцевих бюджетів як складових до Державного бюджету Української РСР.

Закон «Про бюджетну систему Української РСР», прийнятий у грудні 1990 р., був спробою, з одного боку, подальшого відокремлення від загальносоюзної бюджетної системи, а з іншого - першою спробою розмежувати права і взаємні обов'язки законодавчої та виконавчої гілок влади.

З проголошенням у 1991 р. незалежності бюджетна система стала одним із головних атрибутів державності. Розпочався сучасний період реформування та розвитку бюджетних відносин України як суб'єкта міжнародного права.

На думку Чугунова І.Я. [2], при визначенні особливостей бюджетної системи України як самостійної держави та її регулюючої функції можна виділити такі етапи її становлення:

-початковий етап становлення бюджетної системи (1992-1994 рр.), який характеризується незадовільним рівнем регулюючої функції бюджетної системи, наявністю значного розміру дефіциту бюджету, в тому числі з емісійними джерелами його покриття, нарощуванням обсягів державного боргу, недосконалим регулюванням міжбюджетних відносин;

-етап часткового збалансування бюджетної системи (1995-1997 рр.), що відзначається недостатнім рівнем регулюючої функції бюджетної системи, нарощуванням заборгованості зі сплати до бюджету податків і зборів, дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету, зменшенням розміру дефіциту бюджету з використанням неемісійних джерел його покриття, скороченням обсягу державного боргу, поступовим впровадженням казначейської системи виконання бюджету;

-етап подальшого збалансування бюджетної системи (з 1998 р.), для якого характерним є задовільний рівень регулюючої функції бюджетної системи, суттєве зменшення обсягу державного боргу, посилення керованості бюджетним дефіцитом (профіцитом), впровадження програмно-цільового методу планування бюджету, реформування системи міжбюджетних взаємовідносин, нормативно-законодавче врегулювання бюджетного процесу шляхом прийняття бюджетного кодексу України, поетапне запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів, скорочення обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету.

Під час проведення реформ бюджетна система країни зазнала значних змін. Відбувся перерозподіл частини повноважень і відповідальності від державних до місцевих бюджетів. При цьому обсяг фінансових потоків, які визначаються взаємними розрахунками між бюджетами, майже не скоротився порівняно з попередньою системою виконання єдиного консолідованого бюджету країни, яка відрізнялась високим ступенем централізації управління. Різко знизився рівень дисципліни міжбюджетних платежів, влада на всіх рівнях отримала значний привід для взаємних претензій, а значна частина громадян опинилася навіть без гарантованого державного соціального мінімуму.

Поряд з цим, необхідно акцентувати увагу на проблемі недосконалості бюджетних розрахунків, які не враховували реального балансу фінансових ресурсів держави, фінансових потоків в економіці.

Певні недоліки існуючої на сьогодні бюджетної системи безпосередньо пов'язані, по-перше, з відсутністю чіткої відповідальності, покладеної на кожного учасника бюджетного процесу; по-друге, з низьким рівнем підзвітності учасників бюджетного процесу за рішення, які вони ухвалюють; по-третє, з недостатньою відкритістю процесу підготовки бюджету.

Отже можна зробити висновок, досліджуючи бюджетну систему, що сформувалася в Україні впродовж років самостійності, слід зазначити, що вона суттєво змінилася. Характер змін за своєю суттю є реформаторським, водночас непослідовним і стрибкоподібним. Реформування бюджетної системи країни має відбуватися комплексно у руслі загальних змін управлінської, організаційної, адміністративної, інституційної, фінансової та інших складових комплексної модернізації країни та її регіонів.

Пріоритетними напрямами розвитку бюджетної системи України в контексті проведення бюджетної реформи доцільно вважати:

– продовження процесу децентралізації бюджетних коштів;

– зміну бюджетної ідеології шляхом подальшого розвитку програмноцільового методу управління бюджетними коштами;

– запровадження механізмів стимулювання економічної активності органів місцевої влади з метою самозабезпечення та збільшення фінансової стійкості місцевих бюджетів;

– досягнення оптимального рівня розподілу ресурсу між державним та місцевими бюджетами для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування;

– упорядкування повноважень щодо здійснення видатків між державним та місцевими бюджетами;

– удосконалення системи планування показників бюджету та їх прогнозування на середньострокову перспективу;

– оптимізацію видатків бюджетів, підвищення прозорості й ефективності витрачання бюджетних коштів;

– запровадження на рівні місцевих бюджетів моделі «відкритих бюджетів», що дасть змогу підвищити індекс відкритості бюджету, покращить доступ громадськості до інформації про планування та виконання місцевих бюджетів, використання бюджетних коштів;

– розробку й реалізацію виваженої боргової політики держави;

– збереження з урахуванням податкового законодавства частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет на рівні не вищому, ніж 30%;

– внесення змін до законодавчих актів щодо зниження навантаження на фонд оплати праці з метою детінізації заробітної плати;

– дотримання строків складання, розгляду, затвердження, виконання та складання звітів про виконання бюджетів усіх рівнів та зменшення до мінімуму впливу політичних факторів під час бюджетного процесу;

– забезпечення дієвого бюджетного контролю на кожній стадії бюджетного процесу.

Отже, зважаючи на суттєві зміни, які відбуваються у практиці організації бюджетних відносин в контексті проведення бюджетної реформи в Україні, на наш погляд, засади функціонування державного та місцевих бюджетів потребують подальшого розвитку та ґрунтовного вдосконалення.

Література:

1. Бюджетний Кодекс України. – К., 2011
2. Финансы/ под. ред. Л.А. Дробозиной. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 527 с
3. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України URL / Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles
4. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» № 79-VIII від 28.12.2014 р. URL. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19
5. Малишко В. В. Реформування бюджетної системи України / Малишко В. В. // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 20 (1). – С. 158–162 32 URL. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecvu_2013_20(1)__33.pdf

Клочко Андрій Андрійович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У вітчизняній літературі наявні декілька переліків принципів державного регулювання підприємництва. Один із них міститься в праці Н. Мазій [1], де ці принципи фактично ототожнені з принципами державної регуляторної політики, наведеними в Законі України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [2]. Позиціями цього переліку є:

- доцільність, що передбачає: а) обґрунтовану необхідність втручання відповідних державних органів з метою вирішення існуючих проблем; б) поєднання адміністративно-правових і економічних важелів; в) своєчасність та оперативність при вирішенні національних, регіональних і галузевих проблем державного регулювання підприємництва;

- адекватність. Цей принцип вимагає, щоб: а) форми та рівень державного регулювання господарських відносин відповідали потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам із урахуванням усіх прийнятних альтернатив; б) корегування нерівності (економічної) суб’єктів господарювання на ринку відбувалося через оподаткування, дотації,

обов’язкове страхування тощо; в) санкції за порушення законодавства (у широкому значенні), виявлені під час регуляторно-контрольних дій, були пропорційні порушенню;

- ефективність. Відповідно до цього принципу: а) організаційне, правове, економічне та екологічне забезпечення державного регулювання підприємництва повинно здійснюватися спеціальними органами з використанням відповідних важелів; б) на вищих рівнях державного управління мають вирішуватися тільки ті завдання, які неможливо вирішити на нижчих; в) регуляторна діяльність повинна бути послідовною та раціональною, передбачати кінцевий економічний ефект;

- збалансованість. За цим принципом: а) державне регулювання повинно здійснюватися тільки у тих випадках, коли неможливе саморегулювання; б) для підтримки розвитку та функціонування підприємництва належить уникати диспаритету цін, пом’якшувати спади виробництва, сприяти скороченню безробіття тощо; в) регуляторну діяльність потрібно спрямовувати на забезпечення балансу інтересів суб’єктів господарювання, громадян та держави, виявляючи комплексний і системний підходи до вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем, пов’язаних із підприємництвом;

- передбачуваність. Цей принцип передбачає, що: а) державне регулювання підприємництва має відповідати цілям державної політики та існуючим і очікуваним умовам здійснення підприємницької діяльності; б) у рамках державного регулювання підприємництва потрібно використовувати планування;

- прозорість. Вимогами цього принципу є: а) відкритість, простота та зрозумілість для суб’єктів господарювання поставлених завдань; б) розуміння прав і обов’язків суб’єктів господарювання та наслідків порушення цих прав і невиконання зазначених обов’язків; в) обов’язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома суб’єктів підприємництва; г) інформування громадськості про необхідність здійснення регуляторної діяльності; ґ) обов’язкове врахування громадської думки [1].

У праці Л. Безуглої [3] називаються такі принципи державного регулювання підприємництва: адекватність, комплексність, послідовність, нейтральність, результативність, законність [3, с. 91]. Очевидно, що близькість між цим переліком та наведеним раніше проявляється не лише в наявності в обох принципу адекватності. По-перше, в одній із вимог виділеного в праці [1] принципу збалансованості враховано принцип комплексності. По-друге, є підстави вважати, що принципи послідовності, нейтральності, результативності також ураховані у вимогах принципів, наведених у праці [1]. Проте цього не можна сказати про принцип законності, якого явно бракує переліку, запропонованому Н. Мазій. Тут варто зауважити, що цей принцип фігурує серед принципів державної регуляторної діяльності у сфері підприємництва, наведених у праці [4, с. 44].

Ще один перелік принципів державного регулювання підприємництва знаходимо в «Енциклопедії Сучасної України». Його позиціями є: 1) наукове розуміння економічної сутності, змісту, ролі підприємництва в розвитку економіки країни та матеріальному забезпеченні життєдіяльності суспільства; 2) раціональний протекціонізм сучасного підприємництва; 3) забезпечення органічного поєднання економічних і соціальних цілей; 4) програмно-цільове регулювання; 5) гарантованість державної підтримки; 6) гнучкий диференційований підхід; 7) мотиваційна спрямованість державної підтримки; 8) різноманітність форм підприємницької діяльності [5]. На наш погляд, ці позиції також в основному перегукуються із принципами, виділеними Н. Мазій, та їх вимогами.

Укажемо тепер на позиції, яких, на наш погляд, бракує як наведеним, так і деяким іншим перелікам принципів державного регулювання підприємництва в Україні. Це: 1) принцип першочергової уваги до малого бізнесу [6]; 2) надання державної допомоги в підвищенні кваліфікації кадрів підприємництва, особливо в сфері інноваційного бізнесу [7, с. 51]; 3) забезпечення участі представників бізнесу в експертизі проектів нормативно-правових актів, що так чи інакше стосуються підприємницької діяльності [7, с. 53]; 4) інфраструктурне забезпечення підтримки бізнесу [7, с. 54]; 5) створення сприятливих умов для розвитку населення в напрямку набуття ним знань, навичок і умінь у царині започаткування власного бізнесу та його ведення [7, с. 55];

Методи, за допомогою яких відбувається державне регулювання підприємництва, можна класифікувати за різними критеріями. З-поміж них найбільш важливим є характер впливу держави на підприємництво. Відповідно до цього критерію розрізняють методи прямого та непрямого регулювання. У першому випадку йдеться про безпосередній вплив держави на суб'єкти господарювання, а також розроблення державою нормативних актів, положень, заходів, що безпосередньо впливають на діяльність цих суб'єктів, натомість у другому – про створення умов, що мотивують діяльність суб'єктів підприємництва [1].

Література:

1. Мазій Н. Принципи та механізми державного регулювання розвитку підприємництва // Демократичне врядування. 2011. Вип. 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_8 (дата звернення: 12.02.2021).

2. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 верес. 2003 р. № 1160-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text (дата звернення: 10.02.2021).

3. Безугла Л. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 6. С. 89–92. URL: http://www.investplan.com.ua/ (дата звернення: 12.02.2021).

4. Хомко Л.В., Кульгавець Х.Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 423, [1] с.

5. Шаблиста Л.М. Державне регулювання підприємницької діяльності // Енциклопедія Сучасної України : електрон. Версія [веб-сайт] / голов. редкол.: І.М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2007. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26155 (дата звернення: 10.02.2021).

6. «Najpierw myśl na małą skalę» : Program «Small Business Act» dla Europy : Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:52008DC0394 (дата звернення: 10.02.2021).

7. Мареніченко В.В. Механізми реалізації державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні : 25.00.02 : дис. … канд. наук з держ. упр. Дніпро, 2017. 255 с.

Неміш Юлія Василівна,

Король Діана Володимирівна

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(м. Івано-Франківськ)

РИНОК ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

В умовах пандемій вітчизняні ринки зазнали кризи, недотримання відповідного рівня прибутку. Особливо це відобразилося на ринку надання послуг, ресторанного сервісу та товарів довготривалого споживання. На це суттєво вплинуло зниження рівня купівельної спроможності населення, інфляція, зниження доходів, нестабільність та негативні очікування. Складний період переживає не тільки малий, а також це відобразилося на великому бізнесі, що змусило максимально скорочувати свої витрати, мінімізувати збитки від кризових процесів в країні.

Для відновлення та стабільності авто бізнесу вітчизняні автодилери вимушені розробляти нові моделі залучення клієнтів та отримання прибутку. Дослідження структури ринку легкових автомобілів західних країн суттєво відрізняються від українського ринку.

Особливу увагу необхідно вітчизняним автодилерам доцільно зосереджувати свою увагу не лише на продажу нових авто, але розширювати сегмент надання послуг на вторинному ринку автомобілів, а саме сервісне обслуговування, реєстраційні послуги, та ряд інших супутніх послуг. Це дасть змогу збільшити прибуткову складову та забезпечити довгострокову стійкість бізнесу.

Проблеми авторинку досліджували науковці: Юринець О.В., Дима О.О., Марущак О.Я., Прохницька Г.Л., Мороз Л.А. та багато інших. Крім того, ринок легкових автомобілів особливо вивчають вітчизняні консалтингові компанії, Автоконсалтинг та галузеві компанії.

За статистичними даними Автоконсалтингу продажі нових легкових автомобілів в Україні в 2020 році склали 85.5тисяч, порівнюючи з 2019роком це на 3,4% менше. Проте позитивна динаміка спостерігалася протягом 6 місяців на протязі року: січень (+34%), лютий (+21%), червень (+12%), липень (+10%), серпень (+6%), грудень (+7%). Головною причиною падіння продаж являється низька активність покупців на ринку нових авто, яка склалася ще до пандемії COVID-19, покупці здебільшого орієнтуються на сегмент недорогих автомобілів, а також це пов'язано з політикою лібералізації імпорта машин що були в користуванні. Такі зміни суттєво вплинули на структури попиту на авто ринку України. Однак враховуючи дану ситуацію, яка склалася на ринку легких автомобілів, порівняно з іншими європейськими ринками, падіння продажів не є надто критичними.

Якщо проаналізувати темпи зростання обсягів продажу нових автомобілів починаючи з 2001 року то він становив понад 30%. Однак така позитивна тенденція протримала до початку економічної кризи 2008року. (рис.1)

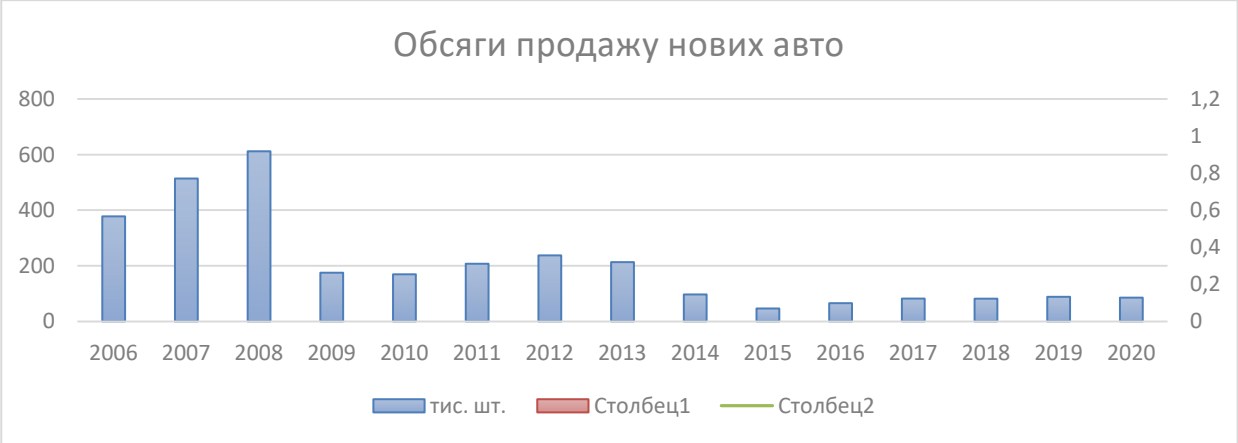

Рис. 1. Обсяги продажу нових автомобілів в Україні

Джерело: складено автором на основі [1]

Лідери продажу за 2020 рік стали такі моделі: Renualt - 14,4 тис. авто, Toyota -13.3 тис. та KIA – 6,1 тис. Моделі, які найбільше продавалися на ринку в Україні це Toyota RAV4 – 5689авто, Renault Duster – 5534 авто та KIA Sportage – 5043 авто (рис. 2).

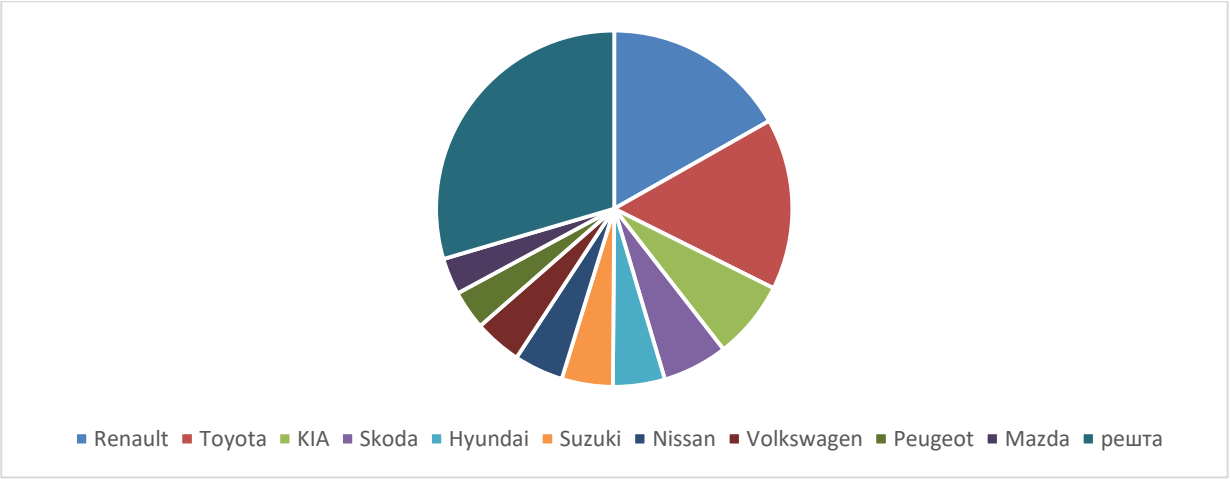

Рис. 2. Моделі авто, що найбільше продавались в Україні в 2020 р.

Дослідження ринку легкових автомобілів в Україні за останні роки, були виявлені основні фактори впливу, оцінені існуючи проблеми на ринку, а також деякі особливості розвитку даного ринку. Однією з особливість даного ринку є те, що, основу ринку складають імпортні автомобілі. З 2015 до 2017 років ринок легкових автомобілів (нових і б/в) мав позитивну динаміку. В 2016 році ринок виріс майже на 36%. В 2017 році автомобільний ринок виріс на 69%. Переважно це відбулося за рахунок зростання попиту на вживані автомобілі. Загальна ємність ринку в 2017 році склала 155 тис. автомобілів (нових і бувших у використанні).

Обсяги імпорту легкових автомобілів (нових і б/в) в 2018 році мали негативну тенденцію. Зокрема, за 9 міс. 2018 року обсяги імпорту знизились на -0,3% (із 104,4 тис. од. за 9 міс. 2017р. до 104,2 тис. од.). Зниження відбулось за рахунок значного падіння імпорту нових автомобілів на -27% (із 53,0 тис. од. до 38,5 тис. од.). Основною причиною такого падіння стало зростання імпорту вживаних іномарок, а також великі обсяги ввезення вживаних автомобілів у режимі «транзит» і «тимчасове ввезення». Іншою важливою причиною такого падіння стало зниження курсу національної грошової одиниці, що призвело до зростання імпортних автомобілів у перерахунку у національну валюту. Якщо середній курс української гривні в 2017 році становив 26,6 грн./$, то влітку 2018 року курс виріс до 28,2 грн./$. Основну частку на ринку легкових автомобілів займає імпорт, доля якого в 2017 році становила понад 95% ємності ринку. Частка автомобілів українського виробництва була менше 5%. В 2017 році обсяги виробництва українських легкових автомобілів становили близько 7,3 тис. одиниць. В 2018 році обсяги виробництва мали негативну тенденцію. Це пов’язано з конкурентним тиском вживаних іномарок з іноземною реєстрацією «євробляхи».

Враховуючи те що до пандемій автодилери працювали лише на кількість проданих автомобілів, то під час кризи вони були змушені переглянути свою маркетингову політику та знаходити різноманітні шляхи для того, щоб залишитися на ринку та не опинитися в

збитковому становищі. Все це зумовило те, що більшість українських автодилерів почали себе чітко позиціонувати та вибудовувати свій бренд, формувати лояльність, відданість споживачів, а також сприятливий імідж компанії.

Література

1. Ринок автомобілів // Автоконсалтинг. – 2021. [Електронний ресурс] : Веб-сайт Автоконсалтинг. - Режим доступу: http://m.autoconsulting.ua

2. Мовчаренко В.В. Аналіз ринку легкових автомобілів України / В.В. Мовчаренко, В.В. Гливенко // Наук. Вісник Черніг. Держ. Ін-ту економіки і управління. – 2011. – Вип.3. – С.176-179. – (Серія «Економіка»

3. Бойко В.С. Аналіз світового ринку легкових автомобілів / В.С. Бойко, К.Д. Семенова //Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студенських праць. Випуск 3. Частина І – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С.120-128.

Пікулик Оксана Іванівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Підвищення ефективності функціонування економіки країни, її економічне зростання націлені на краще задоволення матеріальних і духовних потреб населення, які невпинно зростають. Передумовою розбудови конкурентоспроможної економіки є раціональне використання наявних обмежених економічних ресурсів та створення сприятливого бізнес-середовища. Стан національного бізнес-середовища безпосередньо впливає на економічну активність суб'єктів господарювання та динаміку їх кількості в країні. Бізнес-середовище включає соціально-економічні, політичні, інституціональні, нормативно-правові, технологічні та екологічні умови, у яких працює бізнес. Воно є індикатором розвитку країни, виступає передумовою використання потенціалу бізнесу, підвищення ефективності і стабільності економіки.

Нині Україна прагне посилити свої позиції на міжнародному ринку. При цьому особливої актуальності набуває формування належного бізнес-середовища для розвитку вітчизняного підприємництва всередині держави та за її межами. В сучасних умовах, система міжнародних економічних відносин перебуває під впливом значної кількості чинників, зокрема: розгортання процесів глобалізації та інтернаціоналізації, посилення конкурентної боротьби, поширення технологічних інновацій, трансформації економічних ресурсів, інтенсифікації виробництва, соціокультурних перетворень. Бізнес-середовище окремих

країн-учасників світового господарства залежить від домінуючих тенденцій міжнародного бізнес-середовища. Нині, у період пандемії, чимало національних економік переживають кризу, пов’язану зі зниженням підприємницької активності, спадом виробництва, нестачею бюджетних коштів. У той же час, у світі простежується високий рівень концентрації капіталу, «віртуалізація ринку» та зростання частки Інтернет-бізнесу, прискорення ритму ведення бізнесу та швидкості прийняття рішень, збільшення біржових спекуляцій, збагачення технологічних компаній, інтенсифікація руху товарів, капіталів, робочої сили та нематеріальних активів, перетворення когнітаріату (працівників розумової праці) у головне джерело доданої вартості. Розвивається транскордонна спільна діяльність, з’являються інноваційні форми міжнародного бізнесу, а саме: міжнародне ліцензування, інжиніринг, франчайзинг, аутсорсинг, офшоринг та субконтрактинг.

Для того, щоб стати повноправним партнером в світовій і європейській спільнотах, Україна повинна утвердити свої позиції на міжнародній арені, розширити межі міжнародної економічної діяльності, створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу.

Покращення бізнес-середовища в країні відображається у зростанні кількості суб'єктів господарювання на ринку. Так, в Україні, згідно з даними Державної служби статистики, на 1 грудня 2020 року загальна кількість юридичних осіб різних організаційних форм господарювання становила 1390292, що на 3,3 % більше відповідного показника 2019 року (1346174 осіб). Найбільшу частку у загальній кількості займали товариства з обмеженою відповідальністю (704389 або 50,7%) та приватні підприємства (200127 або 14,4%)[1].

В одному з найважливіших міжнародних рейтингів легкості ведення бізнесу «Doing Business» у 2020 році Україна посіла 64 місце і піднялася на 7 сходинок вгору, порівняно з 2019 роком. Це найкращий результат від початку розрахунку рейтингу у 2006 році. Найгірший результат (153 місце) в Україні спостерігався у 2012 році. Цей рейтинг дозволяє оцінити легкість ведення бізнесу за десятьма основними показниками, здійснити міжнародні порівняння, впливає на рішення іноземних інвесторів щодо доцільності інвестування в дану країну. Позитивні зміни стосуються п'ятьох з десяти показників України: **о**тримання дозволів на будівництво (з 30-го на 20 місце); підключення до електромереж (із 135-го на 128 місце); реєстрації власності (з 63-го на 61 місце); захисту міноритарних інвесторів (із 72-го на 45 місце); міжнародної торгівлі (із 78-го на 74 місце) та отримання кредитів (з 32-го на 37 місце). У той же час, за деякими показниками результат України погіршився. Це стосується реєстрації бізнесу (з 56-го на 61 місце); забезпечення виконання контрактів (з 57-го на 63 місце); оподаткування (з 54-го на 65 місце) та вирішення питань неплатоспроможності (із 145-го на 146 місце) [2]**.**

Важливою складовою бізнес-середовища країни є інституційні умови функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. В Україні нині спостерігається низька зацікавленість та обмежені кредитні можливості комерційних банків у довгостроковому кредитуванні бізнесу, високий рівень процентних ставок, різке коливання валютних курсів, залучення переважно короткострокових кредитів для фінансування обігового капіталу, недостатня кількість довгострокових вкладень в інновації. Як наслідок, потреби суб'єктів підприємництва недостатньо задовольняються банківською системою. Облікова ставка НБУ, яка є базовим індикатором для оцінки вартості грошових коштів, становить нині 6%. Для порівняння у 2015 році вона становила 30% [3]. Зниження державою облікової ставки має створити для комерційних банків можливість знизити відсоткові ставки за кредитами для бізнесу, однак вартість нових кредитів усе ще залишається достатньо високою. Середня ефективна ставка на 3 лютого 2021 року становила 18,22%. При цьому реальна ставка, яку пропонують вітчизняні банки, коливалася в межах від 13,17% до 29%[3].

Сучасне бізнес-середовище в Україні знаходиться на етапі поступового покращення, але існує чимало причин, які зумовлюють спад підприємницької активності. Це і військовий конфлікт на сході країни, і несприятлива макроекономічна ситуація, зумовлена пандемією. Чинниками, які погіршують стан вітчизняного бізнес-середовища, є: обмежена доступність до фінансових ресурсів, низький рівень розвитку біржової торгівлі, недосконале та неефективне законодавство у сфері підприємництва, недостатній рівень прозорості та послідовності державної політики щодо стимулювання бізнесу; складнощі, пов'язані із процесами ліцензування, реєстрації, сертифікації підприємницької діяльності, зумовлені бюрократизацією та непослідовністю державної регуляторної політики; значний рівень корумпованості органів державної влади та розширення обсягів тіньової економіки.

Вітчизняні фірми нині, щоб досягти успіху на ринку і стати лідерами, повинні пристосовуватися до непростих умов сучасного бізнес-середовища: у своїй діяльності орієнтуватися не на обсяг випуску, а на якість товарів та послуг, на задоволення вибагливих вимог споживачів, які постійно зростають; оперативно та адекватно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності, вміти адаптуватися до нього, належно використовуючи інформаційний ресурс; орієнтуватися на збільшення ролі організаційної культури та інновацій, модернізацію стилю керівництва та мотивацію працівників.

Формування належного бізнес-середовища в Україні є одним зі шляхів мобілізації потенціалу вітчизняного бізнесу та залучення іноземних інвесторів. Це сприятиме підвищенню ефективності і стабільності економічної системи, забезпеченню сталого економічного розвитку, посиленню позицій країни на світовому ринку, побудові

інноваційної моделі розвитку економіки, здатної протистояти викликам глобалізованого світу.

Література

1. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoy/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/arh_ks_opfg_20.htm

2. Doing Business-2020. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf

3. Облікова ставка НБУ 2021. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/

4. Кредити на розвиток бізнесу в банках України в 2021 році. URL: https://bankchart.com.ua/business/credit

Портна Оксана Валентинівна,

Черниш Ярослав Олександрович

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

(м. Харків)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН І МЕГАТРЕНДІВ

У трансформаційних умовах економіки України одним із нагальних шляхів забезпечення сталого зростання є мобілізація бізнесу, стимулювання його на засадах побудови інноваційної економіки, диверсифікації виробництва, забезпечення спроможності протистояти викликам та загрозам у турбулентному глобалізованому світі. Активне, якісне бізнес-середовище забезпечує найповніше використання потенціалу бізнесу, підвищує стабільність, надійність та ефективність фінансово-економічної системи, посилює позиції бізнесу як на національному, так і на міжнародному рівні. На думку фахівців [1] розвиток бізнес-середовища України в умовах як глобальних, так і внутрішніх змін є важливим аспектом функціонування вітчизняного бізнесу, що також забезпечує зростання позицій у світовій економіці [4]. На думку дослідників [3], сучасне бізнес-середовище підприємництва в Україні знаходиться у важкому стані, що підсилюється кризовим станом як національної економіки [2], так і світової, а також низкою проблем функціонування бізнесу. Сучасне бізнес-середовище поєднує між собою багато зацікавлених сторін ефективного функціонування економічних суб'єктів, позитивна взаємодія яких на всіх рівнях забезпечує зростання бізнесу.

Питання забезпечення взаємодії з метою розвитку є важливими у світовому співтоваристві. На думку експертів ООН [8], цілі сталого розвитку можуть бути реалізовані тільки при наявності міцного глобального партнерства та співробітництва. Успіх та розвиток вимагають інклюзивного партнерства - на глобальному, регіональному, національному та місцевому рівнях, - заснованого на принципах і цінностях, а також на спільному баченні та спільних цілях, в центрі яких знаходяться люди і планета. Багатьом потрібна допомога у розвитку для стимулювання зростання і торгівлі. Тривогу викликає перспектива нової боргової кризи, що поглиблюється не тільки пандемією, а й іншими вагомими чинниками. Тому зараз більш ніж коли-небудь необхідна тісна міжнародна співпраця, щоб забезпечити потрібні ресурси для відновлення, розширеного відтворення і досягнення цілей сталого розвитку. В умовах недостатності внутрішніх ресурсів і фінансових можливостей для запровадження адекватних заходів вирішальне значення відводиться міжнародному співробітництву і сталому фінансуванню.

Світові аналітики відслідковують численні аспекти функціонування бізнес-середовища, легкості ведення бізнесу у багатьох країнах. У провідному виданні Групи Світового банку «Ведення бізнесу 2020» [5; 6] проведені дослідження, в яких оцінюються чинники, що сприяють підвищенню ділової активності, і ті, які її стримують. Показовими є кількісні показники регулювання підприємницької діяльності та захисту прав власності, які порівнюються в 190 країнах світу, та їх динаміку. Дослідження охоплюють 12-ть складових функціонування бізнес-середовища та легкості ведення бізнесу. Десять з цих складових: 1) відкриття бізнесу; 2) отримання дозволів на будівництво; 3) отримання електроенергії; 4) реєстрація власності; 5) отримання кредитів; 6) захист міноритарних інвесторів; 7) сплата податків; 8) транскордонна торгівля; 9) забезпечення виконання контрактів; 10) врегулювання неспроможності. Також важливими складовими легкості ведення бізнесу є регулювання найму працівників і укладення контрактів з державою. Підкреслюючи зміни у всіх сфер ділової активності в 190 країнах світу, увага приділяється питанням, що саме сприяє підвищенню ефективності і підтримує свободу ведення бізнесу. У таблиці 1 подано країни, що лідирують по показниках легкості ведення бізнесу (мають активне, якісне бізнес-середовище), а також позиція України та остання країна рейтингу (табл. 1).

З даних табл. 1 наочно видно, шо, згідно зі світовим рейтингом, лідируючи позиції щодо легкості ведення бізнесу 2020 займають такі країни, як Нова Зеландія, Сінгапур, Гонконг, Данія, Південна Корея. Бізнес США знаходиться на 6-му місці, Україна – на 64-му місці. Замикає рейтинг Сомалі, що займає останню позицію – 190-ту. Згідно з даними рейтингу, 64-та позиція України дає надію, що вітчизняний бізнес має потенціал розвитку, а

зовнішнє міжнародне оточення надає гарний приклад забезпечення легкості ведення бізнесу та активізації бізнес-середовища.

Таблиця 1.

Рейтинг країн світу за легкістю ведення бізнесу (фрагмент)

№	Країна	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5	№ 6	№ 7	№ 8	№ 9	№ 10
1	Нова Зеландія	1	7	48	2	1	3	9	63	23	36
2	Сінгапур	4	5	19	21	37	3	7	47	1	27
3	Гонконг	5	1	3	51	37	7	2	29	31	45
4	Данія	45	4	21	11	48	28	8	1	14	6
5	Південна Корея	33	12	2	40	67	25	21	36	2	11
6	США	55	24	64	39	4	36	25	39	17	2
64	Україна	61	20	128	61	37	45	65	74	63	146
190	Сомалі	188	186	187	153	186	190	190	166	116	168

Джерело: [5; 6]

Глобальні зміни впливають на фінансово-економічні пріоритети бізнесу. Аналіз світових трендів [7] дозволяє підсумувати, що банки домінують у списку Forbes Global 2000 у 2020 році, що є показником найбільших і найуспішніших компаній світу. Банки Китаю та США очолюють список Forbes Global 2000. Кредитори в Європі знаходяться в стані стагнації, а кредитори на ринках, що розвиваються, таких як Бразилія, страждають від нестійких економічних циклів. Активно розвивається фінансова сфера, застосовуючи численні сучасні інноваційні фінансові інструменти, зростає цифрова економіка тощо.

Спираючись та підтримуючи думки дослідників [3], слід резюмувати, що активність бізнес-середовища, по-перше, стає індикатором розвитку як окремого бізнесу, так і економіки країни та світу, по-друге, генерує позитивні або негативні чинники функціонування підприємств. Актуальними напрямками покращення та активізації бізнес-середовища в Україні стає запровадження ефективних механізмів функціонування бізнес-середовища на засадах підвищення соціальної відповідальності бізнесу [9].

Література:

1. Біла І.С., Насікан Н.І. Бізнес-середовище в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 17. С. 127-131.

2. Портна О.В., Дереза Б.П. Вплив стану національної економіки на запровадження антикризового управління на підприємствах. *Бізнес Інформ.* 2020. № 1. С. 352–359.

3. Швець Г. О. Сучасне бізнес-середовище малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник приазовського державного технічного університету.* 2017. № 34. С. 31-39.

4. Andrushchenko H., Alkema V., Hrynko P., Portna O., Koliesnik T. Transnational corporations as entities of international entrepreneurship. *Journal of Entrepreneurship Education. 2020. Vol. 23*, № 1. P. 1-6.

5. Doing Business 2020. Comparing Business Regulation in 190 Economies. World Bank Group. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf

6. Doing Business 2020. October 24, 2019. The World Bank. URL: https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020

7. Gara A. The World's Largest Banks 2020: Mega-Sized Lenders Deal With Coronavirus Fallout. Forbes. URL: https://www.forbes.com/sites/antoinegara/2020/05/13/the-worlds-largest-banks-2020-mega-sized-lenders-deal-with-coronavirus-fallout/?sh=31260f603d9d

8. Goal 17: Revitalize the Global Partnership for Sustainable Development. United Nations. URL: https://www.un.org/sustainabledevelopment/globalpartnerships/

9. Portna O., Kachula S., Lysiak L. Social responsibility development in the conditions of globalization: financial flows focus. *SHS Web of Conferences*. 2019. № 67, 06042. P. 1-6. https://doi.org/10.1051/shsconf /20196706042

Ситник Наталія Степанівна,

Колісник Марія Ігорівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

В сучасних ринкових умовах однією з основних передумов ефективного економічного зростання країни є впровадження інноваційних розробок. У зв'язку з цим виникає потреба в залученні додаткового ресурсу.

Аналіз світового ринку свідчить про те, що інноваційний розвиток та здатність системи змінюватись відповідно до певних змін в попиті є головною ознакою конкурентоспроможності.

Оскільки на сьогоднішній день інноваційний потенціал України є недостатнім для утримання лідерських позицій у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності, тому доцільним є вивчення способів впливу на розвиток інновацій, можливих шляхів фінансування такого розвитку та бажаних перспектив у цьому напрямку.

Основним показником, за яким визначається місце країни на міжнародній арені, є індекс глобальної конкурентоспроможності. За даними Всесвітнього економічного форуму Україна втратила дві позиції за цим показником у 2019 році, порівняно з попереднім,

опинившись на 85-ій позиції із 141 країни. Загалом таке зниження пов'язане із регресом у фінансовій системі (зниження на 19 позицій) та в системі охорони здоров'я (9 позицій).

Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) показник середньорічного зростання ВВП за десять років (з 2009 по 2019 рік) перестав бути від'ємним і покращився з -2,1% до 0,1%, водночас приріст прямих іноземних інвестицій за п'ять років знизився з 2,7% ВВП до 2,3% ВВП.

Конкурентна позиція України з огляду на впровадження інноваційних розробок досі є доволі неоднозначною. Так Україна входить до 50 найкращих країн за показниками, які характеризують власну спроможність до генерування інновацій та потенціалу у цій сфері загалом. Водночас за показниками, які характеризують здатність до використання цих інновацій країна, в кращому випадку, входить до першої сотні. Щодо показників розвитку ринкових інститутів та ефективності ринків країна знаходиться серед аутсайдерів світового рейтингу, а за рівнем добробуту відноситься до країн із доходом нижче середнього, які зазвичай не здатні генерувати інновації. Проте Україна має певний потенціал для переходу до зростання через інновації і саме цей спосіб вдосконалення національної економіки та забезпечення її виходу на рівень країн-лідерів є найоптимальнішим.

У період адаптації до світових глобалізаційних процесів ступінь і динаміка розвитку інноваційних процесів виступають визначальними показниками економічного стану країни, здатності до перетворень за допомогою створення, впровадження, поширення та практичного використання нової техніки, продукції, сировини [1].

За умов глобалізації Україна повинна визначити чітку стратегічну політику щодо свого позиціонування на міжнародному рівні. Ця політика повинна спрямовуватись на випередження динамічних змін, які відбуваються у світовій економіці для можливості сталого розвитку за інноваційною моделлю.

Насправді попит на інновації в Україні існує завжди, але він обмежується фінансовими можливостями. В країні є необхідність розробляти та використовувати на практиці інноваційні розробки, проте перешкодою є брак фінансових ресурсів. І, як наслідок, маючи техніку та технології Україна довший час перебуває на нижчих щаблях розвитку, ніж країни з меншим інноваційним потенціалом. Причиною цьому є ряд проблем, а саме:

- нерозвиненість інституційних інвесторів;
- недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури;
- відсутність дієвої правової бази залучення коштів іноземних інвесторів та венчурного фінансування [2].

Важливою перешкодою інноваційному розвитку в умовах трансформаційної економіки України є відсутність дієвих механізмів об'єднання наявних ресурсів та ефективного і раціонального їх перерозподілу [3].

До складу перешкод на шляху ефективного інноваційного розвитку належать також відсталість науково-технічної та матеріальної бази та обмеження зі сторони антимонопольного, податкового та патентно-ліцензійного забезпечення.

Існуюча законодавча база також вважається перешкодою ефективному залученню ресурсів та їх розподілу, який, у свою чергу можливий лише за умови чіткого розмежування секторів інноваційних розробок за пріоритетами [4].

З метою здійснення ефективної державної підтримки інноваційних досліджень та розробок, які в умовах сьогодення мають важливе значення для розвитку національної економіки необхідно:

- створити надійну та ефективну платформу, яка об'єднала б усі наукові установи на засадах самостійності для підтримки інноваційних наукових розробок;
- розробити інструменти стимулювання інвестицій в наукові розробки та дослідження, що відповідатимуть зразкам міжнародного рівня;
- вдосконалити систему науково-технологічних пріоритетів та запровадити механізми їх державної підтримки;
- впровадити надійну систему моніторингу інноваційної та науково-технологічної діяльності [4].

З метою убезпечення від розпорошення фінансових та інтелектуальних ресурсів потрібно визначити пріоритетні для держави сектори економіки та дослідити потенційні можливості підприємств та їх потреби для зростання інноваційної активності в межах визначених пріоритетів.

Провівши паралель з досвідом розвинутих промислових країн у сфері підтримки, розвитку та стимулювання розвитку інноваційної діяльності виділити такий інструмент, як державне гарантування повернення кредитів. Суть його полягає в тому, що держава або спеціально створені інститути виступають гарантами повернення наданих кредиті комерційними банками.

В Україні гарантійний механізм не поширений через відсутність чіткої стратегії та методологічної бази надання таких гарантій. Оскільки використання інструментів державного гарантування повернення кредитів є одним з найперспективніших шляхів залучення банківських ресурсів до фінансування інноваційних проектів, то для України важливим є вивчення всіх можливих схем їх застосування [5].

Отже, в умовах сучасної економіки впровадження новітніх розробок у виробництво стримується відсутністю належного фінансово-кредитного забезпечення. Так, наприклад, законодавчо визначений обсяг відрахувань до науково-дослідної сфери у розмірі 1,7% ВВП, проте реально цей показник становить не більше 0,5%. Банківська система у сфері фінансування інновацій практично не працює, оскільки їх специфіка суперечить умовам банків, окрім того, самі банки мають порівняно незначні обсяги власного капіталу і ряд притаманних їм особливостей, які унеможливлюють довгострокові вкладення в інноваційні проекти.

Зволікання з розробкою чіткої державної стратегії і конкретної тактики активізації інноваційної сфери діяльності призводить до занепаду виробництва та зростання залежності економіки України від розвинутих держав. Тому для забезпечення ефективного розвитку національної економіки необхідно забезпечити оновлення та переосмислення інноваційної політики України загалом.

Література:

1. Управління інноваціями в сучасній організації: Монографія / [В. А. Євтушевський, М. О. Канаєва, О. І. Жилінська та ін.]; під ред. В. А. Євтушевського. — К.: Нічлава, 2006. – С. 136.

2. Ганечко І. Проблеми розвитку інновацій в Україні // І. Ганечко // Економіка. – 2011. – № 5. – С. 21 - 24.

3. Мартьянов М. Структурно-інноваційна модель економічного розвитку регіонів України //Вісник КНТЕУ.– 2015. - №1. – С. 34-45

4. Руденко І. В., Постольна Н. О., Голованова О. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: мат. XII Міжнар. наук.-пр. конф. Харків: ХНАДУ, 2018. С. 158–160.

5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь [Електронний ресурс] / За заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. — К., 2015. — 336 с. — Режим доступу: http://ief.org.ua/docs/nr/4pdf

6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

7. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»: Закон України від 16.01.2003 № 433-IV / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=433-15

8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr

Скорін Юрій Іванович,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків)
Подорожняк Андрій Олексійович,
Харківський національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
(м. Харків)
Безкоровайний Микола Олександрович
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків)

МОДУЛЬ АНАЛІТИКИ ЩОДО ЯКОСТІ РЕКЛАМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Розроблення рекламної кампанії це є досить трудомісткий процес, який повною мірою може здійснити тільки певна команда фахівців різного спрямування, таких як бізнес-аналітиків, маркетологів, дизайнерів, райтерів, спеціалістів з таргетингу тощо.

Від якості розробки рекламної кампанії фірми буде залежати те, наскільки популярним стане той чи інший бренд, і наскільки суттєво зростуть обсяги продажів.

Реклама виконує такі функції: економічну, соціальну, маркетингову та комунікаційну.

Реклама в своїй основі – це, перш за все, економічне явище, яке значно впливає як на суб’єкти ринку, так і на учасників економічних відносин, впливаючи як на виробників, так і на споживачів.

Функція реклами як економічного інструменту полягає в стимулюванні ринкових відносин попиту і пропозиції, яке проводиться через надання споживчих аудиторій інформаційних моделей винесених на ринок пропозицій.

Отож, рекламна діяльність сприяє регулюванню попиту та пропозиції, допомагаючи тим самим досягти гармонії продавців і покупців на певному ринку.

В свою чергу, функція реклами як соціальної практики полягає у формуванні та закріпленні в свідомості людей певних споживчих моделей, цінностей і норм даного суспільства.

Незважаючи на те, що сфера реклами визнається досить вузькою, вона має певний вплив на характер суспільних відносин.

В даний час, реклама стала настільки очевидним явищем у суспільному житті, що фактично трансформувалася в особливий соціальний інститут і отримала окреме комплексне регулювання в рамках цивільного права.

В свою чергу, функція реклами як інструменту маркетингу полягає у формуванні попиту на товари або послуги і стимулювання їх збуту. Рекламна діяльність в системі

ринкових операцій розглядається як комплекс засобів нецінової стимулювання збуту продукції і формування попиту на неї.

Функція реклами як інструменту комунікації полягає в інформуванні споживачів про товари і послуги. Реклама являє собою одну зі специфічних форм масової комунікації, тобто безособистісного обміну інформацією.

Вона виконує відповідну комунікаційну функцію, яку реалізує за допомогою усталених практик створення і трансляції цільовим аудиторіям маркетингової інформації – рекламних повідомлень.

При цьому реклама не тільки інформує про товари чи послуги, а й одночасно трансформує інформацію в певний образ, який стає в свідомості споживача пов'язаним з фактичними відомостями про якості рекламованого об'єкта.

Таким чином, реклама надає споживачам інформаційні моделі рекламованих об'єктів, і пов'язує тим самим рекламодавців і споживчу аудиторію на ринку [1].

На сьогоднішній день важливим завданням є автоматизування процесів у сфері E-commerce проектів. У першу чергу, це стосується торгових і фінансових операції в інтернеті, таких як, наприклад електронна комерція, стратегія «Бізнес-споживач» (B2C), яку використовують власники інтернет-магазинів.

Маркетингова діяльність потребує прямих продажів товарів і послуг споживачеві, а також певного набору стратегій, практик і тактик.

Таким чином, найважливішою проблемою для маркетингової діяльності у (B2C) стає оптимізація роботи, знецінення бренду, заниження відпускних роздрібних або оптових цін на товари і послуги, зменшення охоплення цільової аудиторії тощо. Важливим питанням буде, яка реклама є більш ефективною для просування B2C проекту інтернет-магазина.

Досить ефективними каналами споживачів можуть бути реклама в соціальних мережах, блогерів, зовнішня реклама.

Між цими видами знаходиться контекстна реклама в інтернеті, яка може використовуватися як для розкрутки повноцінного сайту, так і для просування веб сайту з однією сторінкою.

Контекстна реклама націлена в просуванні товарів або послуг у пошуковій мережі. На сьогоднішній день, більшість користувачів шукають їм необхідні товари або послуги за їх інтересами і здійснюють покупки в інтернеті.

Контекстна реклама є одним з найбільш ефективних інструментів реалізації товарів і послуг в інтернеті, тому що вона дозволяє показувати рекламу в пошуковій мережі або банерну рекламу власника інтернет магазина на веб сайтах, а це дає можливість залучати платоспроможних клієнтів.

Проведені аналізи проектів показали, що на порядок денний виходить рішення таких завдань, як:

- вибір стратегій просування;
- оцінювання ефективності реклами;
- вибір каналів для просування;
- графічне порівняння і аналізу даних за певний період;
- аналіз повернення коштів витрачених на рекламу;
- розрахунок вартості конверсії для покупки;
- визначання точки беззбитковості;
- робота з досить великими обсягами даних тощо.

Досить часто підприємці виконують, обробляють, обраховують та аналізують дані «вручну», тобто на власноруч. Це потребує багато часу, є досить незручним, потребує уважності та значно знижує ефективність [2–5].

Сучасність вимагає автоматизації процесів аналізу, скорочення часу на обробку даних, візуалізації результатів.

Технології, які можуть забезпечити вирішення наведених проблем щодо реклами є web-технології, що дозволять створити додаток, який забезпечить можливість автоматизування аналітики якості рекламних інвестицій. Дані для аналітики можна отримувати з сервісу Google Analytics.

Запропонований web-додаток спеціалізується на продукті, розробленому під конкретного користувача, матиме доступну ціну, буде досить простим і зручним, з лагідним до користувача інтерфейсом, що дозволить підвищити якість інвестицій у рекламу.

Література:

1. Універсальні функції реклами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://aboutmarketing.info/osnovy-marketynhu/4-universalni-funktsiyi-reklamy/.

2. Розробка рекламних кампаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://brander.ua/what-we-offer/digital-reklama/rozrobka-reklamnikh-kampaniy.

3. Як правильно оцінити ефективність контекстної реклами: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://promodo.ua/blog/kak-pravilno-otsenit-effektivnost-kontekstnoj-reklamy.html#gref.

4. Що таке B2C Маркетинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://sendpulse.ua/ru-/support/glossary/b2c-marketing.

5. Метрики інтернет-маркетингу, що і як рахувати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://spark.ru/startup/bigtime-ventures/blog/45499/-metriki-internet-marketinga-chto-i-kak-schitat-marke-tologu.

Скорін Юрій Іванович,
Щербаков Олександр Всеволодович,
Литвинець Анастасія Станіславівна
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків)

МОДУЛЬ АНАЛІТИКИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ КОНТАКТ-ЦЕНТРУ «CONNECTICC»

Підтримка клієнтів за допомогою телефону вже є стандартом для сучасних компаній, але зараз намітився перехід на новий рівень, тобто рівень, який передбачає перехід на IP-телефонію замість традиційної.

Головне завдання колл-центру це надавати клієнтам певну підтримку з використанням засобів телефонії, тобто за допомогою голосового зв'язку.

При цьому тут не тільки приймають, але і здійснюють дзвінки, наприклад, щоб надати технічну підтримку, виставити рахунок, підтвердити замовлення, уточнити деталі доставки, провести опитування.

Навантаження в цьому випадку розподіляється між співробітниками технічної підтримки, відділу маркетингу, відділу продажів і інших.

Наведений формат це найпопулярніший, але вже далеко не єдиний формат, тому колл-центр може бути самостійним підрозділом або входити до складу контакт-центру.

Новітні технології ведуть до оновлення принципів роботи колл-центру, тому що з'являються нові можливості, завдяки чому колл-центр стає контакт-центром.

Контакт-центр використовує різні канали зв'язку: голосовий зв'язок, веб-чати, електронна пошта, онлайн-факси, соцмережі тощо.

Тут обробляють вхідні запити, які надходять по різних каналах, відповідають на них або виходять на зв'язок з клієнтом для вирішення.

Таким чином, можливості і завдання контакт-центру ширше, ніж у колл-центру: це своєрідне «серце», з якого виходять усі комунікації з клієнтом і основа для багатоканального маркетингу [1].

Контакт-центри - це новий щабель у розвитку колл-центрів, що спроможне вирішувати більшу кількість завдань в спілкуванні з клієнтами.

Колл-центри, як і раніше виконують свої функції, але більш уразливі, їх обладнання швидко застаріває, а можливості в плані підтримки помітно менші. Але остаточний вибір залежить від галузі, рівня доходів і потреб компанії.

Контакт-центр це свого роду передова при взаємодії як з реальними, так і з потенційними клієнтами.

Від того, наскільки якісно, оперативно і комплексно оператор обслужить заявку або звернення, залежить прибуток компанії.

Саме тому клієнтський сервіс є дуже важливим. Якщо в компанії свого контакт-центру немає, вона звертається до послуг аутсорсингової служби.

Постійний моніторинг і оцінка діяльності контакт-центру дозволяє виявити слабкі моменти, можливі помилки та намітити шляхи для вдосконалення його роботи.

У першу чергу, це стосується досить великих компаній, таких як, наприклад, контакт-центр «CONNECTICC».

За допомогою аудиту можливо оцінити якість роботи кожного менеджера і визначити, що потрібно для підвищення ефективності роботи ваших менеджерів.

Таким чином, найважливішою проблемою для таких підприємств стає оптимізація роботи, підвищення ефективності, покращення умов роботи співробітників [2 – 4].

Проведений аналіз показав, що на порядок денний виходить рішення таких завдань, як:

- час очікування клієнтом відповіді - не повинно перевищувати заданих значень (в середньому близько 15-20 секунд);

- частка дзвінків, проблема яких була вирішена при першому зверненні - суть в назві, навіть складні ситуації слід намагатися вирішувати відразу;

- світовий стандарт знаходиться на рівні 75-80%;

частка дзвінків, в яких абонент поклав трубку, не дочекавшись відповіді в принципі - цей показник повинен бути не вище 6-7%;

- частка дзвінків, які перенаправленні в інший відділ або супервайзеру - дослідники звертають увагу, що повторна необхідність пояснення своєї ситуації або питання знижує якість клієнтського сервісу;

- відсутність сигналу «зайнято» - сучасні компанії не можуть собі дозволити не прийняти навіть один надходить дзвінок;

- середній час, необхідний оператору для обслуговування одного клієнта - ситуації і проблеми бувають різними, проте стандарт знаходиться на рівні 5 хвилин;

- оцінювання, яке проставлене самими користувачами - як правило, після закінчення розмови;

- виконання зазначених цілей - показники, які визначаються і плануються до запуску маркетингової кампанії.

Досить часто питання ключових помилок в дзвінках, кількості дзвінків, які прослухані співробітниками відділу якості, середні значення по проектам працівники виконували «вручну», тобто на папері або в документі Excel.

Це вимагає багато часу, економічних ресурсів на оплату праці та ін. Але сучасність вимагає автоматизації максимальної кількості процесів, скорочення часу на обробку даних.

Технології, які можуть забезпечити вирішення наведених проблем є web-технології, які забезпечують можливість побудови сайту за допомогою певних фреймворків.

Значна кількість відомих фреймворків створені у вигляді бібліотек, які дають можливість із відносною легкістю створювати високонавантажені інформаційні системи.

Прикладами таких фреймворків, які використовують мову JavaScript є: Node.js, React.js, JQuery, Angular, Ember.js, Titanium.

Під час вирішення поставленого завдання були виконувані таки програмні засоби, як мова розмітки гіпертексту HTML, мова стилів CSS, динамічна, об'єктно-орієнтована прототипна мова програмування JavaScript.

Область застосування JavaScript дуже широка.

Так за допомогою мови JavaScript стало можливо виконувати різні дії на Web-сторінках, не посилаючи дані на сервер.

Запропоноване програмне забезпечення, серед відмінних рис якого слід виділити наступні:

- спеціалізація продукту під конкретного працівника відділу якості,
- кожного з операторів,
- кожного з працюючих у компанії.

Література:

1. Чем контакт-центр отличается от колл-центра [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://callcenters.by/wiki/-callcenters/359otsenkakachestva-koll-tsentra.

2. Оценка качества колл-центра [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://callcenters.by/wiki/-callcenters/359otsenkakachestva-koll-tsentra.

3. Как следить за качеством звонка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://zadarma.-com/ru/blog/call-quality/.

4. Сайт компанії [Електроний ресурс]. – Режим доступу : https://connecticcall.com/quality.

5. Как IVR приводит к вам больше довольных клиентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://dzinga.com/ru/blog/stp-products/ivr_happy_clients/.

Скорін Юрій Іванович,
Щербаков Олександр Всеволодович,
Токарев Михайло Ігорович
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків)

МОДУЛЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОГРАМНО-АПАРАТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ "VITAL PARK"

Ресторанний бізнес – це є одна з галузей індустрії гостинності, що бурхливо розвивається в світі і Україні зокрема. Люди приходять до ресторану не тільки скуштувати вишукані страви, а й відпочити, отримати естетичне задоволення і просто поспілкуватися один з одним.

Досягнення успіху у розвитку будь-якого бізнесу, у тому числі і ресторанного, залежить від безлічі факторів, одним з яких є використання інформаційних технологій.

Сучасний ресторан кафе, клуб, бар або готель - це, перш за все, красивий і комфортний спосіб проведення часу, один з основних елементів дозвілля.

Організація подібного процесу вкрай складна за своїм змістом та наповненням і вимагає:

- дотримання санітарних і технологічних норм;
- контроль за стилем і культурою поведінки обслуговуючого персоналу;
- за обліковим процесом;
- аналіз транзакцій;
- облік надходження продуктів;
- формування вартості страв і напівфабрикатів;
- процедури списання продуктів.

Вимога автоматизації всіх цих процесів випливає, перш за все, з необхідності врахування великої кількості деталей; неможливості наочного контролю керівниками кожного технологічного процесу за умов диверсифікації та відокремленості технологічних процесів; необхідності швидкого прийняття рішень і високої мобільності людських кадрів. [1].

Автоматизація технологічного процесу передбачає:

- покращення ефективності виробничого процесу;
- високий рівень безпеки;
- страхування достовірності інформації (даних);
- збереження даних про хід технологічного процесу і аварійні ситуації.

З розвитком інформаційних та комп'ютерних технологій існує великий вибір спеціалізованих апаратних і програмних методів для автоматизації діяльності закладів ресторанного господарства, що передбачає швидке та якісне обслуговування гостей, ефективне ведення ресторанного бізнесу тощо.

У зв'язку з стрімким розвитком ресторанного господарства, з підвищенням конкуренції, інтерес до автоматизації управління зростає з кожним днем.

Автоматизація закладу ресторанного господарства дає можливість оптимізувати документообіг, забезпечити порядок на складі.

Вся інформація зберігається в єдиній електронній базі, використовувати яку просто і зручно.

Автоматизація закладу ресторанного господарства є необхідною для того, щоб мати можливість конкурувати з іншими ресторанами і зробити свій заклад найкращим.

На сьогоднішній день система автоматизації ресторану – це професійна система управління рестораном, багатофункціональна і легко модернізована.

Метою автоматизації є покращення ефективності управління рестораном, удосконалювання обслуговування. Значну частку успіху створює швидка робота персоналу та відмінний сервіс.

Отож, метою автоматизації ресторанного бізнесу є:

- підвищення ефективності управління підприємством харчування;
- прискорення швидкості і якості обслуговування гостей;
- мінімізація зловживань персоналу.

Плюси автоматизованого ресторану:

- висока якість сервісу і швидкість обслуговування гостей;
- відсутність помилок при оформленні замовлень;
- оброблення і передача заказу у автоматичному режимі;
- абсолютний контроль всіх процесів (з моменту прийому замовлення до його реалізації);
- можливість безупинно стежити за фінансовими результатами роботи ресторану.

Спеціалізований комплекс програмного забезпечення і обладнання для автоматизації ресторанів збільшує можливості керування ресторанним бізнесом.

За допомогою системи автоматизації ресторану з'являється перспектива, щоб:

- забезпечити зручне управління;
- автоматизувати роботу з гостями;
- вести облік бронювання столиків постійними клієнтами;
- вести постійний моніторинг роботи всіх галузей закладу;

- аналізувати і прогнозувати результати діяльності ресторану.

Адже слідкувати за роботою обслуговуючого персоналу та за кожним замовленням достатньо важко.

Вдалий заклад ресторанного господарства – це механізм, який пропонує своїм гостям високий рівень обслуговування і злагоджену роботу персоналу.

На даний момент існує два типи систем автоматизації ресторану: автономні і хмарні. Кожен з них має свої мінуси - автономні системи не захищають від обману власника співробітниками, а хмарні залежать від наявності доступу до інтернету і не дають великий гнучкості в роботі [2–3]. Є і гібридний варіант системи автоматизації - так працює, наприклад, Jowi.

Локальний модуль встановлюється в ресторані, а потім дані синхронізуються і завантажуються на віддалені сервери.

Системи автоматизації ресторанного бізнесу в майбутньому стануть ще більш функціональними, а число використовують їх закладів очевидним чином буде рости.

У них буде реалізована і функціональність для вирішення пов'язаних задач - наприклад, бронювання столиків і збір відгуків відвідувачів.

Крім того, з'являться і рішення по автоматизації та впровадження додаткового контролю нових аспектів функціонування ресторану, наприклад, швидкості реагування на натискання кнопки виклику офіціанта.

Отож, тільки при формуванні досить вдало розробленої концепції і послідовного комплексного впровадження всіх складових ресторанного бізнесу, однією з яких є інформаційні технології, гарантований успіх у розвитку діяльності підприємств ресторанного господарства [1–4].

Література:

1. Доцільність застосування інформаційних технологій в ресторанному бізнесі [Електроний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/3_-ANR_2014/Informatica/3_153623.doc.htm

2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://habr.com/ru/company-/jowi/blog/366649/.

3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : – http://chvku.at.ua/foto/2019-2020/dist/inform/16.03_kb-_919_2.pdf.

4. Vital Park [Електроний ресурс]. – Режим доступу : https://vallettakoblevo.com/-oteli/otel-vitalpark.

Татарин Наталія Богданівна,
Кольба Рената Миколаївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Страхові компанії відіграють важливу роль в економічному житті країни. Головною функцією страхування є захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Водночас страхові компанії підпадають під потенційний негативний вплив ризиків, які можуть загрожувати їх платоспроможності та мати негативні наслідки для споживачів послуг страхування. Саме впевненість споживачів у надійності страхової компанії є однією з основних засад розвитку страхового ринку. Ефективне регулювання та нагляд за ринком роблять можливою таку впевненість та довіру до страховиків [1].

Сучасні процеси в економіці нашої країни потребують економічних реформ, що створює необхідність розвитку страхового ринку. На сьогоднішній день важливою складовою є формування ефективної системи інструментарію, спрямованого на збільшення рівня конкурентоспроможності страхових компаній та надання конкурентних послуг не лише на внутрішньому, але й зовнішньому ринках.

Страхові компанії самостійно будують свою фінансово-економічну політику і концепції розвитку, розробляють внутрішні фінансові механізми, що сприяють результативності компанії. В умовах становлення та розвитку страхового ринку, для того, щоб страхові компанії змогли ефективно та надійно функціонувати, мати економічну спроможність необхідно проводити бізнес-планування та прогнозування діяльності [2].

Пандемія, яка охопила багато країн світу, стала причиною не лише високої захворюваності людей, але й ряду фінансово-економічних негараздів. Під час такого кризового періоду, ринок фінансових послуг зазнає певних змін. Суб’єкти повинні були пристосуватись до сучасної ситуації та приймати рішення, які сприятимуть їх розвитку не лише під час кризи, але й у майбутньому. Страховий ринок є невід’ємним елементом ринку фінансових послуг. В умовах пандемії утворились нові загрози для успішного функціонування страхових компаній, проте, і виникли можливості для їх розвитку [3].

Регулювання страхового сектору в Україні на сучасному етапі характеризується значною динамічністю і розширенням переліку страхових послуг з добровільних видів страхування, підвищенням вимог до порядку створення діяльності страхових компаній та їх конкурентоспроможності, подальшої інтеграції країни у міжнародні структури та необхідністю залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань

економічного розвитку. Ринок страхових послуг продовжує утримувати друге місце за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Протягом останніх років кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення, так за 2018 рік порівняно з 2017 роком, кількість компаній зменшилася на 13 СК. Загальна кількість страхових компаній (СК) станом на кінець 2018 становила 281, у тому числі СК "life" — 30 компаній, СК "nonlife" — 251 компанія [4]. Станом на 2020 рік кількість СК становила 225, з яких 22 СК зі страхування життя (СК "Life") та 203 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК "non-Life").

Будь-яка кризова ситуація чи подія впливає на діяльність страхових компаній та повинна бути врахована ними з метою формування позитивного фінансового результату та захисту населення країни. У 2020 році вагомим чинником, що вплинув на життя всіх країн, в т.ч. України, стала пандемія COVID-19. На українському страховому ринку сьогодні пропонується більше 5 програм, які надають страхування у випадку захворюваності на коронавірус. У таблиці 1 подано найпопулярніші програми медивного страхування. Дані страхові програми доступні для клієнтів віком від 1 до 60 років [5].

Таблиця 1.

Програми медичного страхування (які забезпечують фінансову підтримку в разі захворювання COVID-19) страхових компаній України

Страхова компанія	Назва страхової програми	Умови страхування		
		Страхова сума	Страховий платіж	Строк дії Договору
СК «Провідна»	СТОП.КОРОНАВІРУС	до 50 тис. Грн	від 225 грн	6 місяців
ПрАТ «СК «Універсальна»	Захист від COVID-19	5 – 100 тис. Грн	від 300 грн	3/6 місяців
АТ «СК «ІНГО»	Коронозахист +	30 – 100 тис. Грн	від 400 грн	6 місяців
СК «Вусо»	Страхування у разі коронавірусу COVID-19	70 тис. Грн	від 936 грн	6 місяців
СК «Альфа Страхування»	Страхування від коронавірусу	50 тис. Грн	500/700 грн	3/6 місяців

Джерело: [5]

Таким чином, в умовах пандемії для страхового ринку України створені нові умови функціонування, які як спричиняють загрози, так і надають можливості. Українськими страховими компаніями розроблені нові програми страхування, а саме медичне страхування, яке передбачає фінансову підтримку у разі захворювання на COVID-19. Кабінет Міністрів України затвердив постанову “Про затвердження Порядку використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками”, в якій визначає механізм використання коштів фонду боротьби з

гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, який створюється у складі державного бюджету на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України зазначеної хвороби, та протягом 30 днів з дня відміни дії карантину.

Література:

1. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4

2. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 року. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_I_%202020.pdf

3. Шевченко О. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/13220/1/05_04_2019-130-136.pdf

4. Фесенко Н. В., Яремченко Л.М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. Економічна наука. 2019р. С. 28-34. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/7.pdf

5. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії COVID-19. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/69.pdf

Татарин Наталія Богданівна,

Стаднюк Христина Андріївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Одним із найважливіших сегментів фінансового ринку визначається валютний ринок, який забезпечує здійснення процесу купівлі-продажу готівкової і безготівкової форм іноземної валюти та банківських металів.

Необхідно зазначити, що валютний ринок також являється складовою частиною міжнародних економічних відносин щодо взаємозв'язків між учасниками міжнародних розрахунків в аспектах ЗЕД, наданні послуг, інвестуванні,а також інших процесах, за яких відбувається використання чи обмін валюти.

Основними операціями, які здійснюються на валютному ринку, є: обмінні (конверсійні) , кредитно-депозитні операції, інвестиції в цінні папери тощо [1].

Важливим важелем, що застосовується для ефективного функціонування валютного і фінансового ринків та, відповідно, підтримання макроекономічної рівноваги в цілому, є валютна політика НБУ.

Валютна політика – сукупність економічних, правових та організаційних заходів, що здійснюються центральним банком та іншими органами державного регулювання щодо діючих у державі валютних взаємовідносин між суб'єктами господарювання, домашніми господарствами та органами державного управління [2].

Загалом, ключовими формами, за допомогою яких забезпечується здійснення валютної політики є валютне регулювання, валютний контроль, валютний режим, дисконтна валютна політика та девізна валютна політика, а головним напрямком її проведення - лібералізація валютних відносин.

Потрібно констатувати той факт, що для регулювання курсу іноземних валют НБУ проводить валютну інтервенцію.

Валютна інтервенція — значний разовий цілеспрямований вплив центрального банку країни на валютний ринок і валютний курс, що здійснюється шляхом продажу або закупівлі банком великих партій іноземної валюти [3].

Таблиця 1.

Результати валютних інтервенцій НБУ за роками (млн. дол. США)

Рік	Продаж	Купівля	Сальдо (продаж – купівля)
2018	1801,82	3173,78	-1371.96
2019	529,23	8462,60	-7933.37
2020	3891,00	4929,00	-1038.00
2021	20,00	130,00	-110.00

Джерело: [4]

З проведеного аналізу, можна стверджувати, що в період з 2018 по 2021 роки НБУ купляв іноземну валюту в більшій кількості, аніж продавав. Станом на 31 січня 2021 офіційні резервні активи України становили 28821,0 млн. доларів США, при цьому монетарне золото (якщо включати золоті депозити та золото в свопах) — лише 1548,3 млн. доларів (5,37% від загального обсягу резервів). Левову ж частку міжнародних резервів України складають активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити) [5].

Важливо зазначити, що валютному ринку України властивий ряд недоліків. Насамперед, це нестабільний валютний курс національної валюти, низькі надходження валюти в державу від експорту першочергово, високий рівень доларизації вітчизняної економіки та погіршення комунікативної політики.

Для усунення цих проблем, та ефективного функціонування даного ринку, уряду необхідно провести наступні заходи:

- сприяння експорту і врівноваження платіжного балансу;
- посилення контролю валютного ринку і запобігання валютним спекуляціям;
- вдосконалення моніторингу валютних ризиків та встановлення заходів щодо їх передчасного запобігання та страхування;
- зменшення доларизації економіки країни;
- вдосконалення процедури валютних інтервенцій НБУ для підвищення прозорості здійснюваних ним операцій та створення однакових можливостей для доступу банків до інтервенцій;
- інтеграція системи внутрішнього ринку до міжнародних стандартів.

Таким чином, валютний ринок являється невід'ємною частиною функціонування фінансового ринку країни в цілому та впливає на його макроекономічну рівновагу та інші економічні процеси. Тому ефективність його функціонування дуже важлива для конкурентоспроможності економіки країни загалом. Валютному ринку України властивий ряд недоліків, тому він є нестабільним. Проте проведення валютної лібералізації виступає позитивним явищем в економіці держави, передусім, спрямованим на запровадження режиму вільного руху капіталу.

Література:

1. Валюта та валютний ринок. URL: https://dl.sumdu.edu.ua/e-pub/21643/225754/index.html (дата звернення: 10.05.2020).

2. ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України – Режим доступу до ресурсу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123175.

3. Валютна інтервенція [Електронний ресурс] // Вікіпедія – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F.

4. Результати валютних інтервенцій НБУ [Електронний ресурс] // Мінфін – Режим доступу до ресурсу: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/intervention/.

5. Золотовалютні резерви України [Електронний ресурс] // Мінфін – Режим доступу до ресурсу: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/.

Фадєєва Ірина Георгіївна,

Мандрик Ілона Олегівна

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(м. Івано-Франківськ)

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Проблема енергозалежності від експорту на тлі зростання споживання різних видів енергії є актуальною у багатьох країнах ЄС так само як в Україні. Загалом, з усіх можливих енергоджерел ЄС виробляє самостійно приблизно 880 млн. т у. п., покриваючи цим всього 44% своїх потреб в енергії [1]. Оптимістичні прогнози про те, що до 2030 р споживання енергії буде щорічно «майже стабільним» навряд чи реальні, бо самі ж експерти Комісії ЄС раніше пророкували зворотне, а саме збільшення цього споживання з 1700 млн. т у. п. у 2010 році до 1900 млн. т у. п. у 2030 г. [2,3]. Керівництво ЄС вважає стратегічною загрозою як зростаючий імпорт енергії в цілому, так, і концентрацію його на не багатьох (нехай навіть, надійних) джерелах і тому виступає за скорочення такого імпорту або ж, за його диверсифікацію за джерелами постачання [4].

В Україні структура енергоспоживання національної економіки дещо відрізняється, проте загальні тенденції є аналогічні – переважає споживання вуглеводневої сировини та продуктів з неї (рис.1). Проте тенденції до декарбонізації енергетичної сфери набирають обертів по усьому світу.

Рис. 1. Розподіл енергоспоживання за видами ресурсів в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

Проте екологічні та економічні виклики сьогодення та імплементація концепції сталого розвитку у економіку країни та регіонів невпинно збільшує інтерес до альтернативних (відновлюваних) джерел енергії (табл.1). За оцінками Royal Dutch Shell до

2050 року 30% загальної світової потреби у енергії буде забезпечуватися відновлюваними джерелами (ВДЕ), а ринок біопалива на основі біомаси становитиме $150 млрд.

Таблиця 1

Структура загального постачання первинної енергії згідно Енергетичної стратегії України до 2035 року

Найменування джерел	**2020**	**2025 (прогноз)**	**2030 прогноз)**	**2035 (прогноз)**
Традиційні джерела енергії				
Вугілля	18	14	13	12
Природний газ	24,3	27	28	29
Нафтопродукти	9,5	8	7,5	7
Атомна енергія	24	28	27	24
ГЕС	1	1	1	1
ВДЕ				
Біопаливо	4	6	8	11
Сонячна та вітрова енергія	1	2	5	10
Термальна енергія	0,5	1	1,5	2
Всього, млн.т. у.п.	**82,3**	**87**	**91**	**96**

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

Як бачимо, частка ВДЕ постійно зростає та у 2035 році буде перевищувати сумарну частку використання вугілля та нафтопродуктів. Регіони, особливо в умовах децентралізації, зацікавлені у розширенні використання альтернативних джерел енергії, через те, що вони крім сприяння покращенню екологічних показників, можуть вирішити певні проблеми з теплопостачанням у містах, проблеми з безробіттям, наповненням місцевих бюджетів, а також залученням інвестицій у високоприбуткові проекти альтернативної енергетики. Нами проаналізовано ряд проектів впровадження ВДЕ, які можуть бути реалізовані на Прикарпатті з врахуванням особливостей сировинної бази, та потреб громади. Отримані результати розрахунку показників ефективності демонструють реальну перевагу імплементації проектів виробництва енергії з біомаси.

Таблиця 2

Оцінювання ефективності проектів виробництва енергії з біомаси

Назва проєкту	**Інвестиції млн. євро**	**Внутрішня норма дохідності (IRR), %**	**Простий термін окупності, років**
1. Котельня на тюках соломи	2,5	28	3,4
2. Котельня на стеблах кукурудзи	2,2	32	3,1
3. Котельня на гранулах з лушпиння	1,4	53	1,9
4. Біогазова установка на жомі	11,2	18,8	5,2

*Котельня потужністю10 МВт, біогазова установка 3 $МВт_е$ (жом)

Що перешкоджає розвитку біоенергетики? У результаті дослідження ми виявили наступні причини: недостатня промислова база для розвитку сегмента біоенергетики, відсутність податкових преференцій для сегмента біоенергетики, проблеми оподаткування при виробництві біоенергоносіїв, недостатня підтримка з боку держави інноваційного бізнесу і підприємництва у біоенергетиці, брак інвестицій та джерел фінансування, історично сформована орієнтація на видобуток і збут традиційних енергоносіїв, несформованість у виробників розуміння економічної доцільності виробництва біопродуктів, здатних забезпечувати високу додану вартість.

Започаткована у 2019 році нова програма розвитку української біоенергетики за підтримки ЄБРР та GEF покликана дещо покращити ситуацію шляхом надання певних фінансових інструментів, а саме більше $50 млн. спрямовано на кредитування біоенергетичниих проектів у приватному секторі; $ 3,5 млн. — на заохочувальні гранти для створення ланцюжка проектів, на інформаційну підтримку та освітні проекти у сфері біоенергетики. Проте вирішення такої проблеми потребує системного підходу і застосування додаткових фінансових інструментів. Нами був проведений компаративний аналіз міжнародного досвіду із використання фінансових інструментів у процесі декарбонізації енергетичного сектору. На нашу думку, найбільш придатними та ефективними для умов вітчизняної економіки можна вважати наступні.

1. Субсидіювання. Значна частина проектів з відновлюваної енергетики у світі реалізується завдяки програмам державного субсидіювання. Програми з субсидіювання енергетичних проектів впроваджуються як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

2. Пільгове кредитування. Кредити, що надаються на проекти з розвитку альтернативної енергетики, мають низьку відсоткову ставку від державних банків від 2% річних. Проте й комерційні банки активно беруть участь у кредитуванні цих проектів на спеціальних умовах.

3. Пільгове оподаткування. Запровадження пільгового оподаткування для **п**роектів, а саме зміна механізму стягнення ПДВ, зміна процедури відшкодування ПДВ, а також зниження ставки оподаткування до 10-13% . Щодо податку з прибутку, то практикується звільнення на перші три роки від сплати податку на прибуток. Наступні три роки податок на прибуток для таких проектів становить 50% від загальної ставки. Підрахунок часу починається з того року, коли проект почав приносити прибуток. Звільняється від сплати мита високотехнологічна продукція для генерації ВДЕ, наприклад генератори, що працюють на біопаливі.

4. Прискорена амортизація. Один з основних методів стимулювання інвестування в проекти з використання ВДЕ полягає в застосуванні прискореної амортизації, що дає можливість генеруючим підприємствам суттєво зменшити базу для обрахунку податку на прибуток у перші роки функціонування проекту. Застосовують прискорену амортизацію основних засобів на рівні 80% на перший рік.

Отже, за державної підтримки у галузі розвитку ВДЕ та застосуванні ефективних фінансових інструментів стимулювання розвитку цієї галузі цілком можливо досягти бажаного рівня енергонезалежності вітчизняної економіки і забезпечити її сталий розвиток.

Література:

1. EU.Doc.COM (2008) 744, - P. 10.

2. EU.MEMO/07/02,08.01.2007.- P.3.

3. EUDoc.COM (2006) 105,- P.10.

4. Eurostat Indicators , P 21

5. Енергетична стратегія України до 2035 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://mepr.gov.ua/news/34422.html

Шушкова Юлія Володимирівна,

Гузовата Іванна Ростиславівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

COVID-19 ТА БІЗНЕС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Окрім загрози здоров'ю людей та безпрецедентних викликів системі охорони здоров'я, коронавірус COVID-19 має значний вплив на економіку та бізнес. Так, по мірі поширення спалаху вірусу найбільші світові компанії стикнулись із проблемами розірваних ланцюгів поставок, зупиненого виробництва, порожніх магазинів, значних збитків. Проте, якщо у цей період великим компаніям складно, то для малого бізнесу даний період може стати фатальним.

З такими новими реаліями стикнувся й вітчизняний бізнес. Дії, вжиті у відповідь на поширення COVID-19, призвели до суттєвої дестабілізації господарської діяльності та значного збільшення економічної невизначеності, до більш нестабільних цін на товари та послуги [1]. Через карантин, що обрушив споживчі настрої, практично зупинились декілька галузей – роздрібна торгівля, готельний та ресторанний бізнес, авіаперевезення. Але ці сектори із пом'якшенням карантинних обмежень швидко відновлюються, насамперед

роздрібна торгівля та послуги. Із промисловістю та інвестиційним попитом ситуація гірша [2].

Згідно опитування «Бізнес та COVID-19: вижити не можна померти», проведеного Аналітичним центром економіко-правових досліджень та прогнозування Федерації роботодавців України за технічної підтримки Міжнародної організації праці у квітні 2020 року, майже чверть опитаних підприємств не працюють в умовах карантину, 40 % працюють лише частково. Третина підприємств працюють повністю: або в офісі / на виробництві (16 %), або дистанційно (20 %).

Водночас, власники підприємств, які взяли участь в опитуванні зазначили, що основними перешкодами при здійсненні операційної діяльності в умовах карантину є: негативний вплив обмежень на діяльність ділових партнерів (74 % респондентів), несвоєчасність поставок (49 %), недостатність обігових коштів для оплати праці персоналу та операцій (34 %) та ін. (рис. 1).

Рис. 1. Основні проблеми бізнесу під час COVID-19

Джерело: [3].

Також близько 90 % респондентів оцінили рівень зниження доходів / продажів бізнесу внаслідок негативного впливу пандемії як: «високий (зниження більше ніж на 50%)» – у 53 % або «середній (зниження від 20 до 50%)» - у 38 %. При цьому, жоден респондент не відзначив позитивного впливу пандемії на умови ведення бізнесу і лише 2 % опитаних вказали, що «пандемія не вплинула на рівень доходів / продажів» [3].

У міру продовження карантинних обмежень корпоративний сектор та МСП і надалі стикатиметься із низкою ризиків, основними серед яких є:

– критичне зниження попиту та втрата ринків збуту;

– розірвання традиційних ланцюгів постачання, як наслідок нестача матеріалів та комплектуючих;

– брак робочої сили, у т.ч. через неможливість доїзду працівників;

– погіршення фінансового стану підприємств, збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості, нестача обігових коштів;

– збільшення кількості випадків захоплення або заволодіння активів та/або корпоративних прав юридичної особи з використанням незаконних методів і засобів (рейдерство);

– поглинання збанкрутілих компаній та тих, фінансовий стан яких погіршився, більшими підприємствами-монополістами, насамперед – вертикально організованими холдингами [4].

Проте коронавірус не лише негативно вплинув на функціонування бізнесу. У довгостроковій перспективі як великий, так і малий бізнес матиме за що бути йому вдячним.

По-перше, після стількох років заперечення, бізнес нарешті сприймає віддалену роботу як продуктивний та життєздатний спосіб управління своєю робочою силою. Багато працівників, особливо молодих, вимагають можливості працювати вдома або бути більш мобільними. Деякі роботодавці реагують на ці запити, але велика кількість виступає проти змін. Зараз страх перед зараженням змушує цих підприємців переглянути свої переконання та дозволити своїм працівникам працювати вдома.

По-друге, вірус навчив ще одному цінному уроку – бізнес не має бути побудованим навколо одного джерела постачання та ще й з однієї країни, тобто саме диверсифікація постачальників є запорукою успіху.

По-третє, коронавірус навчив власників бізнесу раціонально використовувати наявні ресурси та економити їх – скорочувати витрати, експериментувати з новими продуктами, співпрацювати, диверсифікувати та скорочувати непотрібний персонал [5].

Та найважливішим уроком, винесеним вітчизняним бізнесом із карантинних обмежень, є доцільність у стимулюванні галузей, які стануть основою розвитку держави. Визначити такі галузі можна буде лише тоді, коли в Україні з’явиться економічна стратегія і розуміння, яке місце ми хочемо посісти на світовій мапі. Проте уже зараз можна зазначити: для того, щоб Україна залишилась конкурентоспроможною, необхідними будуть стимулювання і підтримка:

- бізнесу, який запроваджує цифрові технології в повсякденному житті задля розвитку цифрової економіки;
- бізнесів, які створюють продукт з доданою вартістю;
- іноземних інвестицій, особливо у високотехнологічні галузі.

З урахуванням такої ситуації, стратегічним пріоритетом державної політики в Україні варто розглядати збільшення частки вітчизняних виробництв із застосуванням технологій п’ятого і шостого технологічного укладів. Йдеться про розвиток роботобудування,

інформаційних технологій, нанотехнологій, молекулярної електроніки. Водночас необхідно розвивати ресурсо- й енергоощадні виробництва, упроваджувати інформаційно-електронні системи, конструювати матеріали та організми із заздалегідь заданими соціально корисними властивостями [6, с. 229].

Література:

1. Як набути стійкості Зміни для бізнесу через поширення коронавірусу (COVID-19). URL: https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/03/business-implications-of-coronavirus.html (дата звернення: 12.02.2021).
2. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. URL: https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2+COVID-19 (дата звернення: 12.02.2021).
3. Бізнес та COVID-19: вижити не можна померти». URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/BUSINESS_AND_COVID-19.pdf (дата звернення: 12.02.2021).
4. Базилюк Я. Б., Гейко Т. Ю. Організаційні механізми зниження загроз економічній безпеці у зв'язку із запровадженням заходів щодо запобігання поширенню на території України захворювань на covid-19. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/ekonom-bezpeka-covid.pdf (дата звернення: 12.02.2021).
5. Коронавірус vs бізнес. URL: http://mbusinesspartner.com.ua/koronavirus-vs-business (дата звернення: 12.02.2021).
6. Шушкова Ю. В. Технологічна модернізація економіки України: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 430 с.

СЕКЦІЯ 3
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Борисюк Олена Володимирівна
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(м. Луцьк)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток цифрової економіки та використання нових інформаційних технологій, необхідність збору, обробки, зберігання та обміну великими даними (BigData) призвів до трансформації маркетингу підприємства в умовах зовнішнього і внутрішнього середовища.

Цифрова економіка істотно знизила витрати, пов'язані з пошуком, обробкою, обміном і зберіганням різноманітної інформації, підвищила роль отриманої інформації як ресурсу підприємств і людей в системах управління. У геометричній прогресії постійно збільшується обсяг обробки, накопичення, аналізу та поширення маркетингових даних, в яких міститься все більш персоніфікована інформація про кожного учасника ринку, яку можна використовувати в процесі маркетингу. За результатами дослідження The Digitai Univers, яке проводить компанія IDS, щорічно світовий обсяг даних буде подвоюватися. Передбачається, що до 2021 року він збільшиться в 300 разів і складе 40 трлн гігабайт (приблизно 5200 гігабайт інформації на кожного жителя Землі). Отже, менеджерам і маркетологам стає складніше обробляти такий масив інформації і приймати ефективні управлінські рішення на його основі [2, с. 362].

Тому сучасний етап трансформації фінансового маркетингу характеризується використанням сучасних інформаційних технологій, які повністю змінили комунікаційну систему споживачів і бізнесу, забезпечили у всіх галузях використання комп'ютерів і інших засобів обчислювальної техніки, електронної комерції та телекомунікацій. Цьому технологічного укладу відповідає сучасний маркетинг («Маркетинг 3.0»), що передбачає перехід на повністю автоматизоване цифрове виробництво, кероване інтелектуальними системами в режимі реального часу і в постійній взаємодії із зовнішнім середовищем, і обміні даними, включає в себе Інтернет речей і хмарні обчислення.

Засоби для задоволення таких запитів надають сучасні інформаційні технології: соціальні мережі, мобільні пристрої, практично необмежений доступ в інтернет, платформи колективної взаємодії людей на базі інформаційних сервісів - фандрайзинг і краудсорсинг. Вже сьогодні можна знайти чимало прикладів практичної реалізації Маркетингу 3.0 на ринку

фінансових послуг. Так, багато банків розробляють власні кредитні картки з можливістю автоматичного перерахування частини коштів на потреби благодійного проекту, тим самим реалізується принцип залучення до вирішення соціально важливих проблем широкого кола осіб, тобто краудфандинг.

Вплив цифрової економіки на фінансовий маркетинг на підприємстві можна звести до наступного [3]:

- трансформація в традиційний маркетинг нових видів діяльності: електронна комерція, online реклама;

- зниження накладних витрат за рахунок здешевлення процесу комунікації та інформатизації комерційного продукту, виключення потреби інтернет-магазинів в складах і торгових залах;

- диференціація ціни на однотипну продукцію за рахунок кращого інформування споживачів про вартість, показниках якості і рівень сервісу на вітчизняному та світовому ринках;

- одночасне використання інформаційних ресурсів цифрової економіки та об'єктами маркетингової діяльності з можливостями їх модернізації в процесі використання та обміну;

- при використанні цифрових інформаційних технологій в маркетингу можливо поліпшувати асортиментну політику і збільшувати обсяг продажів за рахунок використання специфіки продуктів і каналів їх розподілу, на які впливають такі чинники: блоги, відгуки про товари, форуми і рейтинги, зміна структури рекламних бюджетів на користь інтернет-реклами.

Отже, фінансовий маркетинг являє собою комплексний підхід до просування компанії, її продуктів у цифровому середовищі, а також охоплює офлайн-споживачів. Він дає змогу інтегрувати велику кількість технологій (соціальні, мобільні, веб, CRM-системи тощо) з продажами та клієнтським сервісом, забезпечує постійний якісний зв'язок між рекламодавцем та кінцевим споживачем. Водночас фінансовий маркетинг базується на аналітиці даних про користувачів, їх поведінці, проникає в традиційні види комунікацій, щоб захопити увагу аудиторії і перетягнути її у віртуальний світ.

Література:

1. Карлін М. І. Борисюк О. В. Управління державними фінансами: посібник / М.І. Карлін, О. В. Борисюк. Луцьк : ПП Іванюк, 2013. 273 с.

2. Окландер М. А., Романенко О. О. Специфічні відмінності цифрового маркетингу від Інтернет-маркетингу. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* 2015. № 12. С. 362-371.

3. Цифрова адженда України – 2020 (“Цифровий порядок денний” – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922. pdf.

4. Черненко А. Цифрова трансформація економіки в Україні: як адаптувати суспільство до сучасних реалій цифрового світу. URL: https://www2.deloitte.com /ua/uk/pages/press-room/press-release/2018/digital-transformation-of-ukrainianeconomics.html.

Брадул Олександр Михайлович,

Журавель Ольга Ярославівна

Криворізький національний університет

(м. Кривий Ріг)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Термін «цифрова економіка» з’явився на наукових теренах не так давно та зобов’язує своєю популярністю таким соціально-економічним явищам як «четверта індустріальна революція та «Індустрія 4.0» . Цифрова економіка - це економічна діяльність, яка, на відміну від традиційної економіки, визначається мережевою свідомістю та залежністю від віртуальних технологій [1].

Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, прийнята у 2018 році, вводить в термінологію трансформаційних процесів нове поняття – «цифровізація економіки», яка передбачає «виробництво, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій».

Новітні цифрові технології процесу «цифровізації» призводять до інноваційних перетворень в усіх сферах діяльності підприємства та спонукають до створення нових бізнес-моделей. Концепція «цифровізації» промислових виробництв знайшла відбиток у моделі «Смарт-фабрика». «Індустрія 4.0» є «оновленою концепцією «смарт-фабрики», що ототожнюється з 4-ю промисловою революцією та появою кіберсистем» [2].

Цифрові трансформації отримали широке розповсюдження в світовому економічному просторі. Так за результатами дослідження «Цикл зрілості IT-трансформацій» (ESG 2017 IT Transformation Maturity Curve), яке проводилось компанією Enterprise Strategy Group (ESG) серед тисячі підприємств США, Великобританії, Германії, Китаю, Японії та інших країн світу, виявилось, що об’єкти дослідження розподілились на 4 групи:

1) підприємство не відповідає IT-вимогам (12%);
2) підприємство розвивається (42%);
3) підприємство прогресує (41%);
4) трансформоване підприємство (5%) [3].

Запровадження «цифрових» трансформацій на підприємстві взаємопов'язано із системою його економічної безпеки:

1. З однієї сторони, трансформаційні перетворення несуть із собою певні загрози та ризики, включаючи загрози «кібератак». З іншої сторони, загрози та ризики цифрових трансформацій на підприємстві нівелюються функціонуванням системи економічної безпеки. Економічна безпека підприємства представляє собою «захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути виниклі загрози або пристосуватися до наявних умов, що негативно впливають на його діяльність» [4].

2. З однієї сторони, система економічної безпеки може використовувати цифрові технології, які сприяють зростанню ефективності забезпечення економічної безпеки. З іншої сторони, система економічної безпеки повинна забезпечувати власний захист від ризиків «цифровізації».

Цифрова трансформація українських підприємств передбачає забезпечення наступних вимог, невиконання яких також є ризикованим:

1) Державна підтримка. Наявність відповідної державної концепції, промислової політики, стратегії щодо запровадження цифрових перетворень на промислових підприємствах. На сьогоднішній день маємо тільки затверджену Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та план заходів щодо її реалізації. Проект Закону про розвиток цифрової економіки та Програма розвитку промисловості на знаходяться на стадії розгляду. Відсутність законодавчого базису призводить до ймовірності загроз зовнішнього середовища, наприклад, з боку оподаткування, ліцензування, обмежень користування тощо.

2) Розповсюдження мережі Інтернет по всій території України, забезпечення високої якості мережевої комунікації. Нажаль, Україна за різними рейтингами має дуже низькі показники, а саме:

- 81 місце за швидкістю Інтернету в порівнянні із 58 місцем у 2018 році – за рейтингом компанії-провайдера Cable.co.uk [5].

- 45-те за якістю з'єднання широкосмугового Інтернету - за даними ресурсу Speedtest.net [6];

- 114 місце за якістю з'єднання мобільного Інтернету - за даними ресурсу Speedtest.net [6].

3. «Технологічна» трансформація бізнесу, яка передбачає такі процеси: автоматизація бізнеспроцесів (логістика, виробництво, продаж, розрахунки, бухгалтерський облік, внутрішньогосподарський контроль), автоматизація бізнес-комунікацій (мобільний,

селекторний, мережевий зв'язок), застосування єдиного електронного документообігу, забезпечення підрозділів підприємства сучасним IT-обладнанням, перехід на «хмарний» інформаційний простір тощо [7].

4. Наявність відповідної цифрової інфраструктури (IT-розробка, IT-впровадження, IT-адаптація, IT-навчання, IT-обслуговування, IT-захист тощо). Їх відсутність призводить до надмірних витрат на створення, придбання, адаптацію, експлуатацію, обслуговування IT-технологій, негативно впливає на фінансові результати та є загрозою фінансово-економічній безпеці підприємства.

5. Формування нових компетенцій персоналу підприємства. Для роботи в нових умовах «Індустрії 4.0» для управлінців та інших працівників важливим є не тільки освоєння професійних компетенцій, але й психологічне сприйняття нового стилю роботи в умовах використання інформаційно-комунікативних систем та інших цифрових технологій. Сучасному пересічному користувачу вже широко відомі такі Інтернет-ресурси як: інформаційно-пошукові системи (Google, Yandex, Yahoo), онлайн-магазини (Aliexpress, Bonprix, Gold.ua), інтернет-банкінг (Приват24), месенджери (Facebook, Telegram) [7].

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що рушійною силою «цифрової» економіки в Україні стали процеси Євроінтеграції. Викликами сучасності є створення спільного інформаційного простору та «цифровізація» бізнес-процесів. Нормативно-методологічна неупорядкованість, відсутність досвіду та необхідного рівня кваліфікації, відсутність вітчизняних технологій призводить до нових «інноваційних» загроз та ризиків.

Література:

1. Україна переходить на «цифрову економіку». Що це означає? Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2385945-ukraina-perehodit-nacifrovu-ekonomiku-so-ce-oznacae.html.

2. Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації від 17 січня 2018 р. № 67-р. Законодавство України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80.

3. Дослідження ESG на замовлення Dell EMC. Dell Technologies. URL: https://www.dell.com/learn/ua/ru/uacorp1/press-releases/2017-04-25-esg-study-it-transformation-maturity-curve.

4. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посібник. К.: Каравела, 2007. 584 с.

5. Швидкість Інтернету в Україні сильно впала – дослідження // Економічна правда. 4 липня 2019 р. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/4/649335.

6. Олексій Щербатенко - партнер із розвитку бізнесу SmartTender.biz. Перспективи та

перешкоди цифрової економіки в Україні // Економіка, електронна демократія, історії, технології. 29.01.2018 року. URL: https://nachasi.com/2018/01/29/what-makes-ukraine-digita.

7. Ткачук Г. О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. Економіка харчової промисловості. 2019, №4, 46 с.

Васьків Оксана Миколаївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ HR. HR-ТРЕНДИ

Сьогоденні тренди глобалізації, мобільність, поява бізнесу в он-лайн та максимальні його темпи, інтенсивна конкуренція спонукають компанії переорієнтовуватися в напрямку новоявленої мережевої цифрової економіки [1].

Прийдешня Digital революція безумовно потребує перегляду правил ведення бізнесу, разом з тим в конкуренцію вступають нові моделі управління, що забезпечують продуктивність, інновації, гнучкість і адаптивність. І фундаментом для цього переходу є трансформація людських ресурсів [1].

Перехід до цифровізації є новим етапом розвитку HR-галузі та виводить роботу HR-ів на новий рівень менеджменту, де вони повинні застосовувати сучасні digital-інструменти [1].

HR переживає швидкі та глибокі зміни. Колись – допоміжна функція, що надає послуги для працівників, зараз – функція, що є ключовою для організацій в усьому світі, які займаються цифровими перетвореннями і ця зміна відбувається в трьох сферах [2]:

1. Цифрова робоча сила. Як організації можуть впроваджувати нові методи управління (які ми називаємо «цифровими ДНК»), культуру інновацій та спільне користування, а також набір практичних навичок, які сприяють створенню нової мережевої організації?

2. Цифрове робоче місце. Як організації можуть проектувати робоче середовище, що забезпечує продуктивність; використовувати сучасні комунікаційні інструменти (як-то Slack, Workplace by Facebook, Microsoft Teams та багато інших); і сприяти залученню, здоров'ю та цілеспрямованості?

3. Цифровий HR. Як організації можуть самі змінювати функцію HR для роботи в цифровому режимі, використовувати цифрові інструменти та додатки для постачання рішень і постійно експериментувати, впроваджуючи інновації?

Ці зрушення відбуваються швидкими темпами, оскільки керівників HR-сфери підштовхують до того, щоб взяти на себе важливу роль допомагати організації бути

цифровою, а не просто робити щось у цифровому форматі. Процес починається з цифрової трансформації в HR тому, що лідери HR вивчають нові технології, платформи та способи роботи [2]:

– 56% компаній, опитаних цього року, переглядають свої програми HR, щоб використовувати цифрові та мобільні інструменти.

– 51% компаній наразі перебувають в процесі перегляду організації в напрямі цифрових бізнес-моделей.

– 33% опитаних команд HR використовують технологію штучного інтелекту (AI) для подання рішень HR.

– 41% активно розробляють мобільні додатки для надання послуг HR (рис. 1) [2].

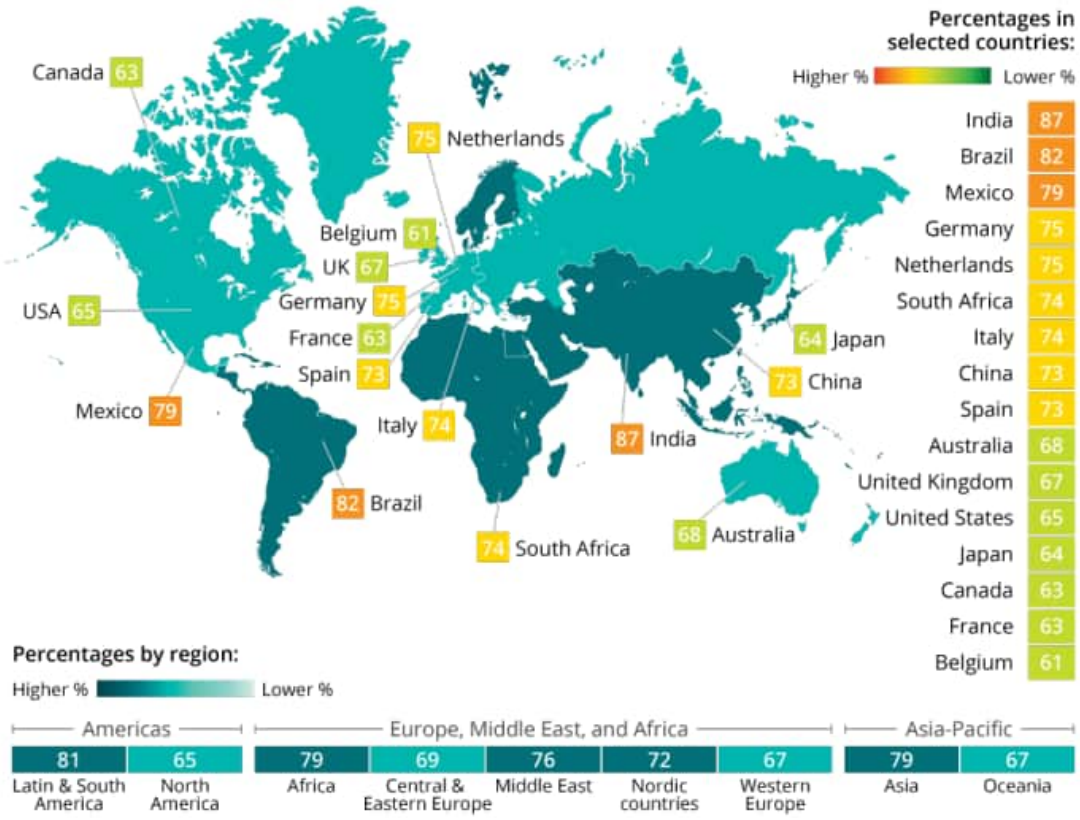

Рис. 1. Цифровий HR. Відсоткове співвідношення рейтингу респондентів, які оцінили цей тренд як «важливо» або «дуже важливо»

Джерело: [2]

Очевидно, що світом керують ті компанії, які стежать за глобальними трендами, в тому числі і в HR-сфері. Саме це допомагає компаніям залишатися лідерами на ринку і працювати з кращими співробітниками, а заощаджений на рутинних завданнях час керівники департаментів у підборі персоналу мають можливість витрачати на утримання талантів і складання нової HR-стратегії, яка враховує всі особливості нових трендів [4].

Хорошого спеціаліста з аналітики людських ресурсів вирізняє вміння правильно застосувати отриману інформацію для покращення ситуації загалом чи вирішення окремої проблеми.

Якщо правильно використовувати зібрану інформацію, то впровадження HR-аналітики, яка є невід'ємною частиною управління даними, буде не лише підтримувати функціонування HR-відділу, але й сприятиме росту компанії загалом.

Дослідження та аналіз світових HR-трендів забезпечує спроможність структурування основних трендів у рекрутменті, які подано на рис. 2 [3, 4].

Рис. 2. Тренди в HR

Джерело: розроблено автором за [3,4]

За останні п'ять років цифрова трансформація сфери бізнесу значно змінилась. Модифікація торкнулася майже усіх систем, які функціонують всередині – зокрема і управління персоналом.

Впровадження нових HR-трендів в HR-сферу компаній забезпечує їм оперативність втілення ідеї в життя та стрімку реакцію на переміну ринку.

Література:

1. HR Digital: тренды и технологии 2019 года, о которых говорят HR-ы: веб-сайт. URL: https://topfactor.pro/blog/hr-digital-trendy-i-tekhnologii-2019-goda-o-kotorykh-govoryat-hr-y/

2. Розділ 7. Цифровий HR: платформи, люди та робота: веб-сайт. URL: https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/human-capital/articles/human-capital-trends-2017-7th-trend.html

3. Тренди у HR у 2020 році: веб-сайт. URL: https://smart-hr.com.ua/ua/news/trendy-hr-u-2020-roci

4. 6 головних HR-трендів у 2020 році: веб-сайт. URL: https://hurma.work/blog/6-golovnih-hr-trendiv-u-2020-roczi/

Блащук-Дев'яткіна Наталія Зеновіївна,

Петик Любов Орестівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ КРЕДИТНИХ ПЛАТФОРМ

Сучасний ринок фінансових послуг характеризується розвитком нефізичних каналів обслуговування, альтернативних платіжних рішень на основі інноваційних технологій, впровадження нових способів взаємодії з наявними та потенційними клієнтами. На фінансовому ринку з’явилися нові гравці – фінтех-компанії, які на основі сучасних технологій покращують і оптимізують фінансові послуги, роблять їх зручнішими та доступнішими для споживачів.

Технологічні та фінансові компанії, з одного боку, створюють додаткові ризики для утримання конкурентних позицій комерційними банками на ринку фінансових послуг, а з іншого боку – дають змогу традиційним фінансовим посередникам встановити з ними партнерські відносини. Особливо актуальною ця проблематика є в умовах нинішнього функціонування банківського сектора, який , останнім часом, проявляє жвавий інтерес до ринку P2P і P2B-кредитування, на якому може взаємовигідно співпрацювати з електронними кредитними платформами або створювати власні аналогічні майданчики.

Результати останніх досліджень, що, зокрема, презентуються за участю Національного банку України [4], показують, що P2P платформи на сьогодні вимагають суттєвих вдосконалень для перевірки достовірності даних позичальників і уникнення інформаційної асиметрії у системі у випадку, якщо кредитори і позичальники володіють різними обсягами інформації, що необхідна для укладання договорів.

До основних проблем, що стоять на перешкоді розвитку ринку P2Pкредитування в Україні, слід віднести наступні:

– платформи P2P-кредитування, що функціонують за допомогою банків, базуються на внутрішніх правилах самих банків, але не регулюються НБУ та основним банківським законом – Законом України «Про банки і банківську діяльність»;

– відсутнє законодавче регулювання відповідальності посередників, отже, не захищені права людини, що у цій схемі є кредитором;

– вклади у цій схемі також не гарантуються ФГВФОУ, що максимізує ризик втрати інвестицій;

– операції P2P-кредитування не підлягають звітності перед НБУ, отже регулятор не має можливості моніторити, аналізувати та регулювати ці операції [3].

Українське цивільне законодавство і законодавство про фінансові послуги не адаптовано належним чином до можливості надання такого типу послуг онлайн. Так, хоча Цивільний кодекс України дозволяє укладення угоди за допомогою електронного засобу зв'язку і прирівнює таку форму до письмової форми угоди, використання електронного підпису або іншого аналогу власноручного підпису вимагає окремої письмової угоди, в якій мають міститися зразки відповідного аналога підписів сторін. Очевидно, що така вимога змінює всю структуру послуги і суперечить її головній меті (швидкості та мобільності), та, як наслідок, компанії, що надають таку послугу, не до кінця дотримуються вимог законодавства щодо форми угоди. При цьому, відповідно до положень Цивільного кодексу, недотримання письмової форми кредитного договору не тягне за собою його недійсність. У цьому контексті основним завданням кредитора є забезпечення достатнього підтвердження того, що заявка і договір онлайн були укладені самою фізичною особою. Прямі норми, які б встановлювали порядок надання послуги кредитів онлайн або правила підписання договорів «підтвердженням згоди» на сайті компанії, в законодавстві України відсутні.

З огляду на це, подальший розвиток P2P і P2B-кредитування за участі банків потребує законодавчого врегулювання на рівні Верховної Ради України та НБУ.

Зокрема, є доцільним чітке окреслення відповідальності та повноважень кредиторів, позичальників і банків - посередників, визначення стандартизованих підходів щодо оцінки операційних і кредитних ризиків цієї схеми. Для цього необхідне внесення відповідних змін до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, яке вимагає від банків формувати страхові резерви не лише під кредитні операції, але й під позабалансові активи, різновидом яких є P2P і P2B-кредити, що надаються не комерційними банками безпосередньо, а лише за їх участі [1]

Отже, актуальним на сьогодні є розвиток нормативної бази з регулювання P2P-кредитування, визначення відповідальності та повноважень кредиторів і позичальників, формування стандартизованих підходів щодо оцінки операційних та кредитних ризиків даної схеми.

При цьому одним із орієнтирів може стати позитивний досвід Великої Британії [2], що здійснює держаний нагляд за учасниками схеми P2P-кредитування з 2014 р. відповідно до стандартів, розроблених Асоціацією рівноправного кредитування. При цьому статус P2P-кредитів визначений на законодавчому рівні як клас неоподатковуваних активів.

Література.

1. Гладких Д. М. Ризики та можливості банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. Сер. Економіка. 2019. № 4. https://niss.gov.ua/sites/default/

2. Заруцька О. П. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку P2P-кредитування: проблеми та перспективи / О. П. Заруцька, А. О. Синюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2017. – Вип. 11(1). – с. 118-123.

3. НБУ хочет узаконить P2P кредитование в Украине [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://personalbanker.com.ua/nbu/1200-nbu-khochetuzakonit-P2P-kreditovanie-v-ukraine

4.Стойко О. Я. Перспективи розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні / Стойко О. Я. // Проблеми економіки. – 2020.-№2. – С. 356-364.

Жибер Тетяна Василівна

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

(м. Київ)

НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ

Міжнародна фінансова допомога Україні відіграє важливу роль для побудови цифрової екосистеми. Публічні проєкти, реалізовані за її рахунок, вивели цифровізацію публічної діяльності на вищий рівень. До них відносяться проєкти щодо державних закупівель, відкритих бюджетів тощо. У 2020 році цифрові публічні послуги об'єднав єдиний бренд «Дія», продовжуючи результати вагомих проектів міжнародної допомоги (табл. 1).

Очікуваними результатами проєктів цифрової допомоги є створення умов для цифровізації публічної активності, встановлення рамок і стандартів, навчання і рідше – створення програмних продуктів. Однак відповідальність за постійну підтримку діючого

продукту, необхідність обновляти його інфраструктуру, розширювати і розвивати лежить вже на вітчизняних стейкголдерах цифровізації.

Таблиця 1

Міжнародна допомога Україні у цифровізації

Проект	***Завдання проекту і очікувані результати***
SocialBoost Українська ГО у сфері технологій реалізувала проекти за допомогою зовнішнього фінансування.	Упродовж 2012-2019 років група працювала з чотирма основними проєктами: 1991 Civic Tech Center та 1991 Інкубатор проєктів на основі великих даних, платформа розумних міст Досвіт та Громадський проєкт для запровадження прозорого громадського бюджетування. *Завдання:* створити синергію між стартап-спільнотою та урядом для вирішення національних проблем та проривів для економіки, що розвивається. *Результати:* реалізовані тематичні сайти для консультативної допомоги, налагодження зв'язків та обміну думками, створений і діяв хаб для стартаперів. Розроблено спільний всеукраїнський портал для громадського бюджетування. Розроблено і впроваджено державний портал відкритих даних https://data.gov.ua/, переданий до тоді функціонуючого Державного агентства з електронного урядування України.
USAID, UKAID, Eurasia Foundation. Проєкт «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» (TAPAS)	Проєкт запланований на 2016-2022 роки у сумі 19 млн. доларів США. *Завдання*: запровадження кращих світових практик у сферах: електронні закупівлі, відкриті дані та електронні послуги. Фінансова підтримка громадян України та українського уряду у боротьбі з корупцією у ключових послугах та службах державного управління, а також утворення довіри українців до уряду на основі продемонстрованих прозорості, підзвітності та покращеної якості послуг. *Результати*: Створення інфраструктури для електронних публічних закупівель. Фонд Східна Європа реалізує підпроєкти «Відкриті дані» та «Електронні послуги». У межах проєкту «Відкриті дані» щороку проводиться Open Data Forum для налагодження зв'язків і обміну досвідом, оголошуються конкурси грантів для найкращих рішень у сфері відкритих даних.
Ініціатива Європейського Союзу EU4DigitalUA	Проєкт з бюджетом у 25 мільйонів євро на підтримку цифрової трансформації України та її гармонізації з Єдиним цифровим ринком ЄС оновлено у 2020 році. EU4DigitalUA є продовженням діяльності проєкту EGOV4UKRAINE та першої фази програми U-LEAD з Європою. *Завдання*: Пропонувати заходи для просування ключових сфер цифрової економіки і суспільства відповідно до норм і практики ЄС щоб забезпечити економічне зростання, створити більше робочих місць, поліпшити життя людей і допомогти бізнесу. *Очікувані результати*: Створення спільного цифрового простору з вільним обміном е-послугами для країн ЄС та країн, залучених до

Ініціатива Європейського Союзу EU4DigitalUA	проєкту. Необхідні інтероперабельність та цифрова інфраструктура уряду; інституційне зміцнення та розвиток потенціалу; комунікація та інформування громадськості; розвиток електронних послуг; кібербезпека та захист даних; впровадження глави про телекомунікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та підтримка уряду щодо розвитку широкосмугового зв'язку.
Уряд Швейцарії через Швейцарську агенцію розвитку та співробітництва (SDC). Проєкт EGAP (E-Governance for Accountability and Participation Program) Diia.Digital State	Перша фаза Програми EGAP у 2015–2019 рр. реалізована спільно із Міністерством цифрової трансформації. Друга фаза реалізується упродовж 2019–2023 рр. *Завдання*: полегшити та забезпечити прозорість спілкування приватних осіб та бізнесу зі своїм урядом. *Очікувані результати*: запуск порталу державних служб «Дія» з доступом до всіх державних послуг, які уряд надає приватним особам та бізнесу, інтерфейс на дизайні UX / UI. За планом 100% державних послуг будуть доступні онлайн до 2024 року. Національна онлайн-платформа цифрової грамотності під назвою Diia.Digital Education представлена 21 січня 2020 року. У другій фазі проєкту реалізуються ініціатива «Цифрова держава», Національний бренд «Дія», «єМалятко» як перша з електронних Civic Tech послуг у рамках другої фази проєкту. Відбувається проведення цифрових аудитів та складання на їх основі детальних планів цифрової трансформації регіонів.

Уряд Швеції та Програма розвитку ООН. Проект «Електронні, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні»	Проєкт на три роки з альтернативною назвою «Підтримка DIA», із загальним бюджетом 128 млн грн (приблизно 4,5 млн доларів США) розпочався у 2020 році. Головним стейкголдером проєкту є Міністерство цифрової трансформації України. *Завдання*: Покращення якості доступу громадян до електронних адміністративно-соціальних послуг через підтримку електронних та інклюзивних сервісів для вразливих груп населення України. *Очікувані результати*: Доступні та швидкі онлайн-сервіси для кожного українця, незалежно від його цифрових можливостей. Інклюзивні та зручні послуги, які полегшать життя усім вразливим групам населення: пенсіонерам, особам з інвалідністю та іншим. Комплекс адміністративних реформ, які знищать корупцію.

Витрати на капітальні вкладення у сфері ІКТ (рис.1) показують зростання у них частки державного бюджету для підтримки у працездатному стані створених продуктів у сфері публічного управління, які знаходяться поза сферою фінансової відповідальності державних підприємств з цифровізації. Максимальна частка у 5% на капіталовкладення з державного бюджету означає: 1. Що цифрова сфера навіть стосовно публічних (державних) послуг платна і самоокупна (фінансується переважно за кошти власника); 2. Що кошти міжнародної допомоги витрачаються на оплату праці та заходи, які не відображаються у капіталовкладеннях стосовно ІКТ.

Пасткою і загрозою нової міжнародної фінансової допомоги є створення інформаційного шуму перед іноземними донорами та витрачання все більшої частини коштів на діяльність, яка не залишить сталої реальної основи для цифрових практик без міжнародного фінансування.

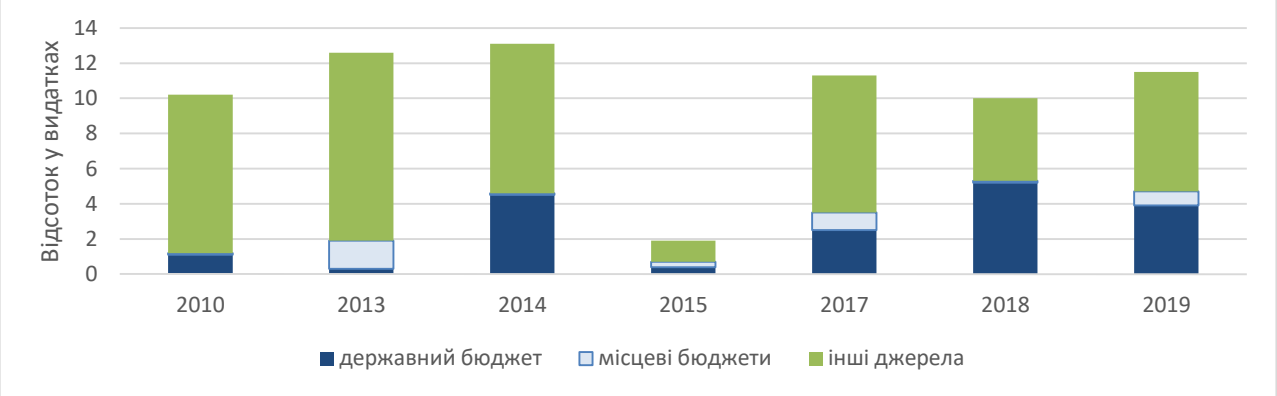

Рис. 1 Відсотки джерел у фінансуванні капіталовкладень ІКТ

Джерело: [1]

На користь припущення свідчить виконання лише одного результативного показника «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2013-2020 роки» щодо готовності влади до використання штучного інтелекту (рис.2).

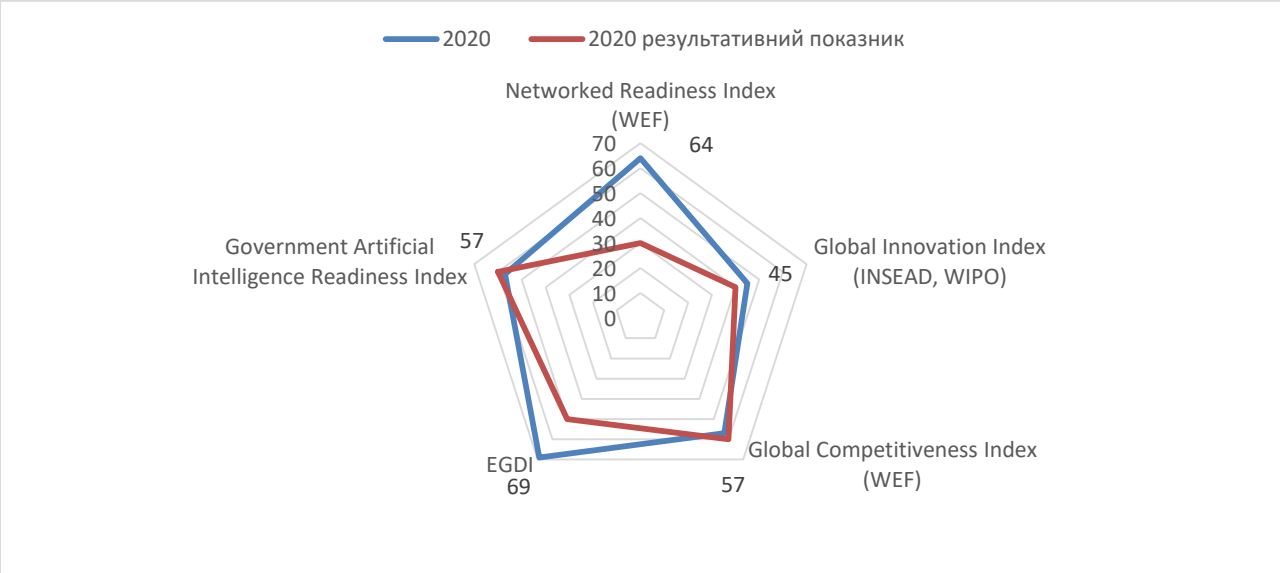

Рис. 2. Фактичні та заплановані Стратегією на 2020 рік значення міжнародних індексів для України.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2019 рік. За ред. І.Є. Вернера. Державна служба статистики України. 2020 р. 465 с.

Капленко Галина Вікторівна,

Бовтач Даниїл Олегович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ВПЛИВ І РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

У сучасному світі в набуває актуальності питання впливу і розвитку цифрової інформації в Україні, яке перебуває у центрі дискусій науковців та практиків. Тому я пропоную розглянути основні виклики та переваги від цифровізації, а також окреслити загрози та ризики, що будуть зумовлені цим процесом.

Розвиток інформаційних технологій дуже сильно змінює середовище та спосіб життя людини. Відбувається так звана цифровізація, тобто впровадження нових, цифрових технологій в усіх сферах нашого життя. Наша Держава, бізнес та усе населення стають активними споживачами новітніх цифрових технологій. Наприклад, різноманітних інтернет речей, роботизація в різних сферах та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології такі як 3D друкування, хмарні та туманні

обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні, квантові технології, а також технології ідентифікації, блокчейн тощо.

Сьогодні цифровізація виступає одним із найголовніших чинників зростання усієї світової економіки, оскільки завдяки їй не тільки підвищується продуктивність праці, яка є прямою перевагою, а й відбувається велика економія часу, створюються новий попит на нові товари та послуги, їхня нова якість та цінність тощо. При усьому цьому використання цифрових даних як ресурсу для виробництва зумовлює перехід від традиційної нам всім ринкової економіки до цифрової економіки, якою пронизуються такі сектори: державний та приватний, реальний, невиробничий і фінансовий, видобувний, обробний та сектор послуг. [1] Україна – перша країна у світі з цифровими паспортами та четверта у Європі з цифровим водійським посвідченням.

Згідно з оцінками світових експертів, частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу приблизно до 2030 р. становитиме 50–60%. Також цікаво, що в Україні цей показник може бути ще вищим та досягнути рівня 65% ВВП за реалізації форсованого сценарію розвитку цифрової економіки в Україні. Але, слід зазначити, що такого рівня можна буде досягнути тільки, якщо в Україні реалізовуватиметься комплекс заходів щодо розвитку цифрової інфраструктури, цифровізації реального сектору.

Основними продуктами цифрової економіки є ті ж самі товари і послуги що і в традиційній економіці, що надаються за допомогою комп'ютерного обладнання і цифрових систем на кшталт глобальної мережі Інтернет. Це має свої переваги, головною з яких є підвищення доступності звичайних користувачів до певних ринків, товарів чи послуг, а не лише великих компаній, зниження трансакційних витрат, підвищення ефективності і конкурентоспроможності. [2]

Характерною особливістю цифрової економіки – це її зв'язок з економікою на вимогу, яка передбачає не продаж певних товарів і послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це нам потрібно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання - офлайн. Переваги економіки на вимогу це: висока швидкість отримання необхідної послуги або товару; зниження їх вартості для кінцевого користувача завдяки зниженню кількості посередників; спрощення виходу постачальників товарів і послуг на користувачів. [3]

Водночас впровадження цифрових технологій супроводжується і певними викликами, які мусить подолати суспільство і держава для успішного впровадження цифрової економіки в життя: короткострокове зниження продуктивності праці від впровадження нових технологій; скорочення чисельності працюючих, зокрема високооплачуваних та низькваліфікованих працівників та зростання технологічного безробіття; тимчасове зростання нерівномірності в розподілі доходів на період підвищення кваліфікації працюючих

до потрібного рівня кваліфікації; значні зміни в регіональній структурі розміщення продуктивних сил, необхідній освіті і кваліфікаціях персоналу, інфраструктурі; трансформація норм і правил способу життя.

Щодо фактичного впливу цифрових технологій в частині створення нових робочих місць, то для малозабезпечених верств населення та працюючих, як такий, вплив на сьогодні практично відсутній. В той же час має місце середній вплив для забезпечених працюючих у секторах, що використовують ІКТ. Натомість має місце помітний фактичний вплив цифрових технологій на підвищення продуктивності праці робітників як малозабезпечених, так і забезпечених, зокрема щодо з'єднання людей з робочими місцями і ринками (для малозабезпечених – середній, для забезпечених – високий). Водночас цифрові технологій для малозабезпечених верств населення мають низький вплив на збільшення віддачі людської праці, а для забезпечених – середній вплив. [4]

Щодо потенційного впливу цифрових технологій в майбутньому, то не тільки забезпечені, але й малозабезпечені працюючі та споживачі матимуть значні переваги, зокрема в частині підвищення продуктивності праці та переваг для споживачів. Втім, в умовах розвитку цифрової економіки актуальною залишається проблема забезпечення цифрових дивідендів для каждого громадянина з врахуванням того, що цифрові технології змінюють бізнес-моделі, характер праці та способи надання послуг. Наглядним прикладом є надання послуг фірмою Uber, яка використовує автомобілі, смартфони, хмарні обчислення, інфраструктуру інших компаній та клієнтів, вилучає неефективних посередників і в результаті має проривну бізнес-модель, яка значно скорочує витрати та забезпечує ефективність.

На сьогодні цифрова економіка виступає ефективною основою розвитку системи державного управління, економіки, бізнесу, соціальної сфери і всього суспільства. Формування цифрової економіки − це також питання національної безпеки і незалежності України, конкуренції вітчизняних компаній, позиції країни на світовій арені на довгострокову перспективу. Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні потрібна ефективна державна політика щодо подолання «цифрового розриву» та стимулювання розвитку цифрової економіки.

Ключовою стратегією щодо «цифровізації» України має стати робота з внутрішнім ринком, а ключовими ініціативами – формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій та потреб у «цифрових технологіях». На сьогоднішній день Міністерство цифрової трансформації України запустило портал з 94 національними проєктами цифрової трансформації. Найтоповішими проєктами цифрової трансформації які будуть запущені впродовж трьох наступних років стануть: е-нотаріат - електронне робоче місце нотаріуса та

електронний архів нотаріуса; е-майно - послуги зі сплати адміністративного збору через Дію, реєстрації прав на нерухоме майно та автоматизований обмін даними з БТІ; е-містобудування - єдина електронна система у сфері будівництва, новий будівельний реєстр, онлайн послуги на порталі Дія, е-кабінети.

Фінансування сфери цифрової трансформації в Україні в 2021 році становитиме 1,789 млрд грн, зокрема 500 млн грн на підключення до інтернету 6 тис. об'єктів у селах і 602 млн грн – на Національну програму з інформатизації. У 2021 році Міністерство цифрової трансформації продовжуватиме переводити державні послуги в онлайн, налагоджувати роботу державних реєстрів, покривати країну доступом до високошвидкісного інтернету, створювати спеціальний правовий режим для IT і розвивати електронні довірчі послуги.

Як зазначив у своєму інтерв'ю віце-прем'єр-міністр України - міністр цифрової трансформації Михайло Федоров: «Цифровізація – ефективно. Ми це довели за трохи більше ніж рік існування міністерства. Це найвигідніша інвестиція для України, яка сприятиме створенню найзручнішої країни у світі». [5]

Література:

1. Фіщук В. Цифрова економіка – це реально /В. Фіщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // biz.nv.ua/ukr/

2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі / С. В. Коляденко. // Економіка. Фінанси. Менеджмент. – 2016. – № 6. – С. 106–107.

3. Веретюк С. М. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні / С. М. Веретюк, В. В. Пілінський.

4. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенька В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. 2017. № 3(27). С. 13–21.

5. На цифровізацію України в бюджеті-2021 виділено 1,8 млрд грн // «Інтерфакс-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // https://ua.interfax.com.ua/news/economic/710244.html

Крижанівська Любов Іванівна

Тлумацький коледж Львівського національного аграрного університету

(м. Тлумач)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК НОВА РЕАЛЬНІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ ТА ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Впровадження в життя цифрових технологій — процес, безумовно, тривалий і несе в собі масу невідомих ще викликів та небезпек для людства. Їх зазвичай об'єднують у три групи: соціально-економічні, техніко-організаційні та природні. Усе це достатньо повно ми усвідомили в XX столітті, впроваджуючи в реальну економіку досягнення науково-технічного прогресу. Відомо, що розвиток масового виробництва свого часу стимулював глибоке вивчення соціальних і правових питань організації реальної економіки — адекватна платня за працю, система пільг і компенсацій, морального і матеріального стимулювання за шкідливі умови праці тощо. Запозичивши досвід Г. Форда, почали вивчатись навіть соціально-психічні чинники, що характеризують відношення людини до праці, психологічного клімату в колективі, сім'ї, мотиви до праці. Сьогодні дедалі ретельніше вивчаються суспільно-політичні чинники створення сприятливих умов праці, до винахідництва й інноваційної діяльності.

Найчастіше цифрову економіку визначають як економіку, яка базується на мережевому використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), хоча, незважаючи на те, що термін «цифрова економіка» з'явився ще понад 20 років тому, до цього часу в світі загальноприйнятого і гармонізованого її визначення немає, не вистачає достовірних статистичних даних про її ключові компоненти та аспекти. Більше того, в іноземних джерелах акцент робиться на технологіях взаємодії економічних агентів, вводяться поняття віртуального або «гібридного світу», що є результатом злиття реального та віртуального світів, де можливість здійснення всіх «життєво необхідних» дій відчувається в реальному світі через віртуальний. Поряд із цим цифрову економіку розглядають і як господарську діяльність, у якій ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді або діяльність зі створення, поширення й використання цифрових технологій та пов'язаних із ними продуктів і послуг. Останнім часом з'явилося ще одне тлумачення даного терміна, відповідно до якого цифрова економіка — це доповнення до реальної економіки.

Розвиток сучасної економіки, заснованої на використанні новітніх технологій, створенні нових матеріалів, аналізі великих масивів даних, розробці нових систем управління призводить до зміни принципів конкурентних відносин. Конкурентна боротьба вийшла за межу традиційних уявлень про суперництво на існуючих ринках. Дедалі більше її уявляють як спосіб формування нових ринків товарів, послуг, технологій систем управління.

На базі нових можливостей цифрових платформ вона змінює уявлення й розуміння сутності економічної безпеки людини, суспільства, породжуючи нові загрози та виклики для учасників суспільно-політичних і правових процесів та зв'язків. Як і будь-яке масштабне явище, вони базуються на технологічних особливостях обробки інформації в цифровій формі, коли відбувається її інституціональна трансформація. Сама по собі, незалежно від причин її появи та природи, вона є потужним дестабілізуючим фактором для стійкого розвитку будь-якої країни, про що необхідно відверто і професійно говорити.

Найбільш прогресивні у сфері впровадження цифрової економіки країни — США, Китай, група «Digital 5» (Велика Британія, Ізраїль, Нова Зеландія, Південна Корея, Естонія) розробляють і фінансують державні програми з дослідження та застосування технології блокчейн (англ. blockchain, block — блок, chain — ланцюжок), яка виникла в 2009 році і є унікальною технологією, що дозволяє захистити суб'єкти обміну інформацією від загрози розкриття конфіденційної інформації й забезпечити достовірність одержуваної інформації. Поширення блокчейна відбувається в багатьох галузях життєдіяльності людини, як то фінансова, захист інтелектуальної власності, організація документообігу, електронне голосування, захист критичної інфраструктури, азартні та відеоігри тощо. За допомогою цієї технології можна зберігати дані про порушення правил дорожнього руху, виданих кредитах, одруження, права на власність, будь-яку іншу важливу інформацію.

В Україні створено перше цифрове банківське відділення працює без традиційних кас та оснащене інноваційними технологіями – мультитачбарами, діджитал-екранами, кіосками самообслуговування та іншими сучасними рішеннями. Клієнти тут зможуть не тільки отримати фінансові послуги в цифровому форматі, а й скористатися комфортним хабом для роботи й спілкування.

При вході до відділення банк розпізнає клієнта за допомогою біометрії, а також одразу пропонує зробити одні з найбільш популярних операцій через Приват24. Після того, як клієнти відділення обрали необхідну послугу, її можна завершити у Приват24, скористатися мультитачбарами або звернутися по допомогу до хостес. Якщо ж потрібно зробити готівкову операцію, відділення обладнано декількома універсальними банкоматами, де можна поповнити картковий рахунок або ж отримати готівку.

Сьогодні, коли цифрові ІКТ дедалі більше проникають в усі сфери життєдіяльності людини, а інформація у цифровому вигляді більш повно унаявлює всі відомості про навколишній світ, про процеси, що протікають у ньому і сприймаються людиною, живими організмами, керуючими машинами та інформаційно-комунікаційними системами, потрібно постійно і зважено оцінювати як величезними можливості, які надає цифровізація для розвитку суспільства та бізнесу, так і загрози, які вона несе перш за все економічній і

національній безпеці держави, а тому безпека може бути забезпечена виключно за умови інтегрального системного комплексного політико-правового підходу, коли інформаційно-комунікаційне середовище, в якому ми існуємо, представляється як сукупність цифрових технологій та інформації, яка нас оточує, незалежно від форми її подання (письмової, усної, графічної) в цифровому форматі/

Література:

1. Господарський кодекс України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 23.07.2020).

2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: схва- лено розпорядженням Кабінету Міністрів Укра- їни від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1% 80#Text (дата звернення: 08.07.2020).

3. Задихайло Д.В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-про- цесуальне право. Харків, 2013. 39 с.

4. Галузева економічна політики держави: проблеми правового забезпечення. Колективна монографія / за наук. ред. Д.В. Задихайла. Т. 1. Харків : «Юрайт», 2013. 520 с.

5. Господарське законодавство України: перспективи модернізації на засадах сталого розвитку : монографія / під заг.ред. В.А. Устименка. Київ, НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 320 с.

6. Швидка Т.І. Економічна конкуренція: сучасний стан законодавчого забезпечення та пер- спективи його модернізації : монографія. Харків : Право, 2020. 376 с.

7. Остапенко Ю.І. Оптимізація господарсько- правових засобів державного регулювання телекомунікаційних послуг в Україні. Засоби та механізми господарсько-правового регулювання : колективна монографія / за наук. редагування Д.В. Задихайла. Харків: Юрайт, 2013. С. 318–338.

8. Остапенко Ю.І. Напрями та зміст модернізації законодавчого регулювання телекомунікаційних відносин в Україні : монографія / Остапенко Ю.І. Харків : Юрайт, 2014. 192 с.

9. Денисов А.І. Господарсько-правове забезпечення технологічної безпеки держави : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 204 с.

10. Великанова М.М. Ризики в цивільному праві : монографія. Київ : Алерка, 2019. 378 с.

11. Вінник О.М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака. 2018. 224 с. URL : https://doi.org/10.32849/978-617-7087-72-3

Литвиненко Інна Сергіївна

Міжнародний університет фінансів

(м. Київ)

ДІДЖІТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0.

Головна складова частина цифрової економіки та визначальний чинник зростання економіки в цілому, у тому числі і самої цифрової індустрії, як виробника технологій, є цифровізація реального сектору економіки. Цифрові технології в багатьох секторах є основою продуктових та виробничих стратегій. Їх перетворювальна сила змінює традиційні моделі бізнесу, виробничі ланцюги та процеси, зумовлює появу нових продуктів та послуг, платформ та інновацій. [1]

З метою масштабного здійснення цифрових трансформацій українським підприємствам, малому та середньому бізнесу, промисловості важливо створити умови та відповідні стимули — від інформаційно-маркетингових до фіскальних тощо.

Цифрові технології в Україні повинні бути доступними як з точки зору організаційно-технічного доступу до відповідних цифрових інфраструктур, так і з фінансово-економічної точки зору, тобто через створення умов та стимулів, які будуть заохочувати бізнес до цифровізації. Результатом цієї діяльності стане модернізація економіки, її оздоровлення та конкурентоспроможність.

Індустрія 4.0 (Industry 4.0) - провідний тренд «Четвертої промислової революції», яка відбувається на наших очах.

Рисунок 1.1 - Характерні риси для епохи завершення третьої, цифрової революції

Складено автором на основі [3]

Інтеграція цифрових технологій у процеси виробництва, або цифровізація промисловості, є пріоритетом державної промислової політики.

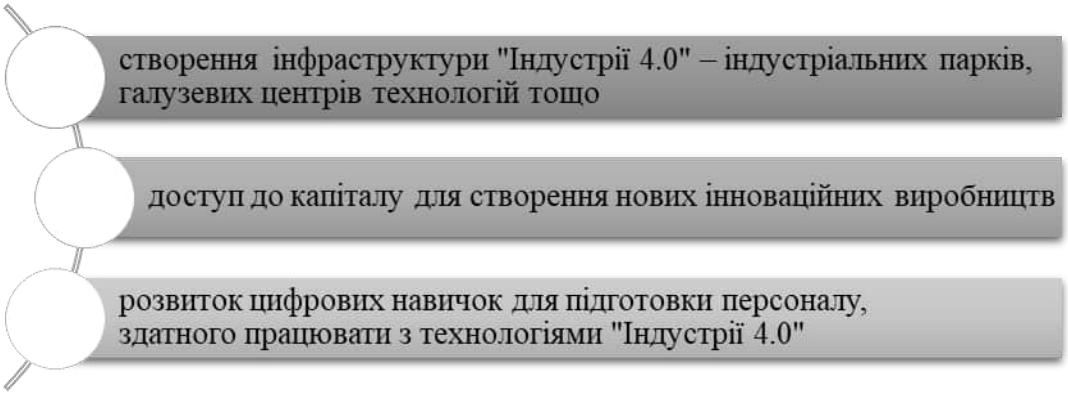

Рисунок 1.2 - Напрямки державної політики стимулювання розвитку "Індустрії 4.0"

Складено автором на основі [1]

За прогнозами Всесвітнього Економічного Форуму, більшість технологій Четвертої революції стане повсякденністю вже в 2027 році. А це означає, що з'являться не тільки розумні будинки, а й розумні міста, безпілотні автомобілі на вулицях, штучний інтелект в офісах і суперкомп'ютери в кишенях.[11]

Іншими важливими завданнями є офіційне визнання міжнародних стандартів, які становлять загальновизнану основу "Індустрії 4.0" (близько 100 стандартів), державна підтримка діяльності технічних комітетів, які беруть участь у роботі над стандартами, що стосуються "Індустрії 4.0", створення механізму заохочення подання заявок на винаходи в Україні; створення механізму державної підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності; можливість захисту патентних прав та ноу-хау через звернення до спеціалізованих ("патентних") судів; створення механізмів трансферу технологій.

Перевага української промисловості та виробництва у світовій економіці має спиратися на створення високої доданої вартості товарів і послуг, якісне управління виробничо-збутовими ланцюгами та ефективне використання ресурсів.

З метою розвитку сільського господарства важливим є упровадження цифрового землеробства – це принципово нова стратегія менеджменту, що базується на застосуванні цифрових технологій, та новий етап розвитку агросфери, пов'язаний з використанням геоінформаційних систем, глобального позиціонування, бортових комп’ютерів та смарт-устаткування, а також управлінських та виконавських процесів, здатних диференціювати способи оброблення, внесення добрив, хімічних меліорантів і засобів захисту рослин.

Разом з розвитком національних цифрових інфраструктур важливим є визначення першочергових проектів цифрових трансформацій національного масштабу в таких сферах як громадська безпека, освіта, сфера охорони здоров'я, електронна демократія тощо.

Зазначений перелік повинен доповнюватись новими сферами, ініціативами та проектами. Реалізація проектів у зазначених сферах потребуватиме управлінських, організаційних та фінансових зусиль з боку держави, бізнесу та громадськості.

Ураховуючи масштаб таких проектів, їх технологічну складність та потребу в значних капіталовкладеннях, з одного боку, та необхідність їх швидкого розгортання та охоплення великої території, з іншого, доцільним є пошук, визначення та запровадження у тому числі концесійних та "сервісних" моделей організації фінансування, побудови та управління відповідними проектами.

Сервісна модель реалізації зазначених проектів — це один із сучасних механізмів, що надасть змогу державі виконувати свої функції без значних капіталовкладень, а бізнесу - інвестувати кошти в нові можливості та отримувати прибутки.

Література:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), "About the conceptualization of the development of the digital economy for Ukraine and Ukraine for 2018-2020 and the hardening of the plan for entry into the project", available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80 (Accessed 05 Nov 2018).

2. Індустрія 4.0: технології, інвестиції, очікувані дивіденди - IT-Enterprise, available at: https://reed.media/ir4

3. Індустрія 4.0: технології, інвестиції, очікувані дивіденди — Режим доступу: https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4

Пак Наталія Тадеушівна,

Панова Анна Тимофіївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Чи пригадуєте історії про те, як з моменту, коли людство винайшло калькулятор, воно продовжувало використовувати способи обрахунку вручну або у стовпчик за можливості? Якщо так, то ймовірніше, це було викликано недовірою до машини, але навряд чи тривало довше, аніж декілька контрольних перерахунків-звірок результатів обчислень власних і

штучного інтелекту. Так само ковтнувши перші вдалі спроби цифровізуватися, світ не зміг зупинитися і продовжив виробляти і одразу споживати нову діджитал-реальність, адже переконанався у її здатності обробляти величезні обсяги цифрових даних за мінімальний проміжок часу. До того ж, така реальність показала, що здатна полегшити життя, вивільнивши час і навіть заощадивши гроші в далекій перспективі.

Стає дедалі зрозумілішим, що у нових умовах отримає переваги в результаті технологічних і цифрових інновацій, саме той, хто розвивається, взаємодіє, удосконалюється, впевнено крокуючи з часом або навипередки. При цьому використання цифрових даних як ресурсу для виробництва зумовлює перехід від традиційної ринкової економіки до цифрової економіки, якою пронизуватимуться всі сектори: державний та приватний, реальний, невиробничий і фінансовий, видобувний, обробний та сектор послуг. Супутніми для даного процесу будуть різного роду ризики та виклики для держави, економіки, бізнесу й громадськості.

Так, згідно з оцінками експертів, частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу до 2030 р. становитиме 50–60%. Цікаво, що в Україні цей показник може бути ще вищим та досягнути рівня 65% ВВП (за реалізації форсованого сценарію (за три-п’ять років) розвитку цифрової економіки в Україні) [1].

В основі цифрових трансформацій – цифрові тренд. Цифрові тренди (тенденції) — це напрямки розвитку цифрових технологій. Аналіз цифрових трендів дає змогу прогнозувати розвиток конкретного економічного, технологічного та навіть соціального явища в майбутньому.

Ключові цифрові тренди (станом на 2020 рік):

І. Дані стають головним джерелом конкурентоспроможності.

Дані стають активом. Збирання, опис, зберігання та опрацювання даних дають змогу отримувати цінну інформацію для використання в ділових процесах, суспільному житті, роботі держави. Вміння працювати з даними та їх аналізувати — це можливість першим отримувати цінні ринкові «інсайти», тобто бути конкурентоздатнішим.

Бар’єри для розвитку тренду в Україні: відсутність системи правил, регламентів, стандартів збирання, класифікації, зберігання та використання даних (національний, регіональний, галузевий та інші рівні); проблеми захисту інтелектуальної власності; проблеми щодо захисту даних, ризики кібербезпеки; відсутність у громадян достатніх компетентностей роботи з даними (цифрових навичок.

Можливості, які створює тренд для України: розвиток нової галузі економіки, нові робочі місця; створення бази для розвитку всіх галузей та цифрової економіки; створення середовища, що унеможливлює корупцію як явище [2].

II. Цифровізація або цифрові трансформації бізнесу та галузей економіки

Цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей, властивостей та, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на більшості ринків.

Цифровізація дала невеликим компаніям та проектним командам можливість створювати нові продукти та швидко виводити їх на ринок нарівні з присутніми там великими компаніями. Цифрова трансформація зумовлює появу нових унікальних систем і процесів, що складають їх нову ціннісну сутність (наприклад, Uber, Airbnb, цифровий банкінг тощо).

Бар'єри для розвитку тренду в Україні: відсутність національних (державних) програм, інфраструктур підтримки та стимулювання бізнесу до використання цифрових інструментів та рішень, а також розвитку інноваційного підприємництва; відсутність у країні бачення, стратегії та ініціатив цифровізації економіки та сфер життєдіяльності суспільства та країни в цілому; відсутність сталої системи культивування цифрових навичок та навичок інноваційного підприємництва на рівні середньої та вищої освіти, в секторах економіки та в суспільстві взагалі.

Можливості, які створює тренд для України: підвищення конкурентоздатності секторів економіки; розвиток цифрової економіки, ринку праці тощо; поява нових індустрій (кросплатформових із цифровою індустрією); розвиток інноваційного підприємництва.

III. Штучний інтелект (ШІ, з англ. artificial intelligence, або AI)

Сьогодні ШІ об'єднує багато технологій, основними з яких вважаються: машинне навчання (machine learning), комп'ютерний зір (computer vision), глибоке навчання (deep learning) та опрацювання природної мови (NLP). ШІ на основі опрацювання великих сетів даних дає змогу оптимізувати процеси та підвищити якість цифрових продуктів та послуг.

Бар'єри для розвитку тренду в Україні: брак експертизи (мала кількість фахівців, таких як AI researchers та data scientists); низький рівень інвестицій у проекти ШІ як із боку бізнесу, так і з боку держави; відсутність законодавства (зокрема регулювання етичних норм та стандартизація) та державного стимулювання.

Можливості, які створює тренд для України: підвищення конкурентоспроможності бізнесу через оптимізацію процесів та кастомізацію цифрових продуктів та сервісів; підвищення якості державних послуг; зменшення державного апарату завдяки автоматизації рутинних повторюваних процесів [3].

Таким чином, цифровізація країни має бути комплексною (повний і всеохоплюючий перехід на цифрові технології), а не точковою (поліпшення якості певних систем чи сфер життя громадян). Тоді вона даватиме максимальний позитивний ефект для економіки та населення. Зменшення частки традиційної економіки і збільшення цифрової, як показує

позитивний світовий досвід, може давати збільшення ВВВ на 20% протягом п'яти років та ROI цифрової трансформації до 500%. При цьому цифрові ініціативи мають охоплювати всі сфери життєдіяльності людини – від Індустрії 4.0, IoT та смарт-фабрики до впровадження блокчейну в державних установах. А тому усунення бар'єрів для цифрових перетворень повинне відбуватися шляхом об'єднання зусиль усіх гілок влади, бізнесу та громадськості.

Перетворення — це завжди виклик, це праця та віра в одну спільну мету. Лише синергія політиків, урядовців, громадськості та бізнесу зможе підтримати такі структурні зміни й трансформації, що дозволять нам усім жити, вчитися, працювати, відпочивати та вести бізнес в умовах «цифрового» світу, беручи безпосередню участь у його створенні та використанні.

Література:

1. Україна 2030Е − країна з розвинутою цифровою економікою. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://strategy.uifuture.org/ kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html.

2. «Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020)», - ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА», 2016.

3. Руденко М.В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4191&i=10.

Пак Наталія Тадеушівна,

Станасюк Олександр Андрійович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

«Цифровізація є важливою для економіки України, адже дозволить збільшити кількість нових робочих місць та досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. Відкриття нових сегментів та галузей прискорить розвиток промисловості та бізнесу. Для українців цифровізація означає повний доступ до цифрової інфраструктури та якісних державних і соціальних послуг» - Михайло Федоров, Віцепрем'єр-Міністр – Міністр цифрової трансформації [2].

Цифрова економіка, як головна прикмета сучасності, зачіпає всі сфери життя суспільства. Як тренд розвитку світової економіки і суспільства цифровізація по-різному впливає на різні сфери. А від ступеня впливу цифровізації на національне економічне та соціальне життя залежить місце кожної країни у світовому співтоваристві.

З одного боку, цифровізація є безумовним драйвером розвитку сучасного суспільства, усіх його складових. Цифровізація дає багато переваг для ринку праці і зростання економіки. Розглядається як аксіома, що інвестиції в цифровий актив значно прибутковіші, ніж у нецифровий, а сектори, пов'язані з цифровими технологіями, показують більший приріст робочої сили, ніж світова економіка в цілому.

При цьому зміни, що відбуваються, – це завжди певний "стрес", але водночас і створення додаткових можливостей. Тому і вплив цифровізації, і ставлення до неї є неоднозначними, як і під час появи будь-якої нової комплексної технологічної хвилі з одного боку, спостерігається розвиток економіки на новому рівні взаємодії всіх її елементів, з іншого – руйнується стара система виробництва і розподілу благ.

Цифровізація надає низку переваг для розвитку економіки. Зокрема потенціал цифровізації підтверджується в доповіді ОЕСР: "Технології, інтелектуальні програми та інші інновації у цифровій економіці можуть підвищити якість послуг, що надаються, і допомогти вирішити проблеми в самих різних областях, включно з охороною здоров'я, сільським господарством, державним управлінням, податками, транспортом, освітою, екологією та ін.

Зараз Мінцифра працює над систематизацією всіх цифрових проєктів міністерства у межах однієї системи моніторингу проєктів. Інформація про цифрові проєкти та їхні статуси буде у відкритому доступі на публічному дашборді. Національна економічна стратегія до 2030 року розробляється робочою групою Кабінету Міністрів на платформі Центру економічного відновлення. У її основі лежать результати Економічного аудиту країни, що окреслило основні вектори розвитку української економіки. Уряд розпочинає фінальний етап узгодження та затвердження актом Кабінету міністрів Національної економічної стратегії до 2030 року. Наступним кроком буде прийняття Стратегії та розробка Плану дій для її реалізації [2].

18 лютого 2021 року відбулась презентація дашборду з відкритим доступом до всіх державних цифрових проектів. Перелік включає 94 проекти з чітко визначеними дедлайнами та відповідальними особами, 6 з них реалізуються та координуються Мінекономіки. Цифрові ініціативи Мінекономки - це масштабні проекти, які спрямовані на розбудову цифрової економіки, покращення бізнес-клімату та підвищення конкурентоспроможності України на глобальних ринках. Відкрити власну справу, отримати дозвіл та перевірити інформацію - ці послуги мають бути доступні для українців онлайн, без черг, зайвих документів та зайвої втрати часу [3].

Висока швидкість цифровізації всіх аспектів життя обумовлена, перш за все, її можливими позитивними проявами та наслідками на всіх рівнях.

Переваги на рівні всього суспільства: економічний і соціальний ефект від цифрових технологій для бізнесу та суспільства; підвищення якості життя, насамперед за рахунок поліпшення задоволення конкретних уже відомих і нових потреб людей; зростання продуктивності всієї суспільної праці за рахунок її підвищення на рівні окремих виробництв і підприємств; виникнення нових моделей і форм бізнесу, що дозволяють підвищити прибутковість і конкурентоспроможність діяльності; підвищення прозорості економічних операцій і забезпечення можливості їх моніторингу; забезпечення доступності і просування товарів і послуг як державних, так і комерційних, аж до світового масштабу; поява людинозамінних керуючих систем, наприклад, для підприємств певних класів.

Цифровізація суттєво впливає на зайнятість і ринок праці, зокрема є передумовою нових можливостей для створення нових робочих місць. Хоча необхідно додати, що дані щодо впливу цифровізації на створення нових робочих місць наразі є вельми суперечливими.

Стрімкий розвиток цифровізації стає джерелом не лише нових можливостей, але й серйозних загроз і проблем для всіх верств населення. Так, у доповіді, наданій ОЕСР для головування Німеччини в "Групі двадцяти", наголошується: "... цифрові технології можуть мати деструктивний характер, що в майбутньому негативно позначиться на продуктивності, зайнятості і добробуті ... ці технології також можуть витіснити з ринку праці працівників і посилити диспропорції в рівні їх доступності та використання, що призведе до формування нового цифрового розриву і зростання нерівності [1].

Література:

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Керівник проекту, автор доповіді – Ольга ПИЩУЛІНА. КИЇВ жовтень 2020р. © Центр Разумкова, 2020. © Видавництво "Заповіт", 2020. ISBN 978-966-2050-07-3.

2. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. Михайло Федоров: Цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. Прес-офіс Міністерства. 02 лютого 2021, 18:00. Доступ: https://thedigital.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrostannya-vvp-na-rik

3. Урядовий портал Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Мінекономіки бере активну участь у масштабній цифровій трансформації України. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, опубліковано 19 лютого 2021 року о 19:30. Доступ: https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-bere-aktivnu-uchast-u-masshtabnij-cifrovij-transformaciyi-ukrayini

Петасюк Олена Іванівна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ЗАПИТИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Посилення взаємозв'язку та взаємозалежності людства – найзагальніше визначення епохи, в якій живемо, тобто глобалізації. Цифровізація, в якості вияву глобалізації на сьогодні, фігурує головним інструментом зростання як світової, так і національної економіки. Цифрові технології – це Інтернет речей (за Скіннером, з 2030-рр. настане час «семантичної павутини»), кіберсистеми, Штучний Інтелект (далі - ШІ), безпаперові технології, 3D-друк, хмарні та туманні обчислення, мобільні, біометричні, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо. Частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу у 2030 р. досягне 50-60 %, в Україні цей показник може досягти (при умові реалізації форсованого сценарію розвитку цифрової економіки, тобто переходу української економіки до цифрової за 3-5 років) – 65 % [1]. В сучасній адженді розвитку цивілізації фігурує такий потужний виклик як коронавірус, який також долучився або пришвидшив процеси цифровізації: цифрові інструменти стали способом зменшити фізичні контакти людей. Зокрема, в Україні кількість тих, хто користується онлайн-держпослугами збільшилася у 5 разів; четверта частина українців (понад 10 млн.) користується онлайн послугами додатку до порталу «Дія», це поміж інших цифрових продуктів; з 1 вересня поточного року держава не матиме права вимагати паперові документи, якщо потрібна інформація наявна в реєстрах (виступ міністра цифрової трансформації М. Федорова, Всеукраїнський Форум «Україна 30. Коронавірус: виклики і відповіді» 10.02.21) [2].

Трендами сьогоднішнього дня виступають найяскравіші технологічні розробки, які є елементами «семантичної павутини», тобто «осмисленої», коли кожен ресурс людською мовою доповнений описом, зрозумілим для комп'ютера. Це такі цифрові тренди як: інтернет речей, просування до повноцінного ШІ, цифрові платформи. Оскільки глобальний час невблаганно стискається, то період Четвертої технологічної епохи (мережевої революції) розвитку людства, в якій ми живемо, буде недовгим і стане благодатним бекграундом для наступної епохи. До прикладу, Інтернет модернізується майже кожні 10 р. Якщо перший універсальний електронний комп'ютер здійснював за секунду 385 операцій, iPhone 6 – 3,5 млрд. операцій, то iPhone 12 – 5 трлн. операцій (перший смартфон від Apple, що підтримує стандарт стільникового зв'язку 5G) [3, с. 19; 4]. До слова, тільки за останні півроку 1,8 млн. українських громадян підключили 4G інтернет [2].

Звернемо увагу на те, що інновації в кожній епосі були пов'язаними із фінансами. Знаками попередніх епох були монети, на зміну їм прийшли паперові знаки: ліцензії на

випуск банкнот, чеки, асигнації. Нинішню епоху вже маркують такі знаки як біткоїни та інтернет-банкінг (до слова, перша система онлайн-банкінгу була запущена 1995 р. компанією «WellsFargo»)[3, с. 31]. Технологічна революція дала можливість доступу кожному до матеріальних благ та торгових каналів. Усі ми опинилися на зв'язку один із одним: 1) до системи мобільних мереж може підключитися кожен; 2) надання кожному мікро: - кредитів, -зберігання, -страхування; 3) комерційні сайти стали перехідною формою від бухгалтерських книг до онлайн-бухгалтерії; 4) банки поступово перетворюються на відкриті платформи; 5) глобальне охоплення людства фінансовими сервісами. Кінцевою метою цифрових трансформацій, одним із виявів якої виступають фінансові інновації, є стан, коли «кожен дістане право і можливість жити на задовільному рівні» [3, с. 194]. Так, з одного боку, на сьогодні більше мільярда людей знаходиться за межею бідності (і це актуалізує необхідність трансформаційних змін), з іншого – мільярди людей послугуються мережею. До прикладу, Ant Financial (дочірня компанія інтернет-гіганта Alibaba) – єдина організація, що намагається реалізувати програму глобальної фінансової інтеграції, щоб забезпечити до 2025 р. доступ до фінансових послуг 2 млрд. користувачів [3, с. 11]. У цифрову епоху замість фірм-монолітів стали володарювати компанії-платформи, які комунікують у режимі реального часу: Google, Apple, Facebook, Amazon. Люди вже не розділені у просторі і часі (у буквальному сенсі це і означає глобальні зв'язки). Людина перетворюється у «комірку глобальної мережі» [3, с. 11].

Споживачі цифрових технологій не тільки громадяни, а і держава (в особі зокрема урядів), і бізнес. Уряди мають дбати про використання цифрових алгоритмів для підвищення ефективності громадських послуг. Якраз технології допомагають демократизації процесу, «де основні права полягають у наявності надійної системи ідентифікації особистості, можливості торгувати, платити і взаємодіяти через мобільну мережу» [3, с. 194]. Відтак найважливішим визначенням змін у суспільно-політичному сенсі залишається їх позиціювання як демократичних трансформацій. Для України це такі їх умови здійснення: громадянське суспільство у соціальній державі; професійне держуправління; боротьба із корупцією [5]. Не відкидаємо того факту, що чим вища довіра до політики та економіки уряду, то простіше в такій країні накопичити статок [3, с. 194].

В епоху глобалізації посилюються можливості глобальної комунікаційної платформи. Завдяки цифровій революції автоматизується усе, що можливо. Частини нового суспільства, яке вимальовується у нас на очах, у силу своєї взаємозалежності, повинні засвідчувати зразки високої культури в економічній та політичній площинах, яка базується на взаємовигідному співробітництві. Наша країна, як частина глобалізованого суспільства, має адекватно сприймати епохальні зміни і динамічно трансформуватися разом із цивілізованим світом.

Література:

1. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-2

2. Михайло Федоров про цифрові інструменти проти COVID-19. URL: https://www.youtube.com/watch?v=zdAGpAlWQfM

3. Скіннер К. Людина цифрова / пер. з англ. Г. Якубовська. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2020. 272 с.

4. Офіційні продажі нових iPhone 2018...URL: https://mind.ua/news/20188561-oficijni-prodazhi-novih-iphone-2018-pochnutsya-u-pershij-polovini-zhovtnya-za-cinoyu-vid-29-999-grn

Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html

Ромашко Олександра Михайлівна,

Пукіш Олександра Василівна

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(м. Івано-Франківськ)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних реаліях життя, коли на світову економіку впливає пандемія, сфери та ланки фінансової системи активно пристосовуються до даних змін та все-більш впроваджують у своїй діяльності цифрові технології. Тому для забезпечення свого розвитку та підтримки іміджу, страхові компанії також активно проводять політику оцифровування.

Цифрове страхування – це частина економічних відносин, зумовлених наявністю страхових інтересів у організацій і громадян та їх задоволенням за допомогою цифрових технологій. Іншими словами, цифрове страхування – це спосіб реалізації страхового захисту на основі цифрових технологій. Основним напрямом цифрового страхування є такий феномен, як діджіталізація, тобто процес перетворення фізичних даних у цифровий формат, що забезпечує їм захист, довший термін збереження, швидкий доступ тощо [1].

Цифровізація розширює роль страховиків, дозволяючи їм еволюціонувати від чистих захисників ризику до попередників та попереджувачів ризику.

Цифрова технологія надає страховикам можливість використовувати моніторинг та візуалізацію в режимі реального часу, що принципово змінить відносини страховиків із клієнтами. Наприклад, якщо замовники дозволяють страховикам відстежувати їх звички через переносні пристрої моніторингу, страховики можуть використовувати дані для впливу на поведінку та зменшення ризиків. Зворотній бік страховиків, які отримують більше даних

про своїх клієнтів, - це зростаючий ризик антиселекції в страхуванні життя та здоров'я. Збільшення кількості інформації та знань, доступних суспільству, може призвести до зменшення частоти деяких ризиків, таких як транспортні аварії, і навіть може призвести до того, що деякі ризики взагалі зникнуть, якщо вони стануть повністю передбачуваними. З іншого боку, зростатимуть інші нові ризики, такі як кібер [2].

На сьогодні, ключові тренди у страховій галузі пов'язані з розвитком цифрових технологій та інноваціями стають можливими завдяки технологічним змінам. Серед світових умов функціонування та розвитку страхового ринку в умовах діджиталізації варто виокремити наступні:

- зростання ролі Інтернету;
- розвиток взаємного страхування;
- поширення Інтернет речей;
- підвищення ролі соціальних медіа;
- розвиток телематики;
- зростання ролі хмарних платформ;
- використання технології "Big date";
- підвищення ролі мобільних, ігрових та відео технологій [3].

В загальному слід сказати, що діджиталізація на страховому ринку відіграє вагому роль в сьогоденні, на розвиток якого впливають різні фактори: розвиток нових технологій; необхідність зниження витрат; посилення конкуренції; підвищення вимог споживачів страхових послуг; зручність та безпека; створення нових продуктів. Оскільки страхові клієнти орієнтовані на цифрові способи взаємодії, страховики повинні зосередитися на цифрових методах виведення на ринок, щоб залучити їх. Крім того, вони повинні провести цифровий реінжиніринг своїх власних внутрішніх операційних моделей і використовувати нові технології, щоб залучити нових цифрових споживачів.

Щодо українського страхового ринку, то вітчизняні страхові компанії повинні активно використовувати європейський та світовий досвід, впроваджувати та змінювати моделі страхового функціонування, інтенсивно впроваджувати інноваційні технології у страхову діяльність. Використання цифрових технологій дозволить підвищити ефективність надання страхових послуг, вимагатиме від страхових компаній розробки нових страхових продуктів із врахуванням індивідуальних побажань клієнтів, а також забезпечить створення унікальних конкурентних переваг для тих компаній, які здатні впроваджувати інноваційні цифрові технології відповідно до індивідуалізованих запитів клієнтів.

Література:

1. Дем'янчук М.А., Гуржий К.С. *Трансформація страхового ринку в умовах розвитку цифрових технологій.* Інфраструктура ринку. Випуск 25, 2018. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/46.pdf (дата звернення: 06.02.2021).

2. Christian Schmidt. *Insurance in the Digital Age.* The Geneva Association. 2018. URL: https://www.genevaassociation.org/sites/default/files/research-topics-document-type/pdf_public/research_brief_insurance_in_the_digital_age_0.pdf (Last accessed: 08.02.2021).

3. Моташко Т.М. *Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації.* Економіка. 5 (182) 2016. URL: http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/182-5/3 (дата звернення: 06.02.2021).

Руденко Зоряна Михайлівна

Університет банківської справи

(м. Львів)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Сьогодні в усьому світі відбувається стрімкий розвиток фінансових технологій, тому банківським установам потрібно трансформуватися, щоб відповідати зростаючим потребам нових поколінь клієнтів, покращуючи свій клієнтський сервіс, надаючи ширший спектр дистанційних банківських послуг, а також щоб конкурувати із зростаючою популярністю фінансово-технічних компаній, які впроваджують швидшими темпами дистанційне обслуговування клієнтів.

Згідно українського законодавства фінансово-технічна компанія на банківському ринку може надавати послуги лише у співпраці із будь-яким з діючих комерційним банком, від так в Україні з'являється окремий напрямок під назвою необанкінг чи мобільні банки. Так розпочав діяльність Monobank, який працює від АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», Sportbank – це проект IT-компанії Dyvotech та компанії N1 і працює від АТ «Оксі Банку», O.Bank - новий рівень банкінгу від Ідея банку, Todobank – це проект АТ «МЕГАБАНК» а також інші проєкти, що працюють в сегменті Banking as a Service. Слід зазначити, що найпершим і найбільш популярним банком на ринку дистанційних послуг є роздрібний продукт АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», який працював у режимі бета-тестування у співпраці з розробником — компанією Fintech Band з 17 жовтня по 22 листопада 2017 р. в Україні - «Monobank». В 2017 році «Monobank» здобув перемогу в номінації «Найкращий український FinTech-стартап» нагороди PaySpace Magazine Awards, а у 2018 здобув головну нагороду в категорії «Необанк року» премії FinAwards 2018. Банк не має відділень, всі послуги проводяться за

допомогою мобільних додатків. Клієнтами можуть стати власники пристроїв Apple на iOS 10 і Android версії 4.4 і новіших [1]. Проект Монобанк - це окремий, прогресивний інструмент персонального банкінгу, орієнтований на сучасних «цифрових» клієнтів.

Також варто зазначити і про мобільний банк Todobank – це проект АТ «МЕГАБАНК», який з'явився у 2019 році у Харкові, як зручний мобільний додаток в якому можна платити за комунальні послуги, робити перекази та керувати власними фінансами. Загалом Todobank - це не просто додаток, а електронний банк. Основна відмінність його від інших сервісів, які вже є на ринку: щоб стати клієнтом Todobank, необов'язково замовляти карту «Мегабанку». Досить завантажити мобільний додаток і почати використовувати Todobank за допомогою віртуальної карти і віртуального електронного рахунку».

Щодо нового цифрового банку O.Bank від АТ «Ідея Банку», то - це банк для людей, які цінують свій час і живуть в активному ритмі і хочуть отримувати весь спектр банківських послуг в режимі онлайн. Щоб скористатися послугами цього банку, досить просто завантажити додаток з Google Play і Apple Store, не потрібно відвідувати відділення, а весь спектр послуг банку доступний у смартфоні. У O.Bank реалізовано низку унікальних переваг таких, як максимальні кешбек при будь-яких онлайн-покупках і на підписки платних сервісів Google і Apple, до 120 днів безкоштовного користування кредитними коштами, зручне спілкування з клієнтами через сторіс у додатку та інші переваги. Також клієнти банку отримають весь функціонал, необхідний для цифрового банку, який доступний в режимі 24/7, також як і онлайн-підтримка [2].

Ще один проект, який набирає обертів на сьогоднішній день є Sportbank, який позиціонує себе як банк для людей з активним способом життя, яким пропонуються особливі бонуси. Сьогодні картки Sportbank можна отримати в більшості обласних центрів у відділеннях Оксі Банку, а там, де їх немає – у відділеннях фінансової компанії «Файна Готівка». Через мобільний додаток Sportbank можна управляти картковим рахунком, поповнювати карту, поповнювати мобільний, переводити гроші на картки інших банків, переглядати список транзакцій, накопичувати кешбек, зв'язуватися з підтримкою через популярні месенджери. Щодо оформлення картки, то цей процес повністю запозичений у Monobank, потрібно завантажити додаток, сфотографувати документи, заповнити дані про особу і вибрати спосіб отримання картки – особисто забрати картку в відділеннях Оксі Банку або «Файна Готівка». Виняток – місто Київ тут можна замовити її безкоштовну доставку кур'єром. Щодо картки, то слід зазначити, що поки Sportbank працює тільки з Mastercard, видаються лише дебетові картки, прив'язані до рахунку в Оксі Банку, без кредитних лімітів. На відміну від Monobank, який за картками своїх бета-тестерів виділяє по 100 000 гривень початкового кредитного ліміту. Щодо кешбеку, то вони нараховується тільки на витрати в

«спортивних категоріях»: магазини спортивних товарів та одягу, спортклуби, секції, студії танців, боулінг і більярд [3].

Оцінка тарифів трьох мобільних банків України: Монобанк, ОБанк та Sportbank наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння тарифів найбільших мобільних банків України

Показники	**Види операцій**	**Monobank**	**Обанк**	**Sportbank**
Пільговий період		до 62 днів	до 120 днів	перший — до 120 днів з 1 календарного дня місяця в якому встановлений кредитний ліміт, далі — до 62 днів
Відсоткова ставка, на місяць/ рік	Торгові операції	3,2%	2.9%	від 0,01% річних до 0,26% в день
	Зняття готівки		4.9%	0,22% в день до 0,32% в день
Перекази	Кредитні кошти Власні кошти	4% 0%	0%	4,9% 0
Зняття готівки	Кредитні кошти Власні кошти	4% 0.5%	0%	0,75% + 2 гривні 2%
Поповнення		Безкоштовно	Безкоштовно	Безкоштовно

Джерело: [1-3]

Слід зазначити, що кешбек Sportbank - 10% як і по картках Monobank, виплата винагороди можлива тільки після того, як кешбеку накопичиться мінімум на 100 гривень. Щодо тарифів на поповнення і зняття, то оскільки картка Sportbank дебетова, проводити операції з нею можна тільки попередньо поповнивши (як за допомогою СЕП, так і P2P-перекладами) – безкоштовне, а ось зняти кошти з картки без комісії не можливо, Sportbank стягує 0,75% + 2 гривні. Безкоштовно знімати готівку можна лише в банкоматах і касах Оксі Банку у банкоматах інших банків це можна безкоштовно зробити 5 разів на місяць. Слід зазначити, що Sportbank відсоток на залишок власних коштів складає 2% річних на суму від 100 гривень, як і в Monobank, послугу нарахування відсотків потрібно активувати, тобто для зберігання коштів карта Sportbank поки мало цікава, а поповнювати її є сенс лише на ту суму, яку плануєш витратити [1-3].

Підсумовуючи, можна зазначити, що мобільні банки стимулюють розвиток безготівкової економіки та прискорюють комерційну взаємодію суб'єктів економічної діяльності та є надзвичайно сильним інструментом боротьби з «тіньовим» обігом коштів та оздоровлення економіки.

Література:

1. Офіційний сайт ПАТ АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»: веб-сайт. URL: https://www.universalbank.com.ua/ (дата звернення: 08.02.2021).

2. Офіційний сайт ПАТ АТ «Ідея Банк»: веб-сайт. URL: https://ideabank.ua/uk (дата звернення: 08.02.2021).

3. Офіційний сайт ПАТ «Оксі Банк»: веб-сайт. URL: https://www.okcibank.com.ua/ (дата звернення: 08.02.2021).

Савчин Любов Миколаївна

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(м. Івано-Франківськ)

BLOCKCHAIN У СТРАХУВАННІ: УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ЦИФРОВО ТРАНСФОРМОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

За поточних умов тінізації частини заробітної плати населення, зростаючої міграції громадян працездатного віку та стрімкого старіння нації, діючий алгоритм солідарної системи пенсійного страхування в майбутні десятиліття ще більше поглибить проблему перманентного дефіциту ПФУ. При використанні лише державної системи пенсійного страхування більшість населення (навіть за умови підвищення пенсійного віку до 65-67 років, до якого були змушені вдаватись більшість країн Європи) після виходу на пенсію приречене буде залишатись нижче межі бідності[1].

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) є новими фінансовими інституціями для переважної більшості населення України. Серед недоліків використання фондів недержавного пенсійного страхування в світовій практиці є: інфляція, яка протягом значного часового лагу знецінює багаторічні заощадження; недобросовісність керівників НПФ, зміни законодавчих програм пенсійного забезпечення. Більшість основних пенсійних фондів за рівнем капіталізації страждають від нестачі фінансування в міру збільшення зобов'язань та виплати обіцяних пенсійних коштів вкладникам. Як наслідок ризики банкрутства НПФ загрожують не лише пенсіонерам-вкладникам, але й всій фінансовій системі країни [4]. Існує страхітливий розрив між сумою коштів в НПФ та їх непогашеними зобов'язаннями перед пенсіонерами і він продовжує зростати також в країнах розвинутих економік (з 70 трлн.USD до 400 трлн. USD у 2020 р) [3]. Ці проблеми діяльності НПФ можуть бути усунені за допомогою використання Blockchain у сфері державного та недержавного пенсійного страхування як новітньої технології ведення діловодства, Зв'язок фінансової та інформаційної безпеки щодо технології блокчейн набуває ще більшого значення. Науковці Д.Кулік, І.Гаврільчук, О.Бойченко,

Л.Борщ, І. Мадрітса, І.Соловйова, В.Петренко, В.Матвєєв, В.Титаренко, М.Потаніна, Е. Байздренко, С.Пісарюк, розглядають загальні принципи формування й забезпечення інформаційної безпеки в економічному та фінансовому секторі.

Використання блокчейну забезпечує можливість функціонування систем без посередників, що дозволяє підвищити швидкість транзакцій, суттєво зменшити витрати та запобігти корупції. Захист та збереження даних здійснюється за допомогою потужних криптографічних протоколів, що виконують роль децентралізованого ринку з обміну даними з модульною платформою смарт-контрактів. Відкритий характер протоколу гарантує прозорість: жодна істота не може контролювати регістр (коли дані додаються, вони не можуть бути стерті чи відредаговані). Ризик вилучення коштів, прихованих витрат, нелегального раптового виведення коштів зводиться нанівець за рахунок використання смарт-контрактів що можуть укладатись peer-to-peer (між двома людьми, людиною і організацією, або ж між людиною і машиною). Смартконтракти дозволяють автоматизувати платежі і переказ валюти чи інших активів за домовлених умов. Як тільки буде виконано ця умова у смарт-контракті (продаж товарів на біржі, внесення коштів вкладником (працівником чи роботодавцем на рахунки пенсійного фонду), договір виконується автоматично і активи (гроші, цифрова валюта, право власності, цінні папери) обмінюються між договірними сторонами. Згодом трансакцію приймають і перевіряють на блочному ланцюгу. Смарт-контракти дозволяють обміняти актив, навіть якщо треті сторони не знають про його передачу. Саме це відкриває можливість дезінтегрувати всю правову систему і створити нову форму віртуальних домовленостей. На практиці ж, будучи лише фрагментами коду, які автоматично виконуються, коли дотримуються задані умови, смарт-контракти з юридичного погляду на даний момент не можуть розглядатись як звичайні контракти[3]

Контроль за пенсіями повертається окремим користувачам, забезпечуючи прозорість та виключаючи посередників, які знижуть, «розмивають» дохідність пенсійних інвестицій для їх вкладників. Одночасно застосування Blockchain спонукає інституційних учасників (НПФ та роботодавців) до підзвітності та прозорості[2]. Зміна роботодавця, незалежно від країни, яка є місцем постійної чи трудової міграції – поширене явище в сучасній мобільній економіці, також розв’язується із застосуванням Blockchain, оскільки кошти легко відстежувати. Така платформа пенсійного забезпечення, яка підтримує пенсійну «екосистему» одночасно сприяє переходу до більш міцної моделі пенсійних заощаджень навіть у країнах з нестійкою економікою, вирішує пенсійну кризу та гарантує в майбутньому пенсію молодому поколінню

Література:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/laws/74-1058-iv.html

2. Allessie D, Sobolewski M, Vaccari L, Pignatelli F (Editor), Blockchain for digital government, EUR 29677 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019, ISBN 978-92-76- 00581-0, doi:10.2760/942739, JRC115049,

3. Mainelli M, Manson B, Chain Reaction: How Blockchain Technology Might Transform Wholesale Insurance - Long Finance, 2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://ssrn.com/abstract=3676290

4. Mainelli M, and C von Gunten, "Chain Of A Lifetime: How Blockchain Technology Might Transform Personal Insurance" December 2014.

Слобода Лариса Ярославівна

Львівський національний університет імені Івана Франка,

(м. Львів)

Родіонова Евеліна Василівна

Університет банківської справи

(м. Львів)

ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ НА РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В складних трансфрмаційних умовах сьогодення, проблема залучення інвестицій в національну економіку набуває особливої актуальності. Зважаючи на значний, як позитивний, так і негативний вплив глобалізаційних процесів на розвиток інвестиційної діяльності Україні не слід стояти осторонь цих процесів та приймати активну участь у залученні інвестиційних коштів. Складності виникають на етапі обгрунтування відповідних форм інвестицій та забезпечення їхньої ефективності в період становлення цифрової економіки та діджиталізації економічних процесів. Події на світовому ринку, спричинені спалахом коронавірусу, внесли колосальні зміни в сучасну інвестиційну діяльність, як на тісно сформованих міжнародних ринках, так і на трансконтинентальному рівні співпраці. Наслідки пандемії можуть відображатися не лише в економічному прояві, але й мають вплив на соціально-політичну складову розвитку країн та побудову зовнішньоекономічних відносин.

Трансформація усіх форм фінансової діяльності в період пандемії актуалізує впровадження цифрових віртуальних технологій та істотно змінює економічні процеси, актуалізуючи питання фінансової безпеки. Нові фінансові інструменти у сфері децентралізованих фінансів (DeFi) та віртуальних активів створюють дистанційні можливості для інвесторів у контексті підвищення прибутковості. Вплив діджиталізації та інвестиційні процеси є істотною внаслідок формування нової інфраструктури інвестиційних проектів, здебільшого віртуальної, спрощення процесів інвестування, зниження трансакційних витрат та скорочення часу на отримання прибутку на вкладений капітал.

Активний розвиток та висока капіталізація ринку криптовалют та функціонування віртуальних бірж зумовлюють переміщення істотних обсягів капіталу з реальної економіки у її віртуальну форму. Так, за даними Forbes, станом на 1 лютого 2021 року загальна капіталізація ринку криптовалют досягнула 1 трильйона доларів США, дозволяючи інвесторам заробляти понад 300% річних [1]. Інвестиційний капітал, що раніше спрямовувався у модернізацію та розширення виробництва, сьогодні інвестується у цифрову валюту, дозволяючи отримувати швидкий та високий спекулятивний прибуток інвесторам. Такий перелив капіталу створює істотну загрозу фінансовій безпеці. Віртуальна форма реалізації інвестиційного потенціалу за вибором інвесторів, що керуються мотивами ефективного вкладення капіталу, створює ризики стабільності державних фінансів, що має бути враховано у стратегії інвестиційної безпеки країни. Характерними ці явища є й для України, що зумовлено впливом пандемії COVID-19 та її наслідках у сфері неефективості ведення традиційного бізнесу, значних фінансових втрат в періоди карантинів; низькм рівнем прибутковості традиційних сфер інвестування, високим рівнем корупції та бюрократії; складністю та неактуальністю законодавчих та нормативних актів у сфері інвестування; неповноцінним дотримання контрактів з іноземними інвесторами.

Головним викликом у контексті формування інвестиційної політики нового покоління в умовах пандемії для кожної держави є розробка таких постулатів та інструментів реалізації, які б відповідали сучасному цифровому розвитку світової глобальної економіки. Компанії, що працюють сфері цифрової економіки та віртуальних активів, використовують принципово іншу модель інтернаціоналізації своєї діяльності, що має визначний вплив на напрямки та обсяги інвестування. А діджиталізація здійснює істотний вплив на динаміку на напрямки інвестиційних потоків особливо в умовах пандемії. На думку екпертів USAID при проведенні опитування в Україні щодо розвитку фінтеху, технології дають змогу надавачам фінансових послуг знижувати витрати та отримувати віддалений доступ до споживачів, що веде до більшої фінансової інклюзії. Технології відчиняють двері в ринок фінансових послуг для нових гравців: мобільних операторів, платформ електронної комерції, соціальних мереж та

інших технологічних гігантів з великою клієнтською базою. Регулятори в усьому світі почали усвідомлювати необхідність підтримання нових фінансових технологій за допомогою нового регулювання та податкових пільг. Велика Британія, північноєвропейські країни, Китай, Литва та Сінгапур є найкращими прикладами підтримання нових технологій [2].

Сьогодні криптовалюти можна розглядати як різновид альтернативних інвестиційних активів. Центральні банки держав поступово починають вивчати можливості випуску криптовалют, тому й не дивно, що їм пророкують роль майбутнього грошово-кредитних та платіжних систем [3]. На ранніх етапах криптовалюти були фінансовим інструментом переважно для найбільш професійних інвесторів, проте зараз доступ до них має практично кожен індивідуальний інвестор. Саме біткоїн (BTC) є беззаперечним лідером як за ціною, так і за ринковою капіталізацією, яка становить 65,51% ринку, а капіталізація найбільших 10 криптовалют відповідає 90% ринку. Всього три криптовалюти (Bitcoin, Ethereum, Tether) покривають вже 80% ринку за обсягом операцій. Вцілому налічується більш як 3000 криптовалют та різних монет. Інвестиції в криптовалюти набули істотного поширення завдяки високому рівню волатильності, надії інвесторів на швидке та легке збагачення, а також відсутності регулювання. Найвідомішими віртуальними біржами, доступ до яких є й в Україні для виведення коштів у фіат є *Kraken, Bibox, Coinbase, Bitfinex ma Gemini, Probit*. За даними офіційного видання «Бізнес-цензор» в криптовалюти інвестують тисячі громадян України, в тому числі і державні управлінці. Так, депутати Верховної ради володіють криптовалютами на загальну суму 201 млн. доларів, що за курсом НБУ становило 5,7 млрд грн. [4].

До ключових переваг інвестиційних рішень у криптоваютах, що сприяло зростанню цього ринку належить відсутність посередників, низька вартість транзакцій порівняно з банками, нижчі ризики порівняно з традиційними валютами, універсальність із безліччю методів торгівлі та обміну грошовими коштами по всьому світу, відсутність зв'язку з традиційними індикаторами фінансового ринку - валютними курсами, транзакційними платежами чи процентними ставками. Відсутність офіційних статистичних даних щодо інвестування у криптовалюти громадянами України не дає змоги представити аналітичну картину обсягів цього ринку. Проте, зважаючи на високий рівень прибутковості приваних інвестицій у цю сферу (від 5 до 15% місячних на вкладений капітал), повний дистанційний формат роботи та можливість ефективної комунікації з інтернет-трейдерами, низький рівень довіри громадян країни до традиційних фінансових інституцій, оподаткування банківських депозитів, можемо говорити про активне поширення цього виду інвестування.

Розвиток цифрових технологій та запровадженням електронних платежів змінюють діючу парадигму валютної емісії. Така геополітична децентралізація веде до зміни

державного ландшафту з єдиним економічним ринком цифрових споживачів, поглиблення публічно-приватного партнерства, нової фінансової моделі й технологій фінансування. Тому наслідки для фінансової безпеки держави внаслідок інтинсивності інвестиційних рішень в криптовалюти є багатоваріантними. Активний розвиток цифрової економіки викликає загрози стабільності фінансової системи. Зростання популярності криптовалют призвело до того, що капітал вилучається з сектору реальної економіки, та направляється у сферу цифрових фінансів, що крім загрози стрімкого зниження вартості активів, створює загрозу нестачі продуктивних інвестицій в реальних сектор національної економіки.

Література:

1. Таиров Р. Общая капитализация рынка криптовалют впервые превысила $1 трлн. – Forbes. – 7.01.2021. URL: https://www.forbes.ru/newsroom/finansy-i-investicii/418057-obshchaya-kapitalizaciya-rynka-kriptovalyut-vpervye-prevysilЖ -1

2. Опитування українських банків та фінтех компаній. Проект USAID «Трансформація фінансового сектора». – 2019. – 48 р. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/12/FinTech-Survey-Report_UKR_12-12-2019.pdf

3. Perkins D. W. Cryptocurrency: The Economics of Money and Selected Policy Issues. - 2018. - 26 p. URL: https://fas.org/sgp/crs/misc/R45427.pdf

4. Вінничук Ю. Хто з народних депутатів володіє криптовалютами на 5,7 мільярда гривень. – 20.01.2021. - Бізнес-цензор. URL: https://biz.censor.net/resonance/3242768/hto_z_narodnih_deputatv_volod_kriptovalyutami_na_57_mlyarda_griven

Стадник Юліана Андріївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ СФЕРИ В УКРАЇНІ

За відносно короткий проміжок часу сфера інформаційних технологій зі звичайної галузі, перетворилась на один з головних драйверів світової економіки, ставши каталізатором для трансформацій у багатьох інших індустріях.

Розвиток ІТ-індустрії в Україні, яка в своїй більшості представлена сервісними (аутсорсинговими) ІТ-компаніями, значно випереджає середні темпи розвитку цього сегменту у світі. За результатами 2019 року темпи зростання українського ІТ склали рекордні 30%. Складному 2020 року, незважаючи на пандемію та економічну кризу, не вдалося суттєво вплинути на динаміку вітчизняної сфери інформаційних технологій. Українська ІТ-

галузь нині успішно конкурує на світовому ринку і є надійним джерелом валютних надходжень, що сприяє підтримці курсу гривні. Україна за показниками розвитку IT-індустрії входить ТОП 20 країн світу.

За неофіційними даними, в Україні більше 4 тисяч компаній, більшість із яких мають до 80 співробітників, однак чимало фахівців працюють у фірмах, що налічують понад 80 осіб персоналу.

Базуючись на даних з офіційних джерел, можна припустити, що приблизно 70% вітчизняних IT компаній – надають IT-послуги широкому колу клієнтів, близько 15% – працюють як Global In-house Center (GIC) для однієї материнської компанії та 15% створюють власний продукт.

Також за офіційними даними, близько половини компаній зареєстровані в Києві. Значне представництво мають Харків, Дніпро, Львів та Одеса. Кількість спеціалістів представлених у сфері IT зростає швидкими темпами. Це можна побачити на прикладі динаміки зміни кількості спеціалістів у 25 найбільших IT-компаніях України, що представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Динаміка загальної кількості спеціалістів 25 найбільших вітчизняних IT компаній

Українськими розробниками і надалі активно цікавляться закордонні проекти. За даними рекрутингових агенцій, кількість іноземних компаній, що розміщують вакансії в Україні збільшується щодня, що свідчить про те, що працевлаштування в IT галузі зростатиме. Також нові технології призводять до того, що росте попит на вузькопрофільних спеціалістів. Розвиток галузі визначає гостру потребу в досвідчених фахівцях із достатнім багажем знань. Ситуація в профільній освіті в Україні завжди була досить складною. Розуміючи це, багато компаній допомагають готувати класних спеціалістів за межами державних установ — створюють навчальні програми та курси спільно з університетами, організовують стажування для студентів та залучають до цього міжнародних партнерів.

Нові хаби та інкубатори запускаються у досить великій кількості — за останні 5 років за сприяння Львівського IT кластера з'явилося одразу 12 нових навчальних програм у провідних університетах міста.

Що стосується вже досвічених українських розробників, то їх цінують за кордоном за відповідальність та якість надання послуг. Девелоперські команди в свою чергу прагнуть залучити до кола своїх замовників якомога більше клієнтів з Європи, США, Канади, або Ізраїлю, адже їх проекти більш масштабні та йдуть зі значно вищим чеком.

Невеликий проміжок часу пройшов з тих пір коли наші компанії і спеціалісти були відомі як професійні та відносно недорогі підрядники, однак останнім часом тренди дещо змінюються. Українські розробники пропонують власні продукти на міжнародному ринку. У якості прикладу можна навести усім відомі CRM-систем від Terrasoft, сервіс Grammarly від компанії Augmented Pixels та Viewdle, шаблони веб сайтів TemplateMonster, Petcube для спостереження і гри з домашніми улюбленцями.

Ще одним сприятливим фактором для розвитку українського IT є «цифровізація» держави Україна. Наприклад сервіс е-резидентство забезпечує конкретні механізми та процедури, щоб іноземці змогли віддалено вести діяльність в Україні; вони отримають доступ до адміністративних послуг в Україні, а також можливість відкрити рахунок в українському банку онлайн.

Однак на шляху свого розвитку вітчизняна IT індустрія змушена долати певні перешкоди. Основними факторами, які негативно впливають на розвиток галузі є відсутність достатньої інфраструктури, інновайного базису та нереформована судова система, що ускланює можливість захисту бізнесу в судах.

Отже, можна підсумувати, що українська IT-галузь стабільно зростає. Впродовж останніх трьох років експорт у галузі зростав мінімум на 20%. Фундамент, на якому IT-галузь стрімко зростає: це розвинений **аутсорс, можливість сплачувати невисокі податки,** велика кількість кваліфікованих спеціалістів та цифрова трансформація адміністративного сектору.

Література:

1. Довгань Л.Є., Козинець А.В. Розвиток IT-сфери: проблеми та шляхи вирішення в забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. URL: http://ape.fmm.kpi.ua/ article/ viewFile/ 130936/126661 (дата звернення: 09.08.2018).

2. Беззуб І. Реформа українського законодавства в IT-сфері. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/ index.php?option=com_content&view=article&id=2800:reforma-ukrajinskogo-zakonodavstva-v-it-sferi&catid=8&Itemid=3

3. Топ-50 IT-компаній України URL: https://dou.ua/lenta/articles/top-50-jan-2020/

Татарин Наталія Богданівна,
Лущ Марата Миколаївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Основним і першочерговим завданням державної фінансової політики в Україні є збільшення фінансових ресурсів на основі зростання базових чинників формування ВВП. Одним із важливих елементів фінансової політики це усунення диспропорцій у розподілі первинних доходів між працею, капіталом і державою. Порушення даної теми є завжди актуальним, оскільки фінансова політика має важливе значення для зростання національної економіки, добробуту населення, підвищення обороноздатності країни.

До основних видів фінансової політики держави відноситься, політика управління державним боргом, грошово-кредитна політика та бюджетно-податкова політика. Ці види розкривають сутність фінансової політики держави загалом, бо саме від їхніх показників залежить бюджетна безпека країни і економічний розвиток. Фінансова політика сьогодення передбачає подолання кризового стану, в якому знаходяться фінанси сучасності [1].

Для цього потрібно створити систему ефективного керування державними фінансовими ресурсами. Важливими факторами, які зумовлюють негативний розвиток фінансової політики та бюджетної безпеки, є, перш за все, зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу, великий дефіцит державного бюджету, зростання незавершеного будівництва, наявність великої кількості збиткових і малорентабельних підприємств. Для їхнього усунення потрібно створити таку стратегію, яка б давала змогу уникати цих явищ і знаходити оптимальні шляхи їхнього подолання.

Важливим для поліпшення фінансової політики, є комплексний підхід до її розробки й реалізації: узгодження заходів, які проводяться в усіх ланках фінансової системи, шляхом орієнтації цих заходів на виконання основного завдання певного етапу, а також забезпечення тісного зв’язку складових економічної політики [2, ст. 104].

Найімовірніше, економічне зростання країни буде досягнуто, при умові зменшення податкового навантаження на вітчизняних виробників продукції. До того ж, зменшення видатків держави призведе до зменшення дефіциту бюджету України. Тому, перш за все, ці показники будуть пріоритетними напрямами реформування економіки країни на майбутнє [3]. Головними загрозами для бюджетної безпеки є: дефіцит державного бюджету; високий рівень державного боргу. Вирішення даних проблем - поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень, адже саме вони можуть забезпечити прогресивний розвиток держави.

Форми та методи валютного контролю є невід'ємною частиною фінансової політики України. Оскільки для здійснення валютного контролю державні органи та банківські установи, як агенти валютного контролю, наділені контрольними повноваженнями, це зобов'язує їх обмінюватись інформацією, проводити перевірки, вимагати необхідні дані та здійснювати інші правочини, закріплені та не заборонені законодавством.

Основні методи валютного контролю:

- спостереження (постійне ознайомлення з діяльністю підконтрольного об'єкта без використання складних прийомів отримання і оцінки інформації)
- перевірка (поглиблене вивчення діяльності підконтрольного об'єкта) [4, с. 146].

Перш за все, перевірка є одним з основних методів валютного контролю та передбачає дослідження певного кола питань із метою виявлення та припинення порушень валютного законодавства. Під час здійснення перевірки контролюючі органи аналізують правильність здійснення валютних операцій підконтрольного об'єкта і залучають максимальну кількість документальних джерел інформації.

Для покращення фінансової політики України можна віднести також запровадження раціональних форм вилучення доходів підприємств на користь держави та частки участі населення у формуванні фінансових ресурсів, створення сприятливих умов для активізації підприємницької діяльності, підвищення ефективності використання ресурсів завдяки їх розподілу між сферами суспільного виробництва.

Отже, фінансова політика є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку України. Для оптимізації становища в Україні треба ввести заходи щодо оздоровлення фінансової ситуації в Україні, зокрема фінансів базової ланки економіки – фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, продукуючого процесу. Ці заходи даватимуть позитивні результати та зупинятимуть негативні процеси в економіці такі як зниження рівня виробництва, знецінення грошей, дефіцит державного бюджету і саме вони забезпечуватимуть передумови для подальшого економічного зростання.

Література:

1. Кравець В.І. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень.URL: http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4151&i=8.

2. Алєксєєв І. В., Колісник М. К. Гроші та кредит: Навч. посіб. К.: Знання, 2009. 253 с.

3. Валуйський І. А. Сучасний стан забезпечення бюджетної безпеки України. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/7_valyjskij.htm

4. Жуков Е. Ф. Банки и небанковские кредитные организации и их операции: Учебник. М.: Вузовский учебник, 2005.

Хомутенко Алла Віталіївна
Одеський національний економічний університет
(м. Одеса)
Хомутенко Віра Петрівна
судовий експерт
(м. Одеса)

ПІДХОДИ ДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

За індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) Україна у 2019 р. посіла 85 місце зі 141 країни, а у 2018р. та 2017р. – 83 місце зі 140 країн і 81 місце зі 137 країн відповідно. Однією з складових зазначеного індексу, яка негативно вплинула на його значення, є індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), за яким наша країна у 2019 р. опинилась на 78 місці проти 77 місця у 2018 р. [1]. Тобто, вітчизняні управлінці у цей період недостатньо уваги приділяли розвитку інформаційних систем і технологій в різних сферах суспільного життя. Водночас, за індексом розвитку електронного уряду ООН (The UN Global E-Government Development Index), який характеризує готовність і можливість національних державних структур використовувати ІКТ для надання громадянам державних послуг, Україна в 2020р. посіла 69 місце серед 193 країн-членів ООН (у 2018 р. – 82 місце зі 193 країн-членів ООН) [2]. Ці дані, хоча й свідчать про певні покращення ІКТ в секторі загальнодержавного управління, доводять необхідність забезпечення подальшого їх розвитку, зокрема й у сфері управління публічними фінансами.

До нормативно-правових актів, що передбачають розвиток ІКТ у сфері управління публічними фінансами, належить Закон України «Про відкритість використання публічних коштів», який «визначає умови та порядок забезпечення доступу до інформації про використання публічних коштів розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування» [3]. У виконання норм Закону в 2016р. було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», метою якої стало «створення системи, що надасть доступ громадянам України до інформації про публічні кошти» [4]. При цьому система містить три портали: Державний веб-портал бюджету для громадян, Єдиний веб-портал використання публічних коштів, Державний веб-портал реєстру проектів соціального і економічного розвитку. Отже, можемо бачити, що дані не про всі публічні кошти, до яких відносять «кошти державного бюджету (крім таємних

видатків), бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності» станом на початок 2021 року знайшли відображення в системі «Прозорий бюджет». Наприклад, відсутні відомості про доходи і видатки Пенсійного фонду України та інших державних позабюджетних фондів. Зауважимо, що окрема фінансова інформація міститься на сайтах відповідних уповноважених органів, зокрема в оприлюднених бюджетах. Однак, вона не дозволяє громадськості та іншим зацікавленим особам здійснити поточний фінансовий аналіз їх діяльності та оцінити ефективність управління позабюджетним фондом грошових коштів.

Визнаючи факт того, що в Україні «відсутня єдина система управління видатками на соціальний захист населення, їх розподілу та контролю за їх цільовим використанням» 28.10.2020 р. було схвалено Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери [5]. Нормативно-правовий акт передбачає вдосконалення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери зокрема через формування підсистем "Електронний бюджет" та "Соціальне казначейство". Більш того, законодавець зазначає, що «наявні або ті, що створюються, інформаційні системи (наприклад, Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) лише секторально та/або частково забезпечують автоматизацію процесів у соціальній сфері» [5]. При цьому, як свідчать офіційні дані Міністерства соціальної політики України, роботи над впровадженням системи E-SOCIAL на кінець 2020 р. продовжувались [6]. Отже, наявна неузгодженість окремих організаційних дій з підвищення рівня відкритості та доступності соціальної сфери завдяки впровадженню інформаційних систем і технологій.

Оскільки матеріальним вираженням державних фінансів є фонди грошових коштів, що використовуються з метою надання суспільних благ та послуг, до ІКТ сфери управління публічними фінансами відносять й ті, які призначені для досягнення цієї мети. Зокрема, Єдиний державний портал адміністративних послуг, який призначений для впорядкування та надання вичерпної інформації про адміністративні послуги; надання адміністративних та інших публічних послуг в електронному вигляді [7].

Процес прийняття будь-якого управлінського рішення базується на інформації, якою володіє відповідна уповноважена особа. З метою збору такої інформації створюються інформаційні системи на рівні окремих суб'єктів управління публічними фінансами. Наприклад, АС «Казна» Державної казначейської служби України.

З метою систематизації наявних в сфері управління публічними фінансами інформаційних систем і технологій пропонуємо їх згрупувати за призначення:

▶ інформаційні системи, що дають можливість отримати відомості про доходи і видатки бюджетів різних рівнів, в тому числі й за розпорядниками бюджетних коштів: «Прозорий бюджет», «SPENDING» та ін.;

▶ інформаційні системи, за допомогою яких надаються адміністративні послуги: «Єдиний веб-портал органів виконавчої влади», «Дія», «Єдиний державний портал адміністративних послуг» та ін.;

▶ інформаційні системи, що призначені для виконання покладених на відповідні органи управління завдань: АС «Казна», Автоматизована інформаційно-аналітична система Міністерства фінансів України та ін.;

▶ інформаційні системи, що сприяють відкритості окремих операцій з бюджетними коштами та державним майном: Інформаційно-телекомунікаційна система публічних електронних закупівель ProZorro.

▶ інформаційні системи, що акумулюють окремі статистичні або аналітичні дані: Єдиний державний веб-портал відкритих даних, ProZvit та ін.

Підсумовуючи зазначимо, що наявність значної кількості інформаційних систем і технологій в сфері управління державними фінансами ускладнює пошук інформації та комунікаційні зв'язки в суспільстві. Саме тому пропонується їх оптимізація.

Література:

1. Рейтинг стран мира по уровню развития информационно-коммуникационных технологий. URL: https://gtmarket.ru/ratings/ict-development-index#ukraine

2. UN E-Government Survey 2020. United Nations. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20-%20Russian.pdf

3. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text

4. Про схвалення Концепції створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи "Прозорий бюджет": Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.02.2016р. № 92-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D1%80#Text

5. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Кабінет Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text

6. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: https://www.msp.gov.ua/timeline/ESocial.html

7. Єдиний державний портал адміністративних послуг. URL: https://my.gov.ua/main/content/about

Цуркан Ірина Миколаївна
Федорова Оксана Генадіївна
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро)

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА КАНАЛИ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

Розвиток цифровізації вже зараз показує, що нові рішення на основі блокчейн, штучного інтелекту і робототехніки можуть повністю змінити картину традиційного страхового ринку.

У роботі з клієнтами цифрові зміни торкнулися, перш за все клієнтського сервісу, тому що потреби страхувальників еволюціонують разом із плином часу. Наразі страхувальники хотять отримувати прості, зрозумілі, справедливі (ціна/наповнення) страхові продукти, вибір яких повинен супроводжуватись комфортністю – можливістю порівняння продуктів різних страхових компаній на одному майданчіку в зручний для клієнта час та оформлення необхідного полісу в лічені хвилини.

Тренд діджиталізації торкнувся страхової галузі. Широке застосування систем розпізнавання мови і чат-ботів дає можливість обслуговувати вхідні дзвінки в режимі 24/7, що дозволяє страховикам істотно скоротити витрати на клієнтський сервіс.

Інша важлива перевага чат-ботів на основі штучного інтелекту - це можливість в режимі реального часу адаптувати страховий продукт під потреби клієнта. У ситуації, коли людям потрібно чимало часу для розрахунків, штучний інтелект може моментально сформувати для клієнта індивідуальну пропозицію, з урахуванням як його вимог, так і регламентів страхової компанії. Крім того, технології блокчейн дозволяють істотно спростити сам процес укладання угоди, а також мінімізувати ризики фальсифікації документів.

Все частише страхові компанії пропонують купувати свои продукти онлайн. При цьому, велика частина онлайн-продажів - все ж заслуга агрегаторів і маркетплейсів. У Європі сайти-агрегатори - одне з основних джерел продажів цифрових фінансових продуктів. Згідно зі звітом консалтингової компанії McKinsey & Company, на розвинених ринках понад 40% всіх страхових премій формують фінансові маркетплейси, при цьому частка мобільного трафіку для лідерів ринку перевищує 50% [1].

В Україні термін «страхові маркетплейси» з'явився зовсім нещодавно. Зараз трійкою лідерів в Україні серед сервісів, що дозволяють порівняти і оформити страхові продукти онлайн, є: hotline.finance, додаток privat24 і polis.ua. [2].

Співпраця страхових компаній з маркетплейсами дозволяє отримувати постійний потік страхувальників не докладаючи зусиль для просування страхових продуктів, сплачуючи винагороду маркетплейсу вже після укладеної угоди.

З маркетплейсами та партнерськими продажами через банківські додатки страховики економлять ресурси на закупівлю трафіку, інтеграції з афіліатами, налаштування інструментів сучасного діджитал маркетингу. З урахуванням того, що залучати трафік на свій сайт дорого, та й потрібно це робити постійно, вартість залучення одного клієнта для страхової компанії стала б захмарною, що обов'язково відбилося б на ціні продукту для споживача [1].

Але потрібно зауважити що не всі страхові продукти можливо реалізовувати через он-лайн- формат. Через онлайнкомунікації наразі пропонуються пакетні, стандартні, недорогі продукти. Наразі через он-лайн-формат можна укласти електронний поліс ОСЦПВ, поліс «Зелена карта», КАСКО, медстрахування при ДТП, договори туристичного страхування, страхування нерухомості, майна, відповідальності і кіберрісков, страхування здоров'я, страхування комунальних платежів, добровільного страхування цивільної відповідальності.

Щодо складних, індивідуальних програм у сфері особистого страхування або у випадку роботи з корпоративними клієнтами відносно медичних продуктів та пенсійного страхування доцільним є офлайн-формат, де необхідна особиста зустріч з фінансовим експертом.

Страховим компаніям доведеться бути Діджитал, інакше вони не зможуть нормально працювати з системою охорони здоров'я, МВС, СТО, туроператорами, банками, агрегаторами, маркетплейсамі і ін.

Основні проблеми з якими стикаються європейські та північноамериканські страхові компанії при реалізації цифрових ініціатив, такі самі як і в українських компаніях [3]:

- Спадщина каналу. Сильні, налагоджені агентські канали можуть розглядати оцифровку як загрозу, а не як можливість. Якщо не управляти належним чином, це може створити невигідне становище для традиційних операторів в порівнянні з новими учасниками ринку і обмежити зусилля з оцифрування, такі як введення нових каналів продажів.

- IT-спадщина. До них відносяться негнучкі IT-системи та інфраструктура з нестандартними інтерфейсами і дублюванням основних і периферійних систем, що створює складність і уповільнює цифрову трансформацію.

- Спадщина продукту. Складність продукту перешкоджає оцифрування процесів і впровадження нових IT-систем.

Щоб страхові компанії могли здійснити успішну цифрову трансформацію, залучити клієнтів і добитися успіху в довгостроковій перспективі, вони повинні стимулювати зміни в IT.

Керівники страхових компаній повинні підійти до IT-компоненту цифрової трансформації трьома способами [4]:

1. Створюйте правильні платформи. Щоб забезпечити технічну основу, здатну підтримати всебічні зміни, страховикам потрібна правильна цифрова архітектура і хмарна інфраструктура. Сьогодні у більшості операторів є складне поєднання застарілих IT-систем, і ідея їх повної перепрограмування може здатися складною, дорогою і ризикованою. Найкращий підхід для страховиків - це ретельно структурований погляд на те, які аспекти успадкованих IT необхідно переглянути, щоб створити технологічну основу, готову до майбутнього.

2. Станьте гнучкими в масштабах. Для успішної цифровий трансформації страхові компанії повинні впроваджувати гнучкі методи роботи в масштабах всього підприємства. Це означає гнучкість у всіх процесах підтримки, розширення сфери діяльності за межі IT-відділів і зміна бізнес-моделі, щоб компанія була націлена на інновації. У такій галузі, як страхування, з високим ступенем регулювання, прагнення до цифрових технологій вимагає гнучкості всіх функцій.

3. Розробка технічних функцій майбутнього. У більшості випадків бізнес-підрозділи всередині компаній просувають цифрову трансформацію, а IT-відділи втрачають свою актуальність. Страхові компанії, зокрема, часто мають ресурси, яким вже кілька десятиліть. Щоб керувати цифровим зрушенням, компанії повинні об'єднати бізнес і технології і створити технологічну функцію майбутнього.

Велика частина інновацій в страховій галузі в останні роки була пов'язана зі створенням нових продуктів, які пропонуються по-старому. Об'єднуючи можливості цифрових технологій з бажанням впроваджувати інновації, страховики можуть створювати нові потоки доходів, обслуговуючи нових клієнтів в областях, які раніше були недоступні.

Література:

1. Діджиталізація страхування. Як змінюється ринок страхування в Україні? Сайт НВ. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/strahuvannya-2020-2021-yak-zminyuyetsya-rinok-i-yak-vplivaye-na-nogo-didzhitalizaciya-50119110.html (дата звернення: 07.02.21).

2. Як українці страхувались у 2019 році. Мінфін : веб-сайт. URL: https://minfin.com.ua/ua/2020/01/21/40491583/ (дата звернення: 07.02.21).

3. Dirnberger E., Urban M. and Bodo von Hülsen Start, 2018. Enable, and Scale Digital Transformation in Insurance. 2018. URL: https://www.bcg.com/ru-ru/industries/insurance/digital-transformation-insurance (дата звернення: 08.02.21).

4. The IT of Digital Transformation in the Insurance Industry. 2021. URL: https://www.bcg.com/ru-ru/industries/insurance/digital/it-digital-transformation-insurance-industry (дата звернення: 08.02.21).

СЕКЦІЯ 4
ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАДИЦІЇ ТА МОДЕЛІ

Nataliya Loboda
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv)
Odarka Chabaniuk
Lviv University of Trade and Economic
(Lviv)

DIGITALIZATION OF FINANCIAL CONTROL IN THE POSTCORONOVIRAL AGE

Financial control is a mandatory attribute of the economy of any country, as it aims to comply with the law, financial discipline, prevention of financial offenses during the mobilization, distribution and use of resources to perform tasks, functions, effective socio-economic development of all financial actors relations. An obligatory and indispensable element of the financial and economic policy of the state is the organization and functioning of a clear system of financial control. Its improvement should be carried out not autonomously, but as a systemic and priority measure in the general scheme of restructuring the financial mechanism, as Ukraine has not yet developed a comprehensive system of financial control, and its main elements are fragmented, uncoordinated under imperfect and sometimes contradictory regulations. the legal framework governing such activities.

Today we can state the fact that the organization and state of financial control are not yet at a high enough level, which negatively affects the economy of Ukraine. Many works of foreign and domestic scholars are devoted to the study of the essence of financial control, in particular internal financial control, and the practice of its application. A significant contribution to the formation of theoretical and practical foundations of the functioning of financial control and its components was made by S. Bardash, F. Butynets, I. Drozd, N. Petrenko, V. Pavlyuk, O. Petrik, B. Usach, V. Shevchuk and others, who in their works considered some aspects of the study of the essence of control and its need for the state and individual enterprises.

Studies of control terminology have shown a contradiction of opinions on the recognition of the concept of control, which is carried out by employees of the enterprise and aimed at regulating economic relations in enterprises.

The concept of "control" has been used in science for a long time. The works of lawyers, sociologists, and economists who study control as a sphere of activity of public and economic administration bodies were devoted to the disclosure of its content. However, this concept remains

not fully defined. The term "control" is of Latin origin. This word is formed by combining the words "rola", which means a roll of paper with notes, a document, and "contra", ie the opposition that is put forward against the statements contained in this document. Thus, the term "controra" is interpreted as a comparison (comparison or opposition) of several statements or as a counteraction to something undesirable. Although in most encyclopedias and dictionaries the term "control" is defined as "verification", "supervision", "tracking", we tend to understand the term "control" of comparison, comparison in order to counteract the undesirable.

Given that control is based on the comparison of several quantities, it should be regarded as an unalterable means of cognition. This allows us to talk about the epistemological cognitive role and function of control in socio-economic life. Thus, control is also a tool for studying the reality that is known in comparison.

In modern conditions, it is impossible to effectively manage the enterprise without the widespread introduction of modern information technology in the processing of economic information, including accounting. The latest information technology is a high technology that changes not only the means and methods of solving problems, but also the entire information system of the organization. The latest technologies such as electronic documents, electronic digital signature, electronic reporting are widely introduced into the activities of enterprises (especially during the COVID 19 pandemic), Internet technologies are developed, various information resources for business are created, which is significantly influenced by the information environment of business structures. At the same time, the method of conducting internal financial control of enterprises' activity is also changing significantly. There are new ways of embezzlement and abuse, not known in traditional forms of accounting. Meanwhile, a paradoxical situation has arisen, when in the conditions of application of information accounting systems, auditors and auditors exercise control according to the methods focused on carrying out control measures at traditional accounting.

The capabilities of modern information technology create conditions for the automation of the process of financial control, in particular, in the processing of accounting data, conducting calculation and analytical procedures, grouping and systematization of identified violations. However, these opportunities of information technology in internal financial control are practically not used. One of the reasons for this situation is the lack of research on issues related to the creation of information systems and the use of modern information technology in the implementation of financial control. The peculiarity of the organization of financial control at the present stage is to increase the scientific and technical level of research of financial and economic activities of enterprises through the introduction of the latest information technologies.

Thus, taking into account the results of the study, it can be concluded that the use of IT technologies in each segment of accounting and verification work will avoid risky operations, and

thus ensure the efficiency of current work and optimal management decisions, especially during the COVID 19 pandemic.

Khrystyna Danylkiv,
Nataliya Hembarska,
Khrystyna Gorbova
Lviv Polytechnic National University
(Lviv)

ESSENCE AND METHODOLOGY OF LIQUIDITY AND SOLVENCY MANAGEMENT OF UKRAINIAN BUSINESS ENTITIES IN MODERN CONDITIONS

Today, the issues of analysis and methods of assessing the management of solvency and liquidity of the enterprise become especially relevant. This is due to the difficult economic situation in the country, difficult economic conditions, a large percentage of enterprises and organizations that go bankrupt. The values of these indicators are relevant in the process of forecasting the future state of the enterprise, because it is this analysis allows us to draw conclusions about the company's prospects in the near future and opportunities to improve weaknesses. There are a large number of enterprises in Ukraine that are low-profit or unprofitable. As a result, companies need sources of financing, which is exacerbated by the depreciation of working capital due to inflation. Increasing the company's equity is not always positive. If the growth of current assets is accompanied by a simultaneous increase in the amount and amount of debt to debtors, the balance of finished products increases, unused inventories increase. In this case, the company must finance its activities at a profit. It turns out that the company's profit does not fulfill its main function – it is not used to increase the company's value in the market. Analysis and assessment of the company's solvency, which is carried out in a timely manner, allows you to reduce internal costs of the company, as well as maintain flexibility in making management decisions. In today's economy, companies need to form the most optimal system of analysis and evaluation of solvency and liquidity management, which allows to determine the effectiveness of financial resources management, company assets and its structure, as well as maintain productive relationships with partners.

Of particular importance in modern conditions is the transition to financial management based on the analysis of financial and economic condition, taking into account the strategically important goals of the enterprise and finding ways to achieve them. The maximum validity of the accepted management decisions is provided only by the qualitative analysis of a financial condition of both the enterprise, and the present potential business partners. It matters not only the current financial situation, but also the forecast for the near and future. Accordingly, in order to survive in a market economy and prevent the bankruptcy of your own company, you need to know well how to

manage finances, solvency, what should be the capital structure, what share should own funds, and what – borrowed.

The solvency management of the enterprise is carried out by comparing the availability and receipt of funds from essential payments. There are current and expected (prospective) solvency. Current solvency is determined on the balance sheet date. An enterprise is considered solvent if it has no overdue debts to suppliers, on bank loans and other settlements. Expected (prospective) solvency is determined on a specific future date by comparing the amount of its means of payment with the urgent (priority) obligations of the enterprise on this date [1]. In the analysis of solvency, in addition to quantitative indicators, it is necessary to study the qualitative characteristics that do not have quantitative changes, and may depend on the financial flexibility of the enterprise.

Unlike solvency, liquidity management is a process of systematic, conscious, purposeful influence of the company's management on the level of its liquidity based on knowledge and use of objective laws and progressive trends in the interests of effective operation and development of the enterprise as a whole.

Liquidity management, of course, is considered as a type of intellectual work, which is a system of consistent management functions, cycles, processes that ensure coordination and regulation of the level of solvency of the enterprise. Liquidity ratios are used to analyze and characterize the ability of any enterprise to meet its current short-term liabilities. In case of emergencies or at the moment, liquidity indicators give an idea of the solvency of the enterprise [3].

Schematically, the analysis of liquidity and solvency of the enterprise can be represented as follows (Fig. 1).

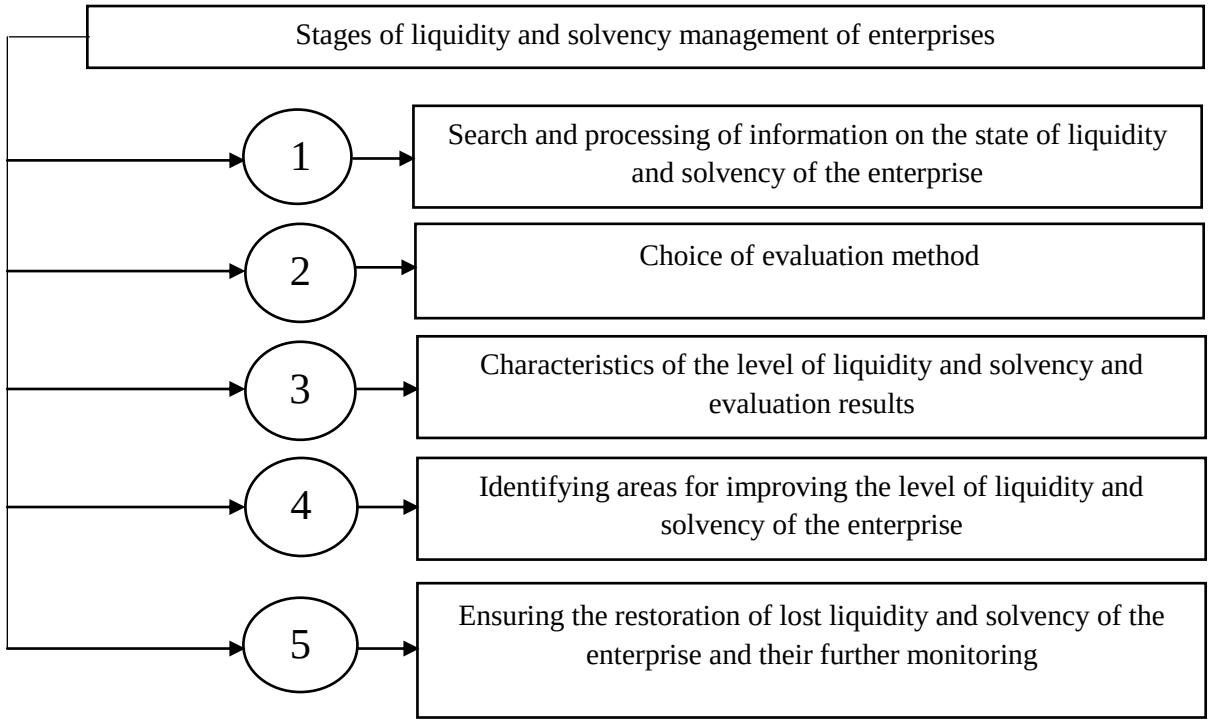

Figure 1. The main stages of the process of managing liquidity and solvency of the enterprise

It should be noted that the assessment and management of solvency do not make sense in isolation from the general context of economic activity of the enterprise, as a high level of solvency, in itself, is not a clear indication of successful development of the enterprise. It is necessary to pay attention to management of solvency of the enterprise, instead of its increase. Reducing the task of solvency management solely to increase solvency does not reflect the main objectives of the enterprise - making a profit, meeting customer needs, etc. [2].

In addition, it is necessary to take into account the objectively existing conflict of interest of the owners of the enterprise and the enterprise itself, as a separate system – the company needs to accumulate resources for successful operation and development (which manifests itself as increasing solvency), and capital owners aim to make a profit, which manifests itself as a decrease in solvency).

Given the above, it is more appropriate to aim not to unconditionally increase solvency, but to talk about taking into account the solvency factor in planning and implementing financial and economic activities of the enterprise, to maintain the required level of solvency and to optimize solvency processes.

Thus, the concept of solvency and liquidity management of enterprises is based on improving the apparatus of solvency assessment, the use of a set of scientific and methodological approaches (to servicing accounts payable, to ensure solvency in investment planning). An integral part of bringing the concept to the level of practical implementation is the implementation of theoretical provisions in the form of economic-mathematical and information models aimed at use for analytical support of management decisions.

References

1. Baiuk M. S. Liquidity as a necessary condition for solvency. URL: http://intkonf.org/bayuk-ms-likvidnist-yak-neobhidna-umovaplatospromozhnosti.

2. Biliavska A. V., Mizunska I. R., Kovalchuk N. O. Analytical aspects of managing the level of liquidity and solvency of retail enterprises. Business inform. – 2019. – Volume 1. – P. 255-261.

3. Maslennikov Ye. I. Methods of liquidity management of a trading company. Market economy: modern theory and practice of management. – 2019. – Volume 16. Vip. 3 (37). – P. 71-84.

Білозор Людмила Василівна
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
(м. Київ)

НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19 У СФЕРІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ

Сьогоднішня економічна криза, пов'язана із спалахом коронавірусу COVID-19 у лютому 2020 року, стала рушійною силою щодо зміни соціально-економічних тенденцій та політичних векторів багатьох країн сучасного світу. В Україні пандемія коронавірусу та введення карантинних заходів також негативно позначається як на макроекономічних показниках, так й на результатах діяльності підприємств і корпорацій.

В період з 2019 по 2020 рр. в Україні мали тенденції до розширення: податкові пільги, компенсації кредитів, інформаційно-комунікаційна інфраструктура підтримки, спеціальні режими оподаткування, регуляторні процедури, забезпечення роботи урядових та неурядових установ підтримки підприємництва. Слід зазначити, що незважаючи на наведені тенденції, бізнесу важко впоратись з наслідками обмежень під час пандемії, про що свідчать ряд опитувань. Європейська Бізнес Асоціація в експрес-опитуванні демонструє наступні показники: майже половина компаній (48%) вже в березні 2020 року зафіксувала від 20% до 50% втрат від доходів, 16% прийняли рішення про зміну заробітної плати персоналу, а 14% – про скорочення штату [1]. Станом на початок квітня 2020 р., компанії повідомляють про такі фінансові наслідки обмежувальних карантинних заходів для їхнього бізнесу: більшість компаній, а саме 70% опитаних зазнали до 50% втрат від доходів, ще 18% повідомляють про 50-75% втрат [2]. Згідно опитування Ernst&Young 25% компаній переглядали фінансові плани (бюджети) на 2020 рік у квітні в порівнянні з плановими значеннями на початок 2020 року та з них 89% компаній переглядали у сторону зменшення, а 31% компаній заморожували підвищення заробітних плат на невизначений термін. Загалом 97% частково або повністю перевели працівників працювати дистанційно [3].

Два американські журнали «Foreign Affairs» та «Foreign Policy» провели опитування відомих вчених, політиків, економістів, міжнародників стосовно подальших подій та впливу на них короновірусної епідемії. Більшість опитуваних сходиться на думці, що пандемія змінить світ назавжди. Найбільш важливі висновки за ними: світ стане менш відкритим, менш процвітаючим та вільним; пандемія побудить укріплення державності і посилить націоналізм у багатьох країнах; відбудеться посилення впливу на світову економіку Сходу (найперше, Китаю) і послаблення Заходу (Євросоюзу, США); очікується порушення основ глобалізації та посилення впливу національних самодостатніх економік; у бізнесі буде менше доходів і більше стремління до стабільності; відбудеться перехід до нового етапу

глобального капіталізму зі скороченням ланцюга поставок, перенесенням виробництва ближче до ринків збуту, збільшенням страхових запасів, що знизить прибутковість компаній, зате зробить більш надійною усю економічну систему. В інформаційному листі фахівцями аудиторської мережі «Deloitte» також узагальнено ряд глобальних наслідків коронавірусної пандемії: зниження продаж, виручки, продуктивності, оплат персоналу, закриття торгових мереж, проблеми з фінансуванням багатьох важливих проектів, різке скорочення туристичної, спортивної та культурної діяльності [4].

Ми погоджуємось з думкою Я.Д. Крупки [5, с. 45] стосовно того, що у зв'язку з тим, що коронавірусна пандемія затягнулась і перейшла у наступний рік, а можливо й роки, порушується основоположний у бухгалтерському обліку принцип безперервності. Тривала перерва у здійсненні діяльності може призвести до самоліквідації багатьох суб'єктів, через що добавиться роботи щодо відображення в обліку реорганізаційних і ліквідаційних процедур. Через тривалу бездіяльність відбудеться знецінення нематеріальних активів і гудвілу, виникнуть значні ризики ліквідності. Потрібно буде перекваліфіковувати короткострокові і довгострокові кредити та інші зобов'язання. Виникне потреба у створенні страхових резервів під збиткові договори та перебої в роботі. Безробіття спричинить відтік кваліфікованих кадрів та нарахування з ними пов'язаних виплат. Непередбачуваними є податкові наслідки. Треба буде вирішувати питання щодо джерел покриття особливих витрат, пов'язаних із знезараженням території та працівників, придбанням відповідних засобів, перерахуванням коштів у благодійні фонди для боротьби з коронавірусом, відображення в обліку та оподаткування одержаної допомоги, компенсації на покриття подібних витрат. Значних зусиль буде вимагати складання фінансової та іншої звітності, особливо щодо розкриття окремих операцій у примітках до неї, відображенні подій після дати балансу та інше.

Література:

1. Експрес-опитування бізнесу. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. Офіційний сайт. URL: https://eba.com.ua.

2. Дослідження стану та перспектив українського бізнесу. Офіційний сайт. URL: https://hvylya.net.

3. COVID-19: Наслідки для бізнесу та дії за умов кризи. Офіційний сайт. URL: https://www.ey.com/uk_ua.

4. Інформаційний лист експертів аудиторської мережі Deloitte. URL: https://gaap.ru/news/159576/?fbclid=IwAR3IVJNxhy-3jdofO7wQnNIvWeX7R8quW6cDvHdmW2Gh41d0btereHDa2s.

5. Крупка Я.Д. Бухгалтерський облік після пандемії / Я.Д. Крупка // Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції : тези доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ужгород, 16 квітня 2020 р.). – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. – 267 с.

Власюк Наталія Іванівна

Львівський торговельно-економічний університет

(м. Львів)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Дослідження світового досвіду фінансового планування дозволяє з'ясувати подібні та відмінні риси цього процесу в суб'єктів господарювання провідних країн світу та України для формування шляхів удосконалення вітчизняної практики. Порівняння досвіду розвинених країн із вітчизняним має стати основою для визначення можливостей та напрямів його запровадження в українську практику з урахуванням специфіки вітчизняних умов господарювання.

Світова практика послуговується різними підходами до використання фінансового планування, серед яких особливої уваги заслуговує досвід Німеччини, США, Японії та Великобританії, оскільки ці країни є беззаперечними лідерами у цій галузі.

Німецький підхід до стратегічного фінансового планування характеризується ґрунтовністю і детальністю всіх планово–контрольних процедур. Тут велику увагу приділяють питанням безпечного в плані ліквідності розвитку суб'єктів господарювання і стратегічному підходу. Як критерії існування суб'єктів господарювання в короткостроковому періоді виступають показники результату і ліквідності, а як довгострокова мета – збільшення вартості капіталу суб'єктів господарювання; короткостроковий же прибуток розглядається тільки як джерело фінансування стратегічного розвитку. В німецьких суб'єктах господарювання персонал безпосередньо включений в управління діяльністю корпорацій через участь в наглядових (у великих акціонерних товариствах) і виробничих радах [1].

В німецькій практиці фінансовий план зазвичай складається з наступних розділів: плану фінансування, плану прибутків (збитків), плану руху грошових коштів, балансу. У суб'єктів господарювання Німеччини процес стратегічного фінансового планування орієнтований більшою мірою на внутрішніх користувачів інформації, осіб, що ухвалюють управлінські рішення.

У США фінансове планування суб'єктів господарювання підпорядковане вимогам зовнішніх користувачів: інвесторів, акціонерів, кредиторів, урядових регулюючих і податкових служб. Податкове управління, при всій його значущості, не має в цьому переліку пріоритетного значення, на відміну від суб'єктів господарювання країн континентальної Європи, де особлива увага приділяється саме оподаткуванню. Відповідно, у суб'єктів господарювання США весь процес фінансового планування спрямований на задоволення потреб саме цієї групи користувачів інформації, плани і звіти для зовнішнього використання – пріоритетні. Крім того, фінансове планування суб'єктів господарювання США відрізняється гнучкістю: корекція основних показників середньострокового і оперативного планування проводиться в момент виникнення такої необхідності [2].

Розглянемо досвід стратегічного фінансового планування суб'єктів господарювання Японії. Основою японського бізнесу є планомірність, тобто всі дії будь–якого суб'єктів господарювання обов'язково відбуваються за встановленим планом. Велика увага приділяється всім видам планів, особливо стратегічним, орієнтованим на досягнення великих цілей, і розвиток на довгостроковій основі [2].

В Японії всі великі суб'єкти господарювання мають планові відділи; підготовка плану централізована, планування здійснюється "зверху–вниз". Часовий горизонт планування зазвичай рівний п'яти рокам, горизонт прогнозування – п'ятнадцяти рокам. Процес стратегічного фінансового планування в більшості випадків включає чотири стадії: формулювання передумов, уточнення проблем, довгострокова стратегія, середньострокові і короткострокові плани. Особливо важливо підкреслити, що в Японії існує система загальнонаціонального прогнозування, іноді її називають індикативним плануванням [2].

Вважаємо, що для розробки рекомендацій щодо покращення ефективності стратегічного фінансового планування суб'єктів господарювання України варто також розглянути досвід суб'єктів господарювання Великобританії.

Більшість суб'єктів господарювання Великобританії мають бізнес-стратегію. Її цілі спрямовані на визначення:

– факторів зовнішнього середовища, що впливають на конкурентоспроможність;

– очікуваного стану суб'єктів господарювання, якого вони прагнуть досягти в довгостроковій перспективі;

– ринків, на яких суб'єкти господарювання збираються конкурувати з іншими та діяльності, яку вони повинні провадити;

– ресурсів, необхідних для забезпечення конкурентоспроможності;

– засобів, за допомогою яких суб'єкти господарювання можуть працювати краще, ніж конкуренти на ринку [1].

Британські менеджери вважають, що, перш ніж діяти, важливо приділити час плануванню і роздумам. Стратегія повинна бути зрозумілою, чіткою і повинна виконуватися суб'єктами господарювання.

Прихильники розробки вважають, що оптимальна стратегія – це результат взаємодії суб'єктів господарювання з оточенням, а її розробка є безперервним процесом постійного навчання, експериментування і ризику. Реалістичні стратегії залежать від цілої низки чинників, таких як: навколишнє середовище, культура, розташування і т.д

Україні варто використовувати систему стратегічного фінансового планування на основі синтезу вітчизняної практики і досягнень світового досвіду, проте Україна відрізняється від держав Заходу та Сходу, і застосування зарубіжної практики стратегічного фінансового планування без урахування специфіки української економіки та умов діяльності суб'єктів господарювання може спричинити негативні наслідки [1].

Із зарубіжної практики вітчизняним суб'єктам господарювання варто перейняти наступне:

– гнучкий підхід до фінансового планування та прогнозування, тобто проведення корекції основних показників середньострокового і оперативного планування у момент виникнення такої необхідності;

– залучення персоналу до розробки стратегічного фінансового плану і максимальне забезпечення взаємодії всіх рівнів під час цього процесу;

– надання більшої ваги розробці і впровадженню ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного фінансового планування;

– забезпечення високого рівня якості процесу фінансового планування [3].

Однак зауважимо, що в умовах мінливої економіки України, яка характеризується, зокрема, коливаннями валютних курсів, постійними змінами нормативних і законодавчих актів, нестабільною податковою й митною політикою тощо, дуже важко забезпечити планомірність стратегічного фінансового планування, тобто підпорядкування всіх дій будь–якого вітчизняного суб'єкта господарювання встановленим планам. Відповідно, ефективно виявити проблеми на основі лише оцінки результатів минулої діяльності і поточних підсумків у вітчизняних умовах складно, оскільки потрібно постійно враховувати зміни зовнішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання.

Література:

1. Степура В.В. Світовий досвід фінансового планування / В. В. Степура // Часопис економічних реформ. - 2012. - №1(5). - С. 41–44.

2. Нестор О.Ю. Зарубіжний досвід стратегічного фінансового планування та рекомендації щодо його впровадження для суб'єктів господарювання України / О .Ю. Нестор // Формування ринкової економіки в Україні. - 2017. - №37. - Ч.2., С. 39–45.

3. Макаренко П.М. Формування фінансової стратегії підприємства та її значення у конкурентному ринковому середовищі / П. М. Макаренко, В. І. Аранчій, О. П. Зоря, Ю. П. Лашко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. - 2012. - №3.- С. 225–231.

Гончарук Світлана Марківна,

Сівак Вікторія Сергіївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасному світі все більшого значення набуває використання інформаційних технологій. Процес проведення аудиту не є виключенням. За своєю природою цей вид перевірки вимагає аналізу та співставлення великих обсягів даних, проведення важливих розрахунків. Від достовірності результатів аудиту залежить діяльність підприємств і тому важливо, щоб процес проведення аудиту був адаптований до новітніх тенденцій ведення бізнесу та його обліку.

Досвід компаній провідних країн світу яскраво свідчить про великі переваги та значний економічний ефект від впровадження й ефективного застосування спеціальних комп'ютерних програм для проведення аудиту фінансової звітності.

Бізнес-процеси більшості підприємств залежать від інформаційних технологій: програмні та технічні компоненти інформаційних систем займають чільне місце при здійсненні контролю, особливо в процесі формування публічної фінансової звітності. Комп'ютерні технології сьогодні використовуються на всіх стадіях аудиту: під час планування, здійснення та документування аудиторської роботи, а також оформлення аудиторського звіту.

Бенько М. М. зазначає, що здійснення фінансового аудиту в середовищі ІТ є можливим і необхідним, це забезпечить:

- Зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів
- Підвищення надійності та оперативності інформаційних ресурсів
- Ефективну організацію діяльності персоналу

- Вирішення управлінських завдань економічного об’єкта
- Підвищення ефективності фінансового аудиту підвідомчих установ і закладів
- Вирішення управлінських завдань суб’єктів державного фінансового аудиту
- Підвищення ефективності окремих процесів чи комплексу процесів фінансового аудиту [2].

По-перше, існує ряд факторів, які впливають на якість проведення аудиту. Людський фактор є одним із них. Аудит фінансової звітності включає в себе перевірку консолідованих звітів та показників фінансової діяльності, що передбачає значну витрату часу аудиторів, а це є надзвичайно важливим для підприємців. Адже вчасне виявлення проблем та своєчасне належне реагування може знизити потенційні загрози для бізнесу [1].

Зараз міжнародні аудиторські та консалтингові фірми все більше застосовують комп’ютерні технології. А однією з вимог до аудиторів стає вміння аналізувати дані за допомогою технологій big-data та machine-learning. Це пов’язано з тим, що обсяги інформації, які вимагають перевірки, стрімко збільшуються. Важливо зазначити, що основною проблемою впровадження таких підходів і навичок є непідготовленість кадрів, як на підприємствах, так і в аудиторських фірмах. Оскільки більшість все ще надає перевагу традиційним методам перевірки та аналізу документації вручну [5].

По-друге, у зв’язку з глобальними змінами в світі, поширенням Covid 19, багато підприємств переходять в режим роботи онлайн, відповідно вся документація та звітність зберігаються в електронному форматі. В якості прикладу можна навести онлайн магазини, які взаємодіють із клієнтами та партнерами виключно в електронному режимі, а отже всі проведення, чеки та звітності зберігаються на електронних носіях. Тому постає питання про створення та застосування спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації проведення аудиту та аналізу документів.

Слід звернути увагу, що вже існують наступні поняття аудиту з застосуванням комп’ютерної техніки такі як Audit Automation, Audit approach to computers, Information systems auditing, Computer-Assisted Audit Techniques – CAATs, End-user computing in auditing, комп’ютерний аудит і ревізія системи автоматизованої обробки облікової інформації. Основними принципами вказаних вище методик є застосування комп’ютерів в роботі аудиторської фірми, аналіз комп’ютерних інформаційних систем на підприємствах та застосування інформаційних технологій як специфічних інструментів для проведення аудиту. Такі інструменти є основними засобами під час проведення аудиту компаній, що ведуть бізнес онлайн і готують звітність за допомогою спеціальних комп’ютерних програм.

Головними перевагами впровадження вищезазначених технологій є швидкість та надійність їх використання, оскільки інформацію в паперовому вигляді легше знищити або

підробити. За умови використання комп'ютерних методів аудитор більше уваги приділяє надійності та безпеці облікових систем. Тобто головними об'єктами перевірки стають системи контролю обліку на підприємствах та порядок їх ведення [4].

В той же час аудитори дуже часто використовують не тільки програмні продукти, пов'язані безпосередньо з аудитом, але й, наприклад, інструменти з пакету Microsoft Office 365. Все це характеризує рівень якості аудиторської роботи та впливає на продуктивність й ефективність аудиторської перевірки.

Отже, можна зробити висновок, що застосування новітніх технологій під час проведення аудиту фінансової звітності значно спрощує саму процедуру, знижує випадки недостовірності результатів, суттєво прискорює процес її виконання та надання висновків. Подальший розвиток і розробка інструментів для автоматизації проведення аудиту можуть зробити діяльність підприємств більш прозорою, а роботу аудиторів швидкою та якісною, буде економити ресурси та час, а також це дозволить зберегти гроші компаній шляхом вчасного попередження ризиків.

Використання інформаційних технологій, на наш погляд, впливає на завдання аудиту, які змінюються завдяки дослідженням ефективності та надійності функціонування інформаційної системи. Проведення перевірки в інформаційній системі вимагає активного застосування комп'ютеризованих методів аудиту. Поширення інформаційних технологій аудиту призводить до повної або часткової автоматизації роботи аудиторів

Література:

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50), Документ 2258-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.07.2020, підстава - 79-IX

2. Бенько, М. М. Можливості здійснення фінансового аудиту у середовищі інформаційних технологій [Електронний ресурс] / М. М. Бенько. // Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vzhdtu_econ_2013_2_3.

3. Бойко О. Еволюція аудиту задля сталого розвитку: симбіоз нових технологій, компетенцій та досвіду [Електронний ресурс] / Олександр Бойко – Режим доступу до ресурсу: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001944.

4. Івахненков С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології. Наукове видання. – К.: Знання, 2005. – 286 с

5. Weber R. Information Systems Control and Audit. – Upper Saddle River, Prentice-Hall,Inc., 1999. – 1013 p

Гринюк Наталія Андріївна
Київський національний торговельно-економічний університет
(м. Київ)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кооперативний сектор економіки виступає вагомою складовою в структурі економік розвинених країн світу. Визнаючи беззаперечну значущість кооперативних підприємств і організацій у вирішенні багатьох соціальних і економічних питань, урядові структури провідних країн світу надають суттєву державну підтримку діяльності підприємств кооперативної форми господарювання. На сьогодні, характерною ознакою успішного соціально-економічного розвитку кооперативів зарубіжних країн є створення на законодавчому рівні системи податкових преференцій для різних форм і видів кооперативних підприємств.

Результати дослідження податкового законодавства зарубіжних країн свідчать про відсутність єдиного підходу до оподаткування кооперативних підприємств. Діючі податкові режими щодо кооперативних організацій, як правило, обумовлюються багатьма факторами: статусом кооперативу (неприбутковий/прибутковий), цільовою аудиторією споживачів (пайовики/непайовики), особливостями функціонування (вузько галузевий/універсальний), типом і видом діяльності тощо.

На сьогодні в світовій практиці можна умовно виділити наступні системи оподаткування кооперативних підприємств:

- єдина (загальна) система оподаткування для усіх видів підприємств незалежно від організаційно-правової форми;

- загальна система оподаткування, в межах якої застосовуються окремі пільги для кооперативних підприємств;

- особливі (спеціальні) режими оподаткування кооперативних підприємств.

Єдина система оподаткування застосовується в країнах, де кооперативні підприємства функціонують на суто комерційних засадах (Австрія, Ірландія, Фінляндія, Норвегія, Швейцарія).[2,3] Кооперативи цих країн, маючи податковий статус комерційних компаній, оподатковуються на загальних засадах і сплачують корпоративний податок за традиційними правилами. Певним різновидом вище означеної практики сплати податків є застосування в

межах загальної системи оподаткування окремих пільг для кооперативних підприємств. Зокрема, в країнах, де кооперативні організації вдало поєднують комерціалізацію діяльності із соціальною спрямованістю (Швеція, Данія, Нідерланди) або спостерігаються тенденції до відродження кооперативних цінностей і принципів діяльності (Великобританія, Німеччина, Бельгія) диференційовано оподатковують дохід членів кооперативу, отриманий у вигляді дивідендів за свою участь у діяльності кооперативної організації (в деяких країнах - аж до повного звільнення від оподаткування дивідендів).[3]

Інші країни як інструмент державної підтримки застосовують пільгові ставки оподаткування прибутку (або навіть звільнення від оподаткування) окремих видів діяльності кооперативних підприємств (Німеччина, Франція, Данія, Польща, Румунія, Болгарія, Греція).[1,3]

Певну умовну групу утворюють країни, в яких застосовуються спеціальні податкові умови для функціонування кооперативних підприємств і організацій (Італія, Іспанія, Португалія).[1,2] Діючі пільгові ставки оподаткування кооперативів залежать від багатьох факторів: по-перше, диференціація ставки прибуткового податку визначається галуззю діяльності кооперативу; по-друге, розмір сплати прибуткового податку залежить від рівня соціальних виплат кооперативу; по-третє, на оподаткування кооперативів впливає дотримання задекларованих цілей обслуговування членів.

В Україні найбільш організованою частиною кооперативного сектору економіки є система споживчої кооперації. На сьогодні, на жаль, діюча згідно чинного законодавства система оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб не враховує сутнісних характеристик результатів діяльності підприємств системи споживчої кооперації. Крім того, законодавче визнання некомерційного характеру діяльності споживчої кооперації не знайшло адекватного відображення в механізмі оподаткування результатів діяльності споживчих товариств.

В таких умовах назріла життєва необхідність внесення відповідних змін (доповнень) до законів, а можливо і прийняття нових нормативно-правових актів щодо врахування особливостей господарської діяльності споживчих товариств при оподаткуванні їх результатів. Застосування досвіду оподаткування кооперативних підприємств розвинених країн світу сприятиме прискоренню адаптації системи споживчої кооперації України до ринкових умов господарювання і активізації кооперативної форми міжнародної інтеграції з огляду на євроінтеграційні пріоритети міжнародної економічної діяльності України.

Література:

1. Григор'єва С.В. Споживча кооперація країн світу: зарубіжний досвід та проблеми його впровадження в Україні. *Українська кооперація*. 2010. № 3. URL: http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/grigorjeva.htm. (дата звернення: 10.02.2021).

2. Гринюк Н.А. Європейські тенденції розвитку споживчої кооперації: уроки для України. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_4%282%29_100 (дата звернення: 10.02.2021).

3. Сайт электронной библиотеки URL: http://www.lib.ua-ru.net/inode/37679.htm. (дата звернення: 10.02.2021).

Грудзевич Уляна Ярославівна

Університет банківської справи

(м. Львів)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВ

Питання оцінки фінансового стану банків України є актуальним тривалий період часу, оскільки аналітики і науковці намагаються визначити оптимальний набір показників для всебічної характеристики банківської діяльності. Важлива роль у здійсненні оцінки фінансового стану банків та рейтингуванні належить Національному банку України, міжнародним та національним рейтинговим агентствам, Міністерству фінансів України та незалежним інформаційним та консультаційним агентствам, які формують альтернативні методики оцінки.

НБУ практично з початку розвитку банківської системи впровадив закриту рейтингову оцінку фінансового стану банків за системою CAMEL, яка у 2002 р трансформувалась у систему CAMELS а згодом у 2016 р. - у систему CAMELSO. З жовтня 2020 року даний підхід відмінено і на остаточну зміну системі CAMELSO приходить нова система нагляду SREP (Supervisory review and evaluation process), яка застосовується ЄЦБ і має за основу, запропонований Базельським комітетом підхід, за яким загальні мінімальні регуляторні вимоги до капіталу (Pillar I) для всіх банків повинні доповнюватися індивідуальними наглядовими процедурами і вимогами до капіталу для кожного з них (Pillar II). Європейські банки отримали першу оцінку на початку 2015 р., на сьогодні даний механізм працює для всіх банків єврозони. Кожен з банків ЄС щорічно проходить процедуру оцінювання в рамках SREP. Для 118 системно значимих банків (загальні активи складають близько 82% банківської системи) це робить безпосередньо Європейський Центральний банк, менш значущі банки оцінюються національними регуляторами. У 2021 р ЄЦБ (за

результатами SREP-2020 р) планує провести загальноєвропейське стрес-тестування координоване Європейським банківським органом, який буде важливим елементом оцінки рівня капіталу банків.

Стосовно вітчизняних банків Національний банк України ще у 2018 р прийняв Постанову Правління НБУ № 47 від 02.05.2018 про внесення змін у «Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок», яким і започаткував перехід до SREP. Дана система передбачає оцінку банків за 4-ма напрямами, серед яких оцінка бізнес-моделі, корпоративного управління та ризик-менеджменту, ризиків капіталу, ризиків ліквідності та фондування. І якщо визначення останніх компонентів зрозуміле і дещо перегукується з оцінкою, яку проводили за системою CAMELSO, то оцінка бізнес-середовища є новою для вітчизняних банків.

Оцінка за методикою SREP проводиться щорічно станом на 1 січня. Результатом оцінки для кожного банку є певний агрегований бал (від 1 до 4). Чим він нижчий, тим ретельнішим буде нагляд за банком до наступної оцінки. Якщо ж цей бал нижче певного рівня, то на додаток до більш жорсткого нагляду банк отримує додаткові вимоги до капіталу.

Процес оцінки банків (SREP) є безперервним, здійснюється одночасно за всіма банками шляхом оцінки розміру ризиків та якості управління ними на підставі інформації, отриманої від підрозділів НБУ, аналізу наявних тенденцій у діяльності банків, окрім того незаперечною перевагою даного підходу є акцентування на публічності результатів у майбутньому, що дасть змогу клієнтам банків побачити реальний стан справ у банківській системі та порівняти діяльність банків України з банками Європи.

Оцінку за даною системою вітчизняні банки почали проходити у 2018 р., згідно з нею серед 40 середніх та малих банків у 20 оцінки фінансового стану виявилися незадовільними, а основними проблемами для невеликих банків є відсутність стратегії розвитку та, як результат, нежиттєздатність бізнес-моделі; та проблеми джерел коштів для підтримки капіталу банків. У 2020 р. оцінку не проводили у зв'язку з пандемією COVID-19. У 2021 р НБУ анонсовано проведення інспекційних перевірок у 43 банках, частка яких становить 87% активів банківського сектора України.

Важливим гравцем на ринку фінансових послуг, який визначає здебільшого кредитний рейтинг банків є рейтингові агентства. На вітчизняному ринку працює три міжнародних (Moody's Investors Service Standard and Poor's, Fitch) та п'ять національних рейтингових агентств (РА «Експерт-Рейтинг», «Рюрік», «ІВІ-рейтинг», «Кредит-Рейтинг», «Стандарт-Рейтинг»), кожне з яких при оцінці діяльності банків розробляє власну методику.

Станом на 2021 р рейтингову оцінку міжнародних рейтингових агентств мало 17 банків, всі оцінки присвоєні за міжнародною шкалою – спекулятивного класу і відповідають

рівню суверенного рейтингу України, в т.ч. 3 банки мають рейтинги 2-х міжнародних рейтингових агентств – Приватбанк, Укрексімбанк та Ощадбанк [2].

Методики оцінки банків національних рейтингових агентств відрізняються набором показників і критеріїв оцінки банків. Хоча в подальшому отримані результати національні рейтингові агентства переводять в Національну шкалу яка включає довгостроковий і короткострокові кредитні рейтинги, а ті в свою чергу поділені на рейтинги інвестиційного та спекулятивного класу. Практично всі проаналізовані банки отримали від національних рейтингових агентств оцінки інвестиційного класу які загалом свідчать про високу спроможність банків виконувати взяті на себе зобов'язання. Це певною мірою пояснюється тим, що на ринку на даний час залишились фінансово стійкі банки. Якість діяльності рейтингових агентств перевіряється тільки часом. Загально визнано, що з моменту організації агентства до початку його повномасштабної діяльності проходить приблизно 5-6 років.

Останнім часом свою нішу на ринку рейтингування почало завойовувати Міністерство фінансів України, яке визначає рейтинг стійкості банків. Для визначення рейтингу МФУ включає банки, які активно працюють на ринку роздрібних вкладів з обсягом депозитів фізичних осіб понад 1 млрд. гривень. Крім того з рейтингової вибірки виключаються неплатоспроможні банки, в яких здійснюється тимчасова адміністрація.

Рейтинг банку визначається як середнє арифметичне балів, отриманих банком за 3-ма групами чинників: 1. Стресостійкість банку, яка передбачає визначення залежності від вкладів фізичних осіб, якості фондування, прибутковості, ліквідності, достатності капіталу, масштабів діяльності. 2.Лояльність вкладників, що у свою чергу передбачає визначення ринкової частки банку, абсолютного та відносного росту роздрібних вкладів, оцінку досвіду роботи банку на ринку та його платіжної репутації. 3. Оцінка аналітиків. За кожним з чинників банк може набрати від 1 до 5 проміжних балів, а проміжний бал кожного фактора залежить від зваженої суми первинних балів їх складових. Рейтинг банків визначається кількістю зірок кожного банку: від 1 до 5, які залежать від значення загального бала. Серед 31 банківської установи, які були оцінені МФУ у 3 кварталі 2020 р першість утримують- Райффайзен Банк Аваль, ОТП Банк, Укрсиббанк, Креді Агріколь Банк, Приватбанк [3].

Загалом, не зважаючи на велику кількість підходів до оцінки фінансового стану банків, всі вони за основу мають такі показники, як капітал, ліквідність, прибутковість, ризики, а впроваджені системою SREP підходи до оцінки життєздатності бізнес-моделей банків потребують подальшого вивчення, доопрацювання та адаптації до сучасного економічног середовища в Україні.

Література:

1. Зачем Европа придумала SREP и как он изменит украинские банки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://home.kpmg/ua/ru/home/media/press-releases/2018/05/zachem-evropa-pridumala-srep-i-kak-on-izmenit-ukrainskie-banki-filipov.html

2. Рейтинги международных агентств // Сайт рейтингового агентства Кредит-Рейтинг. – 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.credit-rating.ua/img/st_img/Press-release/mra_14_12_2020%20ru.pdf

3. Рейтинг стійкості банків за підсумками 3 квартала 2020 // Сайт Міністерства фінансів України. – 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minfin.com.ua/banks/rating/

Долбнєва Деніза Вадимівна,

Шевців Любов Юліанівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Трансоформація ринкової економіки і викликані нею внутрішні перетворення всередині підприємств в Україні зумовлюють актуальність дослідження питань сутності, вимог до формування і подання нефінансової звітності.

Нефінансова звітність має значний потенціал для підприємств України, особливо в світлі розвитку української мережі Глобального договору ООН, гармонізації української системи бухгалтерського обліку з європейським (зокрема з Директивою 2013/34/ЄС) і виходу на міжнародні ринки.

Нефінансова звітність розглядається як звітність зі сталого розвитку комерційної організації, що являє собою документально оформлену сукупність даних і відображає середовище існування компанії, результати її діяльності, принципи і методи співпраці з групами впливу в соціально-економічній та екологічній сферах життя.

На сьогодні нефінансова звітність отримала значного поширення серед провідних корпорацій європейських країн (Бельгія, Велика Британія, Данія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Франція, Швеція), тоді як в Україні її складає невелике число підприємств і це в основному великі національні компанії і представництва міжнародних корпорацій: Астеліт, Воля, Галнафтогаз, ДТЕК, Interpipe, Київстар, Оболонь, Майкрософт Україна, Метінвест, Мрія, МТС Україна, Niko, TNKKBP, Укрсоцбанк, Фокстрот та ін.

Українські підприємства, які вже запустили процес нефінансового звітування відзначають для себе наступні переваги складання такої звітності:

- об'єктивне визначення ефективності управління соціально-економічними та екологічними програмами підприємства;

- полегшення донесення керівництвом (менеджментом) підприємства стратегії СВБ своїм працівникам;

- посилення участі підприємства у вирішені проблем соціально-економічного розвитку і навколишнього середовища;

- забезпечення ведення структурного діалогу з контрагентами підприємства;

- налагодження постійного зворотнього зв'язку;

- ефективний інструмент оцінки внутрішньої та зовнішньої політики і результатів діяльності підприємства;

- основа розробки та реалізації стратегічних бізнес-проектів.

Починаючи з 2018 р., згідно Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 05.10.2017 р. № 2164-19 [2], великі і середні підприємства повинні складати Звіт про управління (за підсумками 2018 р.).

Згідно із Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» до таких підприємств належать ті, які відповідають критеріям [1]:

1) середні підприємства: сукупна вартість активів – до 20 млн євро, чистий дохід від реалізації продукції – до 40 млн євро, середня кількість працівників – до 250 осіб;

2) великі підприємства: сукупна вартість активів – понад 20 млн євро, чистий дохід від реалізації продукції – понад 40 млн євро, середня кількість працівників – понад 250 осіб.

Тоді як згідно Директиви 2014/95/ЄС від 22.10.2014 р. нефінансову інформацію у звітності відображають великі підприємства середньооблікова чисельність працівників яких за звітний період складає 500 осіб.

Звіт про управління – це документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [2]. В Україні не затверджена на законодавчому рівні форма Звіту з управління. Тому на сьогодні підприємство самостійно обирає форму його складання.

Міністерство фінансів України Наказом від 07.12.2018 р. № 982 затвердив Методичні рекомендації щодо складання звіту про управління [3], в яких вказано яку інформацію підприємствам необхідно розкривати у Звіті про управління (рис. 1).

Передбачається, що Звіт про управління зміцнить імідж підприємства серед його партнерів, споживачів та Уряду. Оскільки в такому Звіті підприємство у найбільш доступний

спосіб подаватиме групам впливу інформацію про свої результати діяльності та перспективи розвитку, описує надійність і ризики бізнесу та резерви їх подолання.

Дослідження даного питання дозволило визначити, що українські підприємства, які мають намір виходу і тривалого перебування на європейських і міжнародних ринках, бажання співпрацювати з іноземними партнерами та здійснення своєї бізнес-діяльності з дотриманням концепції соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) і принципів сталого розвитку, вже сьогодні повинні розпочати процес складання нефінансової звітності. Актуальним при цьому є:

1. Вивчення досвіду європейських країн щодо державного регулювання порядку складання і подання нефінансової звітності.

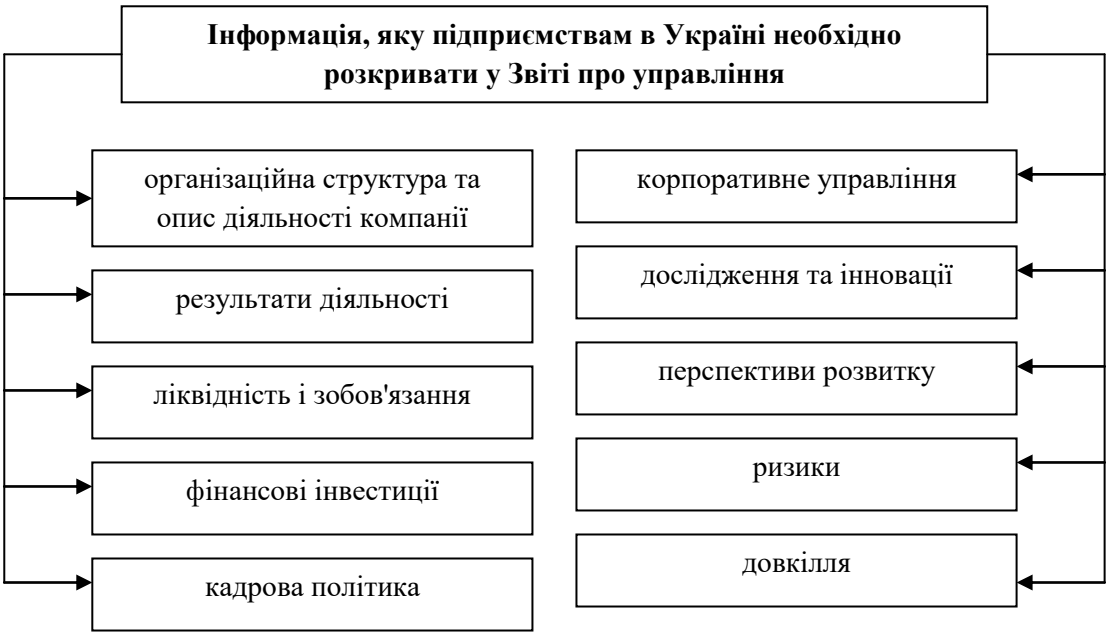

Рис. 1. Інформація, яку підприємствам в Україні необхідно розкривати у Звіті про управління згідно Методичних рекомендацій Міністерства фінансів України

2. Внесення відповідних доповнень в організацію і методологію обліку для формування суттєвої інформаційної бази для складання нефінансових звітів.

3. Підготовка висококваліфікованих працівників (бухгалтерів, аналітиків, аудиторів, менеджерів та ін.), які матимуть необхідні компетенції розробляти і впроваджувати на підприємстві стратегії СВБ, забезпечити якісний процес нефінансового звітування.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» : Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19.

3. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18/ed20181207#Text.

4. Dolbneva D.V. The importance of non-financial statements or ukrainian enterprises at the stage of market transformations *Norwegian Journal of development of the International Science* 2021. № 54. Vol. 2. C. 9-15.

Дуда Галина Богданівна

Тлумацький коледж Львівського національного аграрного університету

(м. Тлумач)

ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Здавалось би, роботодавців та працівників складно чимось здивувати. Непрості 90-ті, мінливі двотисячні, політичні кризи, інфляційні стрибки, недосконале законодавство, прискіпливі контролери — той, хто пройшов крізь ці вогонь і воду, сприймають життя та його виклики філософськи. Та ось громом крізь ясне небо прийшла нова криза — епідемія корона вірусу, що спричинила карантин в масштабах держави, а відповідно — й зупинку роботи величезної кількості підприємств та фізичних осіб підприємців. В таких умовах гостро постало питання правильного оформлення трудових відносин на період карантину. У числі найпоширеніших рішень — застосування відпустки без збереження зарплати.

«Карантинна» відпустка без збереження зарплати:

- надається працівникові в обов'язковому порядку (ст. 25 Закону України «Про відпустки»);

- матері або іншій особі, зазначеній у ст. 18 Закону України «Про відпустки», для догляду за дитиною віком до 14 років на період оголошення карантину на відповідній території

- згодою сторін (ст. 26 Закону України «Про відпустки») [1].;

- у разі встановлення КМУ карантину термін перебування у відпустці без збереження зарплати на його період не включається у загальний термін, встановлений ст. 26 Закону України «Про відпустки» — не більше 15 календарних днів на рік [2].

Відпустка без збереження заробітної плати надається працівнику на підставі письмової заяви, в якій мають бути зазначені: причина, з якої працівник просить надати неоплачувану відпустку; дата початку відпустки; тривалість відпустки.

Якщо працівник бере відпустку без збереження заробітної плати під час карантину, у заяві слід зазначити « у зв'язку із запровадженням карантину», а також зробити посилання на постанову КМУ, за якою вводиться карантин [3].

Після розгляду заяви керівником видається наказ (розпорядження) про надання відпустки без збереження заробітної плати. Так відпустку не продовжують на кількість святкових і неробочих днів, що припадають на неї. Відпустку без збереження заробітної плати надають, як правило, у зв'язку з якими-небудь подіями в житті працівника. При цьому, перш за все, необхідно бажання працівників піти в таку відпустку.

У жодному разі не можна відправляти у відпустку за власний рахунок примусово, без згоди працівника [3]. Відкликання працівників, навіть за його згодою, з інших видів відпусток, у тому числі і відпустки без збереження заробітної плати не передбачено [4].

На відміну від щорічних відпусток (ст. 11 Закону України «Про відпустки»), перенести або продовжити відпустку без збереження заробітної плати не можна.

На відміну від щорічних відпусток (ст. 11 Закону України «Про відпустки»), перенести або продовжити відпустку без збереження заробітної плати не можна. За період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати допомога по тимчасовій непрацездатності не надається [5].

Особливості неоплачуваної відпустки:

✓ На час відпустки без збереження зарплати робоче місце і посада зберігаються за працівником (ст. 2 Закону України «Про відпустки»);

✓ Період неоплачуваної відпустки зараховується до стажу, який дає право на щорічну основну відпустку ;

✓ За відпрацьований місяць працівник отримує два дні відпустки. Навіть якщо він був у відпустці без збереження зарплати, на щорічну відпустку він все одно має право;

✓ Роботодавець не має права звільняти працівника, коли той перебуває у відпустці, зокрема, у відпустці без збереження зарплати [6];

✓ Неоплачувана відпустка не переноситься на інший період (на інший календарний рік). Не переноситься така відпустка на інший період і в разі хвороби працівника. Ця ж норма стосується творчої та додаткової відпустки у зв'язку з навчанням.

У відповідності до вимог ст. 26 Закону України «Про оплату праці» за сімейними обставинами та з інших причин працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати на термін, обумовлений угодою між працівником та власником або

уповноваженим ним органом, але не більше 15 календарних днів на рік [7].

Проте, під час карантинних заходів у зв'язку з прийняттям Закону України від 17.03.2020 № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) внесені зміни до ст. 84 КЗпП України та ст. 26 Закону «Про відпустки» , якими передбачено, що у разі встановлення Кабміном карантину, відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [8].

У разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину відповідно до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" термін перебування у відпустці без збереження заробітної плати на період карантину не включається у загальний термін. Тобто, працівник за згодою із роботодавцем може отримати відпустку без збереження заробітної плати на весь час дії карантину. При цьому, якщо період карантину буде продовжено, то така відпустка може бути продовжена та надаватися на такий період, на який буде запроваджено режим карантину.

Дана відпустка надається працівнику виключно на підставі його особистої заяви. В заяві слід зазначити «у зв'язку із запровадженням карантину», а також зробити посилання на постанову Кабінету Міністрів України, за якою вводиться карантин [2]. Якщо у працівника виникне потреба у відпустці без збереження заробітної плати за сімейними обставинами, то даний працівник обов'язково може скористатися такою відпусткою на строк до 15 календарних днів у відповідності до вимог ст. 84 КЗпП України та ст. 26 ЗУ «Про відпустки».

Тому, незалежно від підстав надавати безоплатні відпустки працівникам можна лише на підставі їх письмових заяв. Безоплатні відпустки на час карантину можуть бути різними, їх по-різному слід оформляти.

Література:

1. Закон України «Про відпустки» № 504 від 15.11.96 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96

2. Постанова КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11.03.2020 р. № 211. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020

3. Роз'яснення Управління Держпраці у Кіровоградській обл.. від 10.08.2020. URL: http://www.kr.dsp.gov.ua/index.php/5392-vi20-08-10

4. Лист Мінсоцполітики від 17.10.2016 № 576/13/116-16. URL: http://vobu.ua/ukr/documents/item/lyst-minsotspolityky-ukrainy-vid-171016-r-576-13-116-16

5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №1105 від 01.01.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14

6. Кодекс законів про працю України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

7. Закон України «Про оплату праці». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95

8. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) від 17.03.2020 № 530-IX .URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20

Капленко Галина Вікторівна,

Гнесь Вікторія Олегівна

ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

Економічна безпека держави є невід'ємною складовою її національної безпеки та перебуває в тісному взаємозв'язку з усіма економічними процесами, що відбуваються в суспільстві. Вона сприяє створенню соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечує зростання рівня життя й добробуту населення, відіграє ключову роль у провадженні ефективної економічної політики в державі, слугуючи гарантом соціальної стабільності в суспільстві та передумовою фінансового розвитку країни, її становлення на міжнародній арені як конкурентоспроможного й інвестиційно привабливого суб'єкта.

Проблема легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, набула особливої значущості для України протягом останнього десятиліття, оскільки криміналізація економіки стала однією з ключових загроз для економічної безпеки нашої держави та з точки зору забезпечення стійкого та збалансованого розвитку країни в довгостроковій перспективі. Проблемність економічної безпеки в умовах глобалізації набуває статусу найвищого пріоритету в державній політиці.

Поняття «економічна безпека» для України не є новим. Одним із перших дослідників цієї проблематики став Г. Пастернак-Таранушенко, який системно сформулював основи сучасної науки про економічну безпеку – екосестейт [1]. Термін екосесетейт ввели у науковий обіг Г.А. Андрощук і П.П. Крайнєв [2]. У загальному розумінні екосестейт виступає як галузь знань щодо дослідження умов безпечного функціонування соціально-економічних систем та способів їх забезпечення.

Економічна безпека передбачає такий стан економічної системи, при якому

досягається збалансованість та стійкість до негативного впливу будь-яких загроз, здатність забезпечувати своє стійкий і ефективний розвиток, ґрунтуючись на власних економічних інтересах. Складовими економічної безпеки є фінансова, енергетична, продовольча, аграрна, демографічна та інші види безпеки, які тісно пов'язані між собою та доповнюють одна одну. Наприклад, не може бути продовольчої безпеки без стійкого забезпечення держави фінансовими ресурсами, водночас не може йтися про продовольчу або фінансову безпеку, якщо не забезпечено енергетичну складову.

Сьогодні виокремлюють значну кількість загроз економічній безпеці держави: недосконаліть бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету; переважно фіскальний характер системи оподаткування; значні розміри державного й гарантованого державою боргу (за даними Міністерства фінансів України станом на 31 січня 2021 року державний та гарантований державою борг України становив 2 558,22 млрд грн або 90,74 млрд дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 1 506,52 млрд грн (58,89% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 53,44 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1 051,70 млрд грн (41,11%) або 37,30 млрд дол. США. [3]) і проблеми з його обслуговуванням; різкі зміни рівня цін і курсу національної валюти; незаконне вивезення або неповернення капіталу з-за кордону, незаконне отримання кредиту, легалізація (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, кримінальне банкрутство, ухилення від сплати податків і митних платежів, контрабанда та ін .; тіньова економічна діяльність, що впливає на структуру економіки, виробництво, розподіл, перерозподіл і споживання валового внутрішнього продукту, зайнятість, інфляція, економічне зростання, і інші макроекономічні процеси; діяльність транснаціональних кримінальних корпорацій, спрямована на незаконне виведення величезних злочинних доходів за кордон та інші явища; значна залежність від зовнішніх кредиторів; вплив світових фінансових криз на фінансову систему держави; нестабільність і недосконаліть правового регулювання у фінансовій сфері; нерівномірний розподіл податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що зумовлює ухилення від сплати податків і відтік капіталу за кордон; відтік капіталу за кордон унаслідок погіршення інвестиційного клімату; низький рівень бюджетної дисципліни й незбалансованість бюджетної системи; недостатній рівень золотовалютних резервів; значний рівень доларизації економіки; істотні коливання обмінного курсу національної валюти, не зумовлені дією макроекономічних факторів; недостатній розвиток фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації фінансової системи.

Формування ефективної системи економічної безпеки передбачає з'ясування і систематизацію явищ, подій і певних дій, настання або здійснення яких безпосередньо або опосередковано може стати загрозою складовим економічної безпеки. Головна мета фінансового розслідування – виявлення та документування фактів руху грошових коштів під час здійснення злочинної діяльності, зв'язків між джерелами походження грошових коштів і тим, коли вони були одержані та де зберігаються, що може стати доказом та джерелом інформації про злочинну діяльність. Виявлення, вивчення та фіксація ознак загроз економічній безпеці, а також встановлення причинно-наслідкового зв'язку між факторами й причинами, що їх зумовили, і є основним завданням фінансового розслідування. У фінансового розслідування є дві підстави і два результати (цілі, на досягнення яких спрямована дана діяльність) його проведення. Перша підстава (мікроекономічна) – це порушення законодавства у фінансово-економічній сфері. Друга підстава (макроекономічна) - це загроза безпеці, що реалізувалася в здійсненні фінансово-економічного правопорушення, а також незаборонених законом дії або бездіяльності.

Попри складні політичні й економічні умови, уже три роки поспіль Україна наполегливо продовжує вживати посилених заходів щодо розвитку та вдосконалення системи проведення фінансових розслідувань відповідно до міжнародних стандартів. 28 січня 2021 року Верховна Рада схвалила проект Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» (рег №3087-д). За ухвалення відповідного рішення проголосували 242 народних депутати. Законопроект передбачає створення Бюро економічної безпеки України як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом міністрів (законопроект визначає завдання, функції та повноваження Бюро, контроль за його діяльністю, правовий статус, обов'язки та відповідальність працівників Бюро тощо). **Прийняття такого закону сприятиме** запровадженню нових аналітичних підходів з метою протидії фінансовим злочинам та проведенню результативних розслідувань складних злочинних схем; запобіганню втрат бюджету шляхом попередження фінансових злочинів та мінімізації недобросовісної конкуренції; оптимізації структури правоохоронних органів, а також частиною міжнародних зобов'язань України (передбачено Меморандумом про економічну та фінансову політику з МВФ та Меморандумом про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та ЄС як Кредитором (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги ЄС). [4]

Література:

1. Жихор О. Б. Економічна безпека: підручник / О. Б. Жихор, О. І. Барановський. / Київ: УБС НБУ. 2015. 467 с.

2. Козаченко Г.В. Екосесент: зміст, предмет і структура / Г.В. Козаченко, Л.Є.

Шульженко / Бізнес-Інформ. 2014. № 2. С. 8-12

3. Міністерство фінансів України. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.01.2021) https://cutt.ly/GlJEeFd (дата звернення: 10.02.2021).

4. Міністерство фінансів України. Створено Бюро економічної безпеки України: функції та завдання https://cutt.ly/glJEiIc (дата звернення: 12.02.2021).

Клепанчук Ольга Юріївна,

Козій Христина Володимирівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІЖ ЛАНКАМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Для соціально-економічної стабільності, ефективного виконання органами державної влади та місцевого самоврядування своїх функцій, необхідні збалансовані державний та місцеві бюджети. Для усіх держав питання збалансування бюджетів є дуже важливим та актуальним, незалежно від рівня їхнього розвитку. Воно тісно пов'язане з вирішенням низки економічних, соціальних, політичних та інших завдань, серед яких важливе місце займає розподіл доходів і видатків між ланками бюджетної системи.

В Україні такий розподіл регулюється Конституцією України, Бюджетним кодексом України, щорічними законами про Державний бюджет України та іншими законодавчими і нормативними актами [1].

Вибір теми дослідження та її актуальність зумовлені наявністю певних проблем у функціонуванні бюджетної системи України в питанні збалансування бюджетів, в основі якого є розподіл їх доходів і видатків.

Метою даної роботи є дослідження стану, методів та практики розподілу доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи, як основи збалансування бюджетів усіх рівнів.

Важливою складовою бюджетної системи є розмежування доходів і видатків між бюджетами. Залежно від фінансової моделі суспільства, основ побудови податкової системи і системи доходів бюджету, рівномірності територіального розвитку, форм власності, в різних країнах існують свої особливості розподілу доходів і видатків між бюджетами.

Під розподілом доходів та видатків між ланками бюджетної системи слід розуміти взаємовідносини між органами влади й управління різних рівнів щодо розподілу надходжень

та видатків, з метою створення умов для збалансування бюджетів органами влади на кожному рівні з урахуванням законодавчо закріплених за ними завдань і функцій [2].

Розмежування доходів між бюджетами має забезпечити надійність і стабільність дохідної бази бюджетів усіх рівнів. При цьому можливість отримання доходів на кожному рівні повинна безпосередньо залежати від зусиль відповідних органів влади та управління. Вони також повинні забезпечити надходження закріплених за ними податків та мати вплив на платників цих податків. Інакше їхня фінансова політика у сфері доходів буде не ефективною.

Розмежування доходів між бюджетами може проводитись двома основними методами:

1. Закріплення за кожним бюджетом певних доходів. Він характерний, насамперед, для бюджетної системи, яка базується на принципі автономності. Закріплення може встановлюватись шляхом повної передачі того чи іншого доходу у конкретний бюджет, чи шляхом встановлення нормативів розподілу окремих доходів між двома чи декількома бюджетами. Нормативи можуть встановлюватись як у твердо фіксованих розмірах в процентах від загальної суми надходжень, так і шляхом розподілу ставок податків. Ставка надходжень до місцевих бюджетів встановлюється органами місцевого самоврядування в рамках встановлених обмежень – максимальної ставки і ставки, за якою здійснюються платежі до центрального бюджету. Такий механізм дозволяє місцевим органам самостійно регулювати свою дохідну базу і впливати на платників [3].

2. Встановлення системи бюджетного регулювання. Цей метод можливий тільки при встановленні принципу єдності бюджетної системи. Він полягає у проведенні відрахувань до бюджетів нижчих рівнів, залежно від їх потреб. При цьому всі доходи поділяються на дві групи: закріплені і регулюючі. Закріплення окремих доходів в цілому проводиться аналогічно, як і при попередньо розглянутому методі. Від регулюючих доходів щорічно встановлюються для кожного бюджету індивідуальні нормативи, з метою збалансування цих бюджетів, або вирівнювання їх дохідної бази. Бюджетне регулювання є способом централізованого управління в сфері складання, затвердження та виконання бюджету.

Розподіл видатків між ланками бюджетної системи базується на більш сталих засадах, бо визначається самим призначенням того чи іншого бюджету. Видатки загальнодержавного характеру фінансуються із центрального бюджету, видатки регіонального значення - із відповідних місцевих бюджетів. Процес розподілу видатків ґрунтується на двох підходах. Перший полягає у розподілі за територіальною ознакою - місцем знаходження об`єкта фінансування. Другий виходить із відомчого підпорядкування - фінансування ведеться з

бюджету того рівня, до якого відноситься орган управління, якому підпорядкований об`єкт фінансування [4, с.17].

Видатки бюджетів різних рівнів розподіляються не хаотично, а за відповідними критеріями, що визначені Бюджетним кодексом. Так, видатки між місцевими бюджетами розподіляються за принципом субсидіарності, враховуючи критерії повноти надання послуг та їх наближення до безпосереднього споживача.

Для забезпечення стабільного, цільового, об'єктивного, своєчасного та ефективного здійснення видатків, у Бюджетному кодексі встановлено розподіл їх між Державним бюджетом України та місцевими бюджетами.

Наприклад, з Державного бюджету України здійснюються видатки на: державне управління (законодавчу й виконавчу владу, Президента України), судову владу; міжнародну діяльність; національну оборону; правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави; освіту; охорону здоров'я; соціальний захист та соціальне забезпечення; культуру і мистецтво; обслуговування державного боргу та ін.

До видатків місцевих бюджетів належать видатки на: місцеву пожежну охорону; освіту; соціальний захист та соціальне забезпечення (програми місцевого значення для дітей, молоді, жінок, сім'ї, соціального захисту окремих категорій населення; місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів; культурно-мистецькі програми місцевого значення; програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації місцевого значення; типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення; транспорт, дорожнє господарство; управління комунальним майном та ін. [5]

Органи місцевого самоврядування самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів та визначають напрями їх використання.

Отже, дослідивши питання розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи, можна зробити висновок, що ефективна система розподілу доходів і видатків між бюджетами сприяє економічній стабілізації, створенню умов для конкуренції між регіонами, підвищенню політичної відповідальності, економічної ефективності та відкритості управлінських рішень, результативності функціонування державних інститутів та розвитку стабільної фінансової інфраструктури країни. Розподіл доходів повинен забезпечити збільшення власних доходів органів місцевого самоврядування, що сприятиме соціально-економічному розвитку регіонів.

Література:

1. Дем 'янишин В. Г. Розподіл доходів і видатків між ланками бюджетної системи - основа збалансування бюджетів. 2006. URL:

http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/13501/1/2006%20Demianyshyn%20VH%20Rozpodil%20dokhodiv%20i%20vydatkiv%20mizh%20lankamy%20biudzhetnoi%20systemy.pdf.

2. Крупко Я. М. Принципи розподілу доходів між ланками бюджетної системи. Актуальні проблеми держави і права. 2014. URL: http://www.apdp.in.ua/v72/51.pdf.

3. Основи бюджетного устрою. 2004. URL: https://library.if.ua/book/103/6977.html.

4. Конспект лекцій з дисципліни «Бюджетна система». URL: http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/budsist/Lekcii_buds.PDF.

5. Воронова Л. К. Розподіл доходів і видатків між бюджетами. Фінансове право України. URL: https://westudents.com.ua/glavy/71940-102-rozpodl-dohodv-vidatkv-mj-byudjetami.html.

Луценко Олена Анатоліївна,

Стренадко Віталіна Русланівна

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

(м. Харків)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Нині у зв'язку з переходом українських організацій на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) актуальним питанням є розподілення облікової політики, що враховує правила ведення бухгалтерського обліку в комерційних організаціях. Для цього необхідно вивчити і проаналізувати зарубіжний досвід формування облікової політики організацій. На бухгалтерський облік зарубіжних сільськогосподарських організацій впливають економічні, політичні та культурні особливості кожної країни.

Міжнародні положення про концепції бухгалтерського обліку представляють собою нормативно-правові акти, які визначають завдання, що постають перед системою бухгалтерського обліку, і припускають основні шляхи їх вирішення. Концепція формування облікової політики сільськогосподарських організацій, що передбачає інтереси користувачів інформації бухгалтерської звітності, передбачає реалізацію теоретичних і методологічних аспектів облікової політики та концептуальних рішень на різних рівнях облікового процесу. [1, с. 496].

Щоб краще зрозуміти і систематизувати відмінності у вимогах до фінансової звітності, професор Х. Ширенбек рекомендує для початку розглянути докладніше структурні характеристики країн, об'єднаних спільними системами обліку . На формування англо-американської культури вплинули ідеї індивідуалізму. Її характерною рисою є нічим не

обмежена свобода слова для всіх індивідів. В основі континентальної культури утвердився інститут держави, що має на увазі обмеження свободи слова, тобто свобода вираження поглядів не може загрожувати правовій державі.

Таким чином, сформована облікова політика визначає порядок функціонування облікової системи, виходячи з реальних умов господарювання і принципів системи бухгалтерського обліку та оподаткування.

Бухгалтерська інформація, одержувана користувачем, залежить від того, як правильно застосовувалися бухгалтерські принципи при підготовці бухгалтерської звітності. Таким чином, інформація в бухгалтерській звітності повинна бути зрозумілою,корисною та відповідати загальноприйнятим припущенням. Професори Я. В. Соколов і Ф. Ф. Бутинець стверджують, що «ефективність ведення бухгалтерського обліку характеризується можливістю отримання повної, точної, достовірної та оперативної інформації про стан підприємства і зміни, що відбуваються» [2, с. 304].. Це можливо тільки за умови ознайомлення з обліковими принципами. Ці принципи в більшості зарубіжних країн висвітлюються в примітках бути зрозумілими, корисними і відповідати загальноприйнятим допущенням. Щоб бухгалтерська інформація була корисною, вона повинна бути значущою і достовірною.

Як справедливо зазначають Е. С. Хендрікс і М. Ф. Ван Бреда, облікова політика є основою бухгалтерських стандартів, рекомендацій, тлумачень, правил і положень, що використовуються компаніями при складанні фінансової звітності. Облікова політика фірми включає «методи застосування адміністрацією тих принципів, які при заданих обставинах забезпечують точне уявлення про фінансовий стан, зміни фінансового становища і результати діяльності господарюючої одиниці». Хенін ван Грюнінг вважає, що облікова політика - це специфічні принципи, основи, звичаї, правила та інструкції, що застосовуються компанією при підготовці та поданні фінансової звітності.

Системи бухгалтерського обліку в організаціях сильно розрізняються в різних країнах. Ці відмінності залежать від розбіжності правових систем, ролі держави на ринках капіталу та інших ринках, традицій і культури кожної країни, а також пояснюється тим, що в кожній країні вибір правил обліку регулюється. Необхідно відзначити, що при формуванні облікової політики організації не можна обмежетися рамками нормативно-правових актів, так як вони не можуть передбачити всі тонкощі кожної господарської ситуації, які виникають на підприємстві. Тому, виходячи з особливостей своєї діяльності, кожна організація обирає свої елементи облікової політики, які забезпечують належну організацію бухгалтерського обліку та складання достовірної бухгалтерської звітності. Разом з тим

досягнення зазначених цілей передбачає обов'язкове дотримання кожним підприємством припущень, встановлених для цілей формування облікової політики.

Трактування суті принципів-припущень, регламентоване різними стандартами, визначає виникнення неоднакових методологічних підходів.

Однією з особливостей зарубіжної практики обліку є те, що у великих компаніях готуються два варіанти облікової політики. Перша, яка складається на початку року, виступає формальною і відображає облікові принципи, відпрацьовані в даній компанії в минулому році, з передбачуваними змінами і уточненнями в наступному році. Друга складається в кінці звітного року перед складанням звітності [4, с. 664]. .

Ряд авторів (В. Г. Гетьман, В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, Ф. Ф. Бутинець, М. А. Вахруші- на, Л. А. Мельникова, Н. С. Пласкова, В. Т . Чаю, Г. В. Чаю, О. В. Соловйова, Є. П. Константинова) припускають, що при формуванні облікової політики відповідно до МСФЗ необхідно розкрити як мінімум наступні аспекти: визнання виручки; визнання і амортизація матеріальних і нематеріальних активів; капіталізація витрат на позики та інших витрат; договори підряду; інвестиційна власність; фінансові інструменти та інвестиції; оренда; витрати на НДДКР; запаси; податки; резерви; витрати на пенсійне забезпечення; перерахунок іноземної валюти і хеджування; визначення грошових коштів та їх еквівалентів; визначення господарчих і географічних сегментів та основа для розподілу витрат між сегментами; облік інфляції; урядові субсидії. Облікова політика організації повинна бути представлена в систематизованому вигляді мати посилання на статті звітності та примітки до них.

Основною вимогою до облікової політики організацій зарубіжних країн є її спадкоємність з року в рік. Винятками є випадки змін облікової політики. Порядок внесення змін до облікової політики підприємств регламентується на законодавчому рівні.

Економічні наслідки від зміни облікової політики організацій можуть виникнути не відразу, а їх значення може впливати протягом тривалого періоду. Таким чином, при формуванні облікової політики при переході на міжнародні стандартах необхідно, з одного боку, вивчити досвід розробки облікової політики в зарубіжних країнах, а з іншого - враховувати такі фактори, що впливають на даний процес: правове регулювання, фінансову і податкову систему, вплив інших країн, особливості діяльності організацій.

Література:

1. Нидлз Б. Принципи бухгалтерського обліку [Текст] / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл: пров. з англ. / Під ред. Я. В. Соколова. 2-е изд., Стереотип. М .: Фінанси і статистика, 2004. 496 с.

2. Палій В. Ф. Міжнародні стандарти уче- та й фінансової звітності: навч. посібник [Текст] / В. Ф. Палій. М .: PIOP, 2007. 304 с.

3. Предеус Н. В. Методологічні аспекти використання принципів бухгалтерського обліку суб'- єктами інвестиційно-будівельної діяльності [Електронний ресурс] / Н. В. Предеус // Управління економічними системами: електронний науковий журнал. 2010. № 4 (24). № держ. рег. статті 0421000034 /. Режим доступу до журн .: http: // uecs. mcnip. ru.

4. Соколов Я. В. Бухгалтерський облік в зару- бажаних країнах: підручник [Текст] / Я. В. Соколов, Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька і Д. А. Панков; відп. ред. Ф. Ф. Бутинець. М .: Велбі, Проспект, 2005. 664 с.

5. Соловйова О. В. Міжнародна практика обліку та звітності: підручник [Текст] / О. В. Соловйова. М .: ИНФРА-М, 2004. 332 с.

4. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік і контроль операцій з руху пасивів підприємства: проблеми теорії, методології, практики: монографія / Н.І. Петренко. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 544 с.

Откаленко Олена Миколаївна

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

(м. Вінниця)

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Закладам вищої освіти державного сектору чинним законодавством України надано право розміщувати на вкладних (депозитних) рахунках в установах банків державного сектору економіки тимчасові вільні бюджетні кошти, отримані ними за надання платних послуг. Тимчасово вільні бюджетні кошти – кошти навчального закладу, які отримані ним за надання в установленому порядку платних послуг, обліковуються на відповідному рахунку спеціального фонду навчального закладу на дату їх розміщення на вкладних (депозитних) рахунках і відволікання яких не призведе до втрати платоспроможності та виникнення заборгованості за загальним фондом або відповідними напрямами використання спеціального фонду протягом періоду, на який передбачається розміщення таких коштів на вкладних (депозитних) рахунках у банках [1].

Відсотки за користування вкладом перераховуються банком на окремий доходний рахунок закладу освіти та відображаються в обліку як фінансові доходи. Отримані фінансові доходи відображаються у формі бюджетної звітності №4-2 дм «Звіт про надходження й

використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень», а нарахування фінансових доходів відбувається у формі №2-дс «Звіт про фінансові результати».

За інформацією Державної казначейської служби України, в 2020 році на депозитних рахунках у банках державного сектору економіки загалом закладами вищої освіти було розміщено 3 778 млн грн тимчасово вільних бюджетних коштів, що були отримані за надання платних послуг [2]. У 2020 році 87 закладів вищої освіти державного сектору розміщали тимчасово вільні кошти на вкладних (депозитних рахунках). Динаміка розміщення коштів на депозитних рахунках наведена на рис. 1.

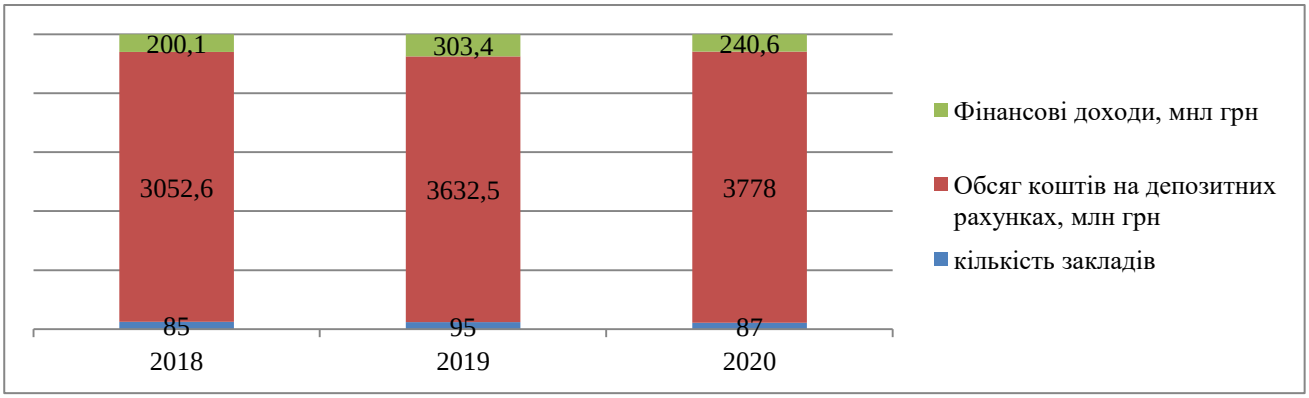

Рис. 1. Динаміка обсягу коштів на депозитних рахунках та фінансових доходів закладів вищої освіти державного сектору у 2018-2020 рр.

За даними рис. 1 спостерігається зростання тимчасово вільних коштів розміщених на вкладних (депозитних) рахунках та зменшення рівня фінансових доходів. Така ситуація пов'язана із зменшенням процетної ставки. Кількість закладів вищої освіти, які розміщують кошти на депозит, є практично незмінною та коливається від 85 у 2018 р. до 87 у 2020 р.

За паспортом бюджетної програми на 2021 рік за КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» з Державного бюджету фінансується 151 заклад вищої освіти [3]. Таким чином можна зробити висновок, що більша половина закладів вищої освіти мають тимчасово вільні бюджетні кошти спеціального фонду та отримують фінансові доходи.

У табл. 1 наведена інформація щодо розміщення закладами вищої освіти тимчасово вільних бюджетних коштів на депозитних рахунках.

За даними табл. 1 видно, що у ТОП-5 не обмежується столичними закладами вищої освіти, а представлений п'ятьма обласними центрами. Варто зазначити, що заклади вищої освіти можуть відкривати депозитні рахунки у декількох банках, всі умови розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках обумовлені Постановою КМУ №657 [1].

Таблиця 1

ТОП-5 закладів вищої освіти державного сектору з найбільшим обсягом коштів на депозитних рахунках у 2020 році

№ з/п	Назва закладу	Розмір депозиту, млн. грн	Комерційний банк державного сектору	Розмів фінансових доходів, млн. грн
1	Державний заклад «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»	322,0	Приватбанк	35,05
2	ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»	150,0	Ощадбанк	29,39
		100,0	Приватбанк	
		59,0	Укрексімбанк	
3	Запорізький державний медичний університет	150,0	Укрексімбанк	22,79
		100,0	Приватбанк	
4	Київський національний торговельно-економічний університет	293,0	Ощадбанк	21,53
5	Національний університет «Львівська Політехніка»	80,0	Приватбанк	15,48
		70,0	Укрексімбанк	
		35,0	Укргазбанк	

Прийняття Постанови №557 дало змогу врегулювати питання гарантії повернення коштів, розміщених на вкладних (депозитних) рахунках, закладам вищої освіти. Станом на 01.01.2021 розмір неповернених коштів, розміщених до 01.09.2015 року склав 11 млн грн.

На рис. 2 наведена структура банків у яких відкриті депозитні рахунки закладів вищої освіти.

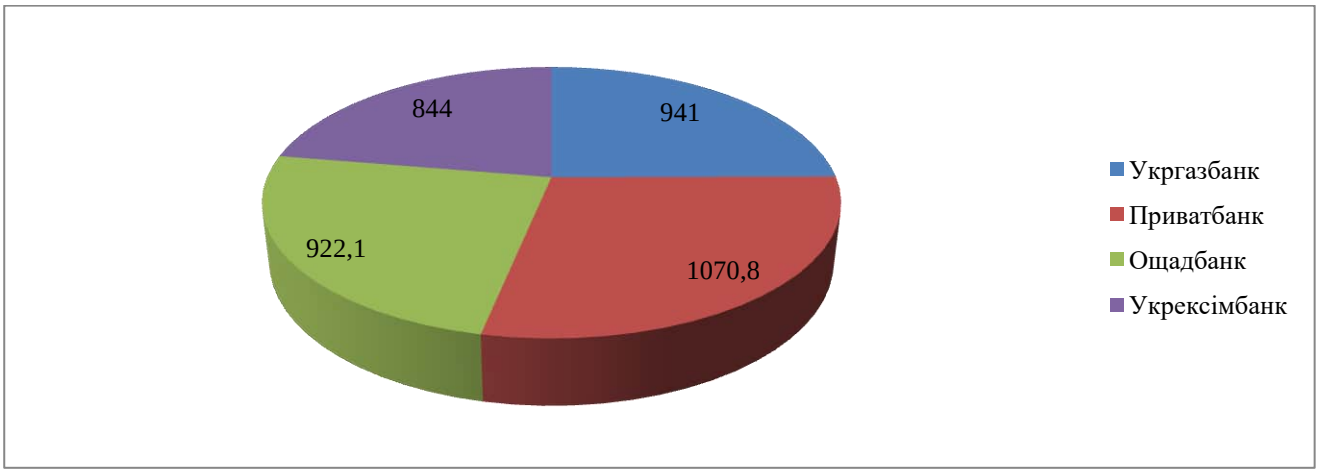

Рис. 2. Структура комерційних банків за депозитними вкладами закладів вищої освіти у 2020 році, млн. грн

За даними рис. 2 видно, що всі комерційні банки державного сектору відкривають вкладні (депозитні) рахунки закладам вищої освіти. Лідируючі позиції займає Приватбанк –

28,3%, практично однакову нішу зайняли Укргазбанк та Ощадбанк – 24,9% та 24,4% відповідно, Укрексімбанк обслуговує 22,3% вкладів державних закладів вищої освіти.

Ефективний фінансовий менеджмент закладів вищої освіти державного сектору дозволяє залучати додаткові кошти у вигляді фінансових доходів, обсяг яких у 2020 році склав 240,6 млн грн. Фінансові доходи заклад вищої освіти може спрямовувати на розвиток матеріально-технічної бази.

Література:

1. Порядок розміщення вищими і професійно-технічними навчальними закладами на вкладних (депозитних) рахунках в установах банків державного сектору економіки тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2015 №657. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/657-2015-%D0%BF#Text

2. Сайт Державної казначейської служби України. URL : https://www.treasury.gov.ua/ua

3. Сайт Міністерства фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua

Петришин Людмила Петрівна

Бойко Олександра Олександрівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ ЯК НОВА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ОЗНАКА У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

З давніх часів мудреці Сходу і філософи Європи говорили, що у нашому світі постійні тільки зміни. З таким твердженням важко не погодитись, адже з кожним роком відбувається все більший розвиток технологій, до влади приходять нові політичні партії, міняються смаки споживачів, змінюються цикли економічного розвитку країн.

Динаміку змін економічних процесів у світі, їх взаємозв'язки та взаємозалежності, протягом всього свого існування прагне якнайкраще пояснити економічна теорія. Економічна наука також постійно розвивається, ускладнюється, вдосконалюється предмет її дослідження. Як відомо, предмет пізнання класичної економічної теорії – створення багатства народів, марксистської – виробничі відносини у їх взаємодії з продуктивними силами, неокласичної – обмежені ресурси і шляхи їх ефективного використання, інституціональної – інститути, які мають місце в економіці, соціальній сфері, сфері права, моралі, релігії тощо. Що стосується неоінституціоналізму, фундаментальним тлумаченням цієї школи виступає інституціональна

структура виробництва. За ідейно-теоретичними джерелами і методологічними ознаками неоінституціоналізм хоча і є близьким до неокласичної ортодоксальної теорії, проте вже встиг сформувати свою специфічну методологію, термінологію і систему понять. Одними із основних понять у вченні цієї школи виступають трансакційні витрати або витрати взаємодії.

У складних умовах ринкової економіки між суб'єктами господарювання в процесі їхньої життєдіяльності ведеться гостра конкурентна боротьба у відстоюванні ними свого права на власність різних активів. Пошук повної та достовірної інформації щодо контрагентів при просуванні товару на ринку потребує витрат часу, коштів, високої кваліфікації працівників, їх знань і навичок. Такі витрати називаються трансакційними.

Сутність трансакційних витрат, їх види і класифікації є предметом вивчення багатьох вчених. Істотний внесок у розвиток теорії трансакційних витрат і їх формалізації внесли зарубіжні вчені: Р. Коуз, Дж. Коммонс, Д. Норт, Т. Еггертсон, К. Менар, О. Вільямсон, А. Алчіан, Х. Демсец, С. Чанг, П. Мілгром, Д. Робертс, Т. Фішер, Д. Белл, А. Тоффлер, Р. І. Капелюшніков та інші. Їх феномен також досить широко досліджений вітчизняними економістами, серед яких С.І. Архієреєв, О.В. Шепеленко, О.В. Тарасенко, В.І. Милошик, Кирейцев Г.Г., Жук В.М.

Трансакційні витрати є однією з основних категорій неоінституціональної економічної теорії, тому переважна більшість досліджень щодо цих витрат здійснюється якраз в її межах. Проблема обліку, оцінки та класифікації трансакційних витрат на рівні підприємства є малодослідженою як вченими, так і недостатньо опрацьованою практикуючими бухгалтерами.

Трансакційні витрати супроводжують будь яку економічну активність суб'єктів господарювання. Вони проявляються у кожній трансакції подібно до того, як у працюючих машинах і механізмах виникає «тертя» [1]. Є різні причини їх появи. З одного боку, ринок характеризується станом невизначеності. Суб'єкти не повністю обізнані, і їм доводиться з'ясовувати, хто може купити або продати той чи інший товар і на яких умовах. З іншого боку, ринкові трансакції не знеособлені. Якщо сторони вирішили укласти угоду, їм необхідно більше дізнатися один про одного, оцінити здатність контрагента успішно виконати свої зобов'язання. Для забезпечення прийнятних умов контракту необхідні переговори (іноді за участю юристів). Також постійно треба проводити моніторинг за виконанням умов угоди. У випадку спроби партнера ухилитися від виконання своїх зобов'язань повинні бути зроблені дії з його примусу (в рамках діючих «правил гри») до дотримання прийнятих раніше умов. Це і обумовлює виникнення витрат взаємодії.

Відсутність необхідних елементів, що знижують рівень «тертя» – одна з найбільших проблем економіки України. Сучасний етап розвитку української економіки

характеризується незавершеністю формування інституційних основ ринкових відносин. Неефективність таких формальних правил як контроль і примус привели до поширення специфічних відносин і укорінення в інституційному середовищі неформальних норм – хабарництво, корупція тощо. Постійні зміни в політичній сфері неминуче приводять до серйозних прогалин в правовій інфраструктурі (держава збирає податки, але не виконує повною мірою свої зобов'язання перед суб'єктами економіки). З кожним місяцем ростуть ціни на товари першої необхідності, сповільнюється розвиток нових ринків, прямих іноземних інвестицій практично не здійснюється. Економіка нашої держави відстає у розвитку, вона наполегливо експлуатує морально застарілі виробничі фонди і не поспішає задовольняти існуючий платоспроможний попит. Доказ на користь цього твердження ми можемо знайти у повсякденному житті - типова для України дорожнеча продуктів сільськогосподарського виробництва при низькій їх якості. Характерною ознакою цих негативних процесів є високі трансакційні витрати як у суб'єктів господарювання, так і в економіці країни загалом.

Високі трансакційні витрати блокують нормальний господарський процес. За оцінками економістів [2], частка цих витрат у масштабах економіки може становити 55 % і більше. Згідно з рейтингом Doing Business-2020, який оприлюднили Світовий Банк та Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Україна посіла 64 місце серед 190 країн світу. Порівняно з 2019 роком наша держава покращила свої показники в легкості ведення бізнесу на 7 позицій [3].

У Індексі економічної свободи 2019 Україна посіла 134 місце з 180 місць[4]. Порівняно з 2018 роком піднялася на 13 позицій, але все ж лишилася останньою в Європі. На думку експертів, одним із чинників, що обумовлює наявність величезних трансакційних витрат при веденні бізнесу в Україні, є високий рівень корупції та недосконаліть судової системи. Для покращення ситуації, що склалася в Україні, є виявлення найбільш проблемних інститутів (джерел трансакційних витрат) для їх трансформації або заміни. Такий підхід буде більш переконливим при виділенні трансакційних витрат в якості об'єктів обліку та налагодженні системи такого обліку.

Розмаїття трансакційних витрат підприємства зумовило необхідність їх класифікації. Потрібно зазначити, що загальноприйнятого поділу трансакційних витрат не має, оскільки, кожен з їх дослідників звертав увагу на найбільш цікаві, з його точки зору, елементи. Запропоновані методики вимірювання трансакційних витрат вченими-економістами можуть надати лише приблизні оцінки їх величини. Введення в бухгалтерський облік нової інституціональної ознаки дасть можливість виміру трансакційних витрат як на рівні підприємства, так і на макрорівні, а це, в свою чергу, дозволить сформувати базис для

вироблення напрямків оптимізації розміру та структури вітчизняного трансакційного сектору, створення умов ефективного функціонування української економіки.

Література:

1. Мічені Нобелем: вертикальний інтегратор Олівер Вільямсон. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2010/04/2/231738/.

2. Ю.М. Коваленко. Дослідження трансакційного сектора і трансакційної діяльності.URL:http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/74/1/044_IR.pdf.

3. Doing Business-2020. За счетчегоУкраина поднялась в рейтинге на 64 строчку. URL: https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/24/652929/.

4. Рейтинг экономической свободы: Украина поднялась на 13 позиций, но осталась последней в Европе. URL: https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/03/27/658619/.

Приймак Світлана Вікторівна,

Волкова Оксана Анатоліївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПРОСТІР

Корупція сьогодні є проблемою, вирішення якої для багатьох країн - надзвичайно актуальне питання. Це повною мірою відноситься і до України, де корупція загрожує національній безпеці, уповільнює економічний розвиток держави. Крім того, масштаби корупції негативно впливають на міжнародний імідж України.

Подолання корупції в Україні або зниження рівня корупції до такого, що вважатиметься безпечним, можливе лише шляхом вивчення та впровадження зарубіжного досвіду протидії цьому надзвичайно негативному соціальному явищу у вітчизняних реаліях за допомогою формування та ефективного застосування механізмів організаційного, політичного та правового характеру.

На сьогодні ми можемо спостерігати, що Україна посідає 117 місце з 180 країн світу за рівнем корупції. Саме тому нам просто необхідно замислитись над даним рейтингом, та почати реформувати систему протидії корупції [1].

До країн, які створили ефективний механізм протидії корупції, можна віднести: Фінляндію, Данію, Нову Зеландію, Ісландію, Сінгапур, Швецію, Канаду, Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Швейцарію, Великобританію, Австрію, Ізраїль, США, Німеччину та інші. Кожна із країн має свої особливості в організації антикорупційної

діяльності, але спільними для них є: зусилля щодо організації активної протидії корупційним проявам, створення відповідної правової бази, залучення громадських організацій до протидії корупційним проявам [2].

Слід розглянути більш детально антикорупційну систему країн, які посідають перші місця в рейтингу прийняття корупції Transparency International у 2020 році. Першу серед країн яка створила ефективний механізм протидії корупції слід розглянути Данію. Так, як станом на 2020 рік згідно рейтингу сприйняття корупції Transparency International країна посіла перше місце. Данія вважається країною з найменшим проявом корупційної злочинності.

Спеціалізованих антикорупційних органів у Данії не існує. Розслідуванням корупційних правопорушень займається поліція. Виняток складають злочини міжнародного характеру, які відносяться до відання відділу прокуратури з особливих економічних злочинів.

Данське кримінальне законодавство охоплює всі форми корупційних правопорушень, що містяться в Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Додатковому протоколі до неї. У 2013 році парламент прийняв зміни до законодавства, спрямовані на посилення попередження, розслідування та судового переслідування справ про економічні злочини. Що стосується хабарництва, максимальний розмір покарання за активний хабар у державному секторі збільшився з трьох років до шести років. За хабарництво в приватному секторі та хабарництво арбітрів максимальне покарання збільшилося з одного року і шести місяців до чотирьох років.

Ще однією особливістю антикорупційної політики Данії є її міжнародна співпраця у сприянні подоланню корупції іншими країнами. Так, наприклад за участю Данського агентства з міжнародного розвитку (Danida) в Україні реалізована антикорупційна ініціатива ЄС щодо створення спеціалізованого антикорупційного суду.

Наступну країну яку б слід розглянути є Фінляндія: у 2020 році посідає 3 місце у рейтингу Transparency International. Фінляндія як член Європейського Союзу є учасником усіх основних нормативних документів Євросоюзу з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Однак імплементація європейських законів у національну правову систему здійснюється цією країною досить виважено. Згідно з положеннями Кримінального Кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років в залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину.

Ще одну з країн, яку слід розглянути на нашу думку, є Швеція. У Швеції особливу роль у протидії корупції відіграє Омбудсмен. Тут діє декілька таких інститутів:

- із нагляду за судами, прокуратурою й поліцією;
- із соціальних питань – освіти, охорони здоров'я, податків, транспорту.

Є Омбудсмен у справах споживачів і окремо у справах економічної свободи. Фактично всі сфери життя суспільства охоплені контролем і населення розв'язує свої проблеми саме через омбудсмена. Відповідно до визначення Міжнародної асоціації юристів «омбудсмен – це служба, передбачена Конституцією чи іншим законодавчим актом, яку очолює незалежна публічна особа високого рангу і розглядає скарги громадянина дії державних органів, їхніх службовців та інших посадових осіб; уповноважена проводити службове розслідування, рекомендувати коректувальні дії і представляти доповіді вищим керівникам держави».

У Швеції активно використовуються різноманітні громадські організації. Зокрема незалежним моніторингом за рівнем корумпованості в тих чи інших сферах суспільства займається створена 1994 року громадська організація «Демократичний аудит», яка об'єднує в собі провідних шведських політологів, економістів та інших науковців. Поряд із моніторингом стану розвитку демократичних свобод у шведському суспільстві, ця організація займається і вивченням специфічних питань, у т.ч. пов'язаних із боротьбою з корупцією.

Корупція залишається широко розповсюдженим явищем в Україні і є перешкодою для її демократичного та економічного розвитку. Данія та ЄС націлені допомогти Україні у її боротьбі з корупцією. Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI), яку співфінансує і впроваджує Міністерство закордонних справ Данії, має за мету сконцентрувати зусилля задля протидії корупції в Україні.

Загальною метою фінансування ЄС та Данії заходів із боротьби з корупцією є покращення антикорупційної політики, яка має у кінцевому рахунку зменшити рівень корупції в країні.

Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI) є наразі найбільшою програмою у сфері боротьби з корупцією в Україні. Ініціатива, що розрахована на три роки, отримала фінансову підтримку від Європейської комісії та данського Міністерства закордонних справ у сумі 15.84 млн. євро. Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI) має на меті посилення спроможності новостворених антикорупційних органів і сприяння посиленню контролю за ходом перетворень з боку Верховної Ради, громадянського суспільства та засобів масової інформації [3].

Отже, досвід зарубіжних країнах в сфері запобігання та протидії корупції у своїй більшості схожий між собою. Слід зазначити, що антикорупційний досвід проаналізованих

країн виглядає певним орієнтиром для України.

Література:

1. Індекс сприйняття корупції. URL: http://cpi.ti-ukraine.org/#/.

2. Топчій В.В., Шкелебей В.А., Супрун Т.М. Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник. Ірпінь : УДФС, 2016. 206 с.

3. Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI). URL: https://euaci.eu/ua/who-we-are/about-programme.

Романів Євген Миколайович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

МЕХАНІЗМИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ У ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Сучасний стан національної економіки, поширення її тінізації, стрімке зростання економічних правопорушень саме у сфері фінансової діяльності підприємств, установ, організацій зумовлюють необхідність посилення контролю за станом бухгалтерського обліку і звітності, фінансових ресурсів держави. Згадані функції має забезпечити належний фінансовий контроль, мета якого – ретельна перевірка усіх аспектів фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Найважливішим завданням контролю стану бухгалтерського обліку є перевірка наскільки облік забезпечує збереження цінностей і контроль за їх витрачанням. При цьому належить з'ясувати яким чином бухгалтерські працівники здійснюють превентивний контроль за господарськими операціями при лімітуванні витрат матеріальних і фінансових ресурсів, оформленні належних документів, що дають право на витрачання цінностей.

Одним з найефективніших методів є контрольні обмірювання, які здійснюються у присутності замовника та виконавця робіт. Для підвищення ефективності таких перевірок велике значення має знання технологічних особливостей господарських операцій, які перевіряються.

Користуючись документальними методичними прийомами належить також провести інвентаризацію основних фондів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів та розрахунків і правильність відображення її результатів у бухгалтерському обліку.

Серед основних завдань контролю важливою ланкою є перевірка дотримання поданої звітності про результати фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, як за окремі періоди (місяць, квартал), так і в цілому за рік. Важливо також уточнити, як на

підприємстві виконуються зауваження податкових служб, пропозиції і рішення вищої організації, фінансових органів, банків щодо поточної і періодичної звітності.

Для визначення правильності складання бухгалтерського балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал підприємства обов'язково необхідно перевірити взаємну погодженість показників фінансової звітності.

На практиці допускаються економічні і фінансові правопорушення і на інших ділянках обліку: основних засобів, праці та її оплати, витрат виробництва продукції та її реалізації.

У зв'язку з тим, що практично неможливо повністю перевірити всю діяльність суб'єкта господарювання, при проведенні фінансового контролю необхідно визначити критичні точки (моменти господарської діяльності) і на них звернути першочергову детальну і більш прискіпливу увагу.

У відповідності до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 р. № 2939-XII та інших законодавчих і нормативно-правових актів щодо реорганізації системи фінансового контролю – однією з функцій державного фінансового контролю являється недопущення фіктивних фінансових операцій і відмивання «брудних» грошей та інших економічних правопорушень.

Узагальнена практика проведених перевірок засвідчує необхідність напрацювання, посилення і удосконалення механізмів фінансових розслідувань економічних злочинів у частині запобігання прояву тіньових операцій у всіх сферах економіки. Рівень тінізації економічних операцій у сфері виробництва і обігу має чіткі європейські і загальнонаукові тенденції до зростання.

Досягнення у сфері сучасних інформаційних технологій та обчислювальної техніки, при відставанні розвитку механізмів запобігання виникненню тіньових фінансових операцій, сприяють появі нових схем і моделей «відмивання» брудних грошових потоків, отриманих протиправними шляхами.

Розроблення та впровадження у практику механізмів запобігання тіньовим процесам у сфері грошового обігу в національній економіці у напрямках удосконалення чинної юридичної бази в частині захисту населення, суб'єктів господарювання від проявів міжнародних злочинних структур щодо розвитку тіньових фінансових операцій.

Основу розроблення таких механізмів становлять результати аналізу та прогнозні оцінки можливого виникнення нових форм і моделей тіньових операцій, а також методів і засобів запобігання і боротьби з ними.

Створення в останні роки в Україні нових спеціалізованих органів для фінансових розслідувань економічних правопорушень направлено для поліпшення ситуації з цих питань.

Зокрема, Верховна Рада України у січні 2021 р. ухвалила Закон України про створення «Бюро економічної безпеки України». Новий орган буде аналітичним і виявлятиме системні злочини економічного і фінансового характеру, співпрацюючи з базами облікових і звітних даних, а не оперативно-розшуковими заходами чи проведенням обшуків в офісах бізнесових структур. Під час його створення передбачено наслідувати кращі європейські традиції і моделі у сфері публічних фінансів, а також найкращі практики країн Європейського Союзу.

Література:

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1996 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (зі змінами і доповненнями).

3. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 р. № 3087-д/ Верховна Рада України. URL: http//www.ac-rada.gov.ua.

Романів Євген Миколайович,

Мельник Ірина Володимирівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

В механізмі виявлення й розслідування економічних злочинів присутнє дослідження фінансової інформації, що характеризує злочинну діяльність. Так, на стадії виявлення злочинів використовується фінансовий моніторинг сумнівних фінансових операцій, проводяться дослідження (перевірки, ревізії) фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. На стадії розслідування фінансових злочинів важливе значення має своєчасне призначення й проведення судово-бухгалтерських експертиз, залучення фахівця-економіста до проведення слідчих дій тощо. Фінансові розслідування займають свою відповідну нішу в забезпеченні економічної безпеки.

Попри активне використання терміну «фінансові розслідування» у практичній діяльності, у вітчизняному науковому середовищі неофіційно розповсюджена думка, що це є певним чином «фантом» – результат механічного перенесення терміну з практики

розвинених країн, а також явище яке не має перспективи ні у практиці, ні в науці, так як усі категорії і інститути, що його характеризують, описані та розробляються в межах системи класичних категорій економічних наук [1].

Для розуміння сутності категорії «фінансові розслідування» та її можливості використання у вітчизняній практиці доцільним є вивчення досвіду країн, у яких боротьба з економічною злочинністю має більш багату історію, правоохоронні органи мають достатній досвід та набули розвитку недержавні інструменти протидії злочинній діяльності, зокрема, і у фінансовій сфері.

Термін «фінансові розслідування» активно вживають міжнародні організації, створені для боротьби з відмиванням коштів, серед яких *Financial Action Task Force on Money Laundering* (Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей). Детально тлумачення змісту та особливостей фінансових розслідувань наведено у Звіті FATF «Керівництво ФАТФ з фінансових розслідувань: оперативні питання», де зазначено, що фінансове розслідування містить збирання, зіставлення та аналіз усієї наявної інформації з метою сприяння кримінальному переслідуванню та позбавлення злочинців їх доходів та засобів вчинення злочину [2].

Загалом, під фінансовими розслідуваннями розуміють вивчення фінансової звітності та відслідковування фінансових операцій, що спрямоване на виявлення фінансових злочинів. Під фінансовими злочинами розуміють узагальнене поняття, що розповсюджується на різноманітні види незаконних дій, пов'язаних з отриманням, використанням та розподілом фінансових ресурсів, якими є підробка цінних паперів та грошей, відмивання коштів, шахрайство з кредитними картками, порушення податкового законодавства тощо [1].

При цьому, необхідно відзначити, що зміст поняття «фінансові злочини» у зарубіжній практиці, має більш розширений характер, що відрізняється від сформованого поняття в сучасній вітчизняній науці. Так, лідер практики надання послуг у сфері криміналістики та глобальної ініціативи з фінансової кризи в рамках діяльності Deloitte Transactions та Business Analytics LLP, Ентоні де Сеніс під «фінансовими злочинами» визначає такі злочини: від шахрайства до електронних злочинів, від відмивання грошей до хабарництва та корупції, від зловживання ринком та інсайдерської торгівлі до санкцій. Всі ці форми фінансової злочинності мають загальний знаменник: гроші [3].

Ринкові трансформації, негативна динаміка реальних і потенційних загроз економічній безпеці держави, інтеграція України у європейський економічний простір, зумовлюють нові підходи до реформування усіх спеціальних служб, на які покладено завдання з протидії економічним правопорушенням, з врахування найкращих світових практик та розробок у цьому напрямі .

В Україні, на нашу думку, потрібним є створення нової служби із збалансованим акцентом не тільки на розслідуванні, а й на потужній аналітиці економічних процесів як у країні, так і и у світі, а також превентивних заходах реагування, відповідальної за розслідування економічних злочинів проти держави та консолідації всіх повноважень із боротьби з фінансовими злочинами проти держави в одному агентстві [4].

Одним з найвдаліших та найбільш адаптивних під українські реалії прикладів можна навести Службу розслідувань фінансових злочинів при Міністерстві внутрішніх справ Литви (СРФЗ), метою якої є розробка методів боротьби з кримінальною діяльністю проти державної системи. СРФЗ відповідальна за запобігання і аналіз відмивання грошей і фінансування тероризму та має стратегію розвитку зв'язків із громадськістю, в рамках якої активно залучає суспільство до профілактичної діяльності проти фінансових злочинів [5].

Литовська СРФЗ має на меті здійснення оперативних заходів із розкриття та проведення досудового слідства та запобігання злочинних дій, боротьба з відмиванням грошей і засобів, що гарантують легітимність отримання і використання фондів фінансової підтримки Європейського Союзу та інших країн, здійснюючи експертизу своєї комерційної та фінансової діяльності і подаючи висновки фахівців із цього питання.

СРФЗ також сприяє відшкодуванню прихованих податків, прагнучи максимально показати вплив на цю діяльність фактичного доходу, що сплачується до державного бюджету.

Отож, в результаті проведеного дослідження обґрунтована необхідність модернізації системи розслідування фінансових правопорушень. Приклад для реформування системи боротьби з економічними злочинами в України є, проте потрібно врахувати усі особливості функціонування національної фінансово-економічної сфери.

Література:

1. Лепській С.І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності /С.І.Лепській// Кримінально-процесуальне право та криміналістика**.** – 2014. – № 2. – С. 189-195.

2. Кондратьєва Е.А. До питання про вироблення наукового визначення фінансових розслідувань /Е.А.Кондратьєва, А.Р.Горюнов // Вісник Фінансової академії. - 2013. - № 1 (25). - С. 20-23.

3. Ніпіаліді О.Ю. Фінансові розслідування у національному та міжнародному вимірі/ Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м.Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет] – Тернопіль: Економічна думка, 2019. – С.114–117.

4. Васильчишин О.Б. Бюро фінансових розслідувань: необхідність та вітчизняні

реалії. // Електронний науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку". – 2020. – №44. – С. 239–243.

5. Касіян, Н. Міжнародний досвід розслідування фінансових злочинів правоохоронними органами [Текст] / Назар Касіян, Олександра Васильчишин // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та національної безпеки держави : зб. тез доп. Міжнар. наук. Інтернет конф. молод. вчених [м. Тернопіль, 23 жовт. 2020 р.] - Тернопіль : ЗУНУ, 2020. - С. 285-288.

Ситник Наталія Степанівна,

Скляренко Наталія Олександрівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Сучасний вектор розвитку державної політики вимагає її наукового обґрунтування та вирішення низки проблем, серед яких вагоме місце належить підвищенню ефективності політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в системі фінансового моніторингу, як фактор забезпечення національної безпеки України. Фінансовий моніторинг увійшов у практику діяльності багатьох країн у зв'язку із створенням системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму.

Методологічним фундаментом організації системи національної системи оцінки ризиків виступає ризик-орієнтовний підхід, базовим елементом якого є оцінка ризиків на макро- та мікрорівнях[1,[7]].

Учасниками національної системи оцінки ризиків є всі суб'єкти – учасники системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму без виключення та інші зацікавлені сторони, які можуть сприяти виконанню завдань НОР, а саме: суб'єкти державного фінансового моніторингу; суб'єкти первинного фінансового моніторингу; правоохоронні органи (в т.ч. органи прокуратури) та органи судової влади; інші державні органи, які володіють інформацією, необхідною для виконання завдань НОР; галузеві асоціації та організації, експерти, дослідники, науковці тощо;інші учасники (у разі потреби)[6].

Національна оцінка ризиків означає систему заходів суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз,

оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків[1].

Процес оцінки і управління ризиками включає наступні етапи та елементи (табл 1.):

Таблиця 1

Етапи та елементи оцінки і управління ризиками фінансового моніторингу

Етапи	Елементи
попередній етап (збору і узагальнення інформації);	чіткий розподіл повноважень під час прийняття рішень у сфері управління ризиками; виявлення / перегляд існуючих ризиків на регулярній основі в силу динамічних змін, що відбуваються в зовнішньому та внутрішньому середовищі; використання портфельного та індивідуального підходу при оцінці та управлінні ризиками; визначення позиції щодо різних видів ризиків;
етап виявлення (ідентифікації) ризиків;	визначення критеріїв віднесення тих чи інших процесів, явищ до ризикових; встановлення індикаторів (лімітів) ризиковості;
аналіз ризиків;	вжиття заходів щодо зменшення ризиків до прийнятного (допустимого) рівня; актуалізація на постійній основі процедур, методик оцінки та управління ризиками;
оцінка ризиків та управління ними	оцінку допустимості й обґрунтування розміру окремих видів ризиків; якісну та кількісну оцінку окремих видів ризиків; визначення взаємозв'язків між окремими видами ризиків з метою оцінки впливу заходів щодо обмеження одного виду ризику на збільшення (зменшення) рівня інших ризиків; застосування спеціальних методик оцінки й управління для кожного виду ризиків;
моніторинг та управління ризиками	моніторинг ризиків; регулярне здійснення контрольних заходів з метою визначення адекватності системи управління ризиками та перевірки достовірності результатів її роботи.

Джерело:[5,6]

На рівні держави оцінка ризиків має відображати: природу та масштаб відмивання злочинних доходів; слабкі місця у системі протидії відмиванню коштів, елементах управління нею та інші особливості, що роблять країну привабливою для осіб, які займаються відмиванням; заходи, необхідні для усунення уразливих компонентів системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму[4].

Необхідною умовою для створення і ефективного функціонування системи оцінки й управління ризиками відмивання коштів є здійснення відповідних заходів одночасно на трьох рівнях: макро-, мезо- (Держфінмоніторинг України й інші суб'єкти державного фінансового моніторингу) і мікро- (суб'єкти первинного фінансового моніторингу). Національна оцінка ризиків в Україні поєднує кількісні дані, засновані на статистичних показниках, так і якісні дані, засновані на точках зору експертів у різних областях запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

За результатами другої НОР виявлено 11 загроз системи ПВК/ФТ, та ідентифіковано 24 ризики відмивання коштів та фінансування тероризму, із них з високим рівнем – 6 ризиків, з середнім рівнем – 16, з низьким рівнем – 2[2].

Серед ризиків з високим рівнем значення можна виділити: прояви тероризму та сепаратизму, ризик фальсифікації рахунків фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності (ризик іллегальних фінансових відтоків з країни), високий обіг готівки, низький рівень доходів населення, ВК/ФТ через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют, неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів.

Найбільший ризик притаманний розвитку корупції, що обумовлено, зокрема, невдалим реформуванням економічних відносин в державі, політичним прийняттям необґрунтованих рішень, недотриманням етичних правил поведінки публічними службовцями через низький рівень культури управління в державних органах та низький рівень матеріального становища населення (див. Рис. 1).

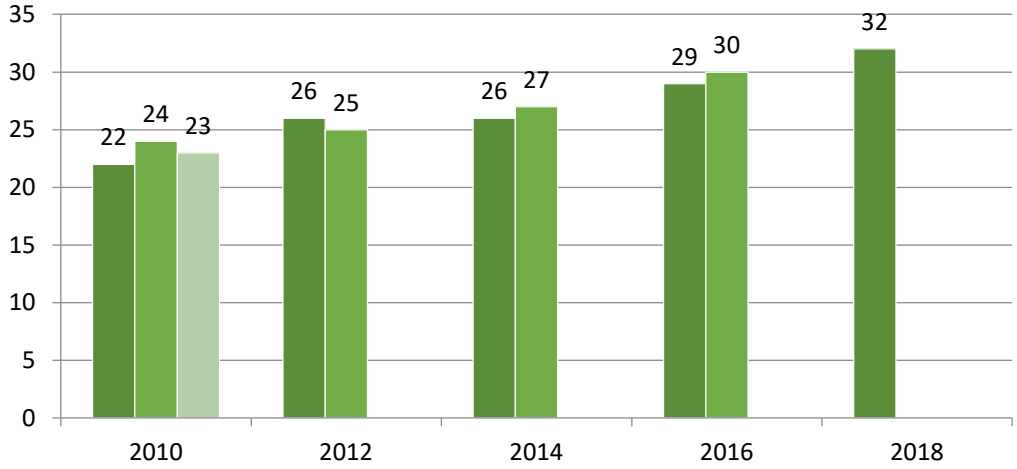

Рис. 1. Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні

Джерело: [2]

Звіт за результатами п’ятого раунду оцінки України, оприлюднений 30.01.2018 р. Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) засвідчив прогрес України у розбудові національної системи фінансового моніторингу та підтвердив зростаючу динаміку ефективності дій усіх її учасників. Тим не менше, висновки останньої і попередніх взаємних оцінок понад п’ятнадцятирічного функціонування національної системи протидії відмиванню коштів і фінансування тероризму, констатували наявність значної кількості слабких місць і недоліків, на нівелюванні яких необхідно концентрувати увагу усіх учасників системи [3].

Ризикоорієнтований підхід до формування системи фінансового моніторингу України повинен бути основним підґрунтям для ефективного спрямування ресурсів у системі

протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також впровадження заходів, що ґрунтуються на національній оцінці ризиків. Ризик-орієнтований підхід на національному рівні означає виділення достатніх ресурсів на забезпечення конкретних частин системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Головна цінність такого підходу полягає у тому, що він базується на оцінці ризиків, дозволяє країнам у рамках вимог FATF розробити комплекс заходів із метою ефективного використання своїх наявних ресурсів й у подальшому забезпечувати попереджувальні дії, які відповідають визначеному характеру ризиків. Важливим моментом є те, що визначені ресурси повинні бути спрямовані відповідно до пріоритетів таким чином, щоб найбільш значущим ризикам була приділена найбільша увага.

Література:

1. Закон України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового від 06.12.2019 № 361-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text

2. Звіт про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Київ, 2019. URL: https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf

3. Звіт за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5_Moneyval_zvit_ukr.pdf

4. Кузьменко О. В. Доценко Т. В., Скринька Л. О. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки // Науковий погляд: економіка та управління. 2019. № 3. С. 98-108.

5. Методика Національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновлена). Київ, 2018. URL: https://me.gov.ua/Documents/Download?id=a403b7f4-3b09-4947-ac56-d6a48e190499.

6. Про затвердження Порядку проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і оприлюднення її результатів: постанова КМУ, 16 вересня 2015 р. №717. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248493531.

7. Gilmour N. Preventing money laundering: a test of situational crime prevention theory. Journal of Money Laundering Control. 2016. Vol. 19. Issue 4. P. 376–396, DOI: 10.1108/ JMLC-10-2015-0045.

Татарин Наталія Богданівна,
Ковальчук Юлія Віталіївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОЛОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ УКРАЇНИ

Як показує практика, формування і використання золотовалютних резервів держави є ключовим аспектом щодо успішного її існування. Адже їх наявність передбачає не лише фінансову стабільність національної валюти, а й фінансову стійкість України загалом. Це є особливо важливий фінансовий інструмент для підтримки захисту держави в разі війни чи збройної агресії, що зараз у нас, на жаль, і простежується.

Золотовалютний резерв - резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків [1]. Тобто це запаси іноземних валют та золота, які належать нашій державі, перебувають у розпорядженні органів грошово-кредитного регулювання і можуть бути використані на загальноекономічні потреби. Такою установою є центральний банк - національний банк України (НБУ), який акумулює, розміщує, визначає оптимальну структуру та розміри резервів.

При розрахунку державних структур за своїми зовнішніми зобов'язаннями (забезпечення міжнародних розрахунків країни та обслуговування, погашення державного зовнішнього боргу), резерви центрального банку України виступають як запас ліквідних коштів, у такий спосіб забезпечуючи платоспроможність країни на світовому ринку. Наявність золотовалютних резервів дає можливість НБУ здійснювати валютні інтервенції для врегулювання попиту та пропозиції на національну валюту.

Динаміка обсягів золотовалютних резервів України не має чіткої тенденції, періодично спостерігаються як позитивні так і негативні зміни. На рис.1 чітко видно різкий спад обсягу золовалютних резервів у 2014 році, зумовлений наступними зовнішніми та політичними чинниками: втрата частини території внаслідок анексії АР Крим та військового конфлікту на сході України, розрив виробничих зв'язків з підприємствами на тимчасово окупованих територіях, втрата російського ринку збуту та заборона транзиту українських товарів через територію Росії. Тому НБУ з метою підтримання курсу національної грошової одиниці використав значний обсяг резервів на інтервенції (11 385,93 млн. дол. США). Тим самим частка золотовалютних резервів у період з 2014 року по 2015 рік скоротилась на 65% (на поч. 2014 р. - 17 805,59 млн. дол. США, на поч. 2015 р. - 6 419,66 млн. дол. США).

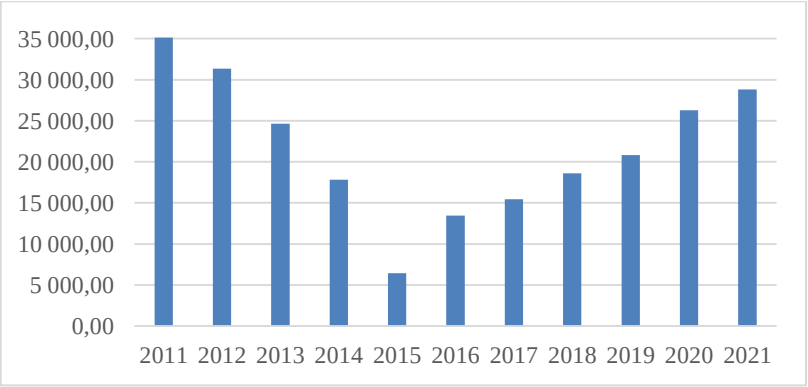

Рис. 1. Золотовалютні резерви України у січні 2011-2021 рр.

Джерело: [2]

Варто зазначити, що протягом 2015 – початку 2021 рр. в обсязі золотовалютних резервів спостерігається позитивна динаміка. Насамперед цей рух пов'язаний зі застосуванням урядом антикризових заходів для подолання панічних настроїв та стабілізації валютного ринку у 2014-2015 рр. Тим самим валютні обмеження дозволили стабілізувати попит на іноземну валюту та обмежити її необґрунтований відплив з України. До того ж у 2014 році Україна здійснила перехід на плаваючий валютний курс та таргетування інфляції. Це дозволило НБУ витрачати меншу частину коштів з резервів на інтервенції та створило передумови для відносно швидкого відновлення обсягу втрачених золотовалютних резервів. Як наслідок, обсяг валютних резервів у період з 2015 по 2016 роки зріс трохи більше, ніж у 2 рази (на 7 021,93 млн. дол. США).

З початку 2016 року і до сьогодні спостерігається економічне зростання України, а разом з тим – нарощення золотих запасів НБУ. Відтак частка золотовалютних резервів щорічно збільшувалась орієнтовно на 15,3%. А у серпні 2020 р. обсяг резервів досягнув максимуму – 29 048,75 млн. дол. США. Це пояснюється припливом іноземного капіталу, незважаючи на велику зовнішню заборгованість України (2 269 174,7 млн. грн).

Якщо говорити про ситуацію з міжнародними резервами на початок нового 2021 року, то їхній обсяг становив - 28 821 млн дол. США. У січні вони зменшилися на 1,1% (311,4 млн дол. США) унаслідок погашення зовнішніх і внутрішніх зобов'язань держави.

Структура золотовалютних резервів України, як і більшості провідних країн, складається з таких компонентів: монетарне золото, спеціальні права запозичення (СПЗ), резерви в іноземній валюті та резервна позиція в МВФ.

СПЗ не є ні валютою, ні вимогою до МВФ — вони представляють собою потенційну вимогу на вільно використовувані валюти держав-членів [3]. Протягом досліджуваних років Україна мала доволі стабільний обсяг СПЗ, який коливається в межах від 0,03 до 0,05.

Щодо резервної позиції в МВФ, тобто суми міжнародних резервних коштів, то вона еквівалентна квоті нашої країни в МВФ, і з 1999 р. вона складає 1372 млн. СПЗ.

Монетарне золото відіграє роль антикризового запасу і стабілізації курсу національної валюти. Чим більше запас золота, тим більше економічна незалежність держави, адже його можна в будь-який момент використовувати як засіб оплати. У 2014 році внаслідок економічних і політичних заворушень золотий запас України значно знизився - більш ніж на 19,01 тонн. Але станом на початок 2021 року золотий резерв НБУ становить 25,2 тонни.

Переважна частка валютних резервів зберігається в іноземній валюті (рис.2), а саме в доларах США. Щороку спостерігається стабільність цієї валюти у кошику міжнародних резервних валют, відтак його частка в структурі валют становить не менше 70%, тоді як євро – 8%, японська єна – 5%, англійський фунт стерлінгів – 3,5%, а швейцарський франк - 0,5%.

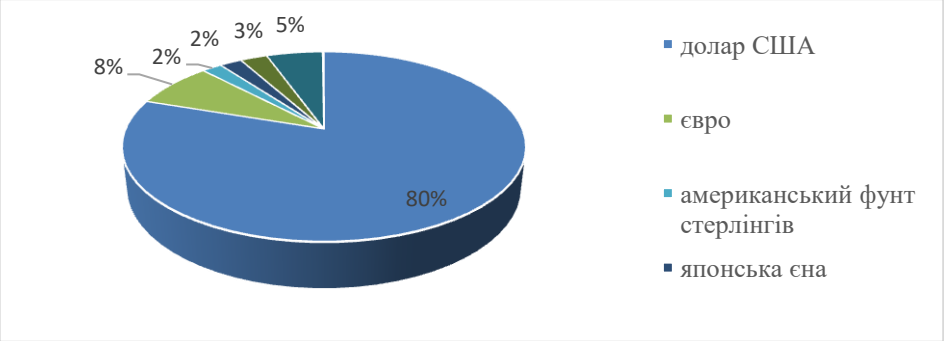

Рис. 2. Структура міжнародних резервів у розрізі валют станом на 01.02.2021

Джерело: [2].

Отже, підсумувавши все вище згадане, можна зробити висновок: золотовалютний резерв призначений для здійснення міжнародних розрахунків, а всередині країни – для регулювання валютного ринку, підтримання курсу національної валюти, зокрема, шляхом проведення валютних інтервенцій. Незважаючи на те, що протягом 2015-2020 рр. спостерігається тенденція зростання офіційних резервів і зменшення зовнішнього короткострокового боргу, недостатність покриття того ж боргу досліджуваним фінансовим інструментом існує. У останні 5 років показник платіжного балансу є додатній, вказуючи на те, що курс національної валюти країни підвищується і стабілізується. Відтак нинішній рівень міжнародних резервів України в цілому можна вважати достатнім, але не стійким.

Література:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t990679?an=0&ed=2020_12_03 .

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sdds/sdds-data#ir_fcl.

3. Глобальная экономика — на общее благо: Годовой отчет 2008. — МВФ, 2009. — С. 44, 150.

Шепелюк Віра Анатоліївна,
Георгієва Марина Юріївна
Криворізький національний університет
(м. Кривий Ріг)

ТЕНДЕНЦІЇ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У світлі останніх подій актуальною темою для бізнесу є процес деофшоризації в Україні. Після публічної заяви Президента України про затвердження концепції та створення робочої групи з розробки законопроектів з метою деофшоризації залишається відкритим питання – якими будуть наслідки для українського бізнесу.[1].

Саме по собі поняття деофшоризації виникло відносно недавно і вперше було запропоновано Олександром Сергійовичем Захаровим, відомим російським експертом в сфері податкового права [2].

Під поняттям «деофшоризація» прийнято сприймати процес, що складається з комплексу заходів, який проводить ту чи іншу державу в законодавчій, інформаційній та правозастосовчій галузях з метою зниження або виключення резидентів під виглядом іноземних осіб або використовуючих іноземні правові конституції, які залучені в національний господарський обіг і переважно переслідують незаконні або недобросовісні цілі [2].

Перші кроки в боротьбі з агресивним податковим плануванням було здійснено в 2013 році із впровадженням інституту трансферного ціноутворення (ТЦУ) шляхом прийняття Закону № 408-VII [4] з урахуванням рекомендацій Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). У ПКУ [5] з'явилося поняття контрольованих операцій, якими вважаються: операції з купівлі-продажу товарів, робіт, послуг з пов'язаними особами – нерезидентами; ЗЕД-операції через комісіонерів; операції з контрагентом-нерезидентом з Переліку № 977 [6].

Щорічно бюджети країн світу недоотримують сотні мільярдів доларів через те, що компанії ухиляються від оподаткування і виводять прибуток за кордон. Таким чином їх прибуток обкладається митом не в тій країні, де проводиться основна економічна активність. Щоб протистояти цьому ОЕСР у 2013 році розробила план BEPS. Його головним завданням стала боротьба з висновком прибутку корпорацій в зони з низькими податками. На поточний момент до плану BEPS приєдналися понад 100 країн, Україна в тому числі.[3]

Всього проект налічує 15 заходів. З них чотири пункти - обов'язкові для всіх країн учасників:

1. Загальна протидія «недобросовісної податкової практики».

2. Запобігати зловживанням положенням договорів про усунення подвійного оподаткування.

3. Оптимізація вимог по відношенню документування трансферного ціноутворення і «покраїнній звітності»

4. Розробка і підвищення ефективності механізмів вирішення суперечок між країнами з приводу податкових питань

Аналізуючи статистичні дані ОЕСР, глобальна деофшоризація набирає обертів. З'являються різні методи боротьби з офшорами, одним з яких є контроль над іноземними компаніями (правила КІК).

Для української економіки впровадження правил КІК стане ефективним механізмом боротьби з офшорами. Доказом того, що Україна хоче бути «у тренді» щодо глобальної деофшоризації, є зареєстрований у Верховній Раді України законопроект №4636 від 11.05.2016 р. [8]. «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони», який передбачає впровадження правил КІК. [7]. Так нормами ст. 39 ПКУ встановлено, що контрольованою іноземною компанією (КІК) визнається будь-яка юридична особа, зареєстрована в іноземній державі або території, яка визнається такою, що знаходиться під контролем фізичної особи – резидента України або юридичної особи – резидента України відповідно до правил, визначених ПКУ [9]. З урахуванням положень ст. 39^2 ПКУ контролюючою особою є фізична особа або юридична особа – резиденти України, що є прямими або опосередкованими власниками (контролерами) КІК.

Зокрема, іноземна компанія визнається КІК, якщо фізична особа – резидент України або юридична особа – резидент України (далі – контролююча особа):

а) володіє часткою в іноземній юридичній особі у розмірі більше ніж 50 відсотків, або

б) володіє часткою в іноземній юридичній особі у розмірі більше ніж 10 відсотків, за умови що декілька фізичних осіб – резидентів України та/або юридичних осіб – резидентів України володіють частками в іноземній юридичній особі, розмір яких у сукупності становить 50 і більше відсотків, або

в) окремо або разом з іншими резидентами України – пов'язаними особами здійснює фактичний контроль над іноземною юридичною особою.

В 2018 Мінфін оприлюднив проект закону щодо впровадження плану BEPS в Україні. З тексту документа ясно, що закон планують прийняти в поточному році, а ввести в дію - з 1 січня 2020 [3].

Крім обов'язкових заходів, проект наказує фізособам-українцям розкрити свою участь в іноземних компаніях, які контролюють (КІК), впровадити правила оподаткування таких

компаній, обмежити витрати на фінансові операції з пов'язаними особами, які не дозволити штучно виключити статус представництва, удосконалити контроль над трансферним ціноутворенням [3].

Реалізація плану BEPS в Україні змінить правила ведення міжнародного бізнесу для її резидентів. Фірми, які українці відкривають за кордоном, отримають статус «контрольованих іноземних компаній» (КІК). За них потрібно буде звітувати. А іноді і декларувати прибуток таких організацій, як доходи фізособи-резидента України з подальшою сплатою податків до бюджету. Це тягар впаде на контролює особа (КЛ) - резидента України, який володіє корпоративними правами КІК, отримує частину прибутку в іноземній організації або контролює її діяльність.

Все це означає, що податкове планування, популярне в останні десятиліття, більше не буде приносити очікуваний вигоду. Адже навіть спроби замаскувати іноземну компанію, призначивши номінальних акціонерів або створивши траст на користь номінальних бенефіціарів, не врятують резидента України від щорічної подачі звітності та сплати податків.

Отже, враховуючи вищевикладене деофшоризація це єдиний спосіб боротьби з мінімізацією оподаткування. Зараз ведеться бурхлива боротьба з офшорами і посилення правил оформлення та подачі документів до податкових відомств. Зважуючи всі переваги та недоліки глобальної деофшоризації, можна сказати, що вона матиме позитивний вплив на ведення зовнішньоекономічної діяльності. Встановлення однакових та чесних економічних умов сприятиме залученню інвестицій в країни.Сьогодні світова спільнота рухається у напрямку забезпечення припливу капіталу рівномірно у світові економіки, що створюватиме реальні передумови для розвитку зовнішньоекономічних відносин. У світового бізнесу з’явиться більше можливостей для вибору юрисдикції здійснення своєї зовнішньоекономічної діяльності.

Література:

1. URL:://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008974

2. URL://fbs-tax.com/uk/mediacenter/deoffshorization/

3.URL://uteka.ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-chto-takoe-deofshorizaciya-k-chemu-gotovitsya-biznesu-v-ukraine

4. URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-18#Text

5. URL ://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

6. Перелік № 977-р – Перелік держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, затверджений URL:s://zakon.rada.gov.ua/laws/show/977-2015-%D1%80#Text

7.URL:://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/globalna-deofshorizaciya-ta-yiyi-vpliv-na-zed.html/

8. URL://ips.ligazakon.net/document/JH3KS00I

9. URL://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-449005.html

10. URL://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66520

Шиліна Наталія Володимирівна

Київська гімназія №283

(м. Київ)

Шиліна Вікторія Юріївна

Навчально-науковий інститут економіки і управління

національного університету харчових технологій

(м. Київ)

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИСОКОРОЗВИНУТИХ ДЕРЖАВ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ

Традиції обліку Німеччини сформувались ще у 30 роках XX ст. Серед західних облікових систем бухгалтерський облік Німеччині виділяється тісним взаємозв'язком комерційного та податкового обліку, значним проявом формалізму і консерватизму. Нині, маючи висококваліфікованих спеціалістів, держава займає домінівні позиції в бухгалтерській справі.

Перспективи впровадження досвіду закордонних країн та питання обліку досліджували такі вітчизняні та закордонні вчені-економісти, як Н. Ільченко, К. Безверхий, С.Ф. Голов, В. Дерій, Н. Ільченко, А. Бітзі, У. Шнайдер, М. Лучко, Х. Гернон, Г. Мюллер, Д. Мітчел та ін. Тому потрібно проаналізувати переваги та недоліки закордонної системи обліку однієї з провідних країн Європи з метою вдосконалення вітчизняної системи обліку.

Метою дослідження є аналіз підходів організації системи обліку Німеччини.

Особливостями ведення обліку в Німеччині є традиції бухгалтерської справи, які лягли в основу сучасної системи обліку. З одного боку, на бухгалтерську справу мають вплив законодавчі органи, а з другого – у країні є високоосвічені спеціалісти з бухгалтерського обліку [2]. Поняття «бухгалтерський облік» у системі німецького господарського права має такий зміст:

- інформація для підприємця про майно, зобов'язання, прибуток, збитки, витрати, прибутки;

- звіт керівників капіталом перед інвесторами;

- основа для визначення податків і фінансового управління;

- інформація про кредитоспроможність і використання кредитів;

- доказ у разі судового розгляду [2.].

Вимоги до бухгалтерського обліку й аудиту здійснюється Комерційним кодексом, а з 1986 р. в Німеччині діє Закон про баланси. На основі цього закону було прийнято Основні положення по веденню бухгалтерського обліку і складанню балансів. Звіт керівника, який компанії представляють Німецькому комітету зі стандартів фінансової звітності (Deutsches Rechnungslegungs Standards Committee, DRSC, або German Accouting Standards Committee, GASC) має містити такі данні про компанію: баланс заданої структури, звіт про прибуток і збитки, пояснення (великі компанії) і звіт про рух грошових коштів (акціонерні компанії з 1999 р.), ці інвентаризації (можуть не публікуватися) [1].

Особливості обліку доходів та витрат для представлення власного капіталу і прибутку полягають у використанні двох методів складання звіту про прибутки та збитки: методу повних витрат за елементами витрат (Gesamtkostenverfahren) і методу функціональних витрат за статтями калькуляції (Umsatzkostenverfahren).

Складання періодичної фінансової звітності до недавніх пір не мала чітких вимог та визначеної періодичності. Тобто, теоретично проміжна звітність повинна складатись компанією один раз на рік, але з огляду на вимоги бірж, банків, акціонерів, тощо такі звіти компанія вимушена створювати частіше і в коротші терміни. Тому Deutsches Rechnungslegungs Standards Committee створив та запровадив єдиний стандарт щодо написання проміжних звітів, який обмежує вимоги бірж, банків, тощо.

Зображення окремих господарських операцій в обліку мають свою специфіку, а саме, обережність і орієнтованість на користувачів фінансової звітності (кредиторів), тому активи оцінюються скоріше за найменшою з можливих оцінок, а зобов'язання – за найбільшою.

Особливістю обліку валютних і фінансових операцій є врахування валютних операцій за курсом на дату здійснення операцій, а курсова різниця, яка виникає в момент платежу, враховується у прибуток або збиток поточного періоду.

Більшість підприємств при складанні фінансової звітності обліку основних засобів компанії користуються податковими нормами амортизації для спрощення складання фінансової та податкової звітності. Однак слід зазначити, що податкові норми амортизації дуже близькі до реальних норм і регулярно переглядаються [1].

Ведення бухгалтерського обліку Німеччини спирається на Комерційний і Торговельний кодекси, Закон про податок на корпорації та Закон про баланси. Німеччина є однією із розвиненіших країн ЄС, в якій склалась своя чітка практика ведення

бухгалтерського обліку. Система обліку в даній країні належить до континентальної, до якої крім Німеччини входять також Україна, Австрія, Бельгія, Данія, Греція та ін. [3].

Попри те, що у бухгалтерській системі даної країни застосовуються Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), директиви Європейського Союзу, єдина європейська валюта, облік і аудит в Німеччині мають національні особливості. Подальший розвиток обліку й аудиту зв'язується із застосуванням МСФЗ і директив ЄС, але зі збереженням національних особливостей.

Література:

1. Мацидовски М. Учет в Германии. Система регулирования учета и отчетности Германии. Журнал "МСФО: практика применения". URL: https://www.ippnou.ru/article.php?idarticle=002512

2. International GAAP 2010 / Generally Accepted Accounting Practice under International Finanial Reporting Standards. – The International Reporting Group of Ernst & Young, WILEY, 2010. – Volume 1. – P. 1–1710.

3. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навч. пос. Тернопіль: Економічна думка, 2004.- 206 с.

Шот Анна Петрівна,

Мосолова Юлія Олександрівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ФРАНЧАЙЗИНГ – ФІНАНСОВА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Реалізація євроінтеграційних прагнень України вимагає переходу вітчизняних суб’єктів господарювання на інноваційні форми організації і ведення бізнесу, однією з яких є франчайзинг. На сьогодні, франчайзинг є однією з найперспективніших моделей розвитку бізнесу, яка динамічно розвивається як в світі, так і на території України. Найбільшу популярність і поширення франчайзинг набув в США, де 80% бізнесу працює за системою франчайзингу. У світі близько 50% всіх франчайзингових мереж працюють у сфері громадського харчування і торгівлі. Структура вітчизняного ринку франчайзингу наступна: (рис.1).

Якщо в усьому світі франчайзинг вже давно став невід'ємним атрибутом економіки, то в Україні ця бізнес-модель тільки починає знаходити своїх прихильників. Активно розвивається внутрішній франчайзинг, який представляє собою досить специфічне

поєднання зарубіжних франчайзингових технологій і вітчизняних підходів до ведення бізнесу і менталітету в загальному.

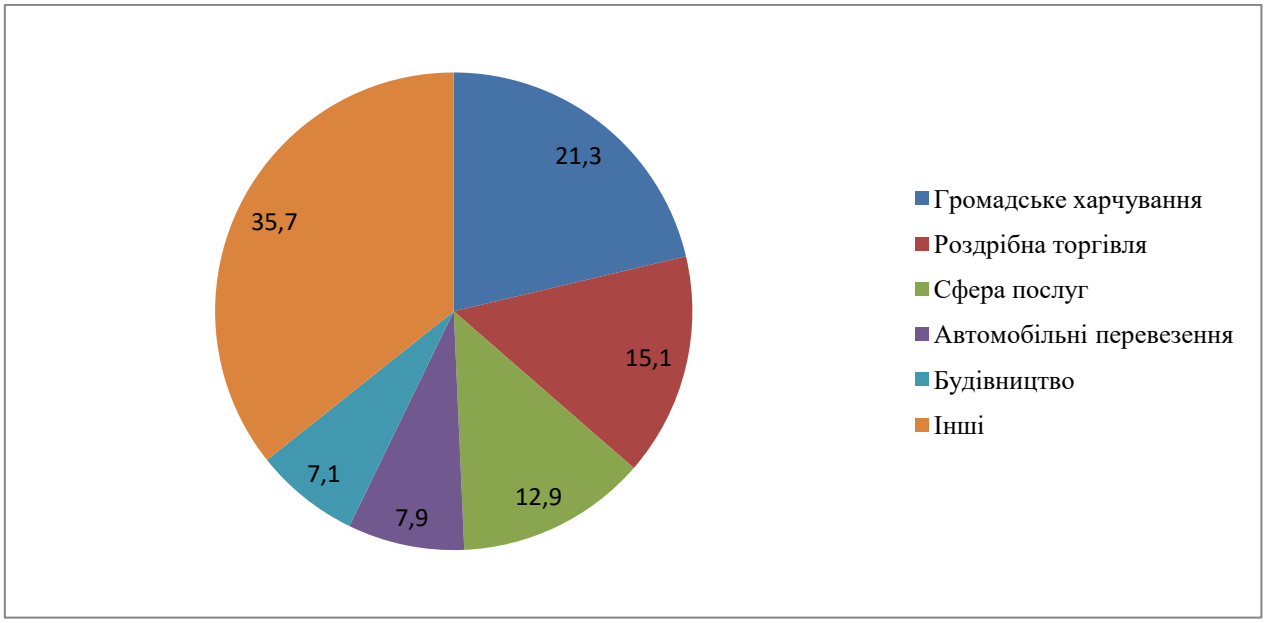

Рис.1. Структура українського ринку франчайзингу в розрізі сегментів поширення 2020р., %.

Джерело: побудовано авторами на основі [1].

Франчайзинг виступає ефективною моделлю організації і розвитку бізнесу, тому що за рахунок підтримки досвідченого партнера мікропідприємство отримує можливість розвивати власний бізнес прискореними темпами, що, в свою чергу, дозволяє йому стати лідером серед конкурентів на ринку. Франчайзинг також виступає інструментом стратегічного маркетингу. Починаючи бізнес під відомим брендом початківець отримує впізнаваний бренд, популярну продукцію без здійснення відповідних витрат на їх рекламу, що при правильній організації дозволяє отримати максимально ефективну модель збуту продукції та послуг. Систематичний піар бренду, що є обов'язком правовласника, дозволяє завжди нарощувати обсяги збуту всіх учасників франчайзингової мережі.

Незважаючи на те, що франшизи, які впроваджують на український ринок іноземні компанії, залишаються досить популярними, однак на українському ринку вітчизняні франшизи користуються попитом значно більше, адже їх ціна - доступніша, а налагодження робочих процесів - порівняно простіше.

Для правовласника франшиза надає можливість розвитку особистого бізнесу без вкладення власних інвестицій або пошуку додаткового капіталу, передаючи виключно свій досвід ведення бізнесу і бренд, а також, слугує джерелом додаткового доходу від передачі в користування інтелектуальної власності.

Організаційно франчайзинг представляє собою спосіб ведення бізнесу, який передбачає передачу на договірній основі однією стороною (франчайзером, правовласником) іншій стороні (отримувачу, франчайзі) франчайзингового пакету для здійснення певної підприємницької діяльності на умовах платності, субсидіарної відповідальності, з тимчасовими галузевими та територіальними обмеженнями. Отже, франчайзі набуває право отримання франчайзингового пакета і участі у франчайзинговій мережі на певну діяльність, обмежений або необмежений строк, з узгодженою територіальною дислокацією, при цьому, зобов'язуючись дотримуватися стандартів якості франчайзера в процесі здійснення обумовленої діяльності. Дотримання всіма учасниками франчайзингової мережі єдиних стандартів якості та правил ведення бізнесу досягається уніфікація діяльності всієї мережі, що є однією з основних рис франчайзингу.

Слід зазначити, що в умовах фінансової кризи, франчайзинг забезпечує новоствореним компаніям більш високу стійкість до різноманітних впливів, що надзвичайно важливо як на етапі зростання підприємства, так і протягом усього періоду його функціонування.

На рис. 2 подано динаміку вітчизняних підприємств, які функціонують на умовах франчайзингу так і тих, які створені традиційним шляхом.

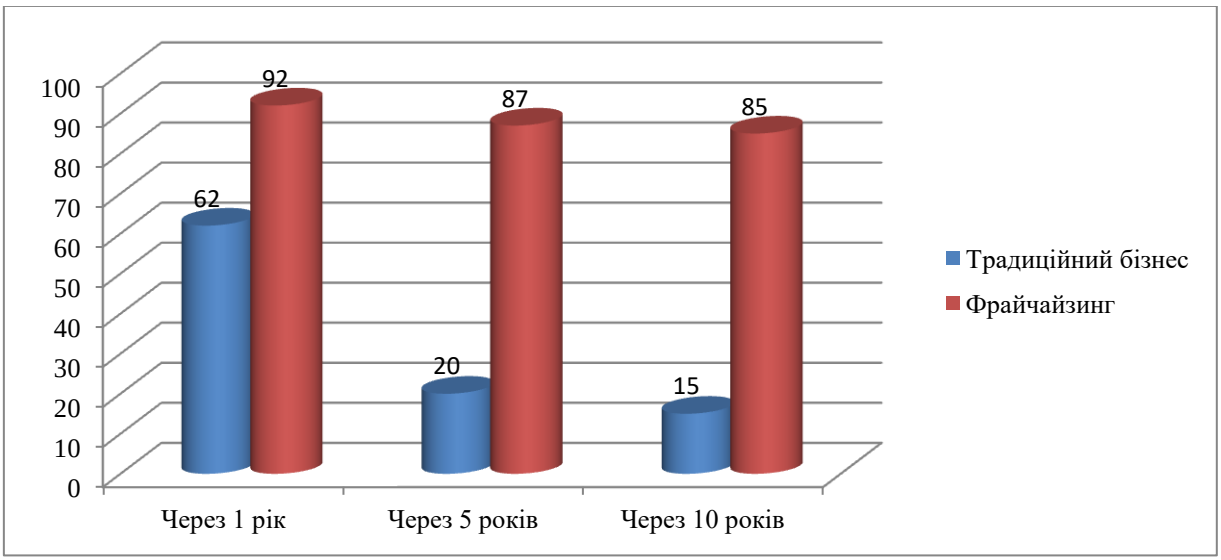

Рис. 2. Динаміка функціонування традиційного бізнесу та франчайзингу в Україні, %

Джерело: побудовано авторами на основі [2].

В Україні на розвиток франчайзингу негативно впливають такі фактори як: недосконаліть вітчизняного законодавства та нормативно-правової бази щодо бізнесу на умовах франчайзингу українськими підприємствами; відсутність практики апробації бізнесу. За кордоном франчайзер не має права продавати франшизу, якщо не було апробації ведення бізнесу за нею. Проте, в Україні франчайзер може не вести комерційну діяльність, але

практикувати продаж франшизи; невідповідність переважної більшості вітчизняних компаній міжнародним стандартам франчайзингу; висока вартість франшизи порівняно з низькою купівельною спроможністю покупців; незахищеність українських франчайзі у франчайзингових відносинах з іноземними партнерами; значне обмеження розвитку бізнесу податковими нормами, внаслідок чого підприємці змушені шукати «обхідні шляхи» у здійсненні паушального внеску та роялті.

Нестійкість і непередбачуваність вітчизняної економіки, складна політична ситуація, військові дії на Сході також, своєю чергою, не сприяють розвитку франчайзингових відносин. Дані фактори становлять найбільшу загрозу інвестиційним проектам. Закордонні франчайзери уникають можливості освоєння українського ринку, віддаючи перевагу більш стабільним ринкам країн Центральної та Східної Європи.

Отже, франчайзинг є особливою формою організації бізнесу, що дає змогу розвиватися малим підприємствам і збільшує обсяги реалізації великих фірм за рахунок взаємодії цих двох типів суб'єктів. Франчайзинг довів свою ефективність практично у всіх країнах світу та за висновками експертів отримує позитивні прогнози щодо його подальшого розвитку в майбутньому. З огляду на це, в Україні слід зробити ряд важливих кроків для його поширення, що матиме значний позитивний соціально-економічний ефект у розвитку нашої країни.

Література:

1. Дослідження ринку франчайзингових послуг в Україні 2020 рік [електронний ресурс]. – режим доступу : https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/issledovanie-rynka-franchajzingovyh-uslug-v-ukraine-2020-god.

2. Сайт компанії Mr.Doors Home рік [електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.mrdoorsinc.net/.

3. Про франчайзинг. Електронні публікації Franchise Group. 2016 [електронний ресурс]. – режим доступу : http://franchisegroup.com.ua/about-company/ franchising/.

СЕКЦІЯ 5
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРАКТИЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Герасименко Олена Вікторівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЗАСАДНИЧІ АСПЕКТИ АКСІОЛОГІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У сучасній літературі представлено широкий вибір наукових публікацій, що охоплюють управлінські аспекти взаємодії органів державної влади та бізнесу з урахуванням їх ролі в створенні цінностей суспільства. Втім, комплексного бачення інвестиційної політики держави із врахуванням аксіологічного аспекту ще досі не було представлено. При цьому серед державно-управлінських цінностей доцільно звернути увагу на цінність ефективної інвестиційної політики для забезпечення позитивної динаміки розвитку держави, бізнесу та суспільства. Тобто, виникає необхідність визначення сутності аксіології основних агентів державної інвестиційної політики (держави, бізнесу та суспільства) з метою її подальшого детального розгляду. Але почати варто із визначення сутності аксіології в цілому, а також розглянути концептуальні засади інвестицій та інвестиційної політики.

Аксіоло́гія (від грец. *ἀξία * — цінність і *λόγος* — слово, вчення) — теорія цінностей; один із розділів філософії, що вивчає сутність, види, співвідношення і функції цінностей [3]. В межах аксіології, як науки про цінності, досліджувалися: природа цінності; співвідношення цінності та оцінки, цінності й істини, цінності й помилки тощо; об'єктивні та суб'єктивні аспекти цінності та її функціонування; типологія цінностей; структура ціннісного світу; значення цінностей у житті людини, соціальної групи, суспільства та ін.

Говорячи про аксіологію як теорію цінностей, доцільно проаналізувати думки представників наукової спільноти щодо наявності взаємозв'язків цінностей та подальшого розвитку держави, бізнесу та суспільства. Так, на думку американського дослідника К. Клакхона "криза нашої епохи – це криза цінностей. І немає майже ніякої надії на побудову нових, більш стабільних, ніж колись, соціальних утворень доти, поки не будуть побудовані нові, більш широкі і більш складні відносини на основі цінностей, що не тільки є загальновизнаними і глибоко укоріненими в почуттях, але й мають також певне наукове обґрунтування" [7]. Відтак, вимогу відсторонення науки від проблеми цінностей К. Клакхон вважав шкідливою і неправомірною.

Ряд вчених вважає, що цінності – це переконання людей, соціальних груп, суспільства, але у даному випадку йдеться лише про переконання щодо цілей, до яких вони

повинні прагнути. Але з цього абсолютно не зрозуміло, хто саме визначає те, до чого представники суспільства повинні прагнути. Ясно одне – цінності як переконання є фактами свідомості, тобто існують ідеально. Ідеалістична теорія дає класифікацію концепції цінності, з якої випливає, що розуміння цінності як факт свідомості є суб'єктивним.

Трохи відмінна точка зору на теорію цінностей належить іншій групі вчених. Вони вважають, що відповідно до принципу єдності теорії й практики аналіз практичного спрямування вживання поняття "цінність" у всесвітній історії і в сучасних суспільствах дозволяє дійти висновку про те, що цінності – це такі результати або продукти різноманітної діяльності людей, які задовольняють які-небудь матеріальні або духовні потреби людей різних соціальних груп. У роботах з економіки та маркетингу історія виникнення поняття "цінність" пов'язується з появою товарів, товарного обміну й поняття "ціна" товару [2].

Для активізації економіки будь-якої країни сьогодні, потрібна відповідна державна інвестиційна політика для масштабного припливу інвестицій в усі галузі економіки. Термін "інвестиції" (від лат. investio – одягаю, або investire – вкладати) означає вкладення цінностей, коштів або довгострокове вкладення капіталу в яке-небудь підприємство, справу. У широкому розуміння значення терміна "інвестиції" – це дія за значенням інвестувати грошові, майнові, інтелектуальні та інші цінності в різні види діяльності у виробничій і невиробничій сферах, тобто їх вкладення [4, с. 320]. У літературі проблемі інвестицій приділялося і приділяється досить багато уваги, в тому числі розкриття суті державної інвестиційної політики [5, с. 67]. Проте у більшості наукових робіт відсутні чіткі визначення поняття "інвестиційна політика". Поряд із тим, точне визначення даного поняття досить важливе як з теоретичних, так і з практичних аспектів, адже дозволяє більш цілеспрямовано проводити наукові дослідження і здійснювати реальне управління інвестиційною діяльністю країни.

Інвестиційна політика передбачає довгострокові вкладення капіталу в підприємства та організації, а також реалізацію перспективних проектів з метою отримання прибутку або досягнення певного економічного, соціального, екологічного, науково-технічного ефекту [6, с. 58]. Інвестиційна політика В. Кушліна розглядається як частина державної економічної політики, спрямованої на забезпечення ефективності інвестиційної діяльності [5, с. 56]. Державна інвестиційна політика на думку А. Бабашкіна – це політика, стратегічною метою якої є модернізація економіки, здатна забезпечити ефективний економічний розвиток країни [1, с. 86]. Ефективна державна інвестиційна політика – результат синтезу інтересів держави, бізнесу та суспільства. Головним завданням та метою державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що сприяє залученню та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів в розвитку економіки і соціального середовища.

Інвестиційна політика має орієнтуватися на: визначення доцільних для кожного періоду часу обсягів інвестицій та їх структури (галузевий, відтворювальної, технологічної, територіальної та за формами власності); вибір пріоритетів; підвищення ефективності інвестицій.

На сьогоднішній день на розгляді у Верховній Раді України знаходяться законопроекти щодо регулювання відносин в інвестиційній сфері. Законодавча база в Україні є недосконалою і не сприяє надходженню інвестицій. Присутність двох підходів до формування правової бази, де поруч із прийняттям єдиного акта, який регулює допуск іноземного капіталу в економіку країни, регулювання різних аспектів іноземної інвестиційної та підприємницької діяльності здійснюється сукупністю правових актів, що ускладнює їх сприйняття. Велика кількість змін у законодавчих умовах забезпечення іноземного інвестування, яке є основою інвестиційної політики, спричиняє ускладнення застосування законодавства до підприємств з іноземними інвестиціями.

Тобто, система нормативно-правового регулювання інвестиційної політики в Україні потребує вдосконалення, незважаючи на наявність системи законодавства щодо її здійснення. Кожен із розглянутих нормативно-правових актів спрямований нібито на покращення регулювання відносин в інвестиційній сфері, але поряд з тим через неузгодженість, часто негативно впливає на інвесторів та бажаючих вкладати кошти в економіку України. Державі необхідно активізувати інвестиційні процеси, створюючи пільги та знімаючи обмеження щодо діяльності іноземних інвесторів, удосконалюючи нормативно-правову базу, забезпечуючи належні умови для підприємств з іноземними інвестиціями, сприяючи процесу приватизації.

Отже, на думку автора, аксіологічний аспект інвестиційної політики держави полягає у наявності тісної взаємодії цінностей держави, бізнесу та суспільства як основних агентів відтворювальної діяльності. При цьому бінарну взаємодію згаданих вище агентів доцільно аналізувати в рамках аксіології держано-приватного партнерства, соціально-відповідального бізнесу чи публічного управління. Натомість синергічний ефект взаємодії всіх трьох агентів відслідковується в процесі розгляду аксіології створення спільних цінностей.

Література:

1. Бабашкина А. М. Государственное регулирование национальной экономики. М. : Финансы и статистика, 2007. 224 с.

2. Козаков В. М. Аксіологія державного управління. К. : НАДУ, 2010. 256 с.

3. Крайнікова Т. С. Аксіологія. Велика українська енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vue.gov.ua/Аксіологія (дата звернення: 9.01.2021).

4. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль : «Навчальна

книга – Богдан», 2007. 848 с.

5. Кушлин В.И. Государственное регулирование рыночной экономики. М. : Изд-во РАГС. 2005. 332 с.

6. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 5 (71). С. 52–53.

7. Kluckholm K. Universal Values and Anthropological Relativism. Modern Education and Human Values. Pittsburg, 1952. V. 4. P. 43.

Зеленко Наталія Михайлівна,

Зеленко Василь Анатолійович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННІ ПЕНСІЙНОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

За роки незалежності внаслідок постійного впливу певних негативних чинників в Україні склалась вкрай складна соціально-економічна ситуація, яка стала причиною багатьох негараздів у суспільстві, зокрема: зростання безробіття, зменшення народжуваності, підвищення рівня смертності (особливо, серед людей, які ще не досягли пенсійного віку), зубожіння мільйонів громадян. Такий стан справ у нашій державі призвів до незбалансованого функціонування пенсійної системи України. Це відбувалось під впливом таких чинників: складної демографічної ситуації; значної „тінізації" економіки; відсутності політичної та економічної стабільності в країні; повільних темпів практичного втілення подальших кроків реформування пенсійної системи (як і системи соціального захисту загалом), із врахуванням зобов'язань в межах виконання Угоди про асоціацію з ЄС; недосконалості податкового законодавства; недостатньої поінформованості громадян про цілі та завдання пенсійної реформи, що зумовлює „викривлене" розуміння переваг нової системи пенсійного забезпечення в Україні.

Однією з головних причин багатьох негараздів у нашій державі є відсутність чіткої комплексності в публічному управлінні загальнонаціональними соціально-економічними процесами. Брак застосування комплексного підходу, на основі кращих практик Європейського Союзу, значно ускладнює функціонування вітчизняної пенсійної системи. Одночасне та злагоджене управління всіма вищезгаданими компонентами дасть змогу значно полегшити публічне управління пенсійною системою в Україні.

Надзвичайно великою проблемою української економіки є значна її тінізація. Чим більша частка заробітної платні знаходиться у „тіні", тим більшим є навантаження на бюджет ПФУ і Держбюджет. Фахівці НБУ підрахували, що близько 23,8% виробленого ВВП – це тіньовий сектор економіки [3]. Спеціалісти впевнені, що за умови офіційної зайнятості усіх працюючих – на 10 платників внесків припадало б не 9-10 пенсіонерів, а 6 [5]. В загальному, у ряді країн ЄС податкове навантаження на оплату праці є приблизно таким, як в Україні або вищим. Все залежить від адекватності сприйняття населенням податку. Над цим уряди в ЄС працювали десятиріччями.

Важливою реформою було нещодавнє об'єднання функцій по збору ЄСВ, обліку платників, контролю за сплатою внесків ЄСВ у ПФУ. На сьогоднішній день у ПФУ функціонує централізована база даних персональних справ застрахованих осіб – система персоніфікованого обліку, яка з 01.01.2011 р. містить тепер інформацію про усі види загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Україна запроваджує зміни по реформуванні системи соціального страхування, використовуючи багаторічний досвід країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, а також Прибалтійських держав.

Щодо запровадження в Україні обов'язкової накопичувальної складової пенсійної системи, то на сьогоднішній день у Верховній Раді знаходиться на розгляді декілька альтернативних законопроектів. Експертами обґрунтовується необхідність сплати внесків до накопичувального фонду у вигляді утримань із заробітної плати, оскільки, за досвідом ЄС, це стимулює працівників, робить їх більш відповідальними за свої пенсійні заощадження.

Одним із шляхів вдосконалення публічного управління пенсійною системою є використання маркетингового підходу, предметом якого є виявлення й аналіз фінансових потреб та можливостей громадян, закономірностей їхньої появи та розвитку з метою задоволення потреб теперішніх та майбутніх пенсіонерів. Це дозволить більш оперативно реагувати на зміни і коливання ситуації на ринку, більш повно враховувати не тільки економічні, але і соціально-психологічні чинники. „Застосовувати маркетинг – значить реалізовувати системний підхід до управлінської діяльності з чітко поставленою метою, деталізованою сукупністю заходів, спрямованих на її досягнення, а також використовувати відповідний організаційно-технологічний механізм" [4, с. 64]. За допомогою застосування такого інструментарію у ЄС уже функціонує пан-європейська недержавна пенсійна схема [2] Загальноєвропейський **особистий пенсійний продукт (PEPP)** - це добровільна персональна пенсійна схема, яка доповнить існуючі державні та професійні пенсійні системи, а також національні приватні пенсійні схеми. Загальноєвропейські особисті пенсійні продукти (PEPP) регулюються Регламентом 2019/1238 [1].

Вважаємо, що до вирішення проблеми покращення публічного управління пенсійною системою, потрібно підходити досить різносторонньо, оскільки на ці процеси здійснює свій вплив сукупність економічних, політичних, соціальних та психологічних чинників. З огляду на це, єдиного шляху для вирішення даної проблеми не існує. Відтак, це ще раз доводить необхідність застосування комплексного підходу для вирішення цих складних завдань.

Література:

1. Pan-European personal pension product (PEPP) : Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС від 20 лип. 2019 №1238. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1238&from=EN

2. What is the pan-European Personal Pension Product (PEPP)? : коментар Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/personal-pension-products_en

3. Дослідження тіньової економіки в Україні. Національний банк України : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini.

4. Кондрашов О.М. Зміст і значення системного підходу в механізмі державного управління. Економіка та держава. 2007. № 12. С. 63–65.

5. Мельничук В. Час пенсійної реформи. Тиждень UA : веб-сайт. URL: https://tyzhden.ua/Economics/233428 .

Капленко Галина Вікторівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ІМІДЖ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Бренд держави – це сукупність емоційних і раціональних уявлень, що впливають на формування певного образу про країну. Поняття бренд порівняно з поняттям імідж більш ширшим і стійким. Імідж держави – це змінна складова бренду, яка означає образ, на який намагаються впливати з метою зміни.

Існують два підходи щодо вектора спрямованості бренду держави: 1. Бренд держави розглядається як зовнішньо-орієнтований феномен. Він є носієм / провідником у зовнішній світ ідей, якою є конкретна країна. 2. Бренд держави є одночасно і внутрішньо- і зовнішньоорієнтованим феноменом. Національний брендинг є формою національного дискурсу у глобальному контексті. Державний бренд поширюється за допомогою логотипів,

слоганів, через інформаційні кампанії, проте цього замало. Важливим є його сприйняття та постійна ретрансляція громадянами усіх верств суспільства. [1]

Британський дослідник С. Анхольт, передбачає сприйняття країни за такими показниками: 1. багатство культурної та історичної спадщини; 2. ефективність державного управління; 3. інвестиційна перспективність країни; 4. якість експортованих товарів; 5. населення країни (людський капітал); 6. туризм (туристичний потенціал).

Ще один британський дослідник В. Оллінс підкреслює, що в основі національного бренду повинна лежати ключова ідея, яка буде проектувати національні характеристики країни ефективним та привабливим способом. В основі національного бренду можуть лежати ключові ідеї різної спрямованості. Незалежно від того, яка ідея буде обрана, слід пам'ятати про те, що важливо цілеспрямовано і систематично просувати її у світове співтовариство. Цей процес вимагає максимальної злагодженості і систематичності. Лише одна подія, що випадає із загальної концепції бренду, може призвести до руйнування цілісного образу країни. Саме тому процесу трансляції державного бренду завжди передує аналітична робота, яка дозволяє зрозуміти, які уявлення про країну вже існують у світі, визначити основних носіїв даних уявлень та з'ясувати причини формування цих уявлень. [2]

На практиці визначають два міжнародні рейтинги брендів держав (рис. 1).

Рис. 1. Міжнародні рейтинги бренду держав

Національний брендинг є невід'ємною складовою сучасної політичної практики багатьох країн – США, Великої Британії, Японії та більшості країн Європи (Франції, Іспанії, Німеччини, Нідерландів, Бельгії, Ватикану, Польщі, Чехії, Угорщини). Переважно державні бренди цілеспрямовано формують відповідні компанії та фахівці, що працюють на тендерній основі. Так, у Шотландії просуванням національного бренду займалась маркетингова компанія CLK, яка запропонувала світові Scotland the Brand. У Польщі це – агентство

Corporate Profiles DDB, яке розробило національний логотип, слоган та маркетингову кампанію у цілому. У Канаді немає єдиної стратегії просування національного бренду. Реалізацією цієї мети займаються агентства Garneau, Wurstlin, Philp: Brand Engineering, яке пропонує рекламувати Канаду як «молодшу версію США» та Taxi Advertising & Design, що пропонує зосередити увагу на інноваційному та креативному потенціалі країни.

Проблема формування бренду країни полягає у тому, що основними його генераторами є державні діячі. Тим не менше, знаннями у сфері брендингу володіє переважно приватний сектор. Це виклик для бізнесу і держави – поєднати знання приватного і можливості державного секторів.

Із метою популяризації та створення позитивного іміджу України та просування інтересів держави на міжнародній арені в контексті формування єдиного світового інформаційного простору та поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції держав, що є складовою частиною зовнішньої політики і національної безпеки України 11.10.2016, було затверджено Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі № 739-р. [3] У 2018 році затверджено єдиний бренд України – **UKRAINE NOW**, на основі якого Кабінет міністрів України замовив розроблення 6 стандартів просування України відповідно до наступних напрямів: в країнах Західної та Центральної Європи; Північної Америки; Південної Америки; Азії; як туристичного напряму; просування України з метою залучення інвестицій. На даний час робота ще не завершена. Втім, необхідно зазначити, що низка експертів з питань стратегічних комунікацій вказують на доволі закритий формат розробки брендбуку і, як результат, його незрозумілість як потенційним цільовим аудиторіям в Україні, так і закордоном.

Деякі науковці зазначають у своїх дослідженнях, що сьогодні Україна має досить невизначений імідж в очах міжнародного співтовариства. Унаслідок цього країна втрачає дивіденди не лише в політичному просторі, але й у питаннях національної безпеки, економічного зростання, демократичних перетворень тощо. «Розмитий імідж» України в світі та інформаційний вакуум щодо можливого її потенціалу негативно впливають на розвиток співпраці високорозвинених країн із Україною. Репутація України після значного зниження показників 2018 року (–2,9 бала) демонструє повільне зростання (+0,6 бала) у 2019 році. Разом із тим Україна надалі займає нижні позиції в рейтингу, розмістившись у рейтингу 2019 року на 64-му з 73 місць [4]. Окремо експерти відзначають розрив між оцінкою привабливого навколишнього середовища та двома іншими драйверами репутації – розвиненою економікою та ефективним управлінням. Особливо низьким є рівень останнього [5]. Для порівняння розглянемо 2015 рік. У 2015 році Інститут світової політики провів

дослідження щодо іміджу України. Дослідження проводилось у шести найбільших за кількістю населення країнах ЄС [6] У цілому в невеликих відсотках (від 4% і нижче) негативні конотації переплітаються з позитивними. Серед негативних традиційно були криза (загалом), Чорнобильська катастрофа, соціальна нестабільність, насильство, прислуга, мігранти, корупція, політичні проблеми, вбивства, анархія, Волинська різня, голод, комунізм, страх, геноцид, економічна криза, падіння літака (Малайзійських авіаліній), анексія Криму тощо. Позитивним можна вважати той факт, що, попри агресивну пропаганду Росії, асоціація України з фашизмом практично відсутня. За результатами даного дослідження Україну асоціювали з війною понад 40% респондентів.

«Україна має показати себе переможцем, працювати над своїм позитивним іміджем, аби бути цікавою для світу» – на цьому наголосив президент Світового конгресу українців Павло Ґрод під час онлайн-форуму «Діалоги про реформи: на шляху до Вільнюса» у 2020 році. Тому сьогодні перед Україною постали додаткові завдання, які безпосередньо пов'язані з сприйняттям нашої країни світовою спільнотою, західними партнерами: демонструвати чіткий і осяжний прогрес у реформуванні держави, в тому числі за підтримки західних партнерів та міжнародних організацій; доводити до інституцій ЄС та окремих країн-членів інформацію щодо прогресу в імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, готовності до глибшої секторальної інтеграції; своєчасно інформувати світову спільноту, країни партнери про всі аспекти гібридної агресії, від якої потерпає Україна, порушення Росією прав і свобод громадян України на окупованих нею територіях. Саме це є основою для формування консолідованої міжнародної підтримки протидії агресії Росії; протидіяти російській дезінформаційній кампанії, яка спрямована на дискредитацію України за кордоном та викривлення сприйняття ситуації щодо окупації української території.

Література:

1. Брендінг держави в контексті Євро-2012 — http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/evro2012-ff728.pdf (дата звернення: 10.01.2021)

2. Національний бренд як основа державного іміджа— http://research-journal.org/politology/nacionalnyj-brend-kak-osnova-gosudarstvennogo-imidzha/(дата звернення: 10.02.2020)

3. Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, схваленої Урядом від 11.10.2016 р. № 739-р. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80 (дата звернення: 10.01.2021).

4. Денисюк С., Корнієнко В. Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності. URL: http:// kornienko.vk.vntu.edu.ua/file/4923f16f20b9a9107 c411023ef42f240.pdf (дата звернення: 09.01.2021)

5. Гош О., Кершис О. Шведське щастя. Бізнес. 30.10.2019. URL: https://business.ua/special/112- spetsproekt-yak-pidniaty-dilovu-reputatsiiuukrainy/7151-shvedske-shchastya (дата звернення: 08.02.2021).

6. Дослідження іміджу України — http://iwp.org.ua/ukr/public/1792.html (дата звернення: 18.01.2021)

Капленко Галина Вікторівна,

Климків Роксолана Олегівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

МІСЦЕ І СУТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У сучасних умовах відбувається процес перебудови існуючої піраміди влади, а також якісної зміни способів і методів публічного управління. Це робить особливо актуальним в даний період необхідність застосування інноваційних підходів у публічному управлінні, що створить нові можливості і рішення в розвитку держави і суспільства.

Саме слово інновації, тобто певні нововведення, відіграють велику роль у будь-якій галузі. Інноваційні підходи – це певні методи, підходи чи заходи, які створенні для нововведень чи змін в будь-якій галузі. Також метою інноваційних підходів є рішення проблем, які виникають у галузі. Інноваційні технології взаємодіють з багатьма процесами в технічній, економічній, соціальній і навколишньому середовищі, створюючи переваги окремим підприємствам, регіонам і країнам. Їм належить ключова роль в реалізації основного імперативу сталого розвитку – гармонійне поєднання економічного зростання зі збереженням навколишнього середовища і соціального прогресу.

Ці підходи є важливими та актуальними в публічному управлінні.

Публічне управління - це діяльність, яка пов'язана з вирішенням стратегічних завдань державних органів, підприємств, установ, організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів. Межах інноваційної інтерпретації розвитку публічного управління, в умовах швидкого науково-технологічного розвитку і трансформації управління суспільством необхідно вміти пристосовуватись до любих змін управління і нових можливостей його вдосконалення.

Місце інноваційних підходів в публічному управлінні є дуже значне. По-перше, саме інноваційний підхід має міжгалузевий характер, тобто охоплює практично всі сфери публічного управління. По-друге, він допомагає вирішувати багато проблем і створює зміни

в управлінні. По-третє, допомагає пристосуватись до будь-яких умов, які виникають в управлінні. [1]

В сучасному світі до управлінських ознак поняття «інноваційний підхід» включають: наукові знання (нові оригінальні ідеї), організаційні рішення, технічні рішення тощо. Тому для ефективності цього підходу потрібно: зовнішнє оточення (тобто спеціальні умови для його існування), вхід (публічно-управлінська наука щодо здійснення реформ інноваційним шляхом) і вихід (публічно-управлінська практика) і зовнішні ресурси .

Сутність інноваційного процесу заснована на трансформуванні інноваційних знань у публічне управління. Цей процес спрямовано на формування та реалізацію управлінського рішення, що спрямовано на досягнення цілей . Здійснення інновацій в управлінні завжди потребує забезпечення певними видами ресурсів: передусім матеріальними, нематеріальними та іншими їх видами. [2]

Для хорошої реалізації інноваційних підходів потрібно ресурсне забезпечення органів публічного управління . Ці ресурси включають в себе : кадрові ресурси, матеріальні ресурси, інформаційно-інтелектуальні ресурси, фінансові ресурси. Найважливіші ресурси для створення можливостей це - попередній та поточний досвід, мотиваційний механізм і сформована інноваційна культура. [3]

Джерелом таких інноваційних змін можуть бути нові потреби суспільства та стратегічні пріоритети державної політики, зорієнтованість на сучасні тенденції розвитку публічного управління тощо.

Існують перешкоди щодо розробки і впровадження інновацій в публічному управлінні, а саме дефіцит висококваліфікованих фахівців в публічному управлінні на місцевому рівні, відсутність національної бази даних таких інновацій та індивідуальних фахівців і науково-дослідних організацій та колективів; відсутність спеціального стимулювання управлінських інновацій.

Традиційні ролі уряду та публічного управління повинні пристосовуватися до нових та майбутніх потреб суспільства на основі інноваційних підходів:

- технології можуть забезпечити інноваційні можливості у державному секторі, покращити взаємодію між владою та громадянами шляхом спрощення процедур та сприяти відкритості уряду. Перепроектування політичних інститутів та переосмислення уряду в цілому може зробити політичні інститути більш інтерактивними та ефективними;

- політика відкритого уряду може бути додатково вдосконалена та створені чіткі стратегії, підзвітність, прозорість та справедливість повинні бути центральними поняттями демократичних урядів;

- такі інструменти, як передбачення та спекулятивні дії, співпраця та дизайн послуг, можуть запропонувати інноваційні підходи до управління, працюючи з великою кількістю стейкхолдерів та громадян;

- нова організаційна архітектура з меншою ієрархією та з інноваційним способом спільного проектування, у тому числі з ініціативи громадян, повинна залучати людей із новими та креативними рішеннями, які перетворять публічні адміністрації на більш інноваційні та конкурентоспроможні.

- нові навички публічного службовця можуть підвищити його ефективність та і готовність до майбутнього, а також стимулювати креативність до виявлення нових викликів, проблем та реалізації інноваційних підходів;

- публічні адміністрації можуть розглянути можливість модернізації процесів набору персоналу, щоб залучити таланти, які можуть формувати та реалізовувати політику нового інноваційного типу. [4]

Таким чином, суть і місце інноваційних підходів є дуже значним та важливим. Неефективність існуючої моделі публічного управління, недосконаліть використовуваного інструментарію в сукупності з нереалізованим ресурсно-інноваційним потенціалом вітчизняної економіки актуалізує необхідність переоцінки практик та світового досвіду публічного управління та адаптації функціональних можливостей його інструментарію до українських особливостей із паралельним впровадженням інноваційних способів та технологій.

Література:

1. Інноваційні підходи до публічного управління в контексті інтелектуалізації суспільства URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2018/20.pdf

2. Дон В.А., Шиманська С.М., Пантелеймонова Т.В.. Інновації в державному управлінні. Видавництво Національної академії державного управління при Президентові України. -Київ.126 с.

3. Роль інновацій в публічному управлінні. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29817/1/63.

4. Sucupira, G., Saab, F., Demo, G. And Bermejo, P.H. (2019), "Innovation in public administration: Itineraries of Brazilian scientific production and new research possibilities", Innovation & Management Review, Vol. 16 No. 1, pp. 72-90. https://doi.org/10.1108/INMR-03-2018-0004

Клепанчук Ольга Юріївна,
Корнієнко Мар'яна Олександрівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Якісне виконання державою своїх функцій може бути забезпечене за рахунок відповідних обсягів та оптимальної структури видатків бюджетів. Оскільки, саме за рахунок видатків бюджету держава забезпечує розвиток пріоритетних галузей економіки, соціально-культурної сфери, підтримує належний рівень соціального захисту населення, обороноздатності країни та діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування. Видатки бюджету – кошти, які спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом. Видатки за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу й перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту.

Роль видатків державного бюджету визначається обсягами валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через них. Їх склад залежить від завдань, що вирішується суспільством на певному етапі розвитку. Забезпечуючи перерозподіл валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, держава змінює структуру суспільного виробництва, проводить соціально-економічні реформи [1]. За допомогою видатків бюджету відображаються функції і завдання держави, напрям та рівень суспільного розвитку, взаємозалежність між економікою і фінансами країни, а також відносини даної країни з іншими країнами. Основними передумовами досягнення якісного рівня здійснення державного регулювання є виваженість підходів при формуванні бюджетних видатків, що сприятимуть реалізації основних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни [2].

Для оцінки стану виконання видаткової частини державного бюджету важливо проаналізувати їх структуру (рис. 1). У структурі видатків Державного бюджету України у 2020 році найбільші частки припадають на: соціальний захист та соціальне забезпечення (близько 25 %) 322,7 млрд. грн.; економічну діяльність (близько 13%) 168,8 млрд. грн.; загальнодержавні функції (близько 13 %) 163,8 млрд. грн. Незважаючи на значні обсяги видатків соціального спрямування, суттєвих позитивних зрушень у якості життя населення не спостерігається. Система соціальної допомоги населенню не відповідає потребам сьогодення. Насамперед, це пов'язано з розпорошуванням коштів на виплату допомоги окремим групам населення без якісного врахування їх доходів та реального соціального стану.

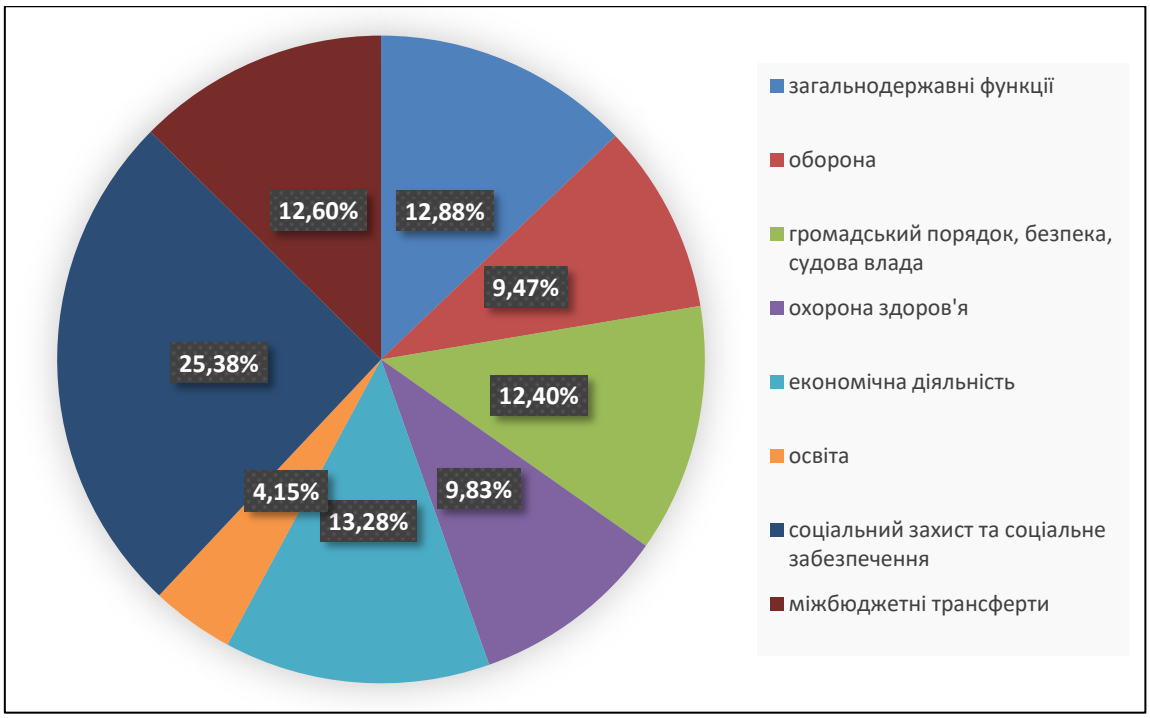

Рис. 1. Структура видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією станом на 31.12.202

Джерело: [3]

Згідно макроекономічних показників Держбюджету України в 2020р. виявлено невиконання плану видатків на 5% (або 67,3 млрд грн.). Цей процес спричинений через недоліки планування деяких бюджетних програм та неефективних управлінських рішень при використанні бюджетних коштів [4].

Ефективність бюджетних видатків є складною економічною категорією, що потребує врахування декількох аспектів – по-перше: ефективність визначається наданням базових суспільних послуг населенню, сприянням підвищенню якості людського капіталу як інструменту стимулювання соціально-економічного розвитку, зниженням рівня соціальної нерівності. Подальше впровадження механізмів надання суспільних послуг, за участі недержавних організацій, сприятиме підвищенню їх якості та зростанню конкуренції, що відобразиться на підвищенні ефективності бюджетних видатків. По-друге, ефективність також має враховувати ступінь перерозподілу ВВП через бюджетну систему, економічні ефекти від інвестицій у основний капітал за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів з урахуванням потенційної результативності інвестування даних фінансових ресурсів у приватному секторі та ефекту витіснення [5].

Можна запропонувати наступні заходи щодо покращення ефективності видатків бюджету, враховуючи міжнародний досвід:

— стабілізація видатків на утримання органів влади й управління, судів і прокуратури, а також упорядкування структури цих органів;

— збільшення видатків державним підприємствам для підтримання їхнього розвитку й сприяння стабілізації;

— раціональний розподіл видатків за статтями має відбуватися з мінімальними втратами в гарантуванні рівня та якості суспільних благ і послуг за такими принципами: узгодженість нормативно-правового забезпечення; цільове спрямування з урахуванням реальної потреби; прозорість;

— раціоналізація видатків на соціальну сферу, тобто перегляд пільг, спеціальних пенсій, рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму;

— формування дієвої системи контролю за використанням бюджетних ресурсів; посилення відповідальності державних органів й окремих посадових осіб за кінцевий результат.

Отже, при формуванні планових показників видаткової частини бюджету важливим є врахування результатів щодо виконання державних цільових та бюджетних програм за минулий період. Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватись на основі кінцевих цілей, які передбачені планами діяльності головного розпорядника коштів на середньострокову перспективу. З метою забезпечення цільового та раціонального використання бюджетних коштів, необхідним є здійснення тематичного та комплексного моніторингу виконання програми на відповідних стадіях її реалізації. Потребує подальшого удосконалення механізм оцінки ефективності видатків бюджету за участі центральних органів державного управління, які формують фінансову політику

Література:

1. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціальноекономічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. — К. : ДННУ АФУ, 2009. — 600 с

2. Чугунов І. Я., Ігнатюк І. М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. Економічний вісник університету. 2016. № 28/1. С. 217-226.

3. Видатки держбюджету України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/

4. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/home/

5. Гусаревич Н. В. Бюджет як інструмент соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. 2015. № 27/1. С. 212–216

Комарницька Ганна Омелянівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

За міжнародним дослідженням Deloitte, 73% опитаних керівників компаній найвищих посад не взаємодіють один з одним, не зважаючи на проблему співробітництва та об'єднання для кращого управління персоналом. Результати дослідження в Україні показують, що для 88% респондентів важливим є питання налагодженої співпраці керівників найвищої ланки: їхня участь у спільних проектах і стратегічних ініціативах. У світі цей показник становить – 85%. Хоча кооперація керівників стала найпершою проблемою та водночас трендом у 2020 році, як в Україні, так і в світі, менше половини – 43% респондентів України та 46% – у світі, відзначили, що їхні компанії готові або частково готові прийняти цей виклик.

Серед тенденцій у сфері управління персоналом «Єдність менеджменту: командами керують команди». 88% респондентів з України вважають даний тренд важливим [2]. Це заклик для організацій вийти за межі власного бізнесу і переосмислити свою роль у більш широкому соціальному контексті. Об'єднання зусиль найвищого керівництва задля побудови соціально відповідального бізнесу стане конкурентною перевагою тих компаній, які хочуть залучити висококваліфікованих спеціалістів, підвищити лояльність клієнтів і забезпечити підтримку довгострокового зростання.

Оскільки конкуренція в бізнес-середовищі зростає, а цифрові трансформації невпинно продовжуються, організації стають все більш гнучкими та орієнтованими на роботу команд. Натомість звичної поведінки топ-менеджерів як незалежних функціональних структур доведеться все частіше працювати однією командою. Одним з основних трендів є міцне та прозоре позиціонування команди лідерів організації, які здатні відстояти та пояснити стратегію компанії, необхідність та значення бізнес-функцій, призначити функціональних лідерів у командах та вирішити роль керівника компанії, одночасно як лідера, так і людини з обов'язками щодо розбудови компанії. При цьому 20% учасників опитування повідомляють, що топ-менеджери лише іноді працюють у партнерстві над спільними ініціативами [2].

Наступна тенденція пов'язана з екосистемою трудових ресурсів, а саме у тому, що управління ресурсами виходить за рамки корпорації. Сучасна робоча сила перетворилася на динамічну екосистему. 42% респондентів вказаного вище опитування зазначили, що їхні організації здебільшого складаються зі штатних працівників. Однак роботодавці очікують, що протягом наступних кількох років залежність від контрактних, позаштатних працівників стрімко зросте. Різноманіття ринку праці потребує від HR-лідерів та лідерів бізнесу активної співпраці при розробці інтегрованих стратегій та програм в управлінні працівниками різних

категорій та оптимізації екосистеми персоналу в цілому.

По-перше, організації мають поширити підходи до управління людським капіталом на працівників у межах всієї екосистеми. Команди з управління персоналом мають працювати з юридичним та IT-відділами для надання контракторам та працівникам чітких показників ефективності. Вони мають забезпечити працівників захищеними систем комунікації та необхідною професійною підготовкою задля високої продуктивності та відповідності стратегії організації. Так, компанія Cummins, що є світовим лідером у галузі енергетики, енергосистем та виробництва двигунів, вважає своїх підрядників «частиною родини» і намагається приділяти їм таку ж саму увагу, як і штатним працівникам.

По-друге, компанії мають бути більше залученими у процеси пошуку та підбору працівників, які працюють за альтернативними формами найму («альтернативні працівники»). Більше третини опитаних респондентів повідомили, що команди з управління персоналом не беруть участь у процесі пошуку (39%) чи прийнятті рішень (35%) щодо працівників за контрактом [2]. Це свідчить про те, що на таких працівників не розповсюджується оцінка культури, професійних навичок або інші форми оцінки, що застосовуються до штатних працівників. Оскільки альтернативні працівники можуть становити від 30% до 40% всієї робочої сили, організаціям слід уважно розглянути обставини, за якими потрібно оцінювати таких працівників аналогічно до штатних працівників, і чи потрібно проводити таку оцінку взагалі.

По-третє, організації мають надати працівникам екосистеми можливості для адаптації та професійного розвитку. Можливо, через побоювання організацій, що таких працівників буде віднесено до категорії «штатних працівників», майже половина опитаних HR-фахівців (46%) зазначила, що вони не беруть участі в роботі з адаптації альтернативних працівників, а більше половини (55%) не підтримують проведення навчальних програм для таких працівників. Це знову ж таки свідчить про відсутність розуміння важливості екосистеми трудових ресурсів. Наразі більшість роботодавців розглядає альтернативних працівників як некваліфіковану робочу силу і не вважає їх спеціалістами. Насамкінець, компаніям слід розглянути бренд роботодавця і програми заохочення та стимулювання робочої сили, які охоплюють різні типи працівників екосистеми [1].

Третя тенденція стосується нових систем винагород: персоналізовані, комплексні та гнучкі. Зараз відбувається перехід до нового формату систем винагород: із чітко стандартизованого до високо персоналізованого.

По-перше, працівники позитивно реагують на гнучкі програми компенсаційних виплат, які пропонують підвищення платні, бонуси та інші засоби стимулювання частіше, ніж раз на рік, як це передбачено у традиційній системі винагороди. Водночас компанії

мають сильний стимул для реалізації цих програм. Дослідження, проведене компанією Globoforce, виявило, що працівники, які отримують невеликі проте регулярні винагороди у формі грошей, балів або подяк, працюють у 8 разів активніше, ніж ті, хто отримують компенсацію і бонуси раз на рік. Дослідження Deloitte показує, що 20% компаній здійснюють оцінку ефективності працівників частіше ніж один раз на рік, але лише 9% коригують зарплати з тією ж періодичністю. Проблему ускладнює той факт, що програми винагороди є негнучкими і переважно враховують лише досвід і стаж роботи.

По-друге, організації не використовують можливість краще зрозуміти особливості працівників і адаптувати ширший спектр винагород до більш різноманітної робочої сили. Програми винагород залишаються зорієнтованими здебільшого на традиційних працівників (штатних, із робочим місцем в офісі) і традиційні види переваг, як-от медичне страхування, відпустка через хворобу і виплати понаднормових. У багатьох із них не враховуються такі елементи, як гнучкість, розвиток, визнання та інші засоби стимулювання, особливо для контрактних або інших позаштатних співробітників. Компанії-першопроходьці все активніше застосовують по-справжньому персоналізовані підходи до винагородження, більшість компаній лише намагаються застосовувати системи винагороди, які б ураховували особливості конкретних працівників. Лише 8% організацій оцінили свої програми винагород як «дуже ефективна» для створення персоналізованого, гнучкого рішення. І тільки 9% компаній повідомили, що задля розуміння пріоритетів, вони «часто» або «дуже часто» використовують дані й аналітику, зокрема спільний аналіз.

По-третє, більшість програм винагороди не оцінюються як «справедливі». Наприклад, після опитування понад 4 000 працівників у 10 найбільших технологічних компаніях, компанія Blind з'ясувала, що лише 45% високооплачуваних працівників відчувають, що їхня праця «оплачується справедливо».

Отже можна підвести підсумок, що у багатьох компаніях процес визначення оплати вважається політичним або довільним, має великий вплив на утримання і плинність кадрів. Проблему ускладнює відсутність прозорості. Поширення нових моделей працевлаштування приводить до переосмислення відносин між роботодавцями та працівниками. Організації мають можливість користуватися перевагами, які пропонує сучасний різнорідний ринок праці. Робоче місце – це місце, де різні покоління, різні цінності співіснують. Вподобання поколінь впливають на робочу атмосферу та успіх організації.

Література:

1. Compensation Best Practices Pay Scale [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.payscale.com/research/RO/Job=Human_Resources_(HR)_Manager/Salary

2. Deloitte Global Human Capital Trends [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Global-Human-Capital-Trends-2018-2.pdf

Маліновська Ольга Ярославівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У сучасних умовах реформування в Україні комунікаційних процесів в системі публічного адміністрування лише встановлюються. Розвиток інформаційного суспільства, формування соціальних мереж, заснування громадських організацій чи об'єднання бізнес структур потребує створення ефективної системи комунікації між владою і суспільством, що, як доводить досвід багатьох країн, значно сприяє підвищенню результативності державного адміністрування і забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку.

На сучасному етапі громадяни бажають брати активну участь у процесі підготовки важливих державних рішень. Це вимагає створення істотно нових форм та механізмів взаємодії органів державної влади й інститутів громадянського суспільства, а також висуває нові завдання перед органами державної влади.

У ході встановлення реформ змінюється інститут адміністративно-політичної діяльності, комунікативних культур, традицій, звичних умов життя, створюється і розвивається комунікаційне управлінське середовище принципово нового типу, що впливає на характер інформаційного обміну між суспільством і управлінської влади.

Відповідно до рішень, визначених в Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства, документах Женевського та Туніського самітів, пріоритетним напрямом розвитку світового суспільства є його трансформація до інформаційного суспільства та суспільства знань, яке орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх, забезпечує встановлення партнерських відносин між державними органами, приватним сектором та громадянським суспільством [1]. При цьому в Женевському Плані дій підкреслено, що саме органам державного управління належить провідна роль в розробці та імплементації національних електронних стратегій [2].

Комунікація має декілька значень. По-перше, це шляхи сполучення (наприклад, повітряні або водні комунікації); по-друге, це форма зв'язку (радіо, телеграф); по-третє, це процес передачі інформації за допомогою технічних засобів – засобів масової інформації (радіо, телебачення, преса, кінематограф); по-четверте, комунікація виступає як акт

спілкування, зв'язок між двома або більше індивідами, повідомлення інформації однією особою іншій.

Комунікаційний процес – це обмін інформацією між двома або більшою кількістю людей. Основні функції комунікаційного процесу полягають у досягненні соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елемента. В окремих актах комунікацій реалізуються управлінська, інформативна, емотивна (така, що викликає емоції) і фактична (пов'язана із встановленням контактів) функції. [3]

Державні комунікації можна визначити як всю діяльність установ та організацій державного сектору, які спрямовані на вираження та обмін інформацією, насамперед, з метою представлення та пояснення урядових рішень і дій, а також їх легітимації, захисту визнаних цінностей та підтримки соціальних зв'язків.

Основними цінностями дієвих та ефективних державних комунікацій є прозорість, достовірність, нейтральність, актуальність та чесність. Достовірні державні комунікації базуються на фактах, зрозумілості, корисності та достатності. Мова спілкування державних інстутуцій має бути чіткою, простою та точною, представлена в інформативному вигляді для розуміння усіма цивільними особами. Державні комунікації також повинні бути правдивими та відкритими, визнавати помилки, пояснювати, чому помилки стаються та як їх планують уникати в майбутньому.

Метою державних комунікацій є забезпечення ефективного функціонування держави, підтримка прав громадян і створення сприятливих умов для діяльності підприємств та інших організацій. Діалог між владою та громадянами повинен бути безперервним, відкритим, інклюзивним, релевантним, зрозумілим, безпечним і таким, що заслуговує довіри.

Ефективність комунікації між органами влади багато в чому зумовлена механізмами зворотного зв'язку між громадянами та владою. Зворотний зв'язок у системі державного управління – це вплив результатів функціонування системи державного управління на характер цього функціонування. У системі державного управління видається можливим виділити два типи зворотних зв'язків: об'єктні та суб'єктні. Об'єктні зворотні зв'язки відображають рівень, глибину, адекватність сприйняття об'єктами управління управлінських впливів суб'єкта державного управління.

Відсутність діалогу, свободи висловлення думки може призвести до руйнації взаємодії, до байдужості або ж навіть до агресії з боку громадськості до державних органів влади. Причини, що породжують недовіру громадян до органів державної влади, ділять на технічні (відсутність фахівців або прес-служби в органах державної влади), культурно-історичні (недовіра громадян до діяльності державного апарату); організаційні (некомпетентність держаних службовців, неспроможність налагодити ефективну роботу

служб зв'язків з громадськістю, небажання змінювати сталий стиль роботи, який характеризується закритістю, відсутності гласності, забюрократизованістю), соціальні (у деяких випадках державна служба працює на задоволення власних інтересів та потреб, ігноруючи реальні потреби суспільства і впроваджуючи політичні рішення, які не відповідають інтересам громадян).

Комунікація в публічному адмініструванні є регулюючим механізмом у взаємовідносинах держави та суспільства загалом, забезпечуючи ефективність функціонування органів влади. Комунікація є вкрай важливою ланкою для створення та функціонування ефективної роботи публічного адміністрування. Сучасні зарубіжні теорії вбачають у собі фундамент для вдалої роботи комунікативної діяльності в публічному адмініструванні.

Аналізуючи комунікацію у взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні В.Г.Мазур тлумачить комунікацію як "основу державного управління і важливий чинник демократизації суспільного життя. В загальному вигляді її можна визначити як процес обміну інформацією, що об'єднує в єдине ціле органи державного управління, органи місцевого самоврядування та групи громадськості; зміцнює необхідний зворотний зв'язок між адміністративним апаратом, управлінськими структурами, суспільством, окремими громадами й індивідами"[4].

Отже, на сьогодні у вітчизняній науці існують певні питання, що полягають у тому, що громадська думка є недостатньо врахованою органами державної влади. Для побудови ефективного адміністрування вагомим є зворотній зв'язок із громадськістю. Необхідно приділяти більше уваги їхнім взаємозв'язкам, а не окремим частинам як таким. У такому розумінні комунікація, вірогідно, розглядається як засіб, за допомогою якого в єдине ціле об'єднується організаційна діяльність, модифікується поведінка, здійснюються зміни, інформація набуває ефективності. Розвиток інформаційного суспільства, формування соціальних мереж, заснування громадських організацій чи об'єднання бізнесструктур потребує створення ефективної системи комунікації між владою і суспільством, що, як доводить досвід багатьох країн, значно сприяє підвищенню результативності державного адміністрування і забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г.Г.Почепцов. – М: "Рефл-бук", К.: "Ваклер". – 2002. – 352 с.

2. Миронова И. Интернет отключили от кризиса / И.Миронова // "Коммерсант-Украина". – 20.10.2008. – С.8

3. Мазур В. Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=313.

4. Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – 692 с.

Овчарик Роман Юрійович,

Камінська Тетяна Григорівна

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

(м. Київ)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПРИЙМАЛЬНОЇ КОМІСІЇ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Запровадження комп'ютерних технологій, перш за все, пов’язане з капітальними інвестиціями як на придбання комп'ютерної техніки, так і на розробку проектів, виконання підготовчих робіт і підготовку кадрів. Таким чином такому впровадженню повинне передувати економічне обґрунтування доцільності впровадження комп'ютерної системи організації роботи приймальної комісії в системі електронного урядування.

Прийом документів від абітурієнтів під час роботи приймальної комісії Київського кооперативного інституту бізнесу і права обмежений у часі та вимагає контролю роботи технічних секретарів, перевірки дійсності документів абітурієнтів, своєчасної і якісної підготовки супроводжувальних документів. Після апробації результатів спільної праці дана програма зайняла належне місце в організації роботи приймальної комісії і використана з метою оптимізації часу роботи інспектора приймальної комісії в період вступної компанії. Даний продукт дозволяє автоматизувати практично усі операції, які виконують технічні секретарі та Відповідальний секретар приймальної комісії (рис. 1).

Слід наголосити, АРМ «Приймальна комісія» автоматизує роботу приймальної комісії та забезпечує зберігання особових справ вступників, а також інформації про результати вступу для використання в підрозділах навчальної установи.

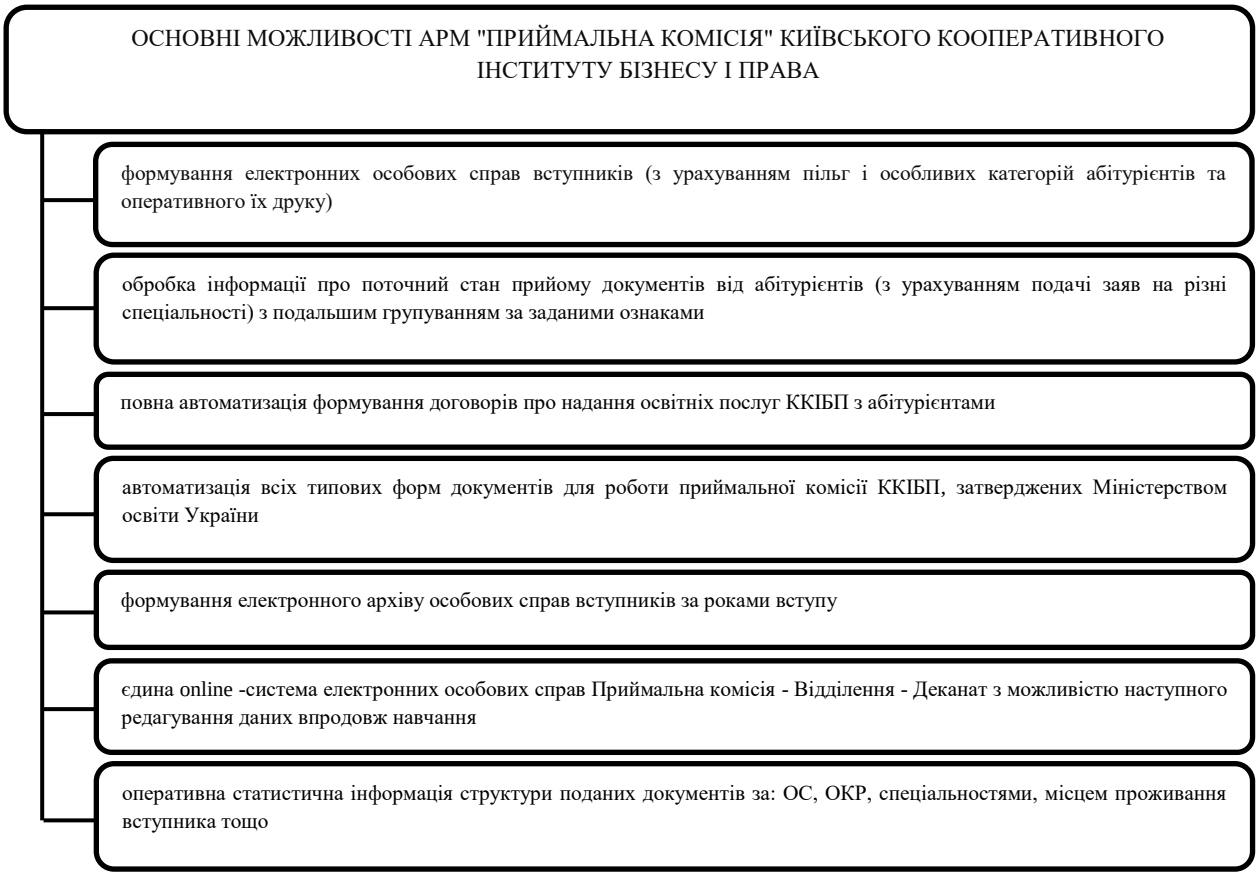

Рис. 1. Функціональні можливості АРМ «Приймальна комісія» Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Джерело: побудовано авторами

Система забезпечує оптимізацію трудовитрат членів приймальної комісії, при цьому гарантує актуальність і достовірність інформації з можливістю в будь-який момент часу змінити (уточнити) її, а також використовувати інформацію у внутрішній мережі навчального закладу. Проведені дослідження свідчать про те, що дана система забезпечує підвищення продуктивності праці членів приймальної комісії (табл. 1). Як свідчать результати проведеного аналізу, таке запровадження дало, по-перше, повну автоматизацію з організації приймання документів і створення електронного архіву за роками вступу; по-друге, підвищити продуктивність організації роботи приймальної комісії; по-третє, скоротити чисельність технічних працівників (членів) приймальної комісії з 8 ос. до 5 ос. (на 37%); по-четверте, надало можливість налагодити належний оптимальний графік роботи членів приймальної комісії шляхом чергування / взаємозаміни.

Іншими словами, запровадження АРМ «Приймальна комісія» в Київському кооперативному інституті бізнесу і права, для приймання документів від 120 вступників забезпечило: скоротити технічних працівників приймальної комісії на 3 ос., зменшити витрати часу на приймання документів від одного вступника на 19 хв. (63%); збільшити

кількість укомплектованих особових справ на 9 од. і відповідно скоротити загальні витрати часу на приймання документів від вступників з 7,5 год до 4,5 год. (на 40%).

Таблиця 1

Аналіз ефективності роботи приймальної комісії Київського кооперативного інституту бізнесу і права на основі використання АРМ «Приймальна комісія»

Показник	Приймання документів вручну	Приймання документів за допомогою АРМ «Приймальна комісія»
Кількість особових справ оформлених за робочий день одним технічним секретарем *(середньоденний показник за липень 2020 р.)*, Q, одиниць	15 од.	24 од.
Чисельність технічних секретарів (інспекторів) приймальної комісії, (Т) осіб	8 ос.	5 ос.
Витрати часу на приймання документів від одного вступника, хвилин	30 хв.	11 хв.
Загальні витрати часу на приймання документів від вступників за день, W, годин	7,5 год.	4,5 год.
Пропускна потужність приймальної комісії з оформлення особових справ за день, S *(Q x T)*, одиниць	120 од.	120 од.
Середня вартість навчання у Закладі освіти, $\bar{w}$[1], грн.	10000 грн.	10000 грн.
Сукупні доходи Закладу освіти в поточному році при повному робочому дні 7,5 год, D, грн.	1200000 грн.	120 од. : 4,5 год. = 27 ос. 27 ос. х 7,5 год. = 202,5 ос. 205,5 х 10000 = 2025000 грн.

Таким чином, результати впровадження комп'ютерної форми обробки інформації у приймальній комісії дають можливість скоротити чисельність технічних працівників приймальної комісії і залучення їх до іншої роботи з одночасним ростом сукупних доходів закладу освіти на 825000 грн. (69%), при умові 100% набору вступників. Хочемо зробити наголос на тому, що дана комп'ютерна система показала себе із позитивної сторони. Вона легко встановлюється, має можливість оперативного втручання та внесених відповідних змін які стосуються в першу чергу макрорівня - Міністерства освіти і науки України, підлягає легкому засвоєнню і може використовуватись працівником приймальної комісії без особливих витрат часу на навчання. Доцільно виділити, що на сучасному ринку інформаційних продуктів досить багато таких, які створено для автоматизації певних функцій роботи приймальної комісії. Ці продукти дозволяють виконувати певні завдання. Наприклад, формувати реєстр вступників, групувати інформацію тощо. Але недоліком цих програм є те, що вони носять індивідуальний підхід кожного закладу освіти - виходячи із його технічних і фінансових можливостей та поставлених завдань. По-друге, всі вони не взаємопов’язані між собою. Іншими словами на рівні приймальної комісії формується база вступників, яка не в повній мірі може задовільнити навчальний відділ, організаційний відділ

[1] Дані умовні, і не відображають фактичних вартісних показників, використані лише для порівняння і визначення ефекту

тощо. Слід зауважити, що в закладів освіти відсутнє суцільне online-подання документів на основі Internet технологій (це стосується зокрема вступників на базі БЗСО 9 кл.) та необхідністю яка виникла в 2020 р. (карантинні обмеження). Такий стан речей не дозволяє ефективно керувати процесом роботи приймальної комісії, що в майбутньому зумовлює створення єдиного інформаційного простору закладу вищої освіти. Окрім цього, деякі користувачі звертають увагу на вартість програмних продуктів. На нашу думку, такий стан сформований виходячи із фінансових можливостей кожного закладу освіти (загальновідомі програми коштують недешево), а також із індивідуальних потреб закладу освіти.

Література:

1. Положення про приймальну комісію вищого навчального закладу - режим доступу: https://zakon.rada. gov.ua/ laws/show/z1353-15 - Text

2. Нові форми документів у закладах вищої (фахової передвищої) освіти - режим доступу: https://www.budgetnyk. com.ua/news/3101-nov-formi-dokumentv-u-zakladah-vishcho-fahovo-peredvishcho-osvti

3. АСУ «ВНЗ» Автоматизована система керування ВНЗ всіх рівнів акредитації - режим доступу: http://stservice.com.ua/ index.php/29-ask-vnz/82-2016-08-09-09-39-47

4. Автоматизована система управління навчальним процесом НТУ «ХПІ» (АСУ НП) - режим доступу: https://www.kpi.kharkov.ua/ukr/wpcontent/ uploads/sites/2/2018/05/ ASU_presentation _site_25-04-2018.pdf

5. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 78334 «Комп'ютерна програма "Автоматизоване робоче місце "Приймальна комісія вищого навчального закладу" / Овчарик Р.Ю., Камінська Т.Г., Охріменко І.В.

6. Пасічник В. В. Організація баз даних та знань / В. В. Пасічник, В. А. Резніченко. — К. : Видавнича група BHV, 2006. ─ 384 с.

7. Писаревська Т. А. Інформаційні системи і технології в управлінні трудовими ресурсами / Т. А. Писаревська. ─ К. : КНЕУ, 2000. — 279 с.

Пак Наталія Тадеушівна,
Гайдукова Яна Русланівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РЕКРУТМЕНТУ ЯК ОСНОВНИЙ ТРЕНД ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ В УКРАЇНІ

Сучасний світ характеризується мінливістю, те що актуальне сьогодні, завтра може бути незатребуваним. Саме тому важливо оперативно реагувати на тренди, щоб бути попереду конкурентів. Сьогодні важлива гнучкість, а цінність несе не ідея, а її реалізація. А отже і в процесі рекрутменту слід звернути увагу на tech-тренди, які показують, що ринок праці не стоїть на місці і розвивається стрімкими темпами. Світ рекрутингу продовжує спостерігати величезні зміни - від досвіду кандидатів до процесу співбесіди та нових технологій, що порушують традиційні методи пошуку талантів.

До традиційних методів підбору персоналу відносять збір даних про кандидатів, інтерв'ю у формі телефонної розмови, співбесіда, тестування, професійне опитування, перевірка навичок та вмінь. Та з кожним роком ці методи відходять на задній план і все швидше і більше використовуються різні сучасні методи [1].

Чимале значення в процесі залучення персоналу відіграють вчасні індивідуальні комунікації, розробка корпоративних месенджерів для цільової аудиторії, постійне оновлення шаблонів вакансій, використання різних каналів та розробка профілів.

Однією з новинок у даній сфері є рекрутинговий маркетинг, або маркетинг в рекрутингу. Рекрутинговий маркетинг – це комплекс стратегічних і тактичних кроків, які робить компанія для того, щоб знайти, залучити і зацікавити таланти ще до того, як вони зацікавляться певною вакансією і відправлять в компанію своє резюме [2]. На сьогодні рекрутинговим маркетингом займається більшість компаній, у яких досить інтенсивний процес рекрутингу (від 5-10 вакансій в місяць) або ж які потребують кандидатів, на яких високий попит на ринку – керівники, фахівці зі знанням іноземних мов, IT-фахівці, фінансові менеджери, інженери тощо.

Існує дві групи інструментів, які використовують у своїй роботі рекрутери-маркетологи. Перша група – це діджитал інструменти:

- smm у фейсбуці та інстаграмі реклама у фейсбуці та інстаграмі;
- контекстна реклама;
- банерна реклама на джоб-сайтах;
- пошукова оптимізація сторінок з вакансіями на сайті компанії;
- канали та реклама в youtube;

– інші інструменти рекрутингу та діджитал-маркетингу.

Друга група - це off-line інструменти:

– meet-ups в компанії;

– участь в ярмарках вакансій;

– участь в конференціях та інших заходах для кандидатів.

Автоматизація підбору персоналу дозволяє підвищити ефективність роботи рекрутерів, скоротити витрати на пошук і залучення нових співробітників. До прикладів діджитал HR-технологій можна віднести різні онлайн-інструменти для оцінки кандидатів, соціальні мережі та хмарні технології.

З кожним днем все більше використовуються телеграм-канали для генерації потенційних кандидатів. HR тренди 2020 не можна уявити без згадки телаграму. Сьогодні практично у кожного агентства з рекрутингу є свій канал. Однак, щоб цей метод приносив користь, необхідно приділяти достатньо часу для створення якісного контенту і залучення аудиторії.

Чат-боти – це спеціалізовані програми, які здатні спілкуватися з користувачами по заданих раніше алгоритмах, імітуючи роботу людини [3]. Вони здатні надати істотну допомогу при підборі і пошуку персоналу. Звичайно, HR-боти ще довго не зможуть повноцінно замінити висококваліфікованого HR-фахівця, однак, ігнорувати такий інструмент не варто. Це ж можна сказати і про спеціальні програми штучного інтелекту, які обробляють великі обсяги інформації, підбираючи потенційних кандидатів за заданими критеріями. Рекрутеру залишається тільки проаналізувати зібрані програмою дані, не витрачаючи свій час на монотонні операції.

У період пандемії в багатьох компаніях відбулася зміна технологічних пріоритетів. Цифровізація поступово проникла в усі сфери організаційної діяльності і стала їх природним етапом. Саме це призвело до масового використання відео-інтерв'ю, коли кандидат записує на відео відповіді на питання і відсилає їх рекрутеру, що пришвидшує процес первинного відбору кандидатів.

Безумовно новітні технології змінюють наше життя та проникають в усі його сфери, у тому числі в управління персоналом. Використання діджитал підходу дає можливість значно спростити управління персоналом на всіх етапах: від рекрутменту до контролювання виконання завдань. Саме тому діджиталізація – це не просто модні слова, а працюючі технології, яка використовуються багатьма організаціями. Тобто, поряд з класичними методами підбору персоналу, підприємствам слід використовувати й інноваційні. Адже розвиток сучаних технологій – це невпинний процес, і лише ті, хто зможуть підлаштуватися під сучасні реалії, залишаться і зможуть працювати в цьому бізнес-середовищі.

Література:

1. Галай М.В. Прогресивні методи та форми рекрутингу в умовах трансформаційного середовища / М.В. Галай, І.М. Касатка // Молодіжний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2019. – № 9.

2. Середа Г. В. Гейміфікація в менеджменті персоналу: зарубіжний та український досвід. Економіка і організація управління. 2017. Вип. 4. С. 216–223. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_22.

3. Виклики та тренди в HR 2020: огляд кейсів номінантів Премії HR-бренд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eba.com.ua/vyklyky-ta-trendy-v-hr-2020-oglyad-kejsiv-nominantiv-premiyi-hr-brend/.

Пак Наталія Тадеушівна,

Мізік Анна Олегівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах членства країн в Європейському Союзі та направленість України в цьому напрямі, особливого значення набуває тенденція тісного взаємозв'язку адміністративної реформи, а також інтеграційні процеси та впровадження новітніх механізмів у суспільні відносини. Розвиток публічного управління є однією з важливих складових адміністративного устрою Європейського Союзу, де відокремлені як загальні ознаки європейського управління, а також окремі характерні риси управлінських систем кожної країни.

Публічне управління проходить сьогодні черговий етап трансформації [1], при якому виділяються як внутрішні характеристики так і зовнішні, які впливають на формування трансформаційних факторів у системі державного управління. В умовах нових суспільних відносин механізми та інструменти публічного управління змінюються, а відповідно і змінюються задачі такого управління. На даний процес можуть впливати посилені соціальні ризики, нестабільні соціальні зв'язки, зростання соціальної мобільності, процес глобалізації, необхідність у новаціях. Саме тому в сучасних реаліях стоїть питання відмови від стійких форм управлінської діяльності та винайдення нових моделей управління нового типу.

В Україні сьогодні необхідно звернути увагу на загальні та спеціальні принципи адміністрування, які є характерними для Європейського адміністративного простору. Так серед загальних принципів необхідно звернути увагу на принцип конкретності, при якому

варто вивчати конкретні процеси управління та проводити порівняльний аналіз їх із діючими законодавчими документами та закономірностями розвитку суспільства. У результаті порівняння робити правильні висновки для практичної діяльності. У рамках реформування українського суспільства важливе значення набуває формування, удосконалення та раціоналізація чіткого механізму правового регулювання державно-управлінських відносин.

Саме тому система публічного управління може визначити якісно новий напрям досліджень науки управління, тобто дослідження політично-адміністративних аспектів державного управління в інтеграційних процесах.

У зв'язку з реаліями трансформаційних процесів у нашій державі та розробкою нових механізмів реалізації положень Конституції України, а також проведення адміністративної реформи, необхідно змінювати зміст державно-управлінської діяльності, удосконалювати форми та методи управлінської діяльності [2]. Саме тому, публічне управління передбачає функціонування універсального організаційно-правового механізму виявлення, погодження та реалізації суспільних потреб та інтересів завдяки створенню комплексу суб'єктивних прав та обов'язків усіх учасників суспільних процесів та їх переведення у відповідні правовідносини.

У результаті цього публічне управління взаємовідносинами суб'єктів та об'єктів управління може забезпечити погодженість та направленість їхньої діяльності, яка зможе задовольнити потреби суспільства.

В умовах політичного реформування системи влади в нашій державі виникає необхідність в системному підході до гармонізації європейського та національного правового забезпечення діяльності самостійних державних структур. Згідно європейського досвіду варто визначити загальну систему принципів управління, яка притаманна всім рівням управління. До таких принципів можна віднести: народовладдя, верховенство закону, розподіл влади, розподіл повноважень органів центрального та регіонального рівнів, гласності та відкритості, принцип плановості, розмежування повноважень та функцій у системі влади.

Необхідно зазначити, що проблема адміністративного реформування в нашій державі, а також і на всьому Європейському просторі досліджується у вузькому ракурсі, а з врахуванням публічного управління, яке поєднує діяльність органів державного управління, державної влади, органів місцевого самоуправління, різних суспільних організацій та структур, що беруть участь у формуванні державного апарату та його взаємовідносин із суспільством, дасть змогу більш ширше розглядати дану проблематику [3].

Якщо визначати напрями реформування державного управління в Україні згідно європейських принципів публічного адміністрування, то необхідно виділити наступні:

визначення перспектив впровадження зарубіжного досвіду в практику державного управління та комплексу критеріїв довготривалої співпраці з державами Європейського Союзу; визначення особливостей становлення та організаційно-правових основ управлінської діяльності в складних адміністративних системах, впровадження адміністративно-правових засобів для забезпечення прав та свобод громадян у системі інтеграційних процесів; формування напрямів державних механізмів управління інтеграційними процесами.

Що стосується підвищення ефективності публічного управління в Україні, то необхідно його покращувати завдяки: децентралізації функцій державних структур на регіональному рівні, створенню на державному рівні структур, які будуть проводити сертифікацію публічних організацій, проведенню тісного обміну досвідом у сфері публічного адміністрування з країнами Європейського Союзу, покращенню організації управління публічними структурами для забезпечення їх ефективності в роботі, підготовці державних службовців нового покоління з високою кваліфікацією, покращенню мотиваційної складової для державних службовців на всіх рівнях.

Варто зазначити, що сьогодні розвиток публічного управління в нашій державі дає можливість виявляти причини та наслідки неефективного державного управління на усіх рівнях. А також є можливість визначити стратегічні та перспективні напрями реформування публічного управління у відповідності до кращих європейських та світових стандартів. Публічне управління необхідно розглядати як базовий інститут сучасного українського суспільства. Внаслідок проведення реформування державної системи управління від державної до публічної можливо досягти гармонізації державних та суспільних інтересів максимально та ефективно.

Література:

1. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні. URL: http://www.pravo.org.ua/files/stat/Concept_public_administration.pdf. (дата звернення 27. 11. 2020р.)

2. Бакуменко В. Публічне адміністрування як процес вироблення, прийняття та виконання управлінських рішень. Наукові розвідки з державного та муніципального управління. 2015. № 1. С. 8 – 26.

3. Вернудіна І. В. Особливості публічного управління в Україні: цивілізаційний поступ та сучасні виклик. Публічне управління: шляхи розвитку : матер. наук.- практ.конф. за міжнар. уч. (26 листопада 2014 р., Київ) : у 2 т. Т. 1 / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. А. Романюка, О. Ю Оболенського. К. : НАДУ, 2014. С. 30 – 32.

Патицька Христина Олегівна

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

(м. Львів)

ПОВЕДІНКОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНИХ РІШЕНЬ[2]

Поведінкова економіка ґрунтується на ідеї, що людина поводиться ірраціонально у своїх діях та при прийнятті управлінських і фінансових рішень. При цьому, М. Міллер [7] та М. Помпіан [8] виділяють два напрями досліджень у галузі поведінкової економіки: мікро-поведінкову та макро-поведінкову економіку. Перший напрям передбачає вивчення особливостей індивідуального прийняття рішення, другий – дослідження впливу поведінки економічних агентів на розвиток ринку та економічне зростання територій. Примітно, макро-поведінкова економка ґрунтується на напрацюваннях у сфері мікро-певедінкової економіки. Як зауважує С. Гешмат [4], представники поведінкової економіки намагаються інтегрувати знання психологів щодо поведінки людини (Humans) у систему фінансово-економічного аналізу, що і відрізняє цю науку від традиційної економіки, сформованої на засадах моделі раціонального вибору (Homo Economicus) (рис. 1).

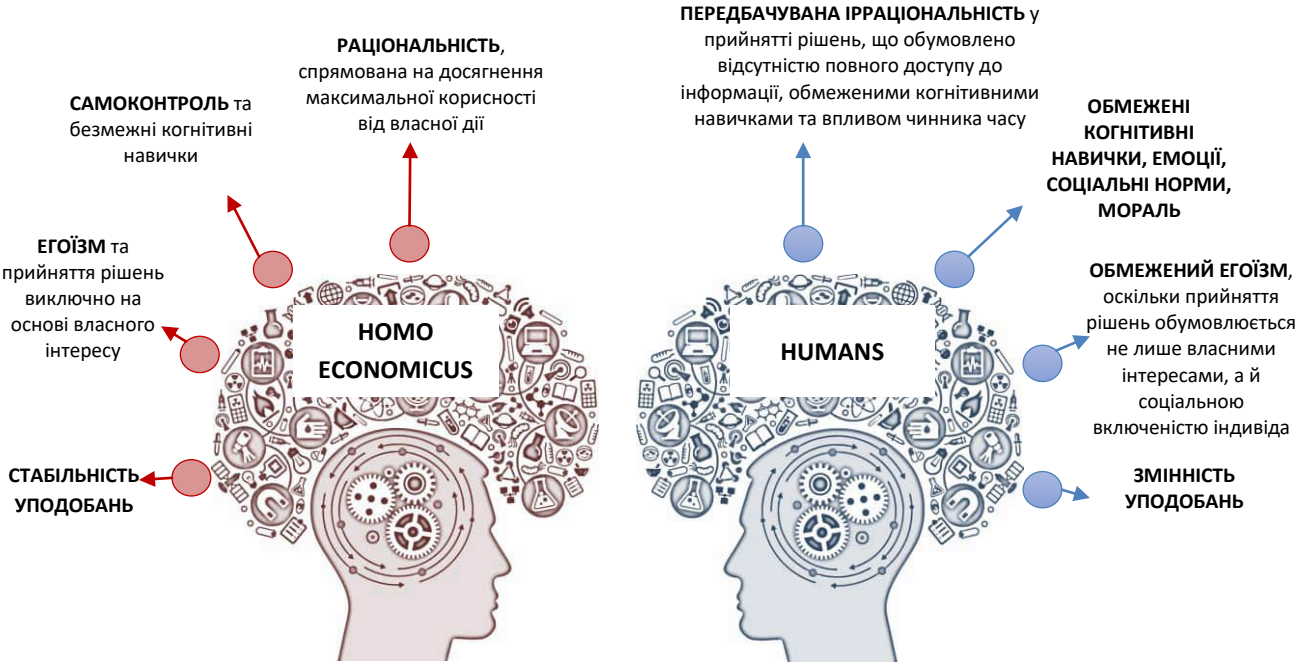

Рис. 1. Поведінкові розбіжності між Homo Economicus та Humans

Джерело: складено автором на основі [3, 5, 7]

Макро-поведінкова економіка, ґрунтуючись на теоретичних засадах вивчення поведінкових закономірностей окремого індивіда як соціальної істоти, спрямовані на дослідження впливу поведінки людини на прийняття рішень на фінансових ринках, у сфері

[2] Дослідження виконано в межах проєкту «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів і територіальних громад на засадах поведінкової економіки» (№2020.02/0215), що виконується за підтримки НФДУ (Конкурс «Підтримка досліджень провідних та молодих учених»)

публічного управління та публічних фінансів. З цього приводу проведено чимало досліджень та експериментів, які привели до визначення поведінкових закономірностей прийняття управлінських рішень на рівні територіальних громад.

Як зауважують експерти ОЕСР [6], в сучасних умовах комплікації і збільшення різноманіття фінансових продуктів та послуг суттєво ускладнюється і їх вибір для пересічного споживача. Відтак у процесі дослідження встановлено, що на такий вибір мають вплив і окремі чинники: по-перше, оскільки прийняті рішення мають довгостроковий ефект, посилюється вплив багатьох когнітивних упереджень; по-друге, споживачам складно опиратися на уже набутий досвід, оскільки фінансові послуги часто є разовими покупками; по-третє, труднощі щодо вірного прийняття рішення посилюються, коли йде мова про споживачів так званих «вразливих» груп (пенсіонерів, маргіналізованих груп, сільського населення); по-четверте, суттєвий вплив на отримання фінансових послуг має введення нових технологій та інновацій у сфері, оскільки відбувається посилення проблем із самоконтролем та упередження підтвердження.

На увагу заслуговує також дослідження Е. Дауні та Х. Шах., які акцентували на вагомості сили звички, що дозволяє зменшити зусилля при прийнятті рішень та зберегти власний комфорт. Силу впливу цього упередження автори дослідили на прикладі аналізу політики диверсифікації постачальників електроенергії, метою впровадження якої було зниження цін на електроенергію через підвищення рівня конкуренції на відповідному ринку. Утім така політика не характеризувалася позитивними наслідками через небажання людей змінювати постачальника електроенергії. Учені довели, що саме сила звички стала основною перепоною у використанні населенням наданих їм можливостей, і бар'єри для зміни цих звичок значно вищі, ніж очікувалося у процесі впровадження реформи: виникають клопоти, пов’язані зі зміною постачальника (визначення нового постачальника, заповнення форм тощо) та посилюється ризик правильності вибору нового постачальника. З іншої сторони, фінансовий прибуток, який мав стати основним мотиватором до зміни постачальника, людьми не враховувався, оскільки він не був негайним, а спричинявся невеликим зменшенням майбутніх рахунків [1].

Експертами Світового Банку шляхом застосування методу рандомізованого контрольованого дослідження було проведено аналіз впливу на поведінку населення територіальних громад політики органів місцевого самоврядування щодо вирішення важливих проблем. Проведене дослідження показало високу ефективність ведення публічної політики, заснованої на засадах поведінкової економіки. Так, у муніципалітеті у Коста-Ріці дії місцевих органів управління щодо зниження рівня споживання води домогосподарствами громади, які ґрунтувалася на інформуванні населення про використання води у сусідніх

громадах, результувалися зменшенням кількості спожитої води на 5% щомісяця. У Гватемалі зміна способу спілкування органів самоврядування з платниками податків сприяла збільшенню акумульованих до місцевого бюджету податків [2].

Науковці В. Ньюман та Р. Дютта-Павелл, експерти The Behavioural Insights Team, зробили спробу застосувати теоретично обґрунтовані поведінкові закономірності до питання ціноутворення у громадському транспорті у містах Австралії у 2011 році. Містянам та туристам було запропоновано чотири механізми ціноутворення, різні за ступенем складності. У результаті було виявлено, що зі зростанням складності при формуванні ціни на проїзд знижувався показник вибору найдешевшого варіанту (зокрема, найнижчу підтримку отримала пропозиція формування ціни на основі врахування відстані проїзду у транспорті, оскільки цей варіант виявився «заскладним») [5].

Як бачимо, приклади застосування теоретичних засад поведінкової економіки засвідчують ефективність їх практичного впровадження при формуванні та реалізації політики місцевого розвитку. Водночас говорити про їх актуальність для вітчизняних умов недоречно, що пов’язано як з різними внутрішніми умовами розвитку, так і з впливом різних зовнішніх чинників, їх плинністю та взаємодією. Утім акцентувати на особливостях проведення та отриманих результатах окремих досліджень важливо для розуміння обраних методів та можливості їх адаптації до відповідних умов, а в окремих випадках вони корисні з огляду на їх загальну актуальність.

Література:

1. Behavioural economics: seven principles for policy-makers. The new economic foundation. URL: https://neweconomics.org/uploads/files/cd98c5923342487571_v8m6b3g15.pdf (дата доступу: листопад 2020 р.).

2. Calvo-Gonzales O., Zoratto L. Behavioral Insights for Development. Cases from Central America. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 2017. URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28335 (дата доступу: листопад 2020 р.).

3. Diacon P.-E., Donici G.-A., Mana L. G. Perspectives of economics – behavioural economics. Theoretical and Applied Economics, 2013. Vol. XX. No. 7(584), pp. 27-32. URL: http://store.ectap.ro/articole/877.pdf (дата доступу: листопад 2020 р.).

4. Heshmat S. What Is Behavioral Economics? Helping people lead healthier and happier lives. Psychology Today. 2017. URL: https://www.psychologytoday.com/us/blog/science-choice/201705/what-is-behavioral-economics (дата доступу: листопад 2020 р.).

5. How People Respond to Complexity in Public Transport Fares. The Behavioural Insights Team. 2020. URL: https://www.infrastructurevictoria.com.au/wp-

content/uploads/2020/09/Transport-Fares-and-Complexity-SGS-and-BIT-Report.pdf (дата доступу: листопад 2020 р.).

6. Lefevre A., Chapman M. Behavioural economics and financial consumer protection. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2017, No. 42, OECD Publishing, Paris. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/behavioural-economics-and-financial-consumer-protection_0c8685b2-en#page2 (дата доступу: листопад 2020 р.).

7. Miller M.H. The history of finance: an eyewitness account. Journal of Applied Corporate Finance, 2000. Vol. 13, No. 2, pp. 8-14.

8. Pompian M. Behavioral Finance and Investor Types: Managing Behavior to Make Better Investment Decisions. John Wiley & Sons, Hoboken, 2012, 256 p.

Решота Олена Анатоліївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В сучасних умовах трансформації вітчизняного суспільства під впливом глобалізаційних та інформаційних тенденцій важливим виступає пошук раціональних концептуальних підходів до формування вітчизняної моделі публічного управління, адже імплементація зарубіжних теорій та концепцій публічного управління в практику українського державотворення унеможливлена специфікою переходу системи публічного управління Україні від традиційної моделі державного управління до поліваріантної концепції моделі публічного управління з урахуванням історичних реалій, вітчизняного менталітету та традицій, колишньої тоталітарної спадщини тощо. Відтак актуальним виступає пошук не лише теоретичного підґрунтя, а й практичних рекомендацій щодо адаптації зарубіжного досвіду реалізації сучасних моделей публічного управління до українських реалій.

Пошук новітніх підходів до удосконалення існуючої системи вітчизняного публічного управління передбачає урахування сучасних викликів, пов’язаних із переходом суспільства до значного використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізації усіх сфер життя соціуму в умовах євроінтеграційних процесів, зростанням попиту громадян на якісні публічні послуги, підвищенням ефективності системи публічного управління в умовах скорочення ресурсозатратності публічного управління.

Відтак, вимоги сучасності щодо змін державно-управлінських процесів передбачають необхідність зміни критеріїв оцінювання якості реалізації публічного управління від оцінки ефективності процесу до оцінки ефективності результату, що зумовлює відхід від класичної моделі держаного управління та сприяє реалізації принципів новітніх концепцій управління, а саме «Нового публічного управління». «Нове публічне управління» поєднує у собі основні принципи теорії суспільного вибору та менеджералізму та передбачає широке застосування ринкових механізмів у здійсненні державно-управлінських процесів, обмеження впливу бюрократії на політику шляхом підвищення конкурентного тиску на сферу громадського управління, посилення ролі громадянського суспільства в управлінні державними процесами, надання якісних управлінських послуг, реформування держаного управління крізь призму приватної економіки.

На відміну від концепції «Нового публічного управлінням», в основу якої покладено використання ринкових механізмів взаємодії між державою та суспільством, основоположними у моделі «Належного врядування» виступають зміни у відносинах між громадянським суспільством і органами влади, де інститути громадянського суспільства виконують роль ефективного інструменту контролю за діями влади на основі нових форм партнерської взаємодії та широкого залучення до реалізації управлінських рішень громадян держави. Реалізація основних принципів концепції «Належного врядування» у вітчизняному публічному управлінні, таких як-от: забезпечення широкої участі громадськості в прийнятті державно-управлінських рішень на основі консенсусу, здійснення контролю ефективності проведення державної політики, реалізація принципів транспарентності, відповідальності усіх учасників процесу та рівноправності, верховенства закону, стратегічного бачення та зворотного зв’язку [1], дозволить розширити участь суспільства у прийнятті державно-управлінських рішень та сприятиме становленню громадянського суспільства на засадах демократичності та відкритості.

Оскільки вітчизняна парадигма публічного управління передбачає запровадження інноваційної складової в державно-управлінські процеси, то здійснення реформ припускають здатність і вміння органів публічної влади структурно і функціонально перелаштовуватись адекватно реальним і прогнозованим викликам мінливого суспільства. Тому набуває актуальності синергетична модель публічного управління, що включає в себе інноваційність, як один із основних факторів змін у суспільстві, та базується на пошуку унікального шляху самоорганізації суспільства через впровадження у практику публічного управління інноваційно-комунікаційних технологій, концепцій «Відкритого уряду», «Електронного уряду», «Мережевого управління», «Антикризового державного менеджменту» тощо.

Основні принципи концепції «Відкритого уряду» передбачають ефективну взаємодію органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства за допомогою використання широкого е-інструментарію у практиці публічного управління. Сутність «Відкритого уряду» відображає концепція публічного управління, що заснована на підтримці права громадян на доступ до документів та моніторингу дій органів публічної влади з метою можливості ефективного громадського контролю над державним регулюванням, як основи для розвитку діалогу між суспільством і владою [2, с. 48].

На засадах принципу транспарентності, як одного із ключових принципів концепції «Відкритого уряду», передбачено взаємодію між суб'єктами «уряд-суспільство» у вигляді обміну інформацією. А принципи партисипативності та колаборативності позначають дієву взаємодію зазначених суб'єктів на засадах паритетної участі та пошуки конструктивних рішень задля загального добробуту, що уможливлюється лише за допомогою послідовного зближення держави та суспільства, що передбачає укріплення принципів демократії через підвищення ефективності діяльності урядових установ.

Відмінними рисами моделі «Електронного уряд» є забезпечення ефективності публічного управління завдяки швидкому та прозорому наданню інформації як громадянам, так і органам публічної влади на основі застосування інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій та реалізації ідей щодо поглиблення взаємодії між агенціями, бізнес-структурами та громадянами за допомогою інструментарію діджиталізації суспільства.

У сучасні науковій думці актуалізується впровадження в практику публічного управління принципів новітньої концепції «Швидкого управління», що передбачає реалізацію управлінської діяльності на основі гнучкого та динамічного управління із застосуванням цифрових технологій. Гнучкі підходи до управління передбачають тісну співпраця державного та приватного секторів з метою використання додаткових можливостей для спільного проектування управлінської діяльності. Цей концептуальний підхід розглядає «державу як сервіс» - сервіс для громадян, сервіс для бізнесу, цифрового бізнесу та цифрових партнерів, адже сучасні динамічні умови розвитку соціуму передбачають особливі вимоги до швидкості управління, гнучкості управлінських підходів [3, с. 11].

Отже, доходимо висновку, що сучасні глобалізаційні виклики спричиняють поглиблений пошук концептуальних підходів до удосконалення системи публічного управління в Україні на основі аналізу зарубіжних державно-управлінських поглядів та практики реалізації моделей публічного управління. У вітчизняному публічному управлінні спостерігається тенденція до запровадження набору елементів певних моделей публічного

управління зарубіжних країн, оскільки імплементація конкретних управлінських моделей в практику публічного управління України унеможливлена через специфіку вітчизняних трансформаційних процесів, соціокультурних та ментальних особливостей українського суспільства. Лише поступове та розважливе впровадження теоретичних та практичних напрацювань у сферу публічного управління приведе до становлення вітчизняної моделі публічного управління, адаптованої до сучасних українських реалій.

Література:

1. Шаульська Г. М. Принципи «належного врядування»: перспективи впровадження в Україні. Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2019 р., № 2 (66). С.140-143.

2. Сьомич М. І. Особливості сучасних моделей публічного управління. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7. № 4. С. 44–51.

3. Навигатор цифровой трансформации: Agile-подход в государственном управлении: электронное издание / под ред. Е. Г. Потаповой. — М.: РАНХиГС, 2019. — 162 с.

Самошкіна Ольга Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

(м. Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ

Одним з основних завдань системи управління державними фінансами є удосконалення підходів до управління бюджетним процесом з метою підвищення результативності бюджетної політики у досягненні пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Питання забезпечення раціонального формування і розподілу, ефективного та результативного використання бюджетних коштів, дієвого контролю за їх використанням для задоволення потреб суспільства на сучасному етапі успішно вирішуються в рамках застосування програмно-цільового методу управління.

Застосування програмно-цільового методу управління в бюджетному процесі різних країн мало свої особливості. Впровадження в якості комплексної бюджетної реформи в рамках модернізації системи управління державними фінансами із запровадженням програмної класифікації видатків бюджету і формуванням програмно-цільового бюджету мало місце в Австралії, Новій Зеландії, Великобританії, Нідерландах, Україні, Республіці Казахстан. У Канаді, США, Франції, Швеції, Ірландії програмно-цільове реформування бюджетного процесу здійснювалося за окремими напрямами і рівнями державної діяльності шляхом формування і реалізації бюджетних програм певного галузевого спрямування на

окремих рівнях бюджетної системи. Вибіркове застосування програмно-цільового методу управління шляхом формування бюджетних програм в певних галузях суспільної діяльності окремими органами державного управління без регламентації його використання на загальнонаціональному та місцевому рівнях мало місце у Німеччині, Норвегії, Швейцарії, Данії, Фінляндії.

Модернізація управління бюджетними процесами на засадах програмно-цільового методу має здійснюватися за наступними основними напрямами. По-перше, забезпечення стратегічного характеру управління бюджетними ресурсами шляхом запровадження довгострокового прогнозування і середньострокового програмно-цільового планування бюджетних показників в рамках довгострокової бюджетної стратегії, стратегії соціально-економічного розвитку країни, галузевих стратегій в різних сферах суспільної діяльності. По-друге, удосконалення теоретико-методологічних підходів до оцінки результативності і соціально-економічної ефективності бюджетних видатків та бюджетної діяльності, її впровадження у всі стадії бюджетного процесу з метою оптимізації розподілу і використання бюджетних ресурсів між бюджетними програмами, їх розпорядниками, напрямами державної діяльності з урахуванням критеріїв пріоритетності та досягнення конкретних суспільно корисних результатів.

По-третє, децентралізація бюджетного управління у напряму посилення самостійності і відповідальності органів державного управління за цільове, ефективне і результативне використання бюджетних коштів, забезпечення випереджального розвитку внутрішнього фінансового контролю в процесі управління бюджетними ресурсами. По-четверте, поширення застосування програмно-цільового методу бюджетного управління на всіх рівнях бюджетної системи з метою формування консолідованого (зведеного) програмно-цільового бюджету для комплексної оцінки бюджетної результативності і соціально-економічного (суспільного) ефекту бюджетної політики.

Удосконалення управління бюджетними процесами на засадах програмно-цільового методу потребує модернізації системи державного стратегічного прогнозування і планування, яка повинна передбачати затвердження довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни та галузевих стратегій у різних сферах державної діяльності з метою обґрунтованої пріоритезації напрямів суспільного розвитку та визначення стратегічних загальнодержавних пріоритетних цілей і завдань та чітких механізмів їх реалізації. В умовах стратегічного управління бюджетними ресурсами процес формування бюджету повинен розпочинатися з розробки бюджетної стратегії у сфері доходів, видатків, дефіциту бюджету у взаємозв’язку з показниками державного боргу в рамках довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни і галузевих стратегій. Зазначене

передбачає довгострокове прогнозування бюджетних показників на базі прогнозу основних макропоказників економічного і соціального розвитку країни, основним призначенням якого є довгострокова оцінка ресурсного потенціалу для реалізації бюджетної політики, стримування необґрунтованого зростання бюджетних видатків шляхом узгодження стратегічних галузевих планів розвитку з бюджетними можливостями. Запровадження довгострокового прогнозування та в його рамках ковзного середньострокового програмно-цільового планування бюджетних показників дозволить пов'язати процес планування бюджету з реалізацією довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни, створить передумови для досягнення бюджетної збалансованості і стійкості у середньо- та довгостроковій перспективі.

Удосконалення управління бюджетним процесом на засадах програмно-цільового методу закладе підґрунтя для ефективної та результативної реалізації загальнодержавних пріоритетів розвитку країни, забезпечення сталого соціально-економічного зростання, підвищення якості надання державних послуг, здійснення дієвих перетворень у різних сферах суспільних відносин.

Література:

1. Васютинська Л.А. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління: монографія. Одеса: Друк-Південь, 2014. 192 с.

2. Макрофінанасове бюджетування / за наук. ред. В.М. Федосова. К.: КНЕУ, 2011. 312 с.

3. Танци В. Правительство и рынки: меняющаяся экономическая роль государства: пер. с англ. М.: Изд-во Института Гайдара, 2018. 584 с.

Татарин Наталія Богданівна,

Закорко Катерина Кстянтинівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ - РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Увесь світ зазнав впливу COVID-19, починаючи з грудня 2019 року. Пандемія призвела не тільки до численних людських втрат, а й призупинила соціально-культурне життя населення та внесла зміни у світову економіку. Значне навантаження лягло на державні фінанси країн, оскільки вони є джерелом фінансування сфери охорони здоров'я та

соціальної підтримки населення. За таких умов фінансові ринки миттєво відображають тенденції, що формуються.

Ключовим інструментом впливу пандемії коронавірусу є те, що обмежувальні заходи більшості країн світу трансформувалися в значне зниження економічної активності. Це, в свою чергу, призвело до того, що економічні проблеми відобразились в площині реальних показників, а саме падіння ВВП, зростання рівня безробіття, зниження прибутків підприємств, зменшення попиту тощо. Фінансовий ринок, враховуючи потенційні економічні проблеми, миттєво відреагував падінням усіх видів активів. Зокрема, відбулось падіння вартості акцій, товарних активів, облігацій, дорогоцінних металів. Український фінансовий ринок не оминули зазначені вище процеси – знизилась вартість акцій та облігацій, відбулося падіння гривні. В таких умовах необхідно дотримуватися жорсткої монетарної політики, яка компенсує негативні тенденції.

Для більш детального розуміння ситуації, що склалась, слід розглянути ряд макроекономічних показників, що визначають стан фінансового ринку України.

До початку пандемії у 2020 році очікували зростання валового внутрішнього продукту нашої країни на рівні 3,6%, однак карантин вніс корективи. ВВП України в першій половині 2020 року скоротився на 6,5%, проти аналогічного періоду 2019, в другому кварталі падіння становило 11%, однак економіка країни почала відновлюватись після проходження жорсткої фази карантинних обмежень. Падіння реального ВВП сповільнилось до 3,5% у третьому та четвертому кварталах. За підсумками 2020 року реальний ВВП скоротився на 4,4% [1].

Відбулось скорочення надходжень від облігацій внутрішніх державних позик, що вплинуло як на гривнений так і валютний сегмент ринку. Суми розміщення ОВДП в національній валюті за 10 місяців 2020 року зменшилась на 25% відносно попереднього року. У вересні відбулось посилення девальвації гривні, що призвело до пригнічення попиту на всі інструменти в національній валюті [2].

Запровадження карантинних обмежень також позначилось на заробітній платі.У квітні 2020 вперше з березня 2016 року реальна зарплата зменшилась на 0,5% р/р через нижчу ділову активність та попит на робочу силу. Третина українців повністю втратила дохід або роботу, а в більш як третини зменшився регулярний дохід родини [3]. Сплеск безробіття та уповільнення росту зарплат тягнуть за собою довгий процес відновлення споживання.

Інфляційний тиск залишився слабким у результаті кволого споживчого попиту та порівняно низькі ціни на енергоносії. У середньостроковій перспективі рівень інфляції зростатиме, однак помірними темпами. Зумовлений даний прогноз підвищенням цін на енергоносії та поступовим відновленням економічної активності.

Стійкий зовнішній попит на продовольство зумовив значно менше скорочення експорту порівняно з імпортом. Досить високі ціни на товарних ринках, стійкий світовий попит на продовольство та ІТ-послуги, а також швидке відновлення економіки Китаю підтримували український експорт. За підсумками 2020 року зберігся додатний внесок чистого експорту [1].

Враховуючи стан макроекономічних показників, значною перепоною на шляху відновлення економіки України є залежність від міжнародного фінансування. Повільний процес співпраці з МВФ є одним з викликів для макрофінансової стабільності. Із погоджених 5 млрд. дол. у рамках програми стенд-бай Україна отримала лише 2,1 млрд.дол. Щоб отримати решту коштів для відновлення економічного зростання та фінансової стабільності, владі необхідно виконати всі зобов'язання в рамках програми. Поступовими кроками до виконання поставленої цілі має стати відновлення реформ судової системи, антикорупційної програми, чесної конкуренції та державного управління.

Також, беручи до уваги досвід країн ЄС, доцільним буде розробка плану економічного відновлення на період 2021-2025 рр., що допоможе сконцентрувати зусилля на подолання негативних наслідків пандемії в фінансовому секторі та економіці країни в цілому. Для цього слід:

- впровадити моніторинг усіх видів економічної діяльності, для виявлення тих, що найбільше постраждали в період пандемічної кризи. Цей крок допоможе визначенню непередбачуваних ризиків та швидкому реагуванню на них в майбутньому;

-проаналізувати ініціативи, що були впроваджені протягом 2020 року для уникнення критичного падіння економіки, що надасть можливість впроваджувати в подальшому кращі та дієвіші практики;

- розробити програму фінансуваня з пільговим періодом для підтримки статутної діяльності підприємств.

Таким чином, фінансовий ринок України зазнав значних коливань в період пандемії. Попереду ще чекає довгий шлях відновлення та оговтування від негативних наслідків. Для того, щоб пришвидшити цей процес, слід здійснювати поступові кроки: переосмислити запроваджені рішення щодо боротьби з ризиками пандемії, перейти від негайного реагування до середньострокових програм відновлення.

Література:

1.Національний банк України. Інфляційний звіт січень 2021 року/URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2021-Q1.pdf?v=4

2. Рєпіна С. О., Тростянська К. М. Використання фінансових інструментів стратегічного розвитку економіки під час пандемії коронавірусу. Стратегія розвитку

України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. С.106-110.

3.Громадська організація «Центр прикладних досліджень». Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України/URL: https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2+COVID-19+%D1%82%D0%B0+%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85+%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C+%D0%BD%D0%B0+%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D1%83+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.+%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B5+%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%A6%D0%9F%D0%94.+%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C+2020.pdf/b7398098-a602-524d-7f88-6189058f69d3?version=1.0&t=1597301028775

Хім Марія Кімсанівна

Національний університет «Львівська політехніка»,

(м. Львів.)

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ

Формування демократичної і соціальної держави, орієнтованої на задоволення соціальних потреб населення, зумовило постановку проблеми визначення сутності ефективності публічного управління соціальною сферою. Досвід реалізації нових стратегій менеджменту у Великобританії, США, Канаді та ряді інших держав викликав безліч дискусій про перспективи публічного управління як особливого соціально-політичного інституту, оскільки він в ході цих реформ був підмінений сервісною службою з неясною легітимністю, ступенем відповідальності і підзвітності населенню [2]. В контексті орієнтованих на ринок реформ громадянин перетворився в споживача, а представник державної влади в менеджера сфери послуг. Західні дослідники оцінюють це явище, з одного боку, як кризу традиційних інститутів ліберальної демократії, з іншого, як об'єктивно існуюче протиріччя між економічною ефективністю та демократією. Тому найбільш актуальною в сфері оцінки

ефективності публічного управління стає проблема гармонійного поєднання ринкового і громадського підходів до оцінки ефективності.

В останні роки в зарубіжній та вітчизняній літературі з'явилась тенденція говорити про «соціальну економію» і «соціальну ефективність», протиставляючи ці поняття раннім і більш вузьким значенням ефективності та продуктивності. Очевидно, це пов'язано з обмеженістю застосування ринкових методів оцінки в сфері публічного управління, зміною управлінської парадигми, актуалізацією аналізу соціальних взаємодій в ході управлінського процесу, а також вимогою оцінки соціальних ефектів управлінських рішень. У працях зарубіжних науковців поняття «соціальна ефективність», у більшості випадків, використовується як своєрідна альтернатива економічної ефективності і продуктивності. На їхню думку, поняття «соціальна ефективність» покликане підкреслити соціальну сутність процесу управління, гуманізувати образ управлінської організації. Інший підхід до інтерпретації «соціальної ефективності», який також досить часто зустрічається в літературі, пов'язує цей феномен з ефективною соціальною політикою держави, створенням і розподілом суспільних благ [3].

Можна навести ще один більш вузький підхід до інтерпретації терміна «соціальна ефективність». Соціальна ефективність в даному випадку визначається як різниця між виробленим державою продуктом і витратами суспільства на її утримання [1].

Так, загальне поняття «соціальноъ ефективності» базується на таких основних положеннях:

- соціальна ефективність публічного управління полягає в зменшенні на макрорівні політичної невизначеності, формулюванні чітких «правил гри» і контролі за їх виконанням;

- рівень соціальної ефективності прямопропорційно залежить від вкладення суспільства в нарощування потенціалу держави, що визначається як «здатність ефективно проводити і пропагувати колективні заходи»;

- ключовим способом підвищення потенціалу держави та відповідно соціальної ефективності як результату використання цього потенціалу, є створення ефективної системи норм і правил, які прояснюють соціальні взаємодії і обмежують ризики [4].

Результатом публічного управління у будь-якій державі виступає певна поведінка суб'єктів, на яких були спрямовані управлінські рішення, їх задоволеність реалізованою державною політикою. Так, для оцінювання соціальної ефективності публічного управління доцільно керуватися трьома показниками:

- 1 - показник оцінки впливу економічних витрат на реалізацію управлінських рішень з точки зору їх соціальної значущості, що дає можливість оцінити наскільки громадяни схвалюють вжиті на державному рівні заходи соціального регулювання;

- 2 - показник, що дозволяє оцінити для якої кількості суб'єктів призначений той чи інший елемент соціальної сфери, в співвідношенні з тим, скільки людей користується ним. При обмеженому доступі соціальних суб'єктів до елементу соціальної інфраструктури, для яких вона призначена, не можна говорити про високий рівень соціальної ефективності.

- 3 - показник громадянської лояльності, що відображає, наскільки населення задоволене публічним управлінням соціальною сферою.

Дані критерії соціальної ефективності публічного управління можуть бути використані органами державної влади при розробці та організації виконання управлінських рішень, виробленні напрямів державної політики і безпосередньо для оцінки ефективності своєї діяльності. Також варто зазначити, що соціальна та економічна ефективність безпосередньо залежать один від одного. Так, економіка, яка ефективно функціонує і розвивається безпосередньо «працюватиме» і на розвиток суспільства та виступатиме основою для комплексного вирішення соціальних проблем. У той же час, ресурси, які витрачаються на задоволення суспільних інтересів і потреб, в підсумку повертаються в формі соціальної активності громадян. В результаті висока соціальна ефективність державного управління виступає каталізатором ефективного економічного розвитку. Тому одним з головних завдань органів державного управління соціальною сферою стає задоволення суспільних потреб за рахунок оптимального розподілу та використання ресурсів, з метою максимізації соціальної корисності.

Література:

1. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональ ний аспект: колективна монографія. За ред. Е.М. Лібанової; Інт демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ. 2015. 356 с.

2. Ніколіна І. Теоретичні основи рейтингового управління соціальним розвитком регіону. Університетські наукові записки. 2013. № 2. С. 267—272.

3. Приходченко Л. Структура механізму державного управління: взаємозв’язок компонентів та фактори впливу на ефективність. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. № 2. С. 105—111.

4. Яременко О. Концепція створення комплексного механізму формування та оцінки ефективності реалізації соціальної політики в період трансформації українського суспільства. Український соціум: наук. журн. 2005. № 5/6. С. 92—101.

СЕКЦІЯ 6
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ МІСТ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ

(проводиться в рамках проекту Модуль Жана Моне "Ревіталізація міст – досвід ЄС для України" 620957-EPP-1-2020- UA- EPPJMO-MODULE)

Бордун Ореста Юріївна,

Гаталяк Оксана Миколаївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ У МІСТІ ЛЬВОВІ

Сталий розвиток суспільства є надзвичайно актуальним питанням нашого тисячоліття. Під сталим розуміють такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Термін «сталий розвиток» у широкий вжиток був введений Міжнародною комісією по навколишньому середовищу і розвитку (Комісія Брунтланд) у 1987 р. Офіційно оприлюднено і затверджено концепцію «сталого розвитку» 1992 р. на II конференції ООН з довкілля і розвитку. Вона була відповіддю на тогочасний стан забрудненості довкілля, що погіршувався з кожним днем. З моменту Асоціації України з ЄС і до сьогоднішнього дня Інститут географії (м. Київ) є провідною науковою установою, яка працює над проблемами сталого розвитку країни та збалансованого розвитку окремих галузей господарства. Результатами цієї наукової роботи стали: колективна монографія «Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України» [1], «Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект–2017» за редакцією Л.Г. Руденка [2] та ряд праць С. А. Лісовського [3], Гречко Т. К., Романюка С. А.[3]. Географічний факультет ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів) також працює над проблемами сталого розвитку природи та суспільства. Всі кафедри факультету спеціалізуються на окремих компонентах загальної системи, зокрема кафедра туризму досліджує сталий розвиток туризму. Результати наукового дослідження оприлюднені у працях: Безручко Л. С., Клапчук М. В., Жук Ю. І. «Екологізація готельного господарства карпатського регіону як складова досягнення сталого розвитку» [4]; Зінько Ю. В., Мальська М. П., Благодир С. Ф.; «Туризм у Карпатському регіоні: загрози для довкілля та шляхи сталого розвитку» [5]; Ганич Н. М., Гаталяк О. М. «Екологічні питання готельно-ресторанного бізнесу у контексті сталого розвитку» [6], Бордун О. Ю. «Локальна туристична система міста Львів: переваги та проблеми сталого розвитку» [7] та інші [8-9] тощо.

У монографії Т. І. Ткаченко [10] доведено необхідність розгляду туризму як складної системи в єдності соціальної, економічної та екологічної компонент, подальший генезис якої

базуватиметься на концепції сталості. Туристичні установи, які формують туристичну індустрію великого міста функціонують безпосередньо для обслуговування туристів (туроператори, транспортні підприємства спеціального призначення, готельні підприємства, пансіонати, санаторії, турбази, будинки відпочинку та інші (рис. 1).

Рис. 1.Система туристичної індустрії

Сталий розвиток туристичної індустрії міста забезпечується трьома основними компонентами: екологічним, економічним та соціальним. Якщо на економічний та соціальний контекст приділяється основна увага, бо вони забезпечують прибуток установ, то екологічний завжди є тягарем для підприємств, тому потребує додаткових стимулів від державних структур.

Відповідно до концепцій сталого розвитку слід виділити основні принципи, на основі яких повинен базуватися екологічний компонент в туристичній індустрії міста:

1. Мінімальний вплив на довкілля. Збереження і стале використання природних, соціальних і культурних ресурсів.

2. Мінімальний вплив і повага до місцевих культур.

3. Примноження економічних переваг та сприяння для зрівноважоного економічного розвитку місцевості.

4. Збільшення переваг для відпочинку туристів.

5. Підвищення екологічної свідомості у населення

Важливим інструментом для вирішення екологічних проблем міста є ревіталізація. Вона може стосуватися різних об’єктів, зокрема побутових відходів. Реалізація інноваційних проектів в сфері переробки відходів дозволить з часом ліквідувати сміттєзвалища та

ефективно оновити місто. Ревіталізацією відходів займаються такі підприємства та організації:

Таблиця 1

Основні підприємства та оганізації, що займаються ревіталізацією відходів у м. Львові

№ з/п	Назва підприємства, організації	Напрям діяльності
1.	Компанія Egis	Впроваджує дослідження «Міська стратегія поводження з твердими побутовими відходами для міста Львова: техніко-економічне обґрунтування інтегрованої системи поводження з ТПВ, включаючи збір відходів, переробку та утилізацію».
2.	Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Здійснює емісію облігацій, які падтримують інвестиції в реалізацію проектів в галузі мікрофінансування і охорони довкілля.
3.	Фонд Східноєвропейського партнерства по енергоефективності та екології (Е5Р)	Співпраця щодо реконструкції та модернізації теплових мереж, установки газових міні-ТЕЦ для виробництва тепла та електроенергії, заміни застарілих магістральних трубопроводів та встановлення необхідних систем контролю.
4.	Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)	Співпраця щодо рекультивації сміттєзвалища у Грибовичах та будівництва нового комплексу за європейськими екологічними стандартами
5.	Пермакультурний центр «Екоінкубатор»	Просування проекту «Органіко», метою якого є роздільний збір харчових відходів і їх компостування.
6.	Соціальне підпиємство громадської організації «Зелена коробка»	Сортування понад 20 видів вторинної сировини: макулатури, пластику різних типів, Тетра-Пак упаковки, металевих відходів тощо. Усі відходи на місці сортують у відповідні контейнери, а після накопичення пресують і відправляють на переробку.
7.	Екологічна ініціатива «Чисте місто»	Допомога освітнім, культурним та іншим закладам Львова, парафіям і ВНЗ, ГО та ін. організувати в себе сортування відходів. Допомога із здачею вторсировини на переробку.
8.	Тов «Грінера Україна»	Надає комплексні послуги зі збору, сортування, утилізації твердих побутових відходів.
9.	Львівське комунальне підприємство «Транспортна фірма» Львівспецкомунтранс»	Надає послуги з вивезення твердих побутових відходів та рідких нечистот з міста. Було створене 1909 р.
10.	Тов «Санком – Львів»	Провадить свою господарську діяльність у сфері поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) на адміністративних територіях м. Львова та населених пунктах Львівської області
11.	Шведське агентство з питань міжнародного співробітництва і розвитку (SIDA)	Проекти в галузі розвитку ринкової економіки, декоративної культури, системи соціального захисту, охорони довкілля, освіти

Ревіталізація загалом покращує середовище проживання з одночасним дотриманням принципів збалансованого розвитку. Ревіталізаційні процеси у Львові охоплюють не тільки окремі об’єти, а цілі квартали. Серед об’єктів , що успішно здійснюють ці процеси: Lem Station (вул. Вітовського, 57); FESTrepublic (вул. Старознесенська, 24-26); арт-центр «Фабрика повидла» (вул. Богдана Хмельницького, 124); завод «РЕМА» (вул. Заводська, 31); бізнес-центр «Промисловий» (вул. Промислова 50/52); бізнес-сіті «Технопарк» (вул. Героїв УПА, 72) тощо.

Література:

1. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. / під ред. Л.Г. Руденка. Київ, 714 с.

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект–2017 / під ред. Л.Г. Руденка. Київ, 112 с.

3. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: [навч посіб]. – Херсон, 2015. 264 с.

4. Безручко Л. С., Клапчук М. В., Жук Ю. І. Екологізація готельного господарства карпатського регіону як складова досягнення сталого розвитку // Географія та туризм. - 2018. - Вип. 43, С. 48-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2018_43_8

5. Зінько Ю., Мальська М., Іваник М., Благодир С. Туризм у Карпатському регіоні: загрози для довкілля та шляхи сталого розвитку// Вісник Львівського університету. Серія географічна. - 2014. - Вип. 45, С. 443 - 451. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2014_45_54.

6. Hanych N., Hatalyak O., Basyuk T. Ecologization as a modern tendency of hotel and restaurant business development//Archives of Tourism, Hospitality and Sport Sciense. Vol. 2. 2018, P. 55 – 63.

7. Бордун О. Локальна туристична система міста Львів: переваги та проблеми сталого розвитку. УГЖ №3, 2019, С.53-59.

8. Bordun O., Kozolup M. SWOT Analysis of Lviv Tourist Destination and Key Indicators of its Sustainability. Studia Periegetica nr 4(24)/2018

9. Bordun O., Kozolup M. Sustainability Issues and Indicators of L'viv Destination Urban Tourism Development. The Conference "Current Challenges of Local and Regional Development", Poznan, 2018. – p. 14-16

10. Ткаченко Т. І. Збалансований розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Київ: КНТЕУ, 2009. 463 с.

Єрмоленко Оксана Олександрівна

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

(м. Харків)

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ МІСТ

Сьогодні багато сучасних українських міст мають привабливий вигляд та сучасну інфраструктуру. Але поряд з тим, у кожному з них є досить багато застарілих об'єктів, котрі при належній модернізації ще можуть послужити та приносити прибуток. В урбаністиці це

переоцінка ролі занедбаного, як правило промислового, об'єкта чи простору, і його перетворення зі старим чи новим призначенням. Цей метод допомагає зберегти архітектурний вигляд міста, урізноманітнити дозвілля мешканців, заохотити появу нових продуктів та ініціатив.

Ревіталізація – із латинської значить «повернення до життя». Це досить нове поняття у науці та побуті, що означає процеси відновлення, відтворення, реорганізацію.

У науковому світі під ревіталізацією розуміють процес оновлення чи вітворення. Так фахівець у цьому напрямку Сич О.А. пропонує визначати ревіталізацію як «комплексний процес відновлення урбанізованої території, яка піддалась процесу структурної деградації, спричиняючи кризовий стан, що робить неможливим або суттєво ускладнює нор-мальний економічний і суспільний розви-ток як даної території, так і урівноважений розвиток цілого міста» [1].

Вся сутність процесу ревіталізації полягає у тому, щоб модернізувати старі промислові об'єкти чи території, які втратили здатність приносити прибуток чи їх використання не є нераціональним. Якщо модернізація виробництва є неможливою з різних причин (як правило такими причинами є відсутність інвесторів чи відсутність потреби вже у такому об'єкті у його початковому призначенні), то змінюють цілком його зміст та наповнення. А саме – будівля зберігається, а ось внутрішній зміст змінюють. Так цехи перетворюють у виставкові галереї, бізнес-офіси, розважальні комплекси чи перетворюють на житло.

У Європі ревіталізація вже досить звичайне явище, тоді як в Україні це незвичайне та ризиковане підприємство. Ось декілька досить відомих європейських практик перетворення промзон та публічних просторів. У Великій Британії чи не найперший досвід ревіталізації відбувся у 1980 році. Там текстильне підприємство 19 століття було перетворено у престижний художній центр Salts Mill. Він став настільки популярним, що кількість його відвідувачів сягла 100 тис. осіб на рік. Також у англійському графстві Конволл в'язницю 18 століття переобладнали у готель. А у Польщі колишній текстильний завод був перетворений у сучасний торгово-розважальний центр під назвою Manufaktura [2].

В Україні поволі відбувається переймання зарубіжного досвіду з ревіталізації депресивних територій та старих приміщень. У багатьох регіонах вже є позитивний досвід цього процесу. Найбільшого прогресу досягнено у м. Києві. Він є лідером серед сучасних українських міст за кількістю місць, з котрими відбулася ревіталізація. Сьогодні його старими об'єктами та занепалими територіями зацікавилися десятки компаній. Так, наведемо приклад діяльності лише декількох з них. Компанія A Development планує здійснити ревіталізацію території поряд із колишнім заводом «Арсенал», збудованим ще у 18 столітті, в межах проєкту A-Station. Концепція ревіталізації передбачає будівництво сучасного офісного

центру поряд із будівлею колишньої військової комендатури. Ще одна територія – «Самосад» – це публічний простір з зеленими насадженнями. Його було створено активістами в 2015 році на пустирі, де колись планувалося збудувати будівлю російського посольства. Port Creative Hub – мультифункціональний простір на Подолі у Києві для новітніх культурних ініціатив (мастер-класів, виставок, художніх студій, лекцій тощо). UNIT.City – це один з перших інноваційних парків, котрий розташований на території колишнього Київського мотозаводу. Парк почав роботу у 2017 році як осередок розвитку бізнесу у сфері IT-технологій та креативних промисловостей. Closer – це арт-клуб, в якому в будні можно торкнутися мистецтва та попрацювати, а у вихідні – порозважатися та потанцювати. Цей клуб знаходиться на території колишньої стрічкоткацької фабрики. IZONE – проект, створений неприбутковим Фондом культурних ініціатив Ізоляція. Це сучасний креативний простір, котрий був відтворений на території Київського суднобудівного заводу. Тут розміщені безліч разнопланових майданчиків та локацій: галерея, локації для проведення різнгоманітних конференцій, майданчик для перформансів та концертів тощо

У Одессі зберегли та відновили «Зелений театр». Метою цього проекту було відновлення амфітеатру в центральному парку міста. Компанія Impact HUB Odessa взялася відновити об'єкт для соціальних ініціатив і благодійних проектів.

У Харкові відомими є IT-хаб Fabrica.space, який виник на території заводу з сортування і зберігання селекційних сільськогосподарських культур «Союзсортнасіннєовоч». Ревіталізація тривала три місяці. Центр почав діяти з листопада 2015 року. На четвертому поверсі «Fabrika.space» розміщений коворкінг, де працює близько сотні людей, переважно програмісти-фрілансери. На другому та третьому – проводять різні події. арт-завод «Механіка» – це трансформація заводських територій в культурно-творчу локацію, з використанням існуючих конструкцій, техніки, антуражу і духу минулих часів.

У Запоріжжі арт-центр «Loft млин» розташований в будівлі колишнього млина. Це платформа, яка зможе допомогти реалізувати творчий потенціал кожного бажаючого.

У Івано-Франківську працює «Промприлад.Реновація» – інноваційний центр, який було створено на базі колишнього заводу промислового обладнання. На площі у 37 тис. м² створюють умови для роботи комерційних та соціальних ініціатив [2].

Львів у сфері ревіталізації дуже розвинене місто. На теренах зачинених заводів та фабрик креативні та ініціативні люди створили осередки культури для львівян та гостей міста. !FESTrepublic – це новий креативний простір, котрий побудували у Львові з ціллю розширення центральної частини міста та зробити максимально комфортні умови праці та відпочинку для амбітних та ініціативних робітників компанії. Цей центр створений у колишньому приміщенні заводу «Галичскло». Lem Station – хаб креативності й інновацій у

Львові. Метою проекту є трансформація старого трамвайного депо в інноваційний креативний центр, котрий має стати центром зосередженості митців, науковців, підприємців, та представників інших креативних професій. Jam Factory (Фабрика повидла) – це центр сучасного мистецтва (запуск будівлі планується у 2021-му році. ReZavod – проект із ревіталізації старої промзони. Вже більше трьох років у приміщеннях заводу радіоелектронної медичної апаратури знаходиться близько 60 орендарів. Це люди дуже різних професій: дизайнери, пекарі, архітектори, фотографи та багато інших.

Ревіталізація передбачає, що старі та занедбані приміщення та території будуть процвітати та приносити прибуток. Але не завжди ці перетворення мають позитивне продовження. Наприклад, «Арт-платформа 11», котра функціонувала у м. Полтава до 2017 року на місці Полтавського турбомеханічного заводу. У 2015 році один з цехів було віддано для культурних подій. У цьому приміщенні відбувалися такі події як фестиваль українських брендів, фестиваль їжі та мистецтва, благодійна книжкова барахолка, мистецькі фестивалі. Усі ці заходи були безкоштовними для відвідувачів. Але у 2017 році «Арт-платформу 11» закрили і нічого подібного не створили.

Ревіталізація міст дозволить: створювати нові робочі міста, перетворити занедбані промислові об’єкти на простори для креативних та творчіх проектів, зробити міста більш привабливими для туристів, отримувати прибуток, розвинути нові форми взаємодії, бізнесу та відпочинку. Сам процес ревіталізації міст та промислових об’єктів часто дуже довгий і досить затратний. Але якщо цінності усіх сторін співпадають, то можна втілювати навіть найсміливіші мрії.

Література:

1. Сич. О.А. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст / О.А. Сич // Європейські перспективи. – 2016. – № 1. – С. 27 – 33.

2. Together європейський простір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://euprostir.org.ua/practices/144084

Дубик Вікторія Яківна
Кернос Антон Костянтинович
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Корпоративна культура в широкому розумінні – це міждисциплінарний напрямок досліджень, який знаходиться на стику декількох наук, таких як менеджмент, психологія, організаційна поведінка, соціологія, культурологія [1].

Корпоративна культура у вузькому розумінні являє собою систему зв'язків, взаємодій та відносин, які здійснюються в рамках конкретної діяльності в конкретній організації; це система символів та зразків поведінки, уявлень, цінностей членів організації; це сукупність підходів організації до різних дій та заходів, її колективний світогляд і дух.

Таким чином, можна трактувати корпоративну культуру як сукупність переважаючих в організації ціннісних уявлень, норм та зразків поведінки, що визначають зміст і модель діяльності співробітників незалежно від їх посадового положення та функціональних обов'язків.

Для виділення ступені впливу корпоративної культури на управління персоналу організації необхідно висвітлити її властивості [2].

По-перше, динамічність, притаманна будь-якій розвиваючій культурі. В своєму русі культура проходить стадії зародження, формування, підтримки, розвитку, вдосконалення і припинення (заміни). На кожному етапі з'являються свої «проблеми росту», що закономірно для динамічних систем; різноманітні корпоративні культури вибирають свої шляхи вирішення, більше чи менше ефективні.

По-друге, системність, яка вказує на те, що корпоративна культура представляє собою досить складну систему, яка поєднує окремі елементи в єдине ціле, керуючись певною місією в суспільстві та своїми пріоритетами.

По-третє, строга структурованість елементів, що складають корпоративну культуру, їх ієрархічну підпорядкованість, наявність у них власного ступеня нагальності та пріоритетності.

По-четверте, відносність, яка виражається в тому, що корпоративна культура постійно співвідносить свої елементи, як зі своїми власними цілями, так і з навколишньою дійсністю, іншими корпоративними культурами, при цьому удосконалює ті чи інші параметри.

По-п'яте, неоднорідність: всередині корпоративної культури може бути багато локальних культур, які відображають диференціацію культури за рівнями, відділами,

підрозділами, віковими групами, національними групами та іншими ознаками і субкультурами.

Корпоративна культура включає в себе цілий ряд компонентів [3]:

- уявлення про місію (призначення) організації, її роль в суспільстві, основні цілі та завдання діяльності;
- ціннісні установки (поняття про допустиме і недопустиме), через призму яких оцінюються всі дії співробітників;
- моделі поведінки (варіанти реагування) в різних ситуаціях (як звичайних, так і нестандартних);
- стиль управління організацією (делегування повноважень, прийняття важливих рішень, зворотний зв'язок та ін.);
- діюча система комунікації (обмін інформацією і взаємодія між структурними підрозділами організації та із зовнішнім світом, прийняті форми звернення «начальник-підлеглий» і «підлеглий-начальник»;
- норми ділового спілкування між членами колективу та з клієнтами (іншими закладами, представниками влади, ЗМІ і т. д.);
- шляхи вирішення конфліктів (внутрішніх та зовнішніх);
- прийняті в організації традиції та звичаї (наприклад, вітання співробітників днем народження, спільні виїзди на природу і т. д.);
- символіка організації (слоган, логотип, стиль одягу співробітників та ін.).

При цьому дані компоненти повинні прийматися та підтримуватися всіма членами колективу (чи переважною їх більшістю).

Можна зробити висновок, що знання основ організаційної культури своєї компанії допомагає новим працівникам правильно інтерпретувати події, що відбуваються в організації, визначаючи серед них найбільш важливі та вагомі.

Організація, яка не займається формуванням корпоративної культури в кінцевому результаті приречена на провал, оскільки розвиватися в сучасних ринкових умовах може лише організація зі згуртованим колективом.

Корпоративна культура сприяє підтримці довірчих відносин в колективі, що дуже часто являється сильною мотивацією для співробітників організації. Це в свою чергу забезпечує меншу плинність кадрів та ефективну роботу людей на благо організації.

Література:

1. Щербак В.Г. Управління персоналом підприємства / В.Г. Щербак. – Харків : Видавництво ХНЕУ, 2005. – 220 с.

2. Корпоративна культура організацій XXI століття: зб. наук. пр. / [голов. ред. Г. Л. Хаєт]; Донбас. держ. машинобудівна акад. – Краматорськ: [б. в.], 2004. – 100 с.
3. Сарибекян, Е.Н. Культура организации и организационная культура / Е.Н. Сарибекян // Культура: управление, экономика, право.— 2014.— № 4.—С. 37.

Капленко Галина Вікторівна,
Тиховська Марта Петрівна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

КОНЦЕПЦІЯ ПРОГРАМНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ПРАКТИЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У контексті розвитку сучасного світу важлива роль належить регіональним суб'єктам управління, адже сьогодні саме регіони, а не національні держави є головними "акторами" формування нової системи світоустрою. Сьогодні слід говорити про нову конфігурацію світового устрою, у межах якої національна держава в традиційному розумінні втрачає своє функціональне призначення, а на зміну їй приходять нові "квазідержавні структури", які визначають розвиток сучасного світу. Однією із форм функціонування таких структур є регіоналізація, яка набирає таких обертів, що фактично являє собою обернену форму глобалізації.

Регіоналізація, як нова альтернативна модель світу, формує нові інституційні структури його розвитку, які не займають чітко встановлених територій, проте диктують свою систему критеріїв вимог до тих, хто проживає на цій території. У цілому характер регіоналізації залежить від суб'єктів її здійснення. Суб'єктами сучасної регіоналізації виступають країни, які беруть на себе функції з формування територіальної системи міжнародних відносин.

За функціональними ознаками розрізняють регіоналізацію геополітичну, економічну та культурну. Геополітична регіоналізація визначається як процес створення значних регіональних угрупувань, військово-політична і економічна могутність яких може протистояти «світовому гегемону». Економічна регіоналізація включає поетапне формування зон вільної торгівлі, митного союзу і загального ринку (економічного союзу) в межах регіонального угруповання. Культурна регіоналізація акцентує увагу на розвитку культурних регіонів, що відрізняються соціокультурними особливостями.

Науковці Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України проаналізували процеси регіоналізації в Європейському Союзі, що дало змогу

виявити поєднання централізованих (зверху) та децентралізованих (знизу) підходів до розв'язання проблем регіонального розвитку, тобто можливість існування в різних частинах однієї країни кількох типів регіоналізації.

Відповідно до політико-правового статусу регіонів і рівня їх самоврядних прав проаналізуємо такі моделі регіоналізації:

1) Адміністративна регіоналізація (притаманна Великобританії, Португалії, Білорусі, Греції, Грузії, Данії, Румунії, Туреччині, Україні, Фінляндії та іншим). У територіальній структурі цих країн відокремлюється велика територія для виконання функцій державної влади. Самоврядні права їй не надаються або імітуються через можливості створення в межах адміністративних регіонів представницьких органів без власної адміністрації.

2) Регіональна децентралізація (поширена у Нідерландах, Норвегії, Польщі, Словаччині, Угорщині, Франції, Чехії, Швеції, хоча конкретні її прояви досить сильно відрізняються). За цієї моделі інститут регіонального самоврядування передбачає можливість у законодавчо визначених межах самостійно реалізовувати територіальні інтереси. Проте на відміну від автономії, загальнонаціональні інтереси на регіональному рівні реалізуються через систему органів державної влади та/або через делегування відповідних повноважень органам самоврядування.

3) Регіональна автономія (цей шлях обрали Іспанія (з 1978 р.), Італія (з 1948 р.), Сполучене королівство Великобританії та Північної Ірландії (внаслідок реформ 90-х рр. XX ст.). Автономія, з одного боку, є проявом децентралізації державної влади, а з другого – формою інституціалізації регіональної влади. Автономії самостійно та під власну відповідальність реалізують державні та регіональні інтереси. Прийняті ними рішення в межах встановлених чинним законодавством прав автономії не можуть бути скасовані державними органами влади. Водночас такі регіони не мають суверенних прав, рівень їх компетенції та

повноважень автономій визначається виключно центральною державною владою.

4) Регіоналізація через існуючі місцеві органи влади. Цю модель застосовують держави, які через розмір, природно-географічні або історико-політичні умови взагалі не використовують регіоналізацію як спосіб упорядкування відносин у системі "центр – периферія" (Азербайджан, Ватикан, Ісландія, Латвія, Люксембург, Молдова, Монако, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія та інші). Органами місцевого самоврядування на договірних засадах створюються цільові регіональні структури, які породжують так званий ефект "управлінського синергізму", коли результат при об'єднанні зусиль окремих органів місцевого самоврядування є значно більшим за їх номінальну суму. Територіально зазначені

утворення не збігаються з адміністративно-територіальними одиницями, хоча згодом на їх основі, як правило, виникає регіональний поділ країни [1, с. 27-30].

Окрім процесів регіоналізації, державне управління країн світу регулює соціально-економічний розвиток регіонів за допомогою регіональної економічної політики, яка має забезпечити економічну, політичну та адміністративну стабільність держави в цілому, постійне зростання життєвого рівня населення на основі ефективного використання місцевих ресурсів.

Основною метою регіональної економічної політики є створення необхідних організаційно-правових та економічних умов, що надають відносно рівні можливості кожному регіону для ефективного економічного розвитку, раціонального використання природних, трудових, фінансових ресурсів і задоволення потреб населення.

В. Відяпін та М. Степанов, підкреслюючи, що регіональна політика є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку, визначають такі її основні напрями: 1) визначення відповідності загальнодержавного і регіонального аспектів розвитку, центрального й регіонального рівнів управління економікою; 2) підйом економіки відсталих районів та освоєння нових районів і ресурсів; 3) вирішення проблем урбанізації.

Реалізується політика методами законодавчого забезпечення, аналізу, прогнозування та програмування, бюджетного планування, державної підтримки регіонів.

Практичну реалізацію регіональної економічної політики забезпечує відповідний механізм через:

1) розроблення й практичну реалізаціюя регіональних програм та планів соціально-економічного розвитку регіонів, які можуть розроблятися для певної групи регіонів окремого регіону або певної території в межах регіону (так, наприклад, Постановою Кабінету Міністрів України №695 від 05.08.2020р. затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки);

2) використання економічних методів, зокрема: державного інвестування, створення спеціальних фондів для фінансування регіональних програм, залучення іноземного та приватного капіталів, пільгове кредитування і оподаткування, стимулювання територіального розвитку за допомогою іноземних коштів.

Ключовим питанням у механізмі регіональної політики є формування і розподіл фінансових ресурсів між державним і місцевими бюджетами. Повинні бути визначені оптимальні пропорції між центральними і місцевими органами фінансування відповідних економічних програм. Механізм управління повинен містити такі компоненти, як цілі, принципи і завдання управління, важелі, методи, форми та інструменти управління, інформаційну базу та засоби її опрацювання, правові засади та інститути, за допомогою яких

реалізується регіональна економічна політика й безпосередньо структуру управління [2, с. 24-28].

Література:

1. Основи регіонального управління в Україні : підручник // авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2012. – 576 с.

2. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи : монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Г. М. Шумська та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 400 с.

3. Шарий В. І. Глобалізація та регіоналізація місцевого розвитку як основні суперечливі фактори впливу на місцеве самоврядування [Електронний ресурс] / В.І. Шарий. – Режим доступу: http://www.nbuv. gov.ua/e-journal/dutp/2011_1/txts/Shariy.pdf.

Круглякова Віра Володимирівна,

Дармограй Олександр Михайлович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ У НАПРЯМКУ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

На сьогоднішній день більша частина наукового та фінансового потенціалу знаходиться у містах з не найрозвинутішою інфраструктурою. Громадський транспорт виявився не підготовленим до випробувань, які виникли в результаті пандемії COVID-19, а дорожнє сполучення між деякими містами України знаходяться у вкрай важкому стані. За даними Європейської Бізнес Асоціації, яка вперше провела дослідження розвитку транспортної інфраструктури, інфраструктурний індекс склав всього 2,58 балів з 5 можливих. Всього 54% опитаних вважають загальний стан інфраструктури в Україні задовільним, 35% стверджують, що він є негативним, і всього 11% оцінюють його позитивно [1].

Україна уже довгий час співпрацює з ЄС та є учасником багатьох Міжнародних фінансових організацій, які щиро діляться своїм досвідом у вирішені різноманітних проблем, а саме ключових на сьогодні – фінансово-економічних і соціальних. Найефективніше наша держава співпрацює з такими організаціями як: Міжнародний валютний фонд, Світовий банк (до складу якого входять Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Багатостороннє агентство

гарантування інвестицій, Міжнародний центр урегулювання інвестиційних спорів). Ця співпраця розпочалась у 1992 році з прийняттям Закону України № 2402-XII "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій" [2]. Також Україна веде активну діяльність з Європейським інвестиційним банком (далі – ЄІБ), співпрацю з яким Україна розпочала у 2004 році щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів. Станом на 31 грудня 2020 року спільно з ЄІБ реалізовано 49 проектів, загальною сумою більше 7.46 млрд євро [3].

Інфраструктура України потребує ефективної модернізації, що дасть змогу інтегрувати транспортний комплекс України у світову транспортну мережу, задовільнити потреби населення в перевезеннях і покращити умови ведення бізнесу для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки.

У цьому напрямку уряд України у грудні 2020 р. підписав разом з ЄІБ три кредитні угоди загальною сумою у 640 млн євро. Ці кошти призначені для відновлення інфраструктури, покращення громадського транспорту та дорожнього сполучення в Україні. 340 млн євро виділено на відновлення інфраструктури та покращення умов для життя та ведення бізнесу у постраждалих від конфлікту регіонах на сході України.

На муніципальному рівні фінансування отримають кілька сотень малих та середніх проєктів, спрямованих на відновлення соціальної інфраструктури, поліпшення комунальних послуг, ремонт пошкоджених адміністративних будівель та покращення ключової соціальної інфраструктури, включаючи лікарні, школи, дитячі садки, поштові відділення, вуличне освітлення, каналізаційні системи, а також муніципальний транспорт та відповідну транспортну інфраструктуру. Кредит принесе користь для 13,7 мільйонів людей, стимулюватиме регіональний розвиток та сприятиме швидшому економічному зростанню в Україні [4].

Також ЄІБ виділив 100 млн євро на модернізацію 183 км дорожнього сполучення у Луганській області, а саме сполучення між Троїцьке-Сєвєродонецьк-Старобільськ. Перевагами сучасної траси зможуть скористатися близько 2 млн людей завдяки проекту "Східна Україна: возз'єднання, відновлення, відродження".

Інвестиції також покращать умови життя та ведення бізнесу у східній Україні. Зокрема, посиляться позиції місцевого аграрного сектору завдяки його глибшій інтеграції у національний ланцюг постачання сільськогосподарської продукції.

Кредит у розмірі 200 млн євро виділено на покращення якості громадського транспорту у 20 містах України. Координатором виступає Міністерство інфраструктури України. Під модернізацію потрапив рухомий склад електричного громадського транспорту (трамваї, тролейбуси, вагони метро та електробуси). Залучені кошти допоможуть відновити та побудувати нову інфраструктуру громадського транспорту (наприклад, трамвайні лінії, тролейбусні смуги, підстанції та депо) [4].

Кредит ЄІБ доповнюється грантами на суму до 4 млн євро від Інвестиційної платформи сусідства ЄС (NIP), які спрямовані на технічну допомогу в реалізації проєктів. Окрім цього, Трастовий фонд Східного партнерства з технічної допомоги (EPTATF) виділить 490 тис. євро гранту на підтримку підготовки проєктів на ранніх стадіях розробки.

Також Європейський Союз надасть значну технічну допомогу у сумі 15,2 млн євро для реалізації кредиту від ЄІБ. Зокрема, ґрант у 7 млн євро від Інвестиційної платформи сусідства ЄС (NIP) підтримає підготовку та впровадження Надзвичайної кредитної програми для відновлення України (далі – Програма), а додатковий ґрант від Представництва ЄС в Україні у розмірі 8,2 млн євро підтримає адвокацію, допоможе підвищити обізнаність серед кінцевих бенефіціарів Програми, а також допоможе у підготовці тендерів та моніторингу будівельних робіт тощо [4].

Отож, варто зазначити, що під впливом стратегії євроінтеграції інфраструктура України згодом відчує значні покращення завдяки використанню досвіду зі сторони ЄС та кредиту від ЄІБ. Близько 2 млн людей відчують переваги модернізованого дорожнього покриття, а 20 міст України оновлять інфраструктуру громадського транспорту. Тісна співпраця з різними міжнародними фінансовими організаціями та Європейським інвестиційним банком, зокрема, допомагає розвивати економіку та покращувати рівень життя України. Аби продовжити таку тісну співпрацю з даними організаціями нашій владі потрібно раціонально використовувати залучені кошти та використовувати по максимуму весь потенціал у виконанні спільних проектів.

Література:

1. Бізнес оцінив стан розвитку транспортної інфраструктури в Україні // Європейська Бізнес Асоціація. URL: https://eba.com.ua/biznes-otsinyv-stan-rozvytku-transportnoyi-infrastruktury-v-ukrayini/

2. Закон України “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” №2402-XII від 24.06.1992 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, №33, ст.474. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12.

3. Європейський інвестиційний банк // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/eib

4. ЄІБ інвестує 640 млн євро у відновлення інфраструктури, покращення громадського транспорту та дорожнього сполучення в Україні // Європейський Інвестиційний Банк. URL:https://www.eib.org/en/press/all/2020-347-the-eib-invests-eur640-million-to-improve-infrastructure-resilience-public-transport-and-road-connections-in-ukraine?lang=uk

Круглякова Віра Володимирівна,

Черняховська Наталія Ігорівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ ЄБРР В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

В умовах ефективного провадження реформ та інновацій, трансформації та розвитку економіки, питання фінансування інфраструктурних проєктів постає дуже вагомо. Інфраструктура для України є надто важливою ланкою розвитку економіки, тому низький рівень її якості й неправильне її функціонування призведе лише до додаткових витрат. Значний брак державних коштів та неможливість знаходження відповідних сум спонукає до пошуку та використання додаткових й альтернативних джерел фінансування інфраструктурних проєктів.

Важливим партнером й інституційним інвестором України є Європейський банк реконструкції та розвитку. Спільні інвестиційні проєкти України та ЄБРР відкривають можливості до більш ефективної та системної роботи. Завдяки злагодженій двосторонній співпраці за 2020 рік було укладено угоди в рамках 6 спільних інвестиційних проєктів, для реалізації яких буде залучене довгострокове пільгове фінансування ЄБРР загальним обсягом 643,4 млн євро. Ці кошти, зокрема, будуть спрямовані на капітальний ремонт та будівництво автодоріг загальнодержавного значення, покращення якості надання поштових послуг населенню, забезпечення операційної ефективності видобутку природного газу, здійснення енергоефективних заходів, підтримку ліквідності ДП “Украероруx” [1].

ЄБРР є одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні. Станом на кінець грудня 2020 р. сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 14,5 млрд євро в рамках 486 проєктів. На стадії реалізації знаходиться 8 спільних з ЄБРР проєктів загальним обсягом позик 1 701,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проєктами станом на 31.12.2020 – 928,48 млн євро (54,6 % загальної суми позик) (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Використання коштів по проєктах ЄБРР у державному секторі станом на 31.12.2020 р., млн євро

№ п/п	Назва проекту	Сума позики	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Всього вибрано
1	"Проект модернізації мережі електропередачі"	149,00										1,49	1,49
2	"Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харкові"	160,00										1,60	1,60
3	"Реабілітація гідроелектростанцій"	180,00						1,68	8,58	10,34	24,43	14,63	59,66
4	"Модернізація магістрального газопроводу "Уренгой - Помари - Ужгород""	150,00									1,50		1,50
5	"Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську"	152,00					1,52	9,33	1,10	5,88	7,55	10,62	35,99
6	"Україна: Комплексна (Зведена) програма підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних"	300,00				3,00	1,12	26,88	22,34	100,88	125,77	18,81	298,80
7	"Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС - Каховська"	160,00		1,73	11,10	16,36	37,33	43,00	5,91	12,26	6,84		134,53
8	"Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва"	450,00	65,38	69,13	35,17	29,16	31,98	36,17	34,67	37,26	30,74	25,24	394,90
	Всього:	**1701,00**	65,38	70,86	46,27	48,52	71,95	117,06	72,60	166,62	196,83	72,39	**928,48**

Джерело: [2]

Європейський банк реконструкції та розвитку послідовно підтримує інвестиційні проєкти в Україні. І уряд,звичайно, зацікавлений в розвитку інфраструктури, адже вона не лише робить життя людей комфортнішим, але і створює мультиплікативний ефект для зростання економіки [3].

Одним з далекосяжних напрямків співпраці України з ЄБРР є кредити для фінансування дорожньої інфраструктури. Згідно з підписаних домовленостей фінансування ЄБРР складатиметься з трьох траншів. Транші I та III на загальну суму €290 млн будуть використані для реконструкції 275 км автошляху М05 Київ-Одеса, який з'єднує столицю з чорноморськими портами. Цей автошлях є частиною IX коридору TEN-T, що забезпечує критично важливе сполучення між Північною та Південною Європою. Транш II розміром €160 млн буде використаний для фінансування будівництва 24-кілометрової північної ділянки кільцевої об'їзної дороги навколо Львова – найбільшого міста у Західній Україні.

Через Львів проходять чотири міжнародні автошляхи, два з яких є частинами коридорів TEN-T III (Брюссель-Київ) та V (Венеція-Київ) [3].

В рамках програми важливими є основні маршрути й найбільш зруйновані ділянки цих автодоріг. Але особлива увага також буде націлена на мости,переходи та автошляхи. Основні завдання кредитування будуть виконуватись шляхом: поліпшення міської дорожньої інфраструктури з метою зменшення аварійності на дорогах; поліпшення інфраструктури дорожніх перехресть; вуличних реновацій: покращення інфраструктури для пішоходів, велосипедистів та громадського транспорту і комунальних служб; підготовки маршрутних планів дій або програм широких зон (зменшення швидкості у населених пунктах або поблизу шкіл); підтримки правової та моніторингової бази для здійснення таких заходів [4].

З коштів ЄБРР також буде профінансовано стратегічну оцінку дорожньої безпеки в масштабах національної мережі автодоріг з метою визначення та пріоритизації найбільш небезпечних ділянок для подальшої реалізації відповідних заходів пом’якшення ризиків. Частина коштів буде використана для впровадження систем управління впливами важкого транспорту [3].

Варто зазначити, що програма ЄБРР має на меті змінити на краще багато об’єктів транспортної інфраструктури. Реалізація планується у містах: Львів, Одеса, Дніпро, Харків, Київ та Кам’янець-Подільський [4]. Проте, майбутня подальша співпраця та додаткове фінансування під задумані об'єкти великою мірою залежить від спільної теперішньої роботи та результату вже початих проєктів. Тому, окрім практичної мети, має й бути досягнута мета максимально ефективного співробітництва.

Таким чином, проєкти міжнародних фінансових організацій мають велике значення для країни не тільки завдяки прямому економічному ефекту, але й для розвитку дорожньої галузі. Ефективна форма реалізації інфраструктурних програм дозволяє не лише втілити в життя задумане, а зробити це правильно, якісно, без затримок, при цьому успішно обмінюватись досвідом та професіоналізмом. Ремонт доріг – це не тільки інфраструктурний розвиток країни, а й безпечне та надійне пересування автомобільними дорогами на місцевому й загальнонаціональному рівні. А співпраця з такими міжнародними фінансовими організаціями, як Європейський банк реконструкції та розвитку, допомагає набагато надійніше й швидше подолати проблеми та рухатись до більш вагомих та перспективних інфраструктурних проєктів.

Література:

1. ЄБРР залишається одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні / С. Марченко // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:

https://www.kmu.gov.ua/news/sergij-marchenko-yebrr-zalishayetsya-odnim-z-najbilshih-institucijnih-investoriv-v-ukrayini.

2. Європейський банк реконструкції та розвитку // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/ebrr.

3. ЄБРР надає кредит 450 млн євро на дорожню інфраструктуру в Україні // Державне агентство автомобільних доріг України "Укравтодор". URL: https://ukravtodor.gov.ua/press/news/yebrr_nadaie_kredyt_450_mln_na_dorozhniu_infrastrukturu_v_ukraini.html.

4. Інфраструктурні проекти у сфері безпеки на транспорті // Міністерство інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-u-sferi-bezpeki-na-transporti.html.

Пак Наталія Тадеушівна,

Дерев'янко Вікторія Андріївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

На етапі розвитку постіндустріального суспільства кількість великих підприємств, які виводяться з експлуатації, зростає. Такі підприємства часто розташовуються в середмісті. У результаті створюються цілі райони з нефункціонуючими підприємствами, внаслідок чого виникає проблема раціонального використання даних зон. Однак, в основі місцевого економічного розвитку лежать два принципи, керуючись якими можна значно збільшити ефективність використання даних територій. Цими принципами є творчість і гнучкість – місцева громада разом з місцевою владою, пристосувавшись до відповідних умов, може ефективніше використовувати території колишніх промислових об'єктів для задоволення суспільних потреб.

Вчені та практики стверджують, що ревіталізація є одним з інструментів вирішення екологічних та інфраструктурних проблем міст і регіонів. Вони відзначають загрозу економічній безпеці міст через наявність слабкого соціально-культурного потенціалу, монофункціональність колишніх промислових районів міст та техногенне навантаження на навколишнє середовище [1–2].

Ревіталізація (з латині означає «re – відновлення» та «vita – життя») – поняття у науковій та практичній діяльності, яке тлумачиться як оживлення (відновлення) минулого, поєднання сьогодення з минулим, повернення до життя [3]. Через активні процеси урбанізації або з історичних причин певні території опинилися близькими до центральних

районів міст і доволі часто мають достатньо розбудовану інфраструктуру навколо. Впровадження інструментів ревіталізації необхідне для того, щоб відновити території, котрі були структурно деградовані та ускладнюють розвиток міст і районів.

Перші процеси ревіталізації розпочалися в 50–60-х роках XX століття в США та країнах Європи. Найбільш вдалими прикладами ревіталізації в країнах світу є: потужний діловий центр Лондона, котрий був збудований на місці колишнього морського порту; Хай-Лайн Парк в Нью-Йорку – на місці старої міської колії та деякі інші. Найбільшмасштабним проявом позитивного впливу процесів ревіталізації на розвиток території є досвід оновлення Гонконгу – він був промисловим центром Китаю, але наприкінці XX століття було вирішено перенести промислові потужності на материкову частину Китаю, оскільки вона була більш забезпечена необхідними ресурсами для розвитку промисловості. Після цього в Гонконзі залишилась велика кількість колишніх промислових приміщень і постала проблема ефективного їх використання. Влада вирішила шляхом впровадження активної ревіталізації перетворити напівзруйновані приміщення на сучасні бізнес-центри та виставкові зали. Як результат – сучасний Гонконг є одним з потужніших фінансових та торгівельних центрів світу та лідером за кількістю штаб-квартир міжнародних компаній в Азійському регіоні [4].

Та якщо країни-лідери «перевикористання» колишніх промислових районів займаються цим вже 30–40 років, то Україна розпочала діяльність у цій сфері лише протягом останніх 10 років.

На території України вже є декілька вдалих прикладів ревіталізації – створення поліфункціональних центрів на базі колишніх промислових приміщень: «Зелений театр», «ReZavod», Арт-завод «Платформа» та «URBAN CAD». В той же час, слід зауважити, що проекти такого типу наразі реалізовуються лише у великих містах України, хоча занедбані території, котрі потенційно можна ефективно використати, є і в малих, і в середніх населених пунктах [5].

У світовій практиці доволі поширеним є державно-приватне партнерство в процесі реалізації проектів ревіталізації, які мають певне соціальне значення. В таких проектах покриття необхідних витрат на втілення проекту поділяються між державою та громадою/підприємцями, стимулюється просторовий розвиток та заохочується населення до співпраці з державою.

Аналізуючи проекти ревіталізації та наслідки їх втілення, можна виділити такі ключові показники оцінки ефективності того чи іншого проекту: кількість новостворених робочих місць; збільшення обсягу інвестицій у регіон; динаміка кількості відвідувань регіону туристами та збільшення сплачуваних податків бізнесом (якщо проект ревіталізації передбачає наявність площ для комерційних проектів).

Варто зазначити, що часто метою впровадження проектів ревіталізації є регіональної ідентичності. В основі розробки і втілення проектів ревіталізації лежить, як правило, ідея досягнення певної мети:

– збільшити сферу можливостей для створення нового (або розвитку вже існуючого) бізнесу через реалізацію власних продуктів, нових ідей та послуг;

– перетворити території, які занедбані і не використовуються, у місця громадського відпочинку, місця втілення різноманітних проектів та проведення широкого спектру заходів;

– підвищити рівень конкурентоспроможності регіону, комфортність та якість життя його мешканців, оскільки по завершенню проекту об'єкт стає одним з ключових місць контакту між різними групами населення даного регіону та підвищує туристичну привабливість території.

Отже, ревіталізація є перспективним напрямом просторового розвитку міст, оскільки саме проекти ревіталізації надають можливість повторного використання вже забудованих та, з часом, законсервованих територій, задовольняючи ряд суспільних потреб та виконуючи ряд суспільно необхідних функцій. Як показує зарубіжний досвід, найбільш ефективною є практика державно-приватного партнерства, коли обидва сектори розподіляють між собою певні обов'язки та витрати.

Підприємці розглядають ревіталізацію як засіб для розвитку власної справи, що позитивно впливатиме на економіку регіону; місцева влада досліджує шляхи максимально ефективного використання земель та «відпрацьованих» споруд для задоволення потреб громади; ініціативні громадяни, творчі люди, молодь розглядають проекти ревіталізації як платформу реалізації власних креативних ідей та талантів, місце вираження себе та власних здібностей, демонстрації їх більш широкому загалу.

Зарубіжний досвід доводить нам, що послідовна, поміркована та постійна робота в даному напрямку дозволяє одночасно і усувати «нефункціонуючі» території, і створювати місця та умови розвитку бізнесу, сприяти розвитку суспільства шляхом відкриття нових талантів та налагодження нових зв'язків між членами різних соціальних груп громади.

Література:

1. Вчені та практики стверджують, що ревіталізація є одним з інструментів вирішення екологічних та інфраструктурних.

2. Сич О. А. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст. Львів: Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2014. С.208–214.

3. Тлумачення понять (словник). URL: https://slovnyk.ua

4. Приклади ревіталізації в Україні. URL: https://euprostir.org.ua/practices/144084

5. Шутка І. Як і навіщо міста ревіталізовують занедбані об’єкти. 2019. URL: https://kufer.media/misto/drugyj-shans-yak-i-navishho-mista-revitalizovuyut-zanedbani-ob-yekty/

Пак Наталія Тадеушівна,
Очковська Юлія Миколаївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

Основними вимогами розбудови кожної країни, яка прагне незалежності, демократичності та бути правовою соціально орієнтованою державою,у глобальній інтеграції у світове товариство є значне підвищення соціально-економічного розвитку, яке забезпечує краще майбутнє життя людей незалежно від того, де вони проживають, зниження міжрегіональної асиметрії. Вирішення багатьох суміжних питань національного розвитку і творення якісної системи управління на місцевому рівні, вимагає формування принципів та засад державного управління регіональним розвитком країни на засадах конвергентності, єдності та згуртованості.

Доцільно визначити регіональний розвиток як соціально-економічний територіальний розвиток системи в просторовому вимірі, що інтегрується з просторовим розвитком, який включає в себе гармонійний, комплексний розвиток його соціально-економічних підсистем. Відповідно, регіональне управління має розглядатися як соціально-економічне управління на внутрішньому та міжрегіональному рівні.

Нормативною частиною регіонального розвитку в країні є державний процес регулювання, в межах якого розробляють законодавчу фундацію, яка керує регіональним розвитком на всіх територіально-адміністративних устроях та регламентує розвиток структури місцевих органів влади, їх повноваження та взаємодію, ініціює порівняння результатів розвитку регіонів країни, впроваджує заходи щодо пом'якшення наслідків міжрегіональних асиметрій, сприяє створенню рівних умов життя людей незалежно від їх місце проживання.

Державна регіональна політика та політика адміністративних регіонів країни формують загальну регіональну політику, що здійснюється у державі. У контексті державної політики і політики кожного з регіонів можна виділити декілька укрупнених сфер: економічний, , інноваційний, соціальний, гуманітарний, природоохоронний, міграційний, промисловий тощо, причому вони всі представлені як на загальнодержавному, так і на рівні кожного регіону зокрема та, відповідно, мають узгоджуватися між собою.

Таким чином, регіональна політика в державі може реалізовуватись шляхом застосування широкого кола інструментів та важелів, які за характером впливу можна розділити на загальнодержавні та селективні.

Загальнодержавна регіональна політика спрямована на створення спільних передумов регіонального розвитку. Заходи цієї політики не мають вибіркового призначення і рівномірно впливають на всі регіони країни, формуючи правове, організаційне і економічне середовище їх функціонування. В рамках загальнодержавної політики здійснюється визначення сфери самостійних і спільних дій, повноваження і відповідальність органів влади у всіх сферах розвитку регіонів; встановлення загальнодержавних правил, процедур і норм розподілу власності, природних ресурсів, фінансів.

Стратегічною метою реалізації державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання.

Важливо зазначити, що нова регіональна політика стає, насамперед, інвестиційною політикою, яка націлена на підвищення конкурентоспроможності регіонів та їх соціально-економічну інтеграцію, а отже, на економічне зростання, інноваційний розвиток, створення нових робочих місць, поліпшення якості життя людей, покращення екологічної ситуації. В цьому контексті важливо, щоб проекти розвитку планувалися та розроблялися як «згори вниз», так і «знизу вгору», а сприяння надавалося не лише проектам, так званої, «твердої» інфраструктури, а і «м'якої», які стимулюють «точки зростання», підтримують впровадження інновацій, розвиток нового виробництва, малого та середнього бізнесу.

Новий підхід до регіонального розвитку також включає більш ефективне використання державних ресурсів для впровадження проектів, які ведуть до підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Потрібно також привернути увагу до необхідності поєднання процесу планування регіонального розвитку із плануванням територіального (просторового) розвитку та стратегічним плануванням розвитку секторів економіки. Для цього необхідно посилити координацію дій між центральними та місцевими органами влади, що дозволить забезпечити рівномірний та збалансований розвиток територій, розвиток міжрегіонального співробітництва, оптимізацію і диверсифікацію структури економіки, зменшення міжрегіональних диспропорцій.

Українській регіональній політиці притаманне певне протиріччя: з одного боку, реальна ситуація та законодавчо визначені цілі регіонального розвитку доводять необхідність використання інструментів конкурентної регіональної політики, а з іншого – в інструментах та фінансовій допомозі регіонам домінують цілі компенсаційної регіональної політики.

Підсумовуючи, можна зазначити, що органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови у співпраці з місцевими державними адміністраціями зобов'язані навчитися організовувати економіку власної території на основі наявних унікальних місцевих переваг та створювати умови для самоорганізації та зайнятості.

Література:

1. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: теоретико-методологічні засади [Електронний ресурс] / Коротич О. Б. // Державне будівництво : Електронне наукове фахове видання. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/Debu/2010-1/doc/1/02.pdf

2. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ovu.com.ua

3. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XXXXI століття: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.

4. Сторонянська І. Регіони України: пошук моделі конвергентного розвитку / І. Сторонянська. – Львів: Арал, 2008. – 144 с.

5. [Електронний ресурс]: https://regionet.org.ua/ua/Nova_derzhavna_regionalna_polituka_v_Ykrayini_shlyah_do_yspihy_1537.html#page_title

6. Голікова Т. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика : Монографія / Т. Голікова. - К. : Вид-во НАДУ, 2007. - 296 с.

7. Іщенко Г. Основи регіонального розвитку / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. - 2007. - 19 січня. - С. 5.

8. Стеченко Д. Управління регіональним розвитком / Д. Стеченко. – К.: Вища школа, 2000. – 223 с.

Пасінович Ірина Ігорівна
Національний університет «Львівська політехніка»
(м. Львів)

СПІВПРАЦЯ БІЗНЕСУ З ГРОМАДАМИ ЯК НАПРЯМ КСВ ТА ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток сьогодні перетворився на глобальний тренд. Компанії докладають зусиль для досягнення Глобальних цілей сталого розвитку ООН (ЦСР), прийнятих 2015 року. Серед 17-ти ЦСР 11-а ціль «Сталий розвиток міст і громад» передбачає забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів [1].

Громада за міжнародним стандартом ISO 26000 є пунктом постійного проживання або іншими громадськими поселеннями, розміщеними в географічній близькості від майданчиків компанії, або в межах території, на яку розповсюджується її вплив [2].

З одного боку, громади є одним із видів стейкхолдерів компанії, а з другого, самі компанії можна розглядати як частину місцевої громади, які залежать від неї в багато способів, зокрема:

- працівники компанії – частина громади, більшість з яких тісно взаємодіють із середовищем життєдіяльності громади;
- громада − колективний споживач; клієнти і споживачі компанії теж є частиною громади, їхня лояльність до компанії є одним із чинників її комерційного успіху;
- підприємства компанії розташовані на території громади, користуються її ресурсами, у тому числі земельними і водними;
- беручи участь у вирішенні соціальних проблем громади, компанії позитивно позиціонують себе як партнери місцевої влади, відтак можуть розраховувати на підвищення її лояльності;
- у громаді формується громадська думка про компанію, що є чинником її позитивної репутації;
- діяльність компанії впливає (не завжди позитивно) на середовище, в якому знаходиться громада.

Менеджери і підприємці все більше переконуються, що не можна побудувати успішну компанію без успішної громади. Усвідомлення об'єктивної залученості компанії в середовище громади відбивається в політиці корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка в останні роки набуває все більш системного характеру.

Прийнятий в 2010 році міжнародний стандарт ISO 26000 (*Guidance on social responsibility*) розкриває сутність соціальної відповідальності, надає бізнесу рекомендації

стосовно практик і принципів КСВ. Серед пріоритетів КСВ, визначених ISO 26000, є залучення і підтримка місцевих громад (наявність програм по їх розвитку) [2].

В ISO 26000 визначені зокрема такі принципи залучення і розвитку громад:

• компанія і будь-яка інша організація повинна розглядати себе як частину суспільства у впровадженні програм залучення і розвитку громад, і сама компанія повинна брати участь у формуванні місцевої політики через участь у консультаціях, круглих столах, конференціях;

• потрібно поважати і враховувати думку громади під час прийняття і реалізації рішень організації.

У зарубіжній практиці для означення соціальної активності бізнесу в територіальній громаді використовується термін «*corporate community involvement*» («залучення корпорації до справ громади»), який трактують як стан відносин між компанією і територіальною громадою, де компанія веде свою діяльність. Ці відносини реалізуються за допомогою програм, які поєднують і просувають інтереси компанії і громади.

У всіх існуючих моделях КСВ тією чи іншою мірою відображена специфіка взаємодії компанії та громади. Найбільш яскраво вона проявляється в моделі КСВ, яка поширена у Великій Британії та Ірландії та дістала назву «бізнес у громаді». Ця модель передбачає м'яку політика втручання державних структур, яка стимулює залучення бізнесу до урядових дій, спрямованих на розвиток громад і приватного сектору через підприємництво, надання волонтерських послуг, розвиток персоналу, створення нових підприємств, інвестиції у депресивні міста та сільськогосподарські території. Ідея такого підходу ґрунтується на баченні, що компанії мають відігравати фундаментальну роль в економічному розвитку громад, на території яких вони здійснюють свою діяльність [3].

Найбільш активними у співпраці з місцевими громадами є великі компанії. Це природно, оскільки їхній вплив, як позитивний, так і негативний, найбільш відчутний, вони мають значний фінансовий і людський ресурс. Інформацію про активності у сфері співпраці і підтримки громад такі компанії оприлюднюють у своїй нефінансовій звітності. Наприклад, у Звіті про Сталий розвиток за 2018 рік Системи Компаній Кока-Кола зазначено, що їхні інвестиції у розвиток громад зосереджені на таких ключових стратегічних напрямах, як підтримка і розвиток проектів щодо відповідального поводження з упаковкою, реалізація проектів з відновлення водних ресурсів, а також робота над проектами для розвитку молоді та посилення ролі жінок у суспільстві. Нові виклики до співпраці бізнесу з громадами сформувала пандемія Covid-19. Як заявив К. Спанудіс, гендиректор Coca-Cola в Україні, Вірменії та Молдові, «ми вважаємо, що бізнес має зараз зосередитись більше ніж будь-коли на житті тих спільнот, в яких він працює. Ми маємо стояти поряд з місцевими громадами. Я

сподіваюсь, що наша діяльність допоможе і бізнесу, і державі відновитися після шоків пандемії» [4].

Найпоширенішими формами участі компаній у життєдіяльності місцевих громад є благодійна допомога, pro bono, реалізація програм КСВ, участь у розбудові місцевої інфраструктури, корпоративне волонтерство, кооперація, а також соціальні інвестиції, у тому числі імпакт-інвестування. Вибір тієї чи іншої форми компанія обирає самостійно, враховуючи потреби громади, її нагальні проблеми, а також характер впливу своєї діяльності на громаду, ресурсні можливості. Так, підприємства, які чинять негативний вплив на навколишнє середовище, часто компенсують це реалізацією в місцях своєї ділової присутності різноманітних програм екологічного спрямування; компанії з чисельним колективом працівників (напр, IT-сфери) займаються корпоративним волонтерством; великі промислові підприємства (типу ДТЕК, Метінвест, ROSHEN) долучаються до розбудови інфраструктури міст. Малий та середній бізнес в основному залучений до розвитку приймаючих громад шляхом надання благодійної допомоги за зверненнями тих, хто цього потребує чи органів місцевого самоврядування. Все частіше малий бізнес за власною ініціативою та власним коштом вирішує соціальні та інші важливі проблеми в громадах, демонструючи у такий спосіб свою прихильність до КСВ.

У сільській місцевості найбільш активними в реалізації соціально відповідальних програм є агрохолдинги. Наприклад, у 2019 році компанія МХП продовжила програму «Село: Кроки до розвитку». 100 переможців отримали гранти у розмірі 50 000 грн на відкриття або розвиток власного бізнесу у 8 регіонах України. Це щорічний конкурс, спрямований на розвиток мікропідприємництва у сільській місцевості. Конкурс започаткований у 2016 році та був проведений у 3-х районах Черкаської області. Щороку географія проєкту розширюється і в 2019 році вже збільшилася до 8 областей країни з грантовим бюджетом 5 мільйонів гривень для 100 переможців.

Однією з успішних реформ в Україні є реформа децентралізації, у результаті якої розширились можливості місцевих громад. Однак їм гостро бракує новітніх підходів, досвіду та ресурсів для відновлення і розвитку своїх територій. Відтак компанії можуть долучатись до проведення навчання сільських мешканців. Прикладом може слугувати компанія МХП, яка з 2019 року втілює проект «Добробут громади», що спрямований на надання рекомендацій, проведення семінарів, лекцій-тренінгів щодо ефективного економічного, соціального та інвестиційного розвитку територіальних громад, які вже об’єдналися або планують об’єднуватись. Мета проекту – формування у керівництва адміністративного корпусу ОТГ можливих сценаріїв розвитку територіальних громад, розуміння існуючих

ризиків, інструментів впливу на розвиток регіону, зайнятість та добробут населення, вміння бачити існуючі ресурси.

Компаніям важливо оцінювати результати своїх програм із розвитку громад. Для оцінки можна обрати як кількісні, так і якісні показники роботи.

Отже, для бізнесу територіальна громада – не лише місце розташування підприємства. Передусім, це середовище життєдіяльності його теперішніх і потенційних працівників, споживачів, інвесторів. Допомагаючи громаді, компанія закладає фундамент для власного довгострокового успіху та сприяє стійкому розвитку.

Література:

1. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал. Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina

2. Стандарти ISO. Режим доступу : http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso26000.htm

3. Коваленко Є. В. Зарубіжний досвід формування національних моделей корпоративної соціальної відповідальності // Механізм регулювання економіки, 2016, № 1. С. 108.

4. Підставити плече. Як бізнес рятує державу в період кризи. Режим доступу: https://project.liga.net/projects/coca-cola-csr/

Ситник Наталія Степанівна,

Сич Ольга Анатоліївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЕТАПИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ МІСТА

У кожному місті є території недостатньо чи неефективно використаних земель або проблемних та занепалих міських районів. Ці елементи погіршують імідж міста, послаблюють його життєздатність та продуктивність. Зазвичай вони є результатом змін у структурі зростання та продуктивності міста.

Для вирішення проблеми занепаду та подолання депресивності міст необхідно розробити системну програму ревіталізації міста. Зрідка трапляються проекти ревіталізації міст, що реалізуються виключно державним сектором. Потреба у значних фінансових ресурсах - один із чинників, що впливає на цей процес. Однак, навіть якщо уряд чи місцева влада змогли би забезпечити необхідні ресурси для відновлення міських земель, залучення громади та бізнес-сектору життєво необхідне для забезпечення стійкості результатів

ревіталізації. Отже, участь приватного сектора є визначальним фактором для успішного відродження міських територій.

Щоб визначити послідовність дій, необхідних для процесу ревіталізації, варто виділити чотири його окремі фази (Рис.1): масштаб (або обсяг ревіталізації), планування, фінансування та безпосередня реалізація. Кожна фаза включає набір унікальних інструментів, які органи місцевого самоврядування можуть використовувати для системного проектування процесу ревіталізації. Окрім чотирьох фаз, варто означити три основні активи, які місто може використовувати для ревіталізації міського простору - це земля, громада та довкілля.

Першим етапом є передбачення змін або визначення масштабу ревіталізації. Процес трансформації, ревіталізації як для міста в цілому, так і для конкретної його території чи земельної ділянки, починається з проведення обстеження. Оцінка масштабів - це процес, який надає місцевій владі стратегічну оцінку для виявлення та сприяння майбутній ревіталізації. Оцінка масштабів забезпечує аналітичну основу та процес взаємодії, який місцева влада може використовувати для створення альтернатив та прийняття рішення щодо найкращого курсу дій. Продуманий процес визначення масштабів забезпечує керівництво аналітичними інструментами для вирішення проблем, що стоять перед містом. Це важливо для його майбутнього, а також для прийняття стратегічних рішень у напрямку сталого розвитку міста. Оцінка масштабів передбачає рух як «вперед», так і «назад». Масштаб вказує на перспективу, оскільки аналізує те, що потрібно для успіху міста в майбутньому, і навпаки, «озирається в минуле», дивлячись на розуміння історії міста та його унікальні властивості.

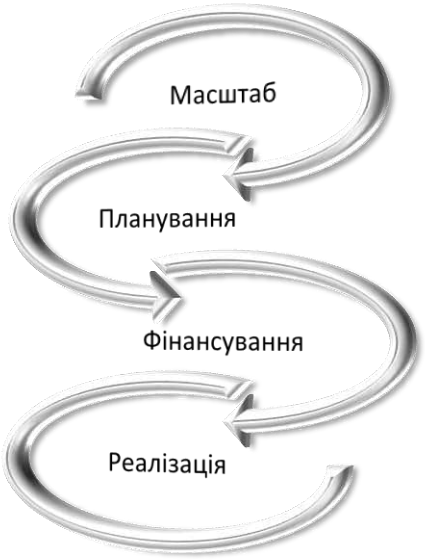

Рис.1 Етапи ревіталізації міст

Етап планування - це проектування сукупності заходів та мережі інституцій, що будуть задіяні в процесі ревіталізації. Хоча фаза визначення обсягу забезпечує аналітичну основу та всебічне обґрунтування проекту ревіталізації, планування формує довгострокове бачення - стратегію та контекст ревіталізації. Важливо дотримуватись стратегічного фокусу ревіталізації попри неминучі зміни та непередбачувані виклики ринкових та політичних циклів. Однак не менш важливо не створювати занадто сувору структуру планування, яка жорстко регулює результати, оскільки це заважатиме приватним інвестиціям. Ефективна структура планування дозволить збалансувати бачення, принципи планування та полегшить переговори між державним, приватним та громадським секторами.

Налагоджений процес планування поєднує місію, її ідейне наповнення з чітким регуляторним процесом. Це дасть приватному сектору гарантію інвестування з мінімальним ризиком, а також запевнить громаду, що суспільні цілі будуть досягнуті, а не підпорядковані «диктатурі» ринку. Спираючись на висновки, отримані на попередньому етапі обстеження, етап планування процесу ревіталізації повинен детально описувати всі життєво важливі елементи або активи проекту ревіталізації.

Етап фінансування потребує залучення диверсифікованих джерел та заохочення приватного фінансування. Залежно від того, хто є ініціатором ревіталізації міст - державний чи приватний сектор – формуються інструменти фінансування, що є доступними для інвестора. Масштабні проекти зазвичай є складними і потребують величезних ресурсів для належного планування та реалізації. Тому важко знайти місто, що володіє власними ресурсами для фінансування всіх витрат на такі великі ініціативи. Партнерство з приватним сектором необхідне не тільки для розподілу витрат, але й для розподілу ризиків та технічних можливостей. Тому, як правило, міста застосовують комбінацію внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, інструментів прямого та опосередкованого впливу, а також стратегічні партнерства з приватним сектором.

Багато чинників визначають методи, які використовуються для фінансування ініціатив з ревіталізації міст. Найважливішим чинником, на який вказує досвід країн ЄС[1], є національний правовий та інституційний контекст щодо масштабів контролю, який місто має над своїм фіскальним управлінням, зокрема його здатністю збирати та розподіляти доходи. Наприклад, спроможність міста отримати доступ до ринків муніципальних облігацій є вкрай важливою для довгострокового запозичення ресурсів здійснення ревіталізації. Ще одним важливим чинником є здатність міста використовувати інноваційні методи фінансування, такі як запровадження пільг з прибуткового оподаткування або передача прав на користування муніципальною нерухомістю для підтримки конкретних стратегій економічного розвитку, з нею пов`язаних. На основі ряду досліджень[2-3] можна виділити

дві групи інструментів, які використовуються для фінансування ревіталізації міст: фінансові інструменти та інструменти регулювання. Фінансові інструменти передбачають пряму допомогу у фінансуванні проекту ревіталізації, а саме формування цільових фондів для відшкодування витрат, пов'язаних з впровадженням проекту ревіталізації. Регулюючі інструменти мають важливе значення для стимулювання участі приватного сектору у процесах ревіталізації через використання регуляторних повноважень міста. Прикладом цього типу інструментів є податкові та неподаткові стимули, зонування, регулювання землекористування та пільгова оренда.

Етап впровадження – це перехід від ідеї до дії. Фаза впровадження веде до втілення бачення довгострокових змін у безпосередній результат. На цьому етапі відбувається оформлення інституцій, задіяних в ревіталізації, в організаційну структуру, яка буде життєздатною та стійкою, а також зможе існувати за різних політичних адміністрацій. Окрім того, в цій фазі укладаються контракти, реалізується партнерство між державним та приватним секторами.

Політичні чинники можуть бути найвагомішими факторами ризику на етапі впровадження. Оскільки ревіталізація є довгостроковим, трансформаційним процесом, зміна політичної кон'юнктури матиме важливе значення для сталості проекту, адже необхідно, щоб усі зацікавлені сторони відчували себе залученими до ревіталізації, розуміли її значення для майбутнього міста та мали реальні стимули брати в ній участь. Викликом, що постає перед місцевою владою, є підтримка ревіталізації попри зміни політичного та економічного циклів та збереження згуртованості громади навколо цілей ревіталізації.

Ще одним важливим показником успіху на етапі впровадження є чітке відображення тривалості проекту та його складових фаз якнайдетальніше, враховуючи вплив чинників невизначеності. Далі - поетапна розбивка великого проекту на керовані компоненти. Процес поділу повинен враховувати складний набір взаємозалежностей між масштабними інвестиціями, проектами відновлення чи формування нової інфраструктури (постачання комунальних послуг, оновлення транспортних розв'язок, місць для паркування, демонтаж недіючих промислових споруд) та мікро-проєктами комерційного та житлового характеру.

Підсумовуючи, варто зазначити, що успіх процесу ревіталізації міста залежить від чіткого дотримання етапів її реалізації, а також від побудови грамотної взаємодії усіх зацікавлених сторін – місцевої влади, бізнесу та громади міста.

Література:

1. 2014–2020 JESSICA. Evaluation Study for Nine Polish Regions. Final Report Part II: *European Investment Bank,* 30 April, 2014. URL:

https://www.eib.org/attachments/documents/jessica_evaluation_study_for_nine_regions_part2_en.pdf [дата звернення 09.02.2021].

2. Squires G., Hutchinson N., Adair A., Berry J., McGreal S. Innovative Finance for Real Estate Development in Pan-European Regeneration. *RICS Research*. 2015. 36 p.

3. Boryczka E. Rewitalizacja miast. EkoMiasto - Zarządzanie. Zrównoważony, inteligentny i partycypacyjny rozwój miasta. Łódź: *Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego*, 2016. S.167–193.

Сич Ольга Анатоліївна,

Костів Максим Богданович

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ІНСТИТУЦІЇ ТА ПРИКЛАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ЄС

Для реалізації політики сталого розвитку в ЄС протягом понад 15 років діє програма URBACT, що є програмою європейського територіального співробітництва, спрямованою на сприяння сталому інтегрованому міському розвитку в містах по всій Європі. Це інструмент політики згуртованості, що співфінансується Європейським фондом регіонального розвитку, 28 державами-членами, Норвегією та Швейцарією[1].

Місія URBACT полягає у наданні можливості містам працювати разом та розробляти інтегровані рішення загальних міських викликів шляхом створення мереж, вивчення досвіду один одного, отримання уроків та визначення найкращих практик для вдосконалення міської політики. Програма URBACT III складається з чотирьох основних цілей:

- потенціал для реалізації політики: покращити спроможність міст керувати сталою міською політикою та практикою інтегровано та залучаючи до участі усі зацікавлені сторони;

- розробка політики: вдосконалення розробки стійких міських політик та практик у містах;

- впровадження політики: вдосконалити впровадження інтегрованих та стійких міських стратегій у містах;

- нарощування та обмін знаннями: забезпечити, щоб безпосередні виконавці та особи, які приймають рішення, мали доступ до знань та обмінювались ноу-хау з усіх аспектів сталого розвитку міст з метою вдосконалення власної політики.

Для досягнення цих цілей URBACT розробляє 3 типи інструментів:

- міжнаціональний обмін досвідом;
- нарощування потенціалу;

- капіталізацію та розповсюдження.

Прикладом успішної практики вдосконалення стратегії розвитку міста є прийняття рішення про редевелопмент.

Редевелопмент – це реконструкція старих промислових будівель та осучаснення їх за допомогою передових інженерних та архітектурних рішень. Такий напрям сучасного містобудування є доволі капіталомістким та технологічно складним. Проте сьогодні все більше міст залучають бізнес, зокрема великі компанії до реалізації проєкту з редевелопменту. Для них це можливість покращити місто, дати друге життя старим будівлям, а для виконавців проєкт - шанс здобути престижні нагороди на міжнародних архітектурних конкурсах.

В Україні редевелопмент тільки набирає популярності. Наприклад, з часів відновлення Мистецького арсеналу минуло вже 14 років, але на проєкти такого масштабу в центрі міста компанії досі не наважувались. У 2020 році з`явився унікальний проєкт A-Station, мета якого реконструювати споруди заводу «Арсенал» у Києві.

Приклади редевелопменту, здійснені в країнах ЄС – колишніх країнах соціалістичного табору, демонструють успішні результати, які можна імплементувати в Україні. Таким прикладом є квартал Ротерманна в Таллінні (Естонія)[2].

У XIX столітті в Таллінн приїхав комерсант Крістіан Роттерман, який заснував у центрі міста торговий двір. А трохи пізніше приєднав до двору комплекс фабрик «Rotermanni Tehased», і у Таллінні з’явився промисловий район Ротерманна. Сьогодні це історичний район у центрі столиці Естонії, що розташований між портом на березі затоки та площею Віру.

На початку XX століття тут створили димар, яка зараз є візитівкою району, соляний склад, у будівлі якого сьогодні розташований Естонський музей архітектури та відомий будинок із червоної цегли.

Після відновлення незалежності Естонії історичний район почали відбудовувати. Забудовники не тільки реконструювали старі будівлі, а і створювали нові. А у 2001 році квартал оголосили цінною територією забудови. За умовами максимальна висота будівель мала не перевищувати 24 метри. Тоді редевелопментом району почала займатися команда Rotermann City OU, що остаточно відновила район у 2009 році. Того ж року компанія отримала європейську премію Mies van der Rohe Award, що підтримує найуспішніші архітектурні проєкти на території ЄС. Нове життя старовинним будівлям підприємств Ротерманна дала команда архітекторів, вони змогли втілити сучасні сміливі рішення, при цьому залишивши промисловий стиль споруд.

Одним із найвідоміших проєктів команди стало відновлення із добудовою покинутої столярної майстерні. Архітектори поєднали суворий монументальний стиль минулого століття із трьома сучасними вежами зі скла й чорного металу, що підсвічують уночі. Також інженери продумали практичний бік такої реновації: добудовані вежі стоять на автономних опорах, завдяки чому не створюють небезпечного навантаження на старовинні стіни. Так два поверхи колишнього складу перетворились на комерційні площі, а вежі-надбудови – на офісні.

Після реконструкції квартал Ротерманна швидко набув популярності серед світових брендів, міжнародних компаній і креативних агенцій. А вартість приватної нерухомості бізнес-класу значно перевищує середню ціну у країні.

Наведений приклад доводить, що прийняття рішення про відновлення промислових територій, що втратили своє функціональне призначення, лежить в площині взаємодії місцевої влади, потенційних інвесторів, досвідчених архітекторів та представників громадськості [3]. А якісна реалізація проєкту дозволить отримати соціальні, економічні та естетичні вигоди для усіх зацікавлених сторін**.**

Література:

1. URBACT. Programme description. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas /programmes/2014-2020/europe/2014tc16rfir003

2. Як старий промисловий квартал став сучасним бізнес-районом? URL : https://www.the-village.com.ua/village/city/promo/307439-adevelopment

3. Сич О.А. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст. Європейські перспективи. Науково-практичний журнал. №1. 2016. С.27–33.

Смолінська Софія Дмитрівна

Львівський національний університет ім. Івана Франка

(м. Львів)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІСТ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський вектор інтеграції є одним із пріоритетних в Україні, що актуалізує налагодження ефективного транскордонного співробітництва з Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною. Однак одним із основних бар’єрів такого співробітництва є суттєві регіональні відмінності як в рівнях соціально-економічного та суспільному розвитку, політичних устроях, так і в специфіці світогляду та способі життя звичайних громадян. Ці

особливості впливають на розвиток міст та визначають важливість налагодження співпраці саме у зазначеній сфері.

В межах багатьох програмних документів наголошено на вагомості такої співпраці. Так, Асоціацією європейських регіонів визначено, що транскордонне співробітництво є одним із важливих векторів такої співпраці, а формами так званою «доданої вартості» у розвиток регіонів, яка створюється у межах такої співпраці є політична, інституційна, соціально-економічна та соціокультурна [1]. Як вважають фахівці з транскордонного співробітництва, додана вартість реалізується через тривале повторюване розповсюдження інформації та знань про географію, структуру, економіку, соціокультурну сферу та історію транскордонного регіону та міст, що в ньому знаходяться, зокрема засобом використання ЗМІ; загальні відомості про транскордонний регіон, представлені в картах, публікаціях, навчальному матеріалі тощо; розвиток кола спеціалізованих закладів, які є носіями інформації, зокрема церковних громад, шкіл, освітніх закладів для молоді та дорослих, культурних асоціацій, бібліотек, музеїв; рівні можливості та всесторонні знання про мову сусідньої країни, що є її складовою транскордонного регіонального розвитку та передумовою для комунікації [2, 3].

До цього переліку також додамо формування культурних і творчих ресурсів транскордонних регіонів та міст, які у них знаходяться, сприяння їх культурній конвергенції за збереження культурного різноманіття, підвищення культурної толерантності населення і загалом формування культурної основи їх розвитку. Європейською хартією прикордонних і транскордонних регіонів зазначено, що заохочення культурного співробітництва є необхідним у транскордонних регіонах. Така співпраця є життєво важливою та необхідною передумовою будь-яких заходів щодо зміцнення довіри громадян та розвитку населених пунктів, у яких вони проживають.

В межах багатьох програм налагодження транскордонної співпраці Україна – ЄС значна увага приділяється саме розвитку зазначених відносин. Але якщо зі сторони ЄС така активність є сталою та досить інтенсивною, то з боку України важливості цього напряму транскордонної співпраці відводиться недостатня увага.

Хоча саме міжрегіональні зв’язки стають «містком» для налагодження більш тісної співпраці між регіонами і є однією із основних передумов ефективного співробітництва між територіальними громадами транскордонних регіонів.

З формування єврорегіонів за західному кордоні України і країн ЄС , в межах цих об’єднань прийнято низку рамкових та інших програм для налагодження різновекторної співпраці, у тому числі значна увага приділяється саме сфері розвитку міст. Оцінюючи ефективність діяльності окремих єврорегіонів, зазначимо, що недостатньо активна співпраця

в цій галузі та на міжособистісному рівні стає причиною для виникнення непорозумінь при реалізації проектів в інших сферах (економічній, екологічній, соціальній, політичній), часто ініційована владою «зверху» співпраця без належного сформованого спільного підґрунтя є лише номінальною. Натомість у регіонах, де співробітництво достатньо інтенсивне, формування єврорегіонів, реалізація спільних проектів у різних сферах є значно активнішим та результативнішим.

Загалом підсумуємо, що специфіка прикордонних територій – це одна із «основ», на яку імплементуються проекти, програми, засади політики розвитку, і від якої залежить їх дієвість та ефективність. Тому урахування компоненти розвитку міст сьогодні є обов'язковою передумовою налагодження ефективного транскордонного співробітництва.

Література:

1. Association of European Frontier Regions / Офіційний сайт. URL: http://www.aebr.net.

2. Посібник з транскордонного співробітництва / Н.Носа, М.Ландьєл, В.Чопак та ін. Ужгород: АРР «Закарпаття», Поліграф центр «Ліра», 2005. 30 с.

3. Мікула Н.А., Дацко О.І. Культурний вектор транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. Транскордонне співробітництво як важлива складова євроінтеграційних процесів в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 6-7 травня 2010 р., Чернівці. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. С. 465-468.

Смолінський Валентин Броніславович

Львівський національний аграрний університет

(м. Львів)

ТРАНСКОРДОННІ КЛАСТЕРИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСТ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах розвитку транскордонної співпраці України та сусідніх держав постає необхідність пошуку нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення її ефективності задля нівелювання наявності кордонів і досягнення повномасштабного інтегрованого простору, що дає можливість для ефективного територіального розвитку і розвитку міст. Нормативно-правовою базою функціонування транскордонного співробітництва в Європі є Європейська рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 р. Дана Конвенція проголошує, що сторони транскордонного співробітництва мають право визначати контекст, форми та межі, в яких можуть здійснювати свою діяльність. Також Конвенція не забороняє договірним сторонам використовувати за спільною згодою окрім

співробітництва на договірній основі (яке ґрунтується на типових і рамкових угодах, статутах і договорах) й інші форми транскордонного співробітництва [1].

Варто зауважити, що найбільш поширеними на європейських кордонах є такі нові форми транскордонного співробітництва як європейські угрупування територіального співробітництва, транскордонні партнерства, транскордонні кластери тощо, основна мета яких – прискорити економічне зростання шляхом об'єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам. Згадані форми не є однозначно високоефективними, але можна виділити багато позитивних моментів їх діяльності, тому їх функціонування є вагомим чинником підвищення рівня розвитку прикордонних територій для сусідніх держав, ефективного регіонального розвитку та розвитку міст.

Із згаданих форм транскордонного співробітництва в Україні існує лише невеликий досвід впровадження транскордонних кластерів, які охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав і до складу яких входять інституції та фірми, розміщені по обидва боки кордону. Світовий досвід показує, що такі об'єднання більш ефективно і раціонально використовують наявний капітал; допомагають членам кластеру економніше витрачати ресурси та полегшують їм доступ до індивідуально недоступних цінностей (технологій, рідкісних матеріалів, управлінського досвіду); контролюють цілеспрямованість та стратегічність використання залучених інвестицій; поділяють ринок на сегменти; створюють нові фірми; прискорюють впровадження нових технологічних процесів; оптимально розподіляють прибутки і витрати між членами кластеру. Завдяки цим чинникам покращується розвиток міст та територій загалом.

Актуальність діяльності транскордонних кластерів в Україні викликана наступним:

1. Відновлення економічної активності національної економіки (особливо у західних регіонах України) внаслідок дії світової економічної кризи відбувається досить повільно.

2. Для відновлення економічного зростання у прикордонних західних регіонах України майже не задіяно потенціал кластерів, зокрема транскордонних, які є основною інституційною складовою інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. Їх впровадження дозволило би кардинально поліпшити ситуацію щодо залучення інвестицій та конкурентоспроможності регіонів та країни в цілому.

3. Неефективно використовуються можливості єврорегіонів як організаційної форми транскордонного співробітництва, одним із завдань якої є сприяння отриманню коштів для співфінансування транскордонних проектів із структурних фондів ЄС й інших міжнародних фінансових організацій та які, водночас, можуть стати координуючими структурами щодо розвитку транскордонних кластерів.

4. В Україні відсутня державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури транскордонних кластерів, у тому числі – за рахунок відповідних фондів, позитивний досвід діяльності яких спостерігається у багатьох країнах ЄС**.** На відміну від інших видів транскордонних об'єднань, які функціонують у межах чітко окресленої певної території і потребують капітальних вкладень у розвиток інфраструктури, транскордонні кластери об'єднують на добровільних засадах учасників, які вільно розміщені у транскордонному просторі. Ця форма є доступнішою для реалізації при відповідній державній підтримці [2].

Транскордонні кластери як активна та перспективна форма співпраці вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання виступають каталізатором позитивних соціально-економічних зрушень і зростання ефективності суспільного виробництва, адже вони створюють основу для залучення іноземних інвестицій, навчання широкого кола підприємців, підвищення гнучкості і мобільності компаній, створення широкого спектру мережевих структур. Транскордонні кластери одночасно виступають і як форум, у рамках якого ведеться діалог між діловими, урядовими і науковими колами про шляхи реалізації конкурентних переваг у рамках міста, району, регіону, країни та на наднаціональному рівні.

Література:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 р.// Офіційний вісник України. 2006. №9. Ст.585.

2. Пріоритети створення інноваційно-інвестиційних транскордонних кластерів та промислових зон у західних регіонах України. Аналітична записка. URL: http://lv.niss.gov.ua/public/File/1/analit%201%20klastery%20CBC.pdf

Стасишин Андрій Васильович,

Сич Ольга Анатоліївна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ОБ`ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ СПАДЩИНИ

Постіндустріальні об'єкти та спадщина були предметом прискіпливої уваги багатьох дослідників та інституцій, що приймають рішення щодо сталого розвитку міст протягом останніх десятиліть. Література охоплює широкий спектр досліджень, починаючи від загального опису тенденцій [1], до аналізу конкретних міст різного масштабу [2,3]. Для такої зацікавленості можна знайти дві основні причини: поява великої кількості

постіндустріальних територій починаючи з 70-их років XX століття в результаті деіндустріалізації в європейських та американських містах; а також визнання і ріст уваги до промислової спадщини, її культурних та архітектурних цінностей.

Спочатку, коли заводи та склади втрачали своє колишнє призначення, вони ставали «додатковим навантаженням» міської інфраструктури, додаючи кризових рис центру міста та знижуючи якість життя його мешканців. Однак наприкінці XX та на початку XXI століття у містах відбулися нові явища. Одним з них стала поява парадигми нематеріальної економіки, яка є частиною інформаційної ери, суспільства знань та креативного класу [4]. Інше явище - поява інноваційних муніципальних політик. Місцева влада намагалась відродити міста, що стали скорочуватись, здійснити їх ревіталізацію та зробити життя в них знову привабливим. Роблячи це, вона зосередились на найбільш бажаних і мобільних мешканцях - креативному класі та висококваліфікованих професіоналах. Високий рівень придатності для життя або міської привабливості напряму залежить від культурного життя, унікальності та автентичності спадщини. Постіндустріальні будівлі та простори забезпечували ідеальний простір для нової «доданої вартості» міста. Вони надали унікальності та автентичності історичній спадщині міста, що дедалі частіше стає екзотикою, оскільки справжня промисловість продовжує зникати з міського ландшафту. Фабрики та заводи складалися з різних архітектурних форм, від невеликих об'єктів, що ідеально підходять для альтернативних місцевих клубів чи кафе, до великих інтер'єрів, придатних для виставки сучасного мистецтва чи заходів. Ці об’єкти надали містам таку можливість простору, що існувала раніше лише у церквах та на залізничних вокзалах. Тому постіндустріальні міста забезпечують більшу архітектурну різноманітність, відкриваючи нові можливості міського середовища. Деякі постпромислові об’єкти були пристосовані для житла у вигляді лофтів, розрахованих на новий творчий прошарок з вищим доходом та бажанням гарного балансу між оригінальністю та комфортом. Якщо самі будівлі були недостатньо привабливими, то місця після демонтажу колишніх заводів також були гарною можливістю для створення сучасних, масштабних, якісних майданчиків. Вони часто розташовувались неподалік від міських центрів, які добре з'єднані громадським транспортом.

Прикладів такої практики досить багато і вони присутні практично у всіх європейських містах. Серед найвідоміших - музей Гуггенгайма в Більбао, Тейт Модерн в Лондоні, Чентрале Монтемартіні в Римі, або Espace Fondation EDF в Парижі – це все популярні мистецькі простори, створені на території колишніх електростанцій. Однією з найбільших трансформацій такого типу в сусідній Польщі стала мануфактура в місті Лодзь, де музей сучасного мистецтва розмістився на величезному просторі фабрики XIX століття поряд з комерційним центром, мультиплексом та розкішним SPA-готелем. Нинішнє

продовження цієї тенденції представлено інвестиціями в La Seine Musicale - музичного та арт-центру, розташованого на колишньому промисловому майданчику Renault на острові річки Сена в передмісті Парижа. Однак ця тенденція повільно змінюється новою, яка представлена як у регіональній політиці економічно-розвинутих країн, так і в країнах з перехідною економікою. Йде мова про протиставлення «споживчого» міста «промисловому», а саме про вибір найбільш ефективного варіанту використання колишніх промислових об'єктів. Якщо раніше рішення приймалось на користь повної зміни призначення об'єкту або його ліквідації, то на сьогоднішній день з'являються нові підходи. Вивчається потенціал таких майданчиків для повторного впровадження виробництва в межах міста. Віддається перевага вибору локального рішення щодо відновлення заводу чи його частини (в рамках політики реіндустріалізації чи нової індустріалізації 4.0). І лише після того обирають ту частину постпромислового простору, яка дозволить створити привабливість для міжнародного туризму.

Окреслені підходи до промислової спадщини в європейських державах варто імплементувати у вітчизняну практику. Адже в Україні в кожному місті можна віднайти будівлі промислового характеру, що втратили своє призначення та знаходяться на стадії занепаду. На жаль, велика кількість таких споруд руйнуються через бездіяльність місцевої влади, або фінансову неспроможність власників їх утримувати. У той же час значні постпромислові об'єкти були демонтовані для створення майданчиків житлового та комерційного будівництва. Таке перетворення міського ландшафту попри позірну корисність для місцевої спільноти містить ряд прихованих загроз – це і зростання навантаження на комунальну інфраструктуру, відсутність продуманих транспортних розв'язок та достатнього розміру публічного простору. Тому на часі є системний підхід до відродження постпромислових територій, з врахуванням успішних практик ревіталізації, напрацьованих в країнах ЄС.

Література:

1. Keresztély K. Urban Renewal as a Challenge for European Urban Development in the 21st century, 2016. URL: http://www.citego.org/bdf_fiche-document-532_en.html

2. Gazura K. From Grey City to Metropolitan Icon: Basque Cultural Revival and Urban Redevelopment in Bilbao, Spain. 2018. *Honors College.* URL: https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/334

3. Top 5 Urban Regeneration Hotspots in the UK. 2021. URL: https://sevencapital.com/uk-property-investment/urban-regeneration-hotspots-uk/

4. Florida R. Cities and the Creative Class. *NY Routledge*. 2005. 193p.

Татарин Наталія Богданівна,
Лопушанський Ростислав Володимирович
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Пріоритетним завданням уряду України у 2021 році залишається впровадження ринку землі та забезпечення необхідними інструментами для його ефективного функціонування. Саме від створення успішного ринку сільськогосподарських земель залежить динаміка розвитку агропромислового комплексу, земельних відносин та національної економіки загалом.

Верховна Рада України 31 березня 2020 року проголосувала за Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». Цей закон передбачає скасування мораторію на продаж землі аграрного призначення, відкриття вітчизняного ринку землі цього року. У ньому йдеться й про обмеження площ придбання землі в одні руки, заборону на продаж землі іноземцям, пріоритетне право придбання для фізичних осіб, які є громадянами України, перед юридичними особами [1].

Земельний закон став компромісом між владою, частиною опозиції і Міжнародним валютним фондом (МВФ). Адже закон про землю і банківський закон є головними умовами для підписання меморандуму МВФ з Україною. МВФ разом з іншими міжнародними донорами оцінюють ринок землі в Україні як потужний стимул для розвитку економіки. Натомість Україна домовилась про збільшення кредитної програми МВФ.

Сьогодні в Україні триває спад економіки та зростає дефіцит бюджету. Знаходячись в стані економічної кризи й карантину, продовження співпраці з МВФ є найкращим засобом від поглиблення кризи і можливого дефолту. Водночас український уряд може отримати від МВФ цільову допомогу на протидію коронавірусові і його наслідкам, надати фінансову підтримку пенсіонерам й усім іншим, хто потерпає від карантину.

Ринок землі запускатиметься в два етапи. Під час першого етапу, із 1 липня 2021 року, отримають змогу купувати землю лише громадяни України як фізичні особи. Але один українець має право володіти одночасно не більше ніж 100 гектарами. Під час другого етапу, із 1 січня 2024 року, купувати сільськогосподарську землю матимуть право як прості українці, так і юридичні особи. Збільшиться і кількість землі, якою зможе володіти одна особа до 10 тисяч гектарів [1]. Саме другий етап може негативно вплинути на розвиток сільського господарства в Україні. Адже в умовах кризи не усі вітчизняні фермери, здебільшого малі та середні, не зможуть зібрати достатній капітал для придбання такої

великої кількості гектарів землі. Тобто українці повинні мати змогу не лише продати землю, але й купити її.

Запуск ринку землі підтримали кілька великих бізнес-об'єднань, як українських, так і європейських: «Європейська бізнес асоціація», «УСПП» та «Український клуб аграрного бізнесу». Проте й вони наголошували на тому, що земельна реформа повинна враховувати всі нюанси: від роботи єдиної державної системи відомостей про землі (кадастру) до політики захисту ґрунтів. Українські аграрії занепокоєні, бо ухвалений закон матиме і деякі негативні наслідки. А саме те, що в умовах кризи він призведе до продажу селянами своїх земель дешевше, ніж це було б за інших умов [2].

Таким чином, впровадження ринку землі є великою зміною у житті українського суспільства. Однак перед вітчизняною економікою постали певні перешкоди. Серед них: ступінь готовності селян стати основними учасниками земельного ринку, зважаючи на сьогоднішні умови в країні; необхідність участі іноземних громадян та їх інвестицій. Залишається й не вирішеним питання створення інституції, яка здійснюватиме контроль за прозорим продажем земель, та подальшої долі проданих земельних ділянок.

Отже, відкриття ринку землі передбачає забезпечити реалізацію приватної власності на землі сільськогосподарського призначення на відповідному рівні та, в той же час, має на меті створення ряд стримуючих механізмів, спрямованих на захист прав землевласників та збереження землі як основного багатства України. Очевидним є той факт, що в процесі реалізації на практиці окреслених норм проявиться потреба в модернізації процесів обігу земельних ділянок.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 р. № 552-XI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text.

2. Офіційний сайт Радіо Свобода. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/zakon-pro-zemliu/30520775.html.

3. Офіційний сайт Ліга 360 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biz.ligazakon.net/aktualno/8326_zemelna-reforma-shcho-bude-dal--shcho-ochkuvati-u-2021-rots.

Ясіновська Ірина Фантинівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

(м. Львів)

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Значна кількість міст відчувають наслідки руйнування певних територій у своїх центрах, що є результатом зниження їх економічної та соціальної життєздатності. Зусилля щодо їх активізації мають на меті покращити функціональність цих територій.

Ревіталізація – поняття, яке характеризує процеси відновлення, оживлення, відтворення. В урбаністиці поняття «ревіталізація» означає відновлення міського середовища, при якому воно стає більш придатним та комфортним для використання мешканцями міста. Ревіталізація дає можливість старим, частково зруйнованим спорудам, територіям набути оновлених функцій.

У 90-х роках ХХ ст. значна кількість підприємств збанкрутували в Україні, схожа ситуація спостерігалася і в сусідній Польщі. Привертає увагу унікальний досвід ревіталізації міста Лодзь (Республіка Польща), його промислової інфраструктури.

За останні 10-15 років раніше депресивне місто зробило великий стрибок у своєму розвитку. Як результат, авторитетний міжнародний туристичний довідник «Lonely Planet» у своєму престижному рейтингу «Lonely Planet Best in Travel», яким визначає щороку найкращі і найбільш корисні туристичні місця у світі для відвідування за співвідношенням таких категорій, як ціна та якість туристичних послуг, у категорії міст на кожну кишеню другим найбільш рекомендованим містом у світі для відвідин у 2019 році назвав Лодзь. Лодзь своїм досвідом ревіталізації промислових будівель продемонструвала, як покинуті будівлі старих заводів і фабрик можна перетворити на креативні творчі майданчики, житлові квартали, готелі чи торговельні центри [2].

Основними особливостями ревіталізації є [1, с.39]: 1) ревіталізація проводиться на міських територіях, де спостерігається явище деградації (конкретна частина міста); ревіталізація не може проводитися на міських територіях, які не були діагностовані здеградованими та такими, що перебувають у кризовому стані; 2) ревіталізація міста спрямована на створення передумов для сталого розвитку здеградованої території; це вимагає інтегрованих заходів щодо всеохопного подолання кризових явищ у міському просторі, економіці й локальній спільноті, а не лише в одному з цих сегментів; не може вважатися ревіталізацією виключно ремонтно-будівельна діяльність без заходів збалансування соціальних, економічних та екологічних цілей; 3) ревіталізація має комплексний та довгостроковий характер, тобто передбачає низку синхронізованих у часі, взаємодоповнюючих та посилюючих заходів у різних сферах життєдіяльності міста, виходячи з їх стратегічної пріоритетності; 4) ревіталізація міста відбувається за активної участі (планування, організація, координація, контроль тощо) органів місцевого

самоврядування, які, у свою чергу, мають забезпечити дієві механізми громадської партисипації та публічно-приватного партнерства.

Поділяємо думку Сич О., що проблема соціального, економічного та екологічного занепаду міських територій вимагає комплексного підходу, а саме прийняття закону про ревіталізацію та розробки відповідної програми. Комплексність ревіталізації пов'язана не лише з широким колом проблем, які вона зачіпає, а й особливістю реалізації усієї сукупності проектів. Так, проекти соціального розвитку зазвичай потребують субсидіювання з державного бюджету, у той час як інфраструктурні проекти, нове будівництво чи реконструкція можуть і повинні відбуватись із залученням приватного капіталу, значним потенціалом фінансування володіють структурні фонди Європейського союзу, інші міжнародні фінансові установи. На противагу існуючим Угодам розвитку територій варто розробляти програми ревіталізації з чітким визначенням об'єкта, очікуваних результатів програми, диверсифікацією джерел фінансування, а також розробкою інвестиційно-будівельної, економічної та соціально-екологічної складових програми. Важливою складовою успіху програми ревіталізації має стати участь громадськості в обговоренні і вирішенні проблем для забезпечення сталого розвитку міст [3].

При ревіталізації важливо дотримуватися комплексного підходу, зберігаючи самобутність, автентичність, ідентичність історичних ресурсів міського середовища. Важливе значення має ревіталізація існуючих промислових комплексів, які знаходяться в межах міста. В даних випадках в процесі ревіталізації змінюються їх функції. Розробка ефективної програми ревіталізації потребує надання ревіталізації ознак державної послуги і, відповідно, визнання необхідності участі держави у її фінансуванні. Важливо системно та комплексно підходити до розробки політики ревіталізації на державному, регіональному і місцевому рівнях. Активна ревіталізація промислових комплексів дасть можливість соціалізувати цей простір.

Література:

1. Горблюк С. Ревіталізація міста: сутність та ключові характеристики. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 2. С. 34-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2020_2_6.

2. Парипа П. Ревіталізована Лодзь: у цьому місті старі фабричні будівлі перетворили на музеї, торговельні центри, готелі і житлові квартали. URL: ttps://galychyna.if.ua/analytic/revitalizovana-lodz-u-tsomu-misti-stari-fabrichni-budivli-peretvorili-na-muzeyi-torgovelni-tsentri-goteli-i-zhitlovi-kvartali/.

3. Сич О. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст. Європейські пепспективи, №1. 2016. С. 27-33. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/evpe_2016_1_6.pdf.

«ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ ТА ПРАКТИКІВ»

Матеріали доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Львів, 18 лютого 2021 р.)

Оргкомітет не завжди поділяє думку та погляди авторів.
Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Рекомендовано до випуску Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 23 лютого 2021 р.).

Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультету управління фінансами та бізнесу,
79000 м. Львів, вул. Коперника, 3